

IRK ve IRKÇILIK DÜŞÜNÇESİ

Alâeddin Şenel

BİLİM ve SANAT YAYINLARI

Ç NDEK LER

GEREKÇE

B R NC BÖLÜM

IRK KURAMLARI

- A. İlk Bilimsel Irk Kuramları
- B. Çevreci Irk Kuramları
- C. Kalıtmacı Irk Kuramları
- D. Evrim Kuramlarının Irk Kuramlarına Etkisi
- E. Darwin ve Darvinci Irk Kuramları
- F. Mendel ve Kalıtım Kuramı
- G. Kan Grupları ve Irklar
- H. Ça da Genetik Biliminde Irk Kuramı
- . Ça da Irk Kuramından Çıkarılabilecek Sonuçlar

K NC BÖLÜM

ETNOSANTRİZM VE İRKÇILIK

- A. "Kapitalizm ve Kolonicilik Öncesi İrkçılık" Sorunu
- B. Tarih Boyunca Etnosantrizm
 - a. Avcı ve Toplayıcı Topluluklarda Etnosantrizm
 - b. Göçebe Çobanlarda Etnosantrizm
 - c. İlk Uygar Sınıflı Toplumlarda Etnosantrizm
 - d. Eski Yunan'da ve Roma'da Etnosantrizm
 - e. Ortaça da Etnosantrizm
 - f. Ke ifler ve Kapitalizm Ça ında Etnosantrizm
- C. Bir Erken İrkçi Ö retisi: Platon'un Ütopyacı İrkçılı ı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇA DA İRKÇILIK Ö RET S N N DO U U, GEL MES

- A. Irk Sözcü ünün Anlamında Görülen De i meler
- B. İrkçi Önyargıları Filizlendiren Ortam
- C. Ça da İrkçılık Ö retisinin Do u u ve İlk Biçimi: Boulainvilliers'nin "Aristokratik İrkçilik" Ö retisi
- D. Çe itli Bilimlerin ve Akımların İrkçılık Ö retisine Katkıları

- a. Sosyal Darvencilik ve Irkçılık
- b. Öjenik, Soyaacı Düklü ü ve Irkçılık
- c. Antropoloji, Antropometri ve Irkçılık
- d. Kraniyoloji, Fizyonomi, Frenoloji ve Irkçılık
- e. Filoloji ve Irkçılık
- f. Kolonicilik ve Irkçılık
- g. Psikoloji, Zekâ Testleri ve Irkçılık
- E. Irkçılık ö retisinin Burjuvaziye Maledili i ve Emperyalizme Araç Edili i
 - a. Gumplowicz ve Irkçılık ö retisinin Burjuvaziye Maledili i
 - b. Gobineau ve Irkçılık ö retisinin Emperyalizme Araç Edili i
- F. Irkçılık Ö retisinin Emperyalist Ülkelerin Emekçi Sınıflarına Sunulu u
 - a. Spengler ve Ulus Devletinin Çökü ü Mitosu
 - b. Rosenberg ve Irk Devletinin Yükseli i Mitosu
- G. Pancermenizm, Panslavizm, Panturanizm
 - a. Chamberlain ve Pancermenizm Mitosu
 - b. Panslavizm ve Panturanizm Mitoları
- H. Kapitalizm, Nazizm ve Antisemitizm
 - . Anglosakson, Akdenizli ve Alpli Irkçılı ı
 - a. Amerika'da Beyaz, Cermen, Anglosakson Irkçılı ı ve Zenci Dü manlı ı
 - b. Akdenizli ve Alpli Irkçılıkları
- J. Irkçılık Ö retisinin Azgeli mi Ülkelerin Emekçi Sınıflarına Yayılı ı
- K. Göçmen i çiler Olgusu ve Irkçılı ın Yeniden Canlanması Tehlikesi
- L. Rodezya'da ve Güney Afrika'da "Irk Ayrımcılı ı" (Apartheid) Uygulaması
- M. Siyonizm ve Irkçılık Tartı maları
- N. Ça da "Bilimsel" Giysiler Altındaki Irkçı Dü ünçe Potansiyeli
 - a. Yeni Darvencilik ve Irkçılık
 - b. Etnoloji ve Irkçılık
 - c. Sosyobiyojoloji ve Irkçılık
 - d. Genetik, Genetik Mühendisli i ve Irkçılık

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IRKÇILI I AÇIKLAYAN KURAMLAR

- A. Irkçılı ın Tanımı
- B. Irkçılıkların Irkçılı ı Açıklayan Kuramları
- C. Irkçılı ı Tarihsel Rastlantılarla Açıklayan Görü ler
- D. Irkçılı ın Psikolojik, Sosyal Psikolojik, Psikanalitik Açıklamaları
 - a. Wilhelm Reich'in Orta Sınıf nsanının Bastırılımlı Cinselli inin Ürünü Olarak Irkçılık Kuramı
 - b. Adorno ve Arkada larının Etnosantrizmin ve Yetkeci Ki ili in Bir Ürünü Olarak Irkçılık Kuramı
 - c. Krech ve Crutchfield'in Psikolojik, Sosyal Psikolojik, Psikanalitik Bir Hastalık Olarak Irkçılık Kuramı
- E. Irkçılı ın Siyasal, Sosyolojik Açılardan Yapılan Açıklamaları
- F. Irkçılı ı Ekonomik Açından Ele Alan Açıklamalar
- G. Irkçılı ı deolojik Açından Ele Alan Açıklamalar
- H. Irkçılı ın Bazı Boyutlarını Açıklayan Kuramlar

SONUÇ

Zenciler ve Irkçılık
Kızılderililer ve Irkçılık
Göçmen çiler ve Irkçılık

Yahudiler ve Irkçılık
Azgeli mi , Çok Geli mi Ülkeler, nsanlık ve Irkçılık

KİNC BASKIYA SONSÖZ

GEREKÇE

İrkçılık, insanların etik e itli ine inanmayan, toplumları ve insanları sıradüzeni içinde gören e itsizlikçi dünya görü ünün bir parçasıdır. Kendini çe itli zamanlarda ve çe itli toplumlarda farklı biçimlerde ortaya koyan bu dünya görü ünün zaman zaman o ya da bu toplumda ortaya çıkan görünümüdür. E itsizlikçi dünya görü üne sahip olan sınıfların ve yönetimlerin, ortamını yakaladıklarında ba vurdukları ideolojik silahıdır.

Bugün için dünyada ve ülkemizde ırkçılı n üzeri küllenmi görünüyor. Ama bu onun elveri li ko ulları olu tu unda yeniden alevlenmeyece i anlamına gelmez.. Günümüzde ufak tefek örneklerini gördü ümüz gibi, bir uluslararası çatı mada, bir iç sava ta, bir etnik kapı mada küllerinin üflenerek ırkçılı n yeniden tutu turulması olası lı var. Ulusçulu un dozu biraz kaçırıldımı ırkçılık kar mızdadır. Ulusal birli i peki tirmek gibi bir tasayla giri ilen ulusçu bir ilk ve orta ö retimin, ileride bugünden dü ünülemeyecek bazı ko ulların do masıyla, ırkçı filizler vermeyece i yolunda kimse güvence veremez.

Genellikle ideolojik malzemeler, özellikle de gerici ideolojik malzemeler. bir bedene girdikten sonra, yenilseler de tümüyle yok edilemeyen "uyuyan mikroplar" gibidirler. Tek tük de olsa, dü ünürlerin kafalarında, politikacıların ola anüstü durumlar için hazırladıkları yedek programlarında, kitle kültürünün mahzenlerinde varlıklarını sürdürürler. Kendilerine gereksinim duyulup gün ı ı ma çıkarılacakları, dönemin ko ullarına göre öteki ideolojik malzemelerle çe itli biçimlerde eklemelendirilerek ideologlar ve politikacılar tarafından sava a sokulacakları günü beklerler.¹

Kaldı ki, UNESCO'nun 1950, 1951, 1964 ve 1967 yıllarında ırkçılık konusunda görü lerini almak üzere ça ırdı ı konuyla ilgili çe itli do a bilimleri ve toplum bilimleri dallarında ünlü uzmanların ve bilginlerin toplantılarından 1967 yılında yapılan sonucusunda dünya kamuoyuna sunulan raporda belirtildi i gibi, günümüzde de "ırkçılık dünyada avımı sürdürmektedir."² Öte yandan kendileri bir zamanlar ırkçılı n kurbanı olmu bazı halkların bugün avcı rolünü üstlenebilmeleri sorunun önemini ve güncelli ini göstermektedir. İrkçılı n yanıt verilmeye de meyecek kadar ilkel, bilim dı ı, güçsüz bir ö reti oldu unu dü ünlenlere de verilecek yanıtlar var. Temelde insanların ve toplumların etik (de erce) e itsizli i inancına dayanan dünya görü ü, hemen her dünya görü ü gibi, kendini ça ın egemen dü ünü biçimine dayandırma çabası gösterir. Ortaça ın egemen dü ünü biçimi dinsel dü ünü idi. İrkçılık kendini ona pek dayandıramadı. Ça ımızın egemen dü ünü biçimi bilimsel dü ünü tür. Dolayısıyla e itsizlikçi dünya görü ünün bilimsel gıysiler içinde ortaya çıktığı nda tutunma, yayılma ansı daha yüksektir. Bu bakımdan, sahte bilimsel temellere de dayansa ırkçılık. bilimsel bir söylem biçiminde ortaya konuldu u için, e itsizlikçi dünya görü ünün ça da görünümülerinden biridir; bu nedenle hafife alınacak bir ey de ildir.³

Amerikalı bir bilim adamının, **Edward O. Wilson**'un, ***Sociobiology: The New Synthesis* (1975) [Sosyobiyojji: Yeni Bire im]** adlı yapıtında, biyoloji alanındaki geli melere dayanılarak, toplumsal davranı ların daha çok biyolojik düzeyde belirlendi i öne sürülmektedir. Kendisini izleyen ara tırmacıların sayısına bakılırsa, bu yolda bir akım yaratmayı ba armı görünüyor.

Öte yandan genetik bilimindeki ve "genetik mühendisli i"ndeki geli melere dayanılarak, ırkçılık ö retisinin yeni kaynaklardan beslenmesi, bamba ka biçimler içinde yeniden ısıtılıp sunulması da beklenebilir.⁴

Nazi Almanya'sı II. Dünya Sava r'ndan askeri alanda yenik çıkmasaydı, ırkçı dü ünü ün ideolojik alanda hiç de yenilmi olmadı ı anla ılacaktı. Dün ırkçılı ı savunan birçok yerli ve yabancı dü ünürün, bugün geçmi lerini unutturmaya çalı ırcasına ırkçılı a kar ı çıkı ları gibi, bugün ırkçılı ın bilimsel temellere dayanmadı ını kanıtlamaya çalı an bilginlerin bir bölümü, ırkçılı a de erli [!] bilimsel katkılarda bulunuyor olabileceklerdi.

Bu incelemede, I. bölümde ırk kuramları. II. bölümde tarihte etnosantrizm ve ırkçılık, III. bölümde ça da ırkçılık ö retilerinin geli mesi üzerinde durulacak; bilimin ırkçı dü üncelerin geçerlili ini çürüttü ü dü üncesiyle, bir de ırkçılı a kar ı çıkan dü ünürlerin dü ünceleri üzerinde durulmayacak; IV. bölümde ırkçılı ı açıklayan kuramlara, "Sonuç"ta ırkçı dü üncelerin etkilerine de inilecek.

B R NC BÖLÜM

IRK KURAMLARI

*Yeryüzünde de i ik iklimler bulundu una göre,
de i ik fiziksel özellikleri olan ırkların
bulunması do aldır.*

bn Haldun

Önce, "ırk kuramları" ile, ne kadar bilimsel kuramlar oldukları öne sürülürse sürülsün, ırkçılık kuramlarının, daha do rusu "ırkçılık ö reteleri" denen eyin farklı, hatta birbirleriyle uzla maz ⁵ dü ünçe dizgeleri olduklarını belirtmek gerek. Do a bilimlerinin geli meye ba ladı ı 17. yüzyıldan önce bilimsel bir ırk kuranımın varlı ından söz etmek olana ı yoktur. ⁶ Bu yolda ortaya atılan görü lerin ırk kuramları olmaktan çok ırkçılık ö reteleri olma niteliklerinin a ır bastı mı, ırkçılık ö retelerini incelerken görece iz.

A. LK B L MSEL IRK KURAMLARI

Onyedinci yüzyılda, kapitalizmin geli meye ba lamasıyla birlikte sosyal bilimlerin de hızlı bir geli me süreci içine girdiklerini görüyoruz. Daha 1684 gibi erken bir tarihte, Fransız gezgini ve bilgini **François Bernier (1620-1688)** antropolojik anlamda bir ırk tanımlaması yapmak giri iminde bulunmu tu. Irk kavramını bugünkü anlamında ilk kullanan dü ünür ise Kant olmu tu. ⁷

Biyolojinin geli mesine büyük katkılarda bulunan bilim adamlarından biri de sveçli botanikçi Linnaeus'dur **(1707-1778)**. **Linnaeus, *Systeme Naturae* (1735)** adlı yapıtında, do anın üç alanındaki canlıları sınıflandırmı tır; bu ara insanları da,

1. *Homo sapiens africanus negrus* (Afrikalı Siyah)
2. *Homo sapiens americanus rubescens* (Amerikalı Kızıl)
3. *Homo sapiens asiaticus fuscusens* (Asyalı Kahverengi)
4. *Homo sapiens europeus albescens* (Avrupalı Beyaz)

ırklarına ayırmı tır. Sınıflandırma, bilimlerin geli mesinin bir öngere i oldu u için, onun bu yoldaki katkıları bilim tarihinde her zaman saygıyla anılır ve anılacaktır. Ama ne yazık ki yaptı ı katkıların arasına bazı sahte bilimsel kırıntılar da karı mı tı. Amerika yerlilerini kızıl derili, düz saçlı; Avrupalılar'ı beyaz; Afrikalılar'ı siyah renkli insanlar olarak sınıflandırırken, demek ki ırklara ayırırken, Batılılar'ın öteki halklar hakkındaki geleneksel dü ünceleriyle ırklar arasında ba lantı kurarak, Avrupalılar'ı aktif, becerikli; Asyalılar'ı sert, kibirli, cimri; Amerikalılar'ı becerikli ama tembel vb. niteliklerle betimlemeye kalkmı tı. ⁸ Böylece ilk biçimiyle bile ırk kuramı, ileride ırkçılık ö retelerine do ru geli ecek yan filizlerini vermi oluyordu.

1775 yılında, antropoloji biliminin kurucusu olan Alman doktoru ve do a bilgini **Friedrich Blumenbach (1758-1840)** insanları derilerinin rengine göre, Kafkasyalı ya

da Beyaz, Mo ol ya da Sarı, Etyopyalı ya da Siyah, Amerikalı ya da Kızıl, Malayalı ya da Kahverengi insanlar olarak be irka ayırdı.⁹ Böylece ırk kavramı, bugün benimsenene yakın bir bilimsel düzeyde ortaya konmu oluyordu. Bazen Kızılderililer Mo ol ırkının; Malayalılar, Avustralyalılar siyah ırkın içine alınarak, ana ırkların sayısı üçe kadar indirildi; bazen dokuza kadar çıkarıldı. Daha sonra bu ırkların, kafa, saç, burun vb. biçimlerine göre yüzü a kın altayımları yapıldı.¹⁰

B. ÇEVRECİ İRK KURAMLARI

Linnaeus, irksal özellikleri az çok de i mez, sürekli nitelikler olarak görürken, Fransız do a bilimcisi **George Louis Buffon (1707-1788)** *'Histoire naturele et des Epoques de la nature (1749-1788)* (**Do a Tarihi ve Do anım Ça ları**) adlı otuz altı ciltlik yapıtında, türlerin de i imi (evrim) kavramına (Darwin'den önce) varıp, iklimi ve diyeti irksal farklılıkların temel nedeni olarak gördü. O da Linnaeus gibi psikolojik ve kültürel nitelikleri irksal farklılıklarla ili kilendirmiş de, nedenleri ortadan kalkınca bu farklılıkların da ortadan kalkabilece ini söyleyecek kadar çevresel ko ullara önem veriyordu.¹¹

İrk kuramlarında a ırlı nı duyuran aristokrasinin kalıtıma verdi i önemin yerini, Fransız Devrimi öncesi dü üncelerin ve Fransız devriminin dü üncelerinin etkisiyle, burjuvazinin e itime ve çevreye önem veren dünya görüşü ü alınca, irksal farklılıkları önemsememe yolunda, deri renginin kalıtımsal olmadığını söyleyecek kadar ileri giden görüş ler ortaya atıldı.

Çevreci ırk kuramı, Fransız biyologu **Jean-Baptiste Lamarck (1774-1829)** tarafından öne sürülen "evrim kuramı" yoluyla dile getirildi. Lamarck'a göre evrim, kullanılmayan organların körelip yok olmaları, kullanılan organların geli meleri ve böylece kazanılan özelliklerin kalıtımıyla ilerliyordu.¹² Ça da genetik biliminin, özünde (canlıların evrindi i noktasında) do rulayıp, biçiminde (evrimin organların kullanılmasıyla sa lanan geli menin kalıtımla yavrulara aktarılması yoluyla ilerledi i noktasında) yıktı ı bu görüş ün ve onu izleyen Darwin'in evrim kuramının, ırk kuramları üzerinde, giderek ırkçılık ö retileri üzerinde (bu kuramları ortaya atanların belki hiç akıllarından geçirmedikleri) olumsuz etkileri oldu.¹³

C. KALITIMCI İRK KURAMLARI

Fransız Devrimi'ni hazırlayan dü üncelerin ilk hızlarını yitirmeleriyle ve bundan da önemlisi, dünya pazarlarına gittikçe daha fazla açılan burjuvazinin, dünya görüşü ünde yaptı ı "düzeltmeler" nedeniyle olacak, yeniden kalıtıma ve ırka önem verilmeye ba landı nı görüyoruz. Bunun sonucu olarak ve 19.yüzyılın bilimi ölçmekle özde le tiren anlayı nın etkisiyle, ırklar ı kafa ölçülerine göre sınıflandıran kalıtımcı kuramları belirdi.

Daha onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında, Alman anatomisti **Petrus Camper'in (1772-1789)** insan yüzünün ileriye do ru "fırlaklık" derecesini ölçen, buna göre, "yüz açısı" 70 derece olan zencilerin, yüz açısı 58 derece olan maymuna, 80 derece olan Avrupalıdan (Beyazdan) daha yakın oldukları

sonucuna götüren çalı malar yaptı mı görüyoruz.¹⁴

1840 yılında Profesör **Andres Retzius**, elinde koca bir kumpas (kranio metre, beyin çana 1 ölçeri) ile ortaya çıktı ve insanların kafataslarını ölçmeye başladı. Kafatasının, daha doğrusu cranium'un (beyin çana mın) eninin boyuna olan oranını "kafatası endeksi" olarak niteledi. Bu oranı yüze yakın (demek ki kafatasının eni boyuna yakın) olanları brakisefaller (yuvarlak kafalılar) endeks oranı seksenin altında olanları ise dolikosefaller (uzun kafalılar) olarak sınıflandırdı. Ama bundan insanların kafataslarına göre ırklara ayrılabilenine gibi bir sonuç çıkarmadı. 1842'de yayımlanan ölçmelerinin amacı yerli Finliler ile Orta Asya kökenli İsveçliler'i karşılaştırmaktı.¹⁵

Ne var ki izleyicileri ve öğrencileri, onun gösterdiği bilimsel erdemi gösteremeyip, acele bir genellemeyle, brakisefal ve dolikosefal ırkların varlığını öne sürdüler, örneğin **W.L.H. Duckworth**, insanların kafataslarına göre yedi gruba böldü. **Karl Pearson** ise, kafatası yanı sıra öteki bedensel özelliklerin ölçülerini de hesaba katarak, bir "ırksal benzerlikler katsayısı" geliştirdi.¹⁶ Ötekileri, renk öznesini de kafatası sınıflandırmaları içine sokarak, dolikosefal ırkı da. kuzeyin sarı dolikosefali (*Homo europeanus*) ve güneyin esmer Akdenizli dolikosefali (*Homo mediterraneus*) olarak Nordik ve Akdenizli dedikleri ırklara ayırdılar. Yetmedi, bu iki ırkın yaşadıkları bölgelerin ortasında ya da ayan, iki ırkın nitelikleri ortasında ya da karşıt niteliklere sahip oldukları düşünülen halklara da Alpli ırklar (*Homo alpinus*) denince, gizlenmeye çalışılmı olsa da. ölçütlerinin arasına bir de bölge çevre etmenini sokmuş oluyorlardı.¹⁷

Asya'da, Afrika'da ya da ayan çok farklı fizik yapıda insanları içeren topluluklar arasında da hem uzun hem de yuvarlak kafalılıkların varlığını anlaması üzerine, bu ayrım bilimsel anlamını, aynı zamanda Batılılar'ın öteki halklardan üstün olduklarını kanıtlama amaçlarına elverişli tümüyle yitirdi. Kafatası endeksi üzerinde "kafatasçılar" denerek ayrılan kimselerden başka direnen kalmadı. Yeniden deri rengine göre ayrıma dönüldü. Kahverengi derililer siyah derililerin (zencilerin) kızıl derililer sarı derililerin (Moğollar'ın) içine sokularak, ırkların sayısı üçe indirildi. Deri rengine dayandırılan ırk sınıflandırması, bilimsel çevrelerde bu biçimi ile tutunarak günümüze kadar gelecektir.

D. EVRİM KURAMLARININ

IRK KURAMLARINA ETKİSİ

Evrim kuramları, insanı da içererek, tüm canlıların *bugünkü* biçimleri ile (kâmil olarak) yaratıldıkları yolundaki inancı bilim çevrelerinde sarsarak, bir yandan gelişme, değişim kavramlarına olanak verirken, öte yandan Hıristiyanlığın Musevilik ve İslam'ın tüm insanların Adem ile Havva'dan, yani ortak atadan, tek bir soydan geldikleri yolundaki *monogenesis* (tek kaynaktan oluşum) görüşünü yıkmışlardı. Böylece kapıları, *poligenesis* (çok kaynaktan oluşum) kuramlarına, farklı ırkların farklı kökenlerden gelip, aralarında kapatılmayacak farklılıklar bulunabileceği düşüncelerine aralamış oldular.¹⁸

Bu yolda bir başka bilimsel buluda, ırk kuramları üzerinde, onları ırkçı ötekilere dönüştürecek etkiler yaptı;

daha do rusu ırkçılar ondan bu yolda yararlandılar. Darwin'e dek evrenin ve dünyanın, insanla birlikte altı gün içinde yaratıldı na inanılıyordu, rlanda Ba piskoposu **James Ussher**, 1650 yılında, *Kitabı Mukaddes*'deki peygamberlerin soya acı öykülerine dayanarak, bu tarihin Ö. 4004 oldu unu hesaplamı tı.¹⁹ Darwin'den önce bile, **James Hutton**, **William Smith (1769-1839)** ve Darwin'i etkileyen arkada ı **Charles Lyell (1797-1875)** gibi do a bilginleri, bu rakama kar ı ku ku besleyip, yerkürenin katmanlarının yüzbinlerce, belki milyonlarca yılda olu tu u (bir ba ka deyi le yeryüzünün de evrim geçirmi oldu u) sonucuna varmı lardı. Dünyanın ya ı gibi insan türünün ya ı da yüzbinlerle ölçülebilecekse, çe itli ırkların farklı soylardan gelmi olabilmeleri olasılı ı bir yana, aynı soydan gelmi olsalar bile, aralarında binlerce yıllık evrim farkı olabilecekti. Tüm bu geli meler ırk kuramlarının ırkçılık ö retilerine dönü mesine katkıda bulundu. Bu yolda artık, Charles Darwin'in de, kendisi istemi olsun olmasın, bazı katkıların oldu unu biliyoruz.

E..DARWIN VE DARV NC IRK KURAMLARI

ngiliz do a bilimcisi **Robert Charles Darwin (1809-1882)** "do al ayıklanma" kuramını kendisinden habersiz olarak geli tirmi olan **Alfred Russel Wallace (1823-1882)** ile birlikte. 1858' de *Linnean Society*'ye ortak bir yazı sunar. 1844 yılında tamamladı ı halde bastırmadı ı *The Origin of Species (Türlerin Kökeni)* adlı yapıtını 1859 yılında yayımlatr.²⁰ Bu yapıtında türlerin nasıl do al ayıklanma yasasına göre geli tikleri yolundaki evrim kuramını, gezileri boyunca derledi i bitki, hayvan ve fosil koleksiyonlarına ve aldı ı notlara dayanarak belgeleriyle açıklar.²¹

Darwin, kuramının hareket noktasını, ngiliz klasik iktisatçısı **Thomas Robert Malthus'un (1766-1834) Essays on the Principle of Population (1789) [Nüfusun İkesi Üzerine Deneme]** adlı yapıtında ileri sürdü ü yiyecek kaynaklarının aritmetik dizi ile artarken, insanların geometrik dizi ile ço aldıkları yolundaki görü lerinden alır. Böylece sanayi devrimi ertesini bazı insanların kendilerini içinde buldukları kıtlı ı, yoksullu u, i sizli i, ücretlerin dü üklü ünü do al göstermeye çalı an ve temelde burjuvazinin gırtlak gırtlak rekabet anlayı nın ürünü olan bir dü ünceden esinlenmi olur. Bu dü ünceyi tüm canlılara uygulayarak, canlılar arasında bir ya am sava ının oldu unu, kıt kaynaklar için yapılan bu ya am sava ında farklı çevrelere(ve bu ara ya am sava ına) en iyi uyum yapabilenlerin ya amlarını sürdürüp, uyum yapamayanların denmesiyle sonuçlanan bir "do al ayıklanma" sürecinin varlı nı öne sürer.

Bu kurama göre, türlerin ve ırkların evrim ve farklıla ma süreci, farklı çevrelere uyum yolunda do al ayıklanma ile gerçekleşmektedir. Yapıtının tam adı da bu konuda bir fikir verebilecek niteliktedir: *The Origin of Species by Means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle of Life* [Do al Ayıklanma Yoluyla Türlerin Kökeni ya da Üstün Irkların Ya am Sava ında Ayakta Kalı ları]. Burada kullanılan üstün, kayırlımlı ırklar (*favoured races*) deyiminin hayvan ve bitki ırkları, alt türleri için söylendi ini bilmemiz

ve söz konusu yapıtta insandan hiç söz edilmemesi, Darwin'in ya am sava ına ve do al ayıklanmaya ili kin kuramlarının içine insanları ve toplumları almadı ı anlamına gelmez. Çünkü yapıtta, okuyucularının kuramlarını otomatik olarak insan türüne de uygulama yolunda çıkarsamalarda bulunmalarını engelleyecek hiç bir söz bulunmadı ı gibi, Türlerin Kökeni'nden on iki yıl sonra, 1871'de yayımlattı ı **The Descent of Man [nsanın Türeyi i]** adlı yapıtında, bu çıkarsamaları kendisi yapmaktadır. Hem de bunu öylesine kapsamlı bir biçimde yapmaktadır ki, de il insan türünün "biyolojik" evriminin, toplumsal, dü ünsel, moral evriminin bile ya am sava ında do al ayıklanma yasasının ürünü oldu unu söylemektedir.²² Darwin'in ırkçı, Sosyal Darvinci ö retilere büyük destek veren en önemli yanılışı buradadır.²³

Bu kuramların yanında, ırkları sınıflandırmaya kalkmaması, kendisinin öteki ırklara kar ı bir antipatisinin bulunmaması, zayıf halkların kölele tirilmesini hiç de sempatiyle kar ılamaması, ilk yapıtı olan **The Voyage of the Beagle(1839) [Beagle Adlı Geminin Gezisi]** içinde, her tür ve durumdaki insanlara kar ı hakça görü lerle dolu olması,²⁴ okuyucularını fazla etkilemeyecektir. Hatta **nsanın Türeyi i** nde (insanı ve toplumu do al ayıklanma kuramı içine aldı ı bu aynı yapıtta): " nsan uygarlık yolunda ilerledikçe, küçük kabileler daha büyük topluluklarda birle tikçe, en basit bir dü ünçe bile, her insana toplumsallık güdülerini ve sempatilerini aynı ulusun tüm üyelerine, hatta bunlardan tanımadı ı kimselere yöneltecek biçimde geli tirmesini söyleyecektir. Bir kez bu noktaya ula ılınca da, bu sempatisinin bütün uluslardan ve ırklardan [altını ben çizdim] olan insanları kapsayacak biçimde geni letmesini önleyen ancak yapay bir engel kalacaktır"²⁵sözleri, onun kuramının genel yapısı ve uzantıları arasında önemli bir yer tutmayaca ı gibi, kuramını ça ın ya amına ve olgularına uygulamaya çalı an Sosyal Darvencilerin i itemeyece i kadar zayıf bir ses olarak kalmı tır.²⁶

Yeni Darvenciler olarak adlandırılan bazı dü ünürler, Darwin'in kuramlarından dilediklerince yararlanabilmelerine olanak verecek de i iklikleri yapmakta gecikmediler. Darwin'in kuramını sözde gözden geçirip düzelterek, onun kuramının iki sütununu olu turan "de i erek evrim" ve "ayıklanarak evrim" ikilisinden birincisini bir yana bırakarak, ya da önemini azımsayarak, do al ayıklanmayı (ve onunla birlikte ya am sava ını) birinci sıraya alarak, Sosyal Darvencilerin de yararlanaca ı temelleri atmı oldular. Yeni Darvenciler, ayıklanmaya önem veren görü lerini kanıtlamak için, kalıtımsal özelliklerin karı mayaca ını ve kolay kolay de i meyece ini ortaya koyan Mendel'e ba vurdular.²⁷

F. MENDEL VE KALITIM KURAMI

Genetik bilimin kurucusu Avusturyalı botanikçi ve din adamı **Gregor Johann Mendel (1822-1884)** Darwin'in **Türlerin Kökenini** okumu , böylece evrimci kurama ilgi duymu ve evrimci kuramın daha çözemedi i kalıtımın düzene i sorunu üzerine e ilmi ti. Manastırının bahçesinde yeti tirdi i bezelye cinslerini çapraz üreterek ilginç sonuçlara ula tı. Kalıtımın düzene ini kavrayabilmek için, genel nitelikleri bir yana bırakıp, dikkatini yalın niteliklerde odakla tırdı. Bezelye tohumlarının yuvarlaklı ı ve

buru uklu u gibi iki er seçenekli yedi özelli i alarak istatistik yöntemi uygulayarak (yuvarlak ve buru uk tohumlu cinslerin çaprazlanması sonucu yeti en bezelyelerden hangi ku aklarda kaçının yuvarlak, kaçının buru uk oldu unu hesaplayarak) ara tırmalar yaptı. Ara tırmalarının verdi i en önemli sonuç, seçti i çift niteliklerin çaprazlama sonucunda hiç bir zaman karı maması, örne in yeni ku akta bezelyelerin ya yuvarlak ya buru uk tohumlu olup, hiç bir zaman bu iki niteli in bir karı mı, bir ortalaması olarak az buru uk tanelerin çıkmasıydı. ikincisi, bazı niteliklerin dominant (baskın) bazılarının ressesif (çekinik) olu uydü, örne in buru uk ile yuvarlı mın çaprazlanması sonucu ilk ku a mın tümünü yuvarlak tohumlu oldu unu görmü tü. Demek ki, eski ku a mın çiftlerinden birinde bulunan, kendisinin "faktör" dedi i bir nitelik a ır basıp yeni ku a a geçiyordu. Onun faktör dedi i, söz konusu nitelikleri ta ıyan eylerin ne oldu u daha sonra (1910'da) saptanıp bunlara "gen" adı verilecektir.²⁸

Mendel bulgularını yazıp, Brünn adlı küçük bir Avusturya kasabasının Do a Tarihi Derne i'nde okudu; yerel basında (1866'da) bastırıldı. Ne yazık ki ilgi çekmedi. Oysa bu sıralarda Darwin, kalıtımın düzene ini bulabilmek için u ra ıyordu ve daha on be yıl u ra ıp, ölümünden bir yıl önce çıkardı ı ***Variations of Animals and Plants Under Domestication(1881)*** **(Evcil Hayvan ve Bitki Türlerinde Çe itlilikler)** adlı yapıtında, bazı noktalarda, örne in ana babadaki bazı özelliklerin hiç bir zaman yavrulara karı arak geçemeyisini açıklayamadı mı kabul ediyor, açıkladı mı sandı ı noktalarda, örne in saydı ı bazı yalın olmayan zihinsel ve bedensel niteliklerin, daha somut bir örnek vermek gerekirse, vurulan ku u yemeden avcıya getiren av köpe inin yetene inin, kalıtımla geçti ini söyledi i zaman ise, *pangenesıs* (tüm niteliklerin kalıtımla geçti ini öne süren) yanılığlara dü üyordu.²⁹

Darwin, Mendel'in dü medi i iki önemli yanılığya dü mü tü. Birisi ana ve babadaki yalın niteliklerin de yavruya karı arak, diyelim ki bu niteliklerin bir ortalamasının, geçece ini dü ünüyordu.³⁰ kinci yanılığsı, bedensel özelliklerin üreme hücrelerine yansıyaca ı yolundaki görü üydü. Bu görü onu her türlü bedensel ve hatta psikolojik, zihinsel niteliklerin kalıtımla geçece i sonucuna ula tırmı tı, ileride, ça da genetik, cinsiyet hücrelerindeki genlerin bedene "yönerge" göndermesine kar ılık, beden in onlara göndermedi ini, ileti imin (hiç de ilse bireysel canlıda ve de birkaç ku ak içinde) tek yönlü oldu unu ortaya koyacaktır. Darwin'in kendisini izleyenleri büyük yanlı lara yöneltecek olan yanılığsı, Farrington'un i aret etti i gibi, insanın toplumsal, psikolojik, etik niteliklerinin bile kalıtımla geçece i ve do al ayıklanma yasasının kapsamına girece i yolundaki görü leriydi. Bu görü ler tehlikeli çıkarsamalara yol açabilecek bir yanılığın ürünüydüler.³¹ Genetik bilimindeki geli meler, önce ırkın kanla ili kili olmadığını, tanrısal, gizemli .bir güç olmayıp genlere ba lı oldu unu ortaya koyarak, ırkçı dü ünçelere darbe vuracaktır. Ama daha sonra, ileride, "sosyobiyojoloji" ile ilgili açıklamalarda belirtilece i gibi, ırkçılar onda da önyargılarını banndırarak siperler oymaya ba layacaktır.³²

G. KAN GRUPLARI VE IRKLAR

Darwin'in anababadaki niteliklerin yavruya karı arak geöe ini dü ünerek ara tırmalarını öıkmaza sokmasının nedenlerinden biri, belki de, ırksal niteliklerin kan ile geöti i yolundaki öa ının (ve öa ımızın sıradan insanının) yanlı inancıydı. 19. yüzyılın ikinci yarısında, Darvencilikten ve Sosyal Darvencilikten aldıkları evkle ırkçılar, "üstün ırk", "saf kan", "soylu kan" öı lıklarını atarlarken, bu saf kanın içindeki cevheri, kimyasal bile imini ara tırmak akıllarına gelmiyordu. Bu, Avusturyalı biyolog **Karl Landsteiner**'in (1868-1943) aklına geldi. 1900 yılında insanların kanlarını, bilindi i gibi, (A), (B), (AB), (O) olarak dört gruba ayırdı. Kan grupları ayrıca bir Asya maymunu olan Rhesus'un kanında bulunan kimyasal bir ö enin bulunup bulunmamasına göre Rh pozitif ve Rh negatif olarak sınıflandırıldı.³³ Irkları kan gruplarına göre sınıflandırmak ırkı kana dayandıranların i ine gelmedi. Ama ırkçılar, bilim alanındaki bu bulguları görmezlikten gelerek, kalıtımın kanla de il genle geöti i geröe ine gözlerini yumarak, ırk ile kan arasındaki lli kileri ara tırma zoruna girmeden, safkandan, soylu kandan söz _etmeyi sürdürdüler ve yer yer sürdürmekte. Oysa, Julian Huxley'in de belirtti i gibi, biyoloji bilimi anababadan öocu a bir damla kanın bile geömedi ini ortaya öıkaralı yıllar olmu tu.³⁴

H. ÖA DA GENETİK B L M NDE İRK KURAMI

Mendel'in yapıtı otuz be yıl dikkati öekmedi; 1900 yılında üç ayrı ölkede kalıtım üzerine öalı an üç bilim adamı (Almanya'da **Carl Correns**, Hollanda'da **Huge de Vries** ve Avusturya'da **E.T. von Seysenegg**) tarafından ayrı ayrı ke fedildi. Böylece öa da genetik, Mendel'in attı ı temeller üzerine oturtuldu. Mikroskobun hücrenin içini inceleyebilecek geli kinlik düzeyine ulaşmasıyla, yirminci yüzyılın ba nda, hücrenin içinde bölünme ve üreme ile ilgili cisimlerin boyanması, onların gözle gözlemlenebilmesi olana ını verdi; bu nedenle onlara boyalı cisim anlamında "kromozom" dendi. 1910 yılında bu kromozomların üzerinde var oldukları anlaşılan birimlere "gen" adı verildi. **W.S. Sutton**, **T.H. Morgan**, **C.B. Bridges**, yaptıkları öalı malarla kalıtımın kromozomlarla ve genlerle i ledi i kuramını geli tirdiler.³⁵ **J.D. Watson** ve **F.H.C. Crick** birer nükleik asit molekülleri oldukları anlaşılan genlerin, yani DNA (Deoksiribonükleik asit) moleküllerinin yapısı hakkında bir kuram geli tirdiler. Elektronik mikroskobun genlerin iç yapısını görebilecek derecede geli tirildi inde bu kuramın do rulu u kanıtlandı. 1970'li yılların sonlarına do ru DNA'lar bir öekirdekten bir ba kasına aktarılmaya ba lanarak "genetik mühendisli i" denen yeni bir tekni in temelleri atıldı.

Genetikte sa lanan bu yeni ve önemli geli melere göre, kromozom iplikçikleri üzerinde "gen" adı verilen, sayılan milyonu bulan DNA molekülleri vardır. Bu moleküller soma (beden) hücrelerinde öift öift dizilirler. Cinsiyet hücrelerinin kromozomlarında ise tek tek dizilirler. Spermanın ovümü döllenmesiyle olu an döllenmi yumurtacıkta kromozomlar birle ince, gen öiftlerinden (alel'lerden) birini spermatozoitten birini ovümden almı olarak, onda da yeniden öift öift dizilmi olurlar. Döllenmi yumurtacıkta genler, yeni canlının büyüdüöe alaca ı biçimin planını ve yönergesini içerirler. Soma hücrelerindeki genler ise,

hücrenin yapısını ve i levini denetlerler.

Böylece bireyden bireye görülen de i iklikler, ana ve babadan kalıtılan genlere ve bunlardan hangilerinin baskın³⁶ hangilerinin çekinik olu una göre belirlenir. Ana ve babalarından aynı tür gen çiftini alanlara "homozigot fenotip" denir ki bu, günlük dille (ama yalnızca o nitelik için) saf ırk demektir*. Üremenin iki farklı _gen takımına sahip canlının genlerinin karı masıyla olmasından dolayı, insanlar genellikle "heterozigot fenotip" olurlar, yani ırkça karı ıktırlar, insanlar arasında hiç bir bireyin (özde ikiz olmadıkça) öteki insanlardan hiç biriyle özde kalıtımsal yapıya sahip .olamayaca ı bilimsel bir gerçektir. Öyle ki, Hitler yönetimi bilime burnunu sokmadan önce, bir Alman antropologu olan Eugen Fischer, her insanın ayrı bir ırk sayılabilece ini söylemek gere ini duymu tur.³⁷ Topluluklar, diyelim ki bu ara ırklar, birbirlerinden .birçok genin sıklık derecelerine göre ayrılırlar,³⁸ yoksa bir toplulu un üyelerinin genetik yapıları hiç bir zaman birbirlerinin aynı olmadığı gibi, iki ayrı toplulu un insanların genetik yapıları hiç bir zaman tümüyle birbirlerinden farklı de ildir.

Bir toplulu un üyelerinde bulunan çe itli genlerin toplamına o toplulu un "gen havuzu" denir. O toplulu un gen havuzu çiftle enlerin çe itlili i oranında "gen akı ı" ile geni leyip zenginle ir, iki farklı insanın üremesivle yeni birkaç özelli in o toplulu un gen havuzuna katılması ne kadar kolaysa, bu özelliklerin gen havuzundan çıkması, çıkarılması o kadar güç, neredeyse olanaksızdır. Dolayısıyla gen havuzu sonsuz derecede çe itlenme e ilimi gösterir.

Genlerin son derece sa lam yapıları vardır. De il bir bireyin ömür boyu çabaları, onlarca ku ak boyunca belli çevrelerden gelen sürekli etkiler bile onları kolay kolay de i tiremez. Ama hiç de i mez de ildirler. Ola anüstü fizik ve kimyasal etkilerle (örne in radyoaktif ı nların etkisiyle) yapıları bozulabilir,³⁹ "genetik mühendisli i", adının da gösterdi i gibi, basit organizmaların genlerinde insanlarca bilinçli de i iklikler, hatta a ılamalar, eklemeler, çıkarmalar yapılabilece ini gösterdi i gibi, ola an ko ullarda, binlerce yıl dayandıktan, de i meden ku aktan ku a a geçtikten sonra, geneti in daha ortaya çıkaramadı ı nedenlerle, bazı genlerin birdenbire (?) de i ti i ve söz konusu canlının da buna uygun bir morfolojik de i ikli e u radı ı görülebilir. De i en gene "mutant gen", bu de i me olayına "mutasyon" denir. Söz konusu de i iklik o canlının çevreye uyumuna yararlıysa. o birey daha uzun ya ar, daha çok ürer ve bu de i ikli i soyuna, soyları da kendi soylarına geçirme olana ı bulur. Böylece söz konusu genin, daha do rusu onun gibi de i mi bir grup genin bir popülasyon (topluluk) içinde belli bir yaygınlık derecesine varmasıyla. o toplulu u ötekilerinden ayıran fizik, fizyolojik de i iklikler olu mu , bir ba ka deyi le bir ırk do mu olur. Söz konusu genetik de i iklikler, o canlının çevreye uyumunda, ya amasında elveri siz sonuçlar yaratan türdense (ki ço u kere böyledir) o canlı ya ya amaz, ya az ya ar, ya az ürer; ya da söz konusu gen çekinik olur ve baskın genlerce ona ya am hakkı tanınmaz; böylece, ya su yüzüne çıkamaz ya da bir popülasyona yayılamaz. Darwin'in düzene ini bulamadan varlı nı ortaya çıkardı ı "do al ayıklanma" ça da genetik bilimine göre i te böyle bir süreç izlemektedir.⁴⁰

Genler karma ık özellikleri de il yalın özellikleri ku aktan ku a a geçirirler. Bazı genler insanın görünü ünü, bazıları

sa lı mı etkiler. Bazı genetik kompozisyonların zekâyı etkiledi i söylenirse de. verilen bilimsel örneklerde bunlar hep, mongoloid hastalı nda oldu u gibi, zekâyı olumsuz yönde etkileyen genetik anormalliklerdir.⁴¹ Ne zekâyı ne de herhangi bir ba ka psikolojik yetene i denetleyen genlerin (dolayısıyla kalıtımın) varlı ı saptanabilmi tir.

* Böyle bir kimsenin, yalnızca o niteli ini bile çocu una geçirmeyi güvenceye alabilmesi için, o nitelik bakımından kendi gibi homozigot fenotip olan biriyle çiftle mesi gerekir.

ÇA DA IRK KURAMINDAN ÇIKARILAB LECEK SONUÇLAR

Genetik biliminin bulgularından yararlanarak, imdi ırkın ne oldu unu, özelliklerini ve ça da genetik ırk kuramından yapılabilecek çıkarsamaları görelim. Taksonomi (canlıları sınıflandırma bilimi) canlıları sınıflandırma yolunda öyle bir kalıp geli tirmi tir:

<i>Kategori</i>	<i>Takson</i>
Alem	Hayvanlar
Alt âlem	Çokhücreliler
ube	Kordata
Alt ube	Omurgalılar
Sınıf	Memeliler
Takım	Primatlar
Cins	Homo
Tür	Sapiens

insanın örnek alındı ı bu sınıflandırmada, ırk ile ilgili son iki kavrama varabilmek için, sınıflandırmaya

Alt tür	Mo ol
Soy	Cengiz Han Sülalesi

basamakları eklenebilir, günümüzde antropologların hemen tümü. dünyada ya ayan insanların hepsinin *Homo sapiens* "tür"ünden oldukları ve büyük bir olasılıkla aynı soydan geldikleri (yani ırkların sonradan olu tu u) görü ündedir.⁴² Irkların birbirlerinden kesin çizgilerle ayırdedilememesine ko ut olarak, ırkın kesin bir tanımı da yapılamamaktadır. Oysa "tür"ün kesin tanımı yapılabilmektedir, örne in **E. Mayr**'in, *Populations, especes et evolution (Paris, 1970, Hermann)* adlı yapıtında yaptı ı "birbirleriyle cinsel ili ki yoluyla üreyip ço alabilen grupların tümü"⁴³ tanımı genellikle kabul edilen bir tanım olarak görünmektedir. Bu tanıma göre tür, ba ka türlerle kapalı bir genetik sistemdir: oysa ırk böyle de ildir. Tüm ırkların insanları birbirleriyle çiftle ip kısır olmayan soylar üretebilirler, insanlar tek bir türden olmasalardı verimli çiftle melerde bulunamazlardı; ya da farklı türlerden olsalardı, at, e ek, katır örne inde görüldü ü gibi çiftle meleri ancak kısır döller verebilirdi. Bu bilimsel gerçe e kar ın, bazı ırkları insanlarla hayvanlar arasında bir konuma yerle tirerek, kasıtlı kasıtsız, bilinçli bilinçsiz "ırk" ile "tür"ü karı tıran ırkçı dü ünürlerin bulundu unu görece iz.

Irklar, *Homo sapiens* türünün, ötekilerinden farklı ama

kendi aralarında ortak bazı fizik özelliklere sahip olan insanlardan (fenotiplerden) olu an ana dallarıdır, ya da alt türleridir.⁴⁴ Irkların ne zaman olu tukları bilinmiyor. Dahası çevresel yalıtılma vb. nedenlerle bir kez olu an ırkların varlıklarını de i tirmeden günümüze dek sürdürdükleri de ku kulu. Büyük bir olasılıkla, olu an ırklar karı mı , karı manın belli bir türde lik kazandı ı durumlarda yeni ırklar ortaya çıkmı tır. Ama bunlar da insanlık tarihinin çalkantıları içinde yeniden karı mı lardır.⁴⁵ Buradan çıkarılan bilimsel sonuç, saf ıktan bireylerden olu an toplulukların bulunamayaca ıdır.⁴⁶ Ama bugün insanlık toplumunda ırkların bulundu u, yani belli topluluklarda belli fenotiplerin a ır bastı ı, örne in Mo ollar arasında elmacık kemi i çıkık insanların çoklu u da bir gerçektir.⁴⁷ Bununla birlikte kaç türlü ırkın bulundu u sorunu gene bulanıktır. Bulanık olmayan gerçek, insan topluluklarının hareketlili inden, iklimle tirme (klimatizasyon) olanaklarından ve "gen akı ı"nın hızlanmasından vb. dolayı, ileride, genetik mühendisli i ile bilinçli olarak yeni ırklar yaratma yoluna gidilmedikçe yeni ırkların olu mayaca ına, ilgili bilim adamlarınca hemen kesin gözüyle bakılmasıdır. Ya ayan insan ırklarıyla ilgili olarak çe itli ölçütlere göre çe itli ırk sınıflandırmaları yapılmı tır. Bunların hepsi fizik, fizyolojik ölçütlerdir; hiç birisi de psikolojik, akılla, karakterle, kültürle ilgili ölçütler de ildir.⁴⁸

Günümüzde antropologların ço u, 1. Mo ol ya da sarı ırk. 2. .Kafkasyalı ya da beyaz ırk. 3. Zenci ya da siyah ırk olmak üzere üç ana ırkın bulundu unu kabul etmektedir.⁴⁹ Bu ana ırklar da, bazı antropologlarca, örne in Kafkasyalı beyaz ırkın Alpli, Dinarlı, Akdenizli olmak üzere üç alt dala ayrılı ı gibi, alt dallara ayrılmaktadır. Bunlar da, Toton ırkının Alpli ırkın bir alt dalı sayılı ı gibi, kendi alt dallarına ayrılırlar. Siyah ırk da Hami, Bu man vb. alt dallara ayrılır.

Ya ngiliz, Fransız. Alman ırkları? Bunlar ırk de il ulus adlarıdır. Peki ya Aryan, Hint-Avrupa. Anglo-Sakson, Çin. Türk sözcükleri de ırk adları de il mi? Bilim dünyasında kesinlikle bilindi i ve UNESCO'nun daha önce sözü edilen dört uzman bilginler toplantısında, çe itli ülkelerden çe itli bilim dallarını temsil etmek üzere gelen, aralarında, **Morris Ginsberg, Claude Levi-Strauss, Julian S. Huxley, H.J. Muller, J.B.S. Haldane, Charleton S. Coon, Theodosius Dobzhansky, John Rex, Georges Balandier** gibi büyük adların da bulundu u altmı kadar bilginin onayladı ı gibi, bunlar dille, dinle ve kültürle ilgili terimlerdir.⁵⁰ Yahudi. Ermeni vb. ise ulus durumuna gelmemi "etnik"grupların adlarıdır.⁵¹ ırkçı dü üncelerde, ırkın etnik grupla, karı tırıldı ı gibi, bazen taksonomide bir üstündeki kategori olan "tür" ile, bazen bir altındaki kategori olan "soy" ile karı tırıldı ını görece iz.

Dolayısıyla, bazı ırk kuramları ırkçılık ö retilerine su ta ımı olsalar da, bilimsel anlamda ırklarla, ırkçılık ö retilerinde sözü edilen ırklar⁵² farklı eylerdir. Bir ba ka deyi le ırkçılık ö retileri biyoloji, antropoloji, genetik bilimleri ile, ça da ırk kuramı ile çeli ki içindedir. Gerçekten tüm ırkçılık ö retileri, ilerdeki sayfalarda inceleneci gibi, a). fizik nitelikler yanı sıra psikolojik, dü ünsel hatta kültürel niteliklerin de kalıtımla geçtikleri, b). bu sözde kalıtımsal niteliklerin bazı topluluklarda bulunup bazılarında bulunmadıkları, bazılarında az bazılarında çok bulunabildikleri, c). bunlarla ba lantılı olarak, bazı ırkların üstün bazılarının a a ı fizik, psikolojik, dü ünsel ve kültürel

yeteneklere sahip oldukları, d). sonuç olarak, üstün ırkların a a 1 ırklar üzerinde, onları yok etmekten yönetmeye, çalı tırmaktan sömürmeye dek do al hakları oldu u dü üncelerinden olu ur.

Genetik, antropoloji ve öteki ilgili bilim dallarına göre ise, a).Irk. kültürel, etnik, dilsel de il, biyolojik bir kavramdır.⁵³ b). bazı patolojik psikolojik nitelikler dı nda, psikolojik niteliklerin, dü ünsel, kültürel niteliklerin kalıtımla geçti i yolunda imdiye dek hiç bir bilimsel kanıt bulunamamı , tersine, yapılan ara tırmalarda, bu niteliklerin çevresel, kültürel yollarla edinildi ini gösteren pek çok kanıt bulunmu tur,⁵⁴ c). bir kalıtsal niteli in ,bir toplulu un tüm üyelerinde bulunmadı ı, demek ki saf ırk, topluluklarının bulunmadı ı gibi, söz konusu kalıtsal nitelik öteki toplulukların üyelerinde bulunabilmektedir.⁵⁵ bir toplulu un içindeki farklılıklar iki topluluk arasındakinden daha fazla olabilmektedir; d). bazı ırkların öteki ırklardan kalıtsal olarak kültürel, dü ünsel, psikolojik, hatta fizik üstünlüklere sahip ol_du u savı imdiye dek kanıtlanamamı tur,⁵⁶ e). melez ırkların gen havuzları daha zengin olaca ı için çevreye uyum ansları daha fazla olabilir.⁵⁷ f) ırklar ya da topluluklar arası ili kilerin e itlikçi mi e itsizlikçi mi, sava çı mı barı çı mı olmasının gerekti i, do a bilimlerinin de il, toplum bilimlerinin, felsefenin, felsefenin de etik dalının sorunudur.⁵⁸ Sonuç olarak ırkçılık ö retilerinin, bilimsel temellere dayanmayıp, insanların de erce birbirlerine e it sayılıp sayılmamaları gibi etik bir sorunu, yanlı olarak biyolojik bir sorun gibi görüp gösterme çabası oldu u söylenebilir. Ama ırkçılık ö retilerinin, bilimsel gerçekleri ortaya koymak amacından ba ka amaçlan ve i levleri vardır, incelemenin bundan sonraki bölümünde bu noktalar üzerinde durulacak.

K NC BÖLÜM

ETNOSANTR ZM VE IRKÇILIK

*nsanların do aları birbirine benzer,
onları birbirinden ayıran
alı kanlıklarıdır.*

Konfüçyüs

Irkçılık bilinci, 18.yüzyıldan bu yana görülen ça da bir olgudur. Bu bilincin, ırkların ve halkların en çok karı maya ba lamı oldu u bir dönemde uyanmı , daha do rusu uyandırılmı olması ilginçtir. Ça da toplumların hiç birinde ırksal birim ile ulusal birim, toplumsal birim çakı mamaktadır. Oysa tarihte ırksal birim ile toplumsal birimin çakı tı ı dönemler olmu tur. Gene de bu dönemlerde ırk bilinciyle kar ıla mayız. Bunun en güzel kanıtı, klan, kabile toplumlarında soy ba ının (kan ba ının) gerçek de il varsayımsal bir ba ı olarak görülü ü, klana kabul edilen bir yabancıнын tam üyelik haklarına sahip olup öteki üyelerle karde sayılmasıdır; buna kar ılık, aynı ırtan olan

farklı klanların, kabilelerin, birbirlerini dü man olarak görebilmeleridir. Antik uygarlıkların kozmopolit yapılarına sahip oldukları bilinmektedir. Bu toplumlarda yapılan ayırım ise, günümüzün kavramlarıyla açıklarsak, uygar-barbar (ilkel) toplumlar sınıflandırması biçimindedir. Ortaça ın Hıristiyan ve islâm .toplumlarında insanlar, ırklarına de il inançlarına (kültürlerine) göre sınıflandırılmı tır. Bu tutum, slâm toplumlarında yirminci yüzyıla kadar sürmü tür.. Kısacası, kapitalizm ve kolonicilik öncesinde ırk bilinciyle kar ıla mayız. Ku kusuz bunun, bir ırktan olu an halkın bir ba ka ırktan olu an halkın ülkesini fethedip, yeni i halkı toptan a a 1 bir statüye indirdi i ve kar ılıklı evlenmelerin yasaklandı ı Yunan'ın Sparta'sı. Hindistan'ın kastları gibi kuraldı ı örnekleri vardır.

A. "KAP TAL ZM VE KOLON C L K ÖNCES İRKÇILIK" SORUNU

Bazı yazarlar, ırk bilincinin tarihçesini kabile toplumlarından⁵⁹ ba latmakta, bazıları ırkçı önyargıların zamanımızdan be bin yıl önce Hindistan'da, zamanımızdan dört bin yıl önce Mısır'da görüldü ünü ileri sürmektedir. Bazı yazarlar ilk ırkçılık ö retilerinin srailo ulları'nda, Eski Yunan'da ortaya atıldı mı söylemektedir, örne in **T. F. Gossett**, 18. yüzyıldan önce halklar arasındaki fizyolojik farklılıkların önemine ender olarak de inildi ine bakarak ırk bilincinin ça da bir olgu oldu unu dü ünenler varsa da, tarihte, biyoloji, antropoloji bilimlerinin ortaya çıkmasından önce bile ırkçılı ın görüldü ünü ileri sürüp, Hindistan'dan, Mısır'dan, srailo ulları'ndan, Roma'dan, Yeni Dünya halklarından örnekler vermektedir. Bu yolda Gossett, Hindistan'da, *Rig* Veda'da, Aryanlar'ın ndüs Vadisi'ni istila edi lerini, Aryanlar'ın tanrısı ndra'nın, nefret etti i kara derilileri, do üstü bir kudretle yeryüzünden ve gökyüzünden silip süpürdü ünü, bu yassı burunlu barbarları öldürdü ünü anlatan pasajı gösterir. Bu açıklamadaki "barbarlar" sözü gerçek durumu anlamamızı sa layacak anahtar sunmaktadır. Yendikleri yerle ik koyu derili halkın etkisiyle sonradan uygarla an "Aryanlar"ın göç ve yerle me dönemlerinin destanı olan *Rig Veda*'da görülen söz konusu ayırım, lyada'da oldu u gibi, ırk ayırımı olmaktan çok "uygar-barbar" (kültür) ayırımıdır. Gerçekten Gossett'in kendisinin de (s. 7'de) belirtti i gibi, ırk [kabileler] ba langıçta kastların temelini olu turmu olsa bile, yukarı kastların kemiklerinin üzerinde yapılan ara tırmalar, aralarında koyu derililerin bulundu unu gösterdi ine göre, biyolojik farklılı a dayanan ayırım fazla sürmemi , yerini kast ayırımı almı tır.⁶⁰

Eski Mısır'ın renkli duvar resimlerinde, farklı toplulukların insanların, farklı giyim ku amları yanı sıra, fizyolojik farklılıklarına göre çizilip, derilerinin rengine göre, Mısırlıların kırmızı, Asyalıların sarı, Afrikalıların siyah, Avrupalıların beyaz boyandıklarını görüyoruz. Bu onların mutlaka ırkçılık yaptıklarını de il, ırkların varlı mın bilincinde olduklarını gösterir. Firavun **III. Sestoris'in (:Ö. 1887-1849)** güneyde diktirdi i dikilita a yazdırdı ı "Hiç bir zenci dikilita la belirlenen bu sınırın ötesine geçemez"⁶¹ yazısı da "Sinuhe'nin

öyküsü"nde okudu umuz, Do u halklarının saldırısına kar ı yaptırılan "Firavun'un Duvarı" gibi, ırkı de il, ülkeyi yabancıların saldırısından, sızmasından korumak amacını gütsen gerek.

Eski Çinliler'in insanları, deri renklerine göre, solgun menek e, et rengi, beyaz, siyah olarak sınıflandırmaları da, "ırkçılık" ö retisi olmaktan çok bir "ırk kuramı" olarak nitelenebilir. Çünkü öteki eskiça ve ortaça devletlerinde ve imparatorluklarında oldu u gibi, Çin'de görülen de, uygar Çinliler ile barbar yabancılar ayrımıdır. Gerçekten, bu ayrıma uygun olarak bir Çinli tarihçinin. Çin'in kuzeyindeki topluluklardan "sarı saçlı, ye il gözlü ve koca burunlu çirkin bir ırktırlar, ataları olan may-jnunlara benzerler" biçiminde söz etti ini görüyoruz.⁶²

Yahudiler'in kutsal kitabı olan Tevrat'ta (Kitabı Mukaddes'in "Eski Ahit" kitabında) pek çok yerde geçen "seçilmiş halk" sözüne, hatta Tevrat'ın "Ezra" kitabında (10. babda) "Memleketin öteki kavmlarından yabancı karılar..."ın ve "onlardan do anların bırakılması"; "Nehemya" kitabında (gene 10. babda) "... Rabbimiz Yehova'nın bütün emirlerini ve hükümlerini ve kanunlarını tutup yapmak üzere kızlarımızı memleketin kayınlarına vermeyece iz ve o ullarımıza onların kızlarını almayaca ız..."⁶³ sözlerine bakılarak, ilk ırkçı dü ünü ün Yahudiler'de [srailo ulları'nda] görüldü ü ileri sürülmektedir.⁶⁴ Yahudiler'de o zaman görülen bu davranı , ırkçı de il kabileci bir nitelik ta imaktadır.⁶⁵ Yahudilik bir ırk de il bir din, bir kültür, Yahudiler bir etnik grup oldu u gibi. Yahudiler'in kız alıp vermemeyi dü ündükleri "memleketin kavmları"nın bir bölümü ba ka ırklardan iseler de. birço u Yahudi kabilelerini olu turan ırkdandır. Ve Yahudiler bu kabilelerle aynı ırktan olduklarının bilgisine, bilincine ermi de ildirler. Yahudiler'in bu tutumu zamanlarının .ço u halkıninkinden farklı de ildir. Farklı olan, bu tutumun "kitaba dökülmesi" ve yanlı etnik, ulusal tarihlerin olu turulmasıdır. Kabile toplumundan ulus toplumuna geçildi inde de kitabın dü ünceleri izlenirse, o zaman bu dü ünceler ırkçılık ö retisinin olu turulmasına yardımcı olabilecektir. Bilindi i gibi Yahudi topluluklarının ulus toplumuna geçebilmeleri yüzyıllar almı , geçmeleriyle birlikte ırkçılı a yakla an davranı larda bulunmaya ba lamı lardır. Gerçekten bugün srail devleti, srail'e göç etme ve vatandaşlık konularında Yahudi soyundan olan kimselere özgü ayrıcalıklı statüler tanımaktadır.⁶⁶

Eski Yunan'da **Hippokrates**'in ö rencilerince derlenen **Corpus Hippocraticum**'da "peri Aeron" (Havalar Üstüne) adlı bölümde geçen "Asya'da oldu u gibi, Avrupa'da büyüklük, ekil ve meziyetler bakımından birbirlerinden ayrı uluslar vardır. Da lık, sert ve sulak yerlerde [kuzeyde] oturan... insanların iri yapılı, dayanıklılı a ve yi itli e elverili olmaları, hatta bunlarda bir dereceye kadar vah ilik ve hayvanımsılık bulunması pek do aldır. Bol otlu, çukur, sıcak yerlerde [güneyde] ya ayanlar ... sakin, uyukturlar..."⁶⁷ gibi sözler, Asyalıların barı çı, köle ruhlu, Hellenler'in giri ken, hırslı oldukları yolunda de erlendirmeler vardır Bunlarla Aristoteles'in *Politika*'da. hemen aynı görü leri so uk bölgelerde ya ayan ırklar cesaret ve tutkuyla doludurlar, fakat becerileri ve beyin güçleri kıttır. Bundan ötürü siyasal birlikleri ve ba kalarına egemen olma yetenekleri yoktur, Öte yandan Asyalı ırkların hem beyinleri

hem de becerileri vardır, ama cesaret ve iradeleri eksiktir; bu nedenle hep kölele tirilir ve uyruk "olarak kalırlar. Co rafaaca orta bir durumda bulunan Hellen ırkı ise her ikisinden de bir ölçüde pay almı tır. Dolayısıyla en iyi siyasal kurumlara sahip olarak özgürlü ünü sürdürüyor ve bir tek anayasa altında birle se bütün öteki ülkelere egemen olacak yetenekte"⁶⁸ biçiminde yineleyen sözlerinin, ırkçılık ö retisinin ilk biçimleri oldu u ileri sürülebilir mi? Bunların, ırkların e itsizli ini salt kalıtımla açıklayan ö retilerden farklı olarak, çevreci-kalıtımcı ö retiler oldukları gözden kaçırılmamalıdır.⁶⁹

Öte yandan Yunan'da (ve Roma'da) köleli in bile ırk ayrımına dayanmadı mı. Trakyalı. Avrupalı beyaz kölelerle. Etyopyalı ve Afrikalı siyah kölelerin, hatta (bazı Yunan dü ünürlerinin kar ı çıkmasına kar ın) borç, sava vb. nedenlerle köle durumuna dü mü Hellenler ile özgür Hellenler'in yanyana çalı tıklarını biliyoruz.

Aristoteles'ten üç yüzyıl kadar sonra, Romalı (mimarlık tarihçisi) Vitruvius, güney ülkelerindeki havanın sıcak, dolayısıyla seyrek oldu u için insanların fazla keskin zekâlı; kuzeyin havasının so uk, dolayısıyla yo un oldu u için insanların a ır zekâlı; bu iki uç arasındaki ülkelerde oturan Romalılar'ın ise bütün halklardan üstün oldu unu ileri sürdü ünü görüyoruz.⁷⁰

Bunlara dayanarak, eski ça da küçük toplulukların "kabilecilik" yapmalarına kar ılık, büyük devletlerin ve imparatorlukların insanların "uygarlıkçılık" yaptıklarını söyleyebiliriz?

Dinsel kültürün egemen oldu u ortaça topluamlarında yaygın ayırım ırkçılı a de il "ümmeçili e" dayanır. Ortaça m feodal topluamlarında, insanlar inançlarına göre sınıflandırıldıktan sonra, onları aynı inançta birle tiren "din karde li" kavramı yanı sıra,⁷¹ zümre farklarını dile getiren "soyluluk" kavramı ile kar ıla ırız. Soylular kendilerini soylu olmayanlardan, serilerden, köylülerden üstün görmekte, bunu "iyi soy"dan geldikleri dü ünmesine dayandırmaktadırlar. Irklar konusunda yarım yüzyıla yakla an ara tırmalarına dayanarak ırkçılı a kar ı çıkan Amerikalı antropolog Franz Boas'a göre, Avrupa soylularıyla halkları, büyük bir olasılıkla aynı ırktan gelmelerine kar ılık, aynı ırktan bazı kabilelerin ötekilerini egemenlikleri altına almalarından sonra olu an yukarı sınıflar, soyluların halktan farklı oldu unu ileri sürmeye ba lamı lardır.⁷² Burada dikkatleri istimin sonradan geli ine (rasyonalizasyona) ve soy kavramının temelinde zümre, sınıf gerçe inin yattı na çekmek isterim. Ortaça soylularının bu "soyluculuk"ları bile, dar anlamda ırkçılık sayılmaz. Çünkü tür, ırk ve soy (soya acı) birbirlerinin alt ayrımlarıdır. Antropolojideki, genetikteki anlamlarıyla ırk ile soy farklı eylerdir. Avrupa'nın çok farklı ırklardan soylu ailelerinin birbirlerinden kız o lan alıp vermeleri, soylulu a ili kin davranı ve dü üncelerinin do rudan ırkçılıkla ili kili olmadı mı gösterir. Ne var ki, ırkçılık ö retisinin do u unu incelerken görece imiz gibi, soylulu un ayrıcalıkları ve tüm olarak soylulu un kendisi, yükselen burjuvazi ve mutlak monar i kar ısında yok olma tehlikesiyle kar ı kar ıya kalınca, soylulukla ilgili dü üncelere çeki düzen verip, onları sistemle tirme çabaları, ilk biçimiyle (aristokratik ırkçılık olarak) ırkçılık ö retisini do uracaktır. Bu yapılırken de, ırkçılı ın tüm a amalarında görülen kar ı tırma e ilimlerine uygun olarak, ırk ile soy birbirine kar ı tırılacaktır.

B. TARİH BOYUNCA ETNOSANTRİZM

Tarihte yeniça a kadar görülen tüm bu dü ünceler, bu tutumlar, bu ayrımlar, ırkçılık de il de neydi? Bunların, kabilecilik, uygarçılık, soyluculuk, yanısıra. ırkçılı ı da içine alan geni kapsamlı bir kavramla, etnosantrizmin ("etnik merkezçili in", ya da "etnik benmerkezçili in") ırkçı olmayan görünümleri oldukları söylenebilir.

Etnosantrizm terimini, ilk olarak, ona bölgecilik, kültürel dargörü lülük anlamlarını vererek **W. G. Sumner. *Folkways* (1906)** adlı yapıtında ortaya atmı tır. **Adorno ve arkadaşları, *The Authoritarian Personality* (1950)** adlı yapıtlarında bu terimin, ırkçılı ı, antisemitizmi ve dilssel, dinsel, kültürel vb. ayrımcılıkları da içererek, her türden öteki gruplara kar ı olumsuz, kendi grubuna kar ı olumlu önyargıları kapsayan tutumları dile getiren bir kavram olarak kullanılmasını önerdiler.⁷³ Bu kavramın onların önerdikleri gibi ırkçılık yerine de kullanılması konusu tartışılabilir. Ama etnosantrizm kavramının, genel olarak ayrımcı tutumların kavranmasında, ırkçı olmayan ayrımcı tutumların açıklanmasında ve ça ımızda ırkçılık adı altında ideolojik bir biçim verilen dü üncelerin ve tutumların geçmi teki kökenlerinin araştırılmasında, ulusçulu a, ırkçılı a varan ayrımcı gelene in ve kültürel birikimin izlenmesinde yararı olacaktır.*

Yeniça öncesinde, daha do rusu endüstri devrimi ya da ça da kapitalizm, kolonicilik öncesi toplumlarında, ortaça da; antik Yunan ve Roma'da öteki antik Ortado u mparatorluklarında; daha gerilere gidersek ırksal birimle toplumsal birimin çakı abildi i ilkel topluluklarda, klan, kabile toplumlarında ırkçılık bilinci, ırk ayrımı yoktu. Ama bazı ça da yazarların ırkçılıkla kar ı tırabilecekleri, ırkçılı a benzer bir tutum. bir davranı , bir dü ünü ve kültür vardı: etnosantrizm.⁷⁴

a Avcı ve Toplayıcı Topluluklarda Etnosantrizm

Ünlü biyoloji bilgini **Julian Huxley**, ırkçı dü ünü ün kökenindeki, etmenlerden biri olarak kabile duygusunun gücünden ve derinli inden söz ederken, bu duygunun bir "sürü güdüsü" kuruldu unu, sürü hayvanlarının kendi türlerinden hayvanlar arasında bir ho nutluk duygusu duyduklarını belirtir; buna ek olarak, sürü içindeki hayvanın bir tür güven duygusu içinde oldu u da söylenebilir. Ancak Julian Huxley, hayvanlarla do u tan olan bu duygunun insanlarda sonradan edinilme olu una dikkati çeker.⁷⁵

İkel toplulukların dü ünü leri üzerine yapılan ara tırmalar, özellikle **Claude Levi-Strauss**'un ara tırmaları (***La pensee sauvage* (1962)** özellikle 5. bölüm) ilkelin kafasının dünyayı bir bütün olarak kavrayabilmek için bazı sınıflandırmalara ba vurdu unu; bu yolda soyut kavramları açıklayabilmek için somut simgeleri kullanarak, örne in kendi klanını bir hayvan ya da bitki totem ata, kom u dü man klanı bir ba ka hayvan, bitki vb. totem ile simgeleme yoluna gitti ini; böylece kar ıt kavramlardan olu an bir dü ünçe dünyasına sahip oldu unu ortaya kovmu tur.⁷⁶ Buraya kadarki görü leri, toplumlarda

önyargıların kökeninin açıklanması bakımından son derece yararlıdır. Bundan sonra, somut ya amın ve ili kilerin de bu kavramlara, bu dü üncelere göre düzenlendi i yolundaki görü leri, "üstyapısalcı" bir renk ta ımaktadır.

Oysa ilkel toplulukların bu dü ünü lerinin altında, içinde buldukları maddî, ekonomik ko ullar yatmaktadır, özetle açıklamaya çalı ırsak, tarihsel ilkel topluluklar (klanlar) Levi-Strauss'un inceledi i ça da ilkelerde oldu u gibi, ba ımsız ve ço u kere kendine yeterli, kollektif bir "üretim birimi"dir (ben, daha tarımın, üretimin ba lamadı ı dönemler için "geçim biçimi" ve "geçim birimi" terimlerini kullanıyorum). Üretim (geçim) ili kilerinin de e itlikçi oldu u dü ünülürse, her ayrı geçim biriminde, daha birey olma bilinci uyanmadan, ayrı bir "biz" bilinci do acaktır. Üretimin ba lamadı ı ya da son derece kıt oldu u bu tarihöncesi dönemlerde, her topluluk, hemen hiç bir barı çı ili ki kurmadı ı öteki toplulukları, yiyecek kaynaklarına rakip olan öteki hayvanlar gibi görme, onlara potansiyel bir dü man gözüyle bakma e ilimindedir. "Biz" ve "onlar" bilinci, ilkelin simgeci kafasında yalnızca birbirlerine dü man totemler olarak kalmayacak, toplulukların birbirleriyle gerçek ya da varsayımsal ili kileri bu iki simge (diyelim ki ahin ve timsah totemlerinin ahini ve timsahı) arası öykülerde, "mitos"larda dile getirilecektir, örne in ahin klanı timsah klanını yenip sa kalanlarını klanı içine aldı ı zaman, bu, mitoslara, ça da akla pek yakın görünmese de Mısır mitolojisinde örneklerini gördü ümüz gibi, " ahin timsahı yuttu" biçiminde yansıyacaktır. Giderek türetilen de er yargıları, ahin toplulu unda, ahin ve soyu hakkında hep "olumlu yargılar", timsah ve soyu hakkında hep "olumsuz yargılar" olacaktır, öteki topluluklarla ili kilerini yalnızca kendi grupları oda ından, "etnosantrik bir bakı açısıyla" de erlendireceklerdir.

Bu klan ve totem mitosunu modelinde, etnosantrik dü ünü ün hemen tüm ö eleri, kapitalizm ve emperyalizm ça ında ırk farklılı ının bilincine varılıp ırk kavramı ortaya atılınca ırkçılı ın filizlendirece i tohumları yatmaktadır. öyle ki, önyargılar üretim birimiyle, dolayısıyla toplulu un "çıkarlarıyla" ili kilidir. Ancak bu önyargılar, mitoscu dü ünü ten dolayı, gerçeklikle tam örtü meyen, akla. mantı a uymayabilen "irrasyonel önyargılar"dır. ilkel ya am ve üretim ko ullarından dolayı, bunların içine, ilkel insanın grup içindekilere kar ı tüm "sevgi" duyguları ile dı dünyaya, grup dı ndakilere, öteki topluluklara kar ı duydu u "korkuları", "nefretleri" ve genel olarak tüm "dü leri, istekleri, tutkuları" katılmı tır. Böylece "ikili bir etik standart" olu turmu lardır. Ayrıca bu dönem etnosantrizme "yabancı korkusu" (ksenofobi) ve "yabancı dü manlı ı" duygularını kazandırmı tır.*

ki ilkel toplulu un totemleri farklı ırlardan (örne in güvercin ve kumru gibi ayrı türün farklı ırlarından) hatta (kartal güvercin gibi) iki farklı türden olabilir. Bir bölgedeki kom u toplulukların üyeleri ise ço u kez aynı ırtan gelen insanlardan olu ur. Dolayısıyla totemlerinde simgelenen biz bilinci gerçek bir ırk bilinci de ildir; ama ırk bilincine benzeyen ve ona dönü e bilme e ilimi ta ıyan bir bilinçtir. Klanın biz bilinci etnik bir bilinç, tutumu, dü ünü ü, etnosantrik bir tutum ve dü ünü tür. Bu dü ünü te, farklı

toplulukların "farklı totem soylarından" geldikleri yolundaki inanca, kan ba ı inancı demek için zaman erken ise de, bu inanç ilerde kan ba ı ve ırk inançlarına dönü ecek bir tohum niteliindedir.

b Göçebe Çobanlarda Etnosantrizm

Avcı ve toplayıcı topluluklardan, tarımın, üretimin ba lamasıyla, yerle ik çiftçi topluluklara geçilmiştir. Bu topluluklar, hayvan evcille tirip sürü beslemede uzmanlararak, çiftçili i bırakıp göçebe çobanlı a ba lamı lardır. Birbirlerine yer ba ı ile ba lı olan çiftçi köylülerden farklı olarak, göçebe çobanların toplumsal birli i ve topluluklar arası ili kileri düzenlemede ellerinde, artık "kan ba ı" olarak algılanan soy ba ından ba ka bir ey yoktur, öte yandan göçebe çobanlar, hayvan soylarını seçici üretme ile geli tirme yolundaki deneyimlerinden edindikleri dü ünceleri de topluluk içi ve topluluklar arası farklılıkları ve ili kileri açıklamada kullanmaktan geri durmayacaklardır. Bu dü ünü e "damızlıkçılık" denebilir. Benzer dü ünceler. 19. yüzyılın ırkçı dü ünü ünde bilimsel giysiler içinde, "öjenik" adıyla kar ımıza yeniden çıkacaktır.

c İlk Uygur Sınıflı Toplumlarda Etnosantrizm

Damızlıkçılık yolunda, soylarını üstün hayvanlara dayayan soylulardan, soylarını tanrılara dayandıran soylulara dek ilerlenecektir.⁷⁷ Soylarını hayvanlara dayandıran göçebe soylularının torunları (Franz Oppenheimer'in ilk sınıflı toplumların kurulup siyasal farklıla maya ve devlete varan geli melerin, sava çı çobanların barı çı çiftçi köylüleri yenip üzerinde yönetici sınıf olarak çöreklenmelerinin ürünü oldu u kuramı do ru ise)⁷⁸ ilk uygar sınıflı toplumlarda, soylarını tanrılara dayandıran soylular olacaklardır. Soyları tanrılara dayandırmaya "antropomorfizm" ("insanbiçimcilik") diyebiliriz. Soyları tanrılara dayandırmak, ilk uygar toplumların egemen, yönetici sınıflarında, bu tanrılarla akrabalı ın derecesine göre, yani soylulu un derecesine göre "saf soy", "saf kan" kavramlarının geli tirilmesine yol açacaktır.

Böylece etnosantrik dü ünü ün, soy kavramı ve kanba ı ile birlikte "damızlıkçılık" ve "antropomorfizm" ö eleri, egemen sınıfların, yöneticilerin dü üncesi olmu , bu dü ünceler ideolojik dayatmayla toplulukların a a ı sınıflarına da benimsetilmiştir. Soy ö retilerinin ırk ö retileri olmadı mı daha önce belirtmiştir. Ayrıca, topra a yerle mi , kentler kurmu topluluklar, göçebe çoban ve avcı toplulukları, hayvanlar gibi ya ayan vah i (yabanıl) topluluklar olarak görmü lerdir; etnosantrizme "vah i halklar" kavramı böyle girmi tir.

Soy kavramını da içine aldıktan sonra etnosantrik dü ünü , insanlı ın kültürel kalıtı olarak zamanımıza dek sürmü tür. Toplumsal üretim biçimleri ile birlikte toplumsal birimler de geli tikçe, geni leyip de i tikçe, etnosantrik dü ünü onlara uyan biçimlere girmi , ama özünden pek bir ey yitirmemi tir; tüm insanlık tek bir toplumsal ve yönetsel birim olana (ya da ortada hiç bir özerk yönetsel yapı kalmayana)

dek özünü tümüyle yitirece e benzememektedir.

d Eski Yunan'da ve Roma'da Etnosantrizm

Etnosantrik bilinç, Eski Yunan'da kent devletleri ekonomik ve siyasal birimine uyararak, kent devletlerine duyulan ba lılık, kent halkına kar ı beslenen olumlu önyargılar, öteki kentlere kar ı nefret ve dü manlık biçiminde "kentta lık" (hem erilik) duygusu ve dü üncesi yaratm ı tır. Yunan'da, özellikle Atina'da görülen erken bir ticari ve askeri emperyalizm olgusuna ko ut olarak etnosantrizm, Yunanca konu up Yunan kültürünü özümlemi toplulukları içeren "Hellenler" ile onların d ında kalan "barbarlar" ayırımı biçimini alm ı tır. Bunun d ında göçebe ya da yerle ik olsun, uygarla mam ı (kentle memi) ilkel topluluklara "vah i topluluklar" denilmesi de süregitmi tir. Bunlar yanı sıra, soylarını tanrılara dayandıran, fizik (daha çok da tinsel) erdemlerinin bu yolla edinilmi do u tan nitelikler oldu unu ileri süren soyluların "tinsel soyluculuk"larından, "aristokratçılık"larından söz edilebilir.

Roma mparatorlu u ile etnosantrizm, Romalılar ve öteki halklar (*gentiles*) ayırımıyla dile getirilmi tir. Ama Romalı kavramının içine, anadilin yanı sıra Latince de ö renip, Roma vatanda lı nı elde etmi olan, Roma kültürünü benimsemi bulunan her dilden, dinden, ırktan, etnik gruptan kimseler girebiliyordu. Etnosantrizmin Yunan'da ve Roma'da genellikle "uygarlıkçılık" biçiminde görüldü ü söylenebilir.

e. Ortaça da Etnosantrizm

Roma'nın kurdu u imparatorlu un olu turdu u kültür yapısında, Romalılı ın yerini almaya ba layan Hıristiyanlık, imparatorluk çökünce bu amacına ula ır. Böylece etnosantrizm dinsel bir biçim olarak, ortaça Batı toplumlarına egemen olur. Ortaça islâm devletlerinde ve imparatorluklarında, imparatorluk kendini din ile özde le tirmi bir kentin büyümesiyle do du undan, dinsel etnosantrizm "ümmeçilik" dünyanın bu bölgelerine de egemen olmu tur. Bu ça ın hiç de ilse Batı dünyası için bir özelli i, etnosantrizmin ekonomik, toplumsal, siyasal birimleri a ması, Roma mparatorlu u'nun bıraktı ı bir üstyapı kalıntısıdır. Bu kalıntı, son derece küçük ekonomik, kültürel, diplomatik ili kileri kolayla tırma i levi gördü ü için varlı m ı sürdürebilmi görünüyor.

Ortaça da "din karde li i" kavramı, "ümmeçilik" yanı sıra, zümre farklarını dile getiren "soy" kavramının feodal düzen içinde iyice kökle ti ini "soyluculu un" geli ti ini görüyoruz. Islah edilmi koyun, sı ır sürülerini yeti tirmeyi serflerine bırakm ı olsalar da, soylular, "saf kan", iyi cins at ve köpek yeti tirmek gibi sava la ve avla ilgili dü künlüklerinden dolayı, soy ve kan kavramlarına büyük önem vermektedirler. Ortaça ın Cermen kökenli bu "soyluculu unun" (hiç de ilse önceleri) fizik erdemlere öncelik vermesiyle, Eski Yunan'ın tinsel erdemlere öncelik veren "aristokratçılı ından" biraz farklı oldu u, dolayısıyla ırkçılı a daha fazla yakla tı ı yorumunda

bulunulabilir.

Ortaça da, soy kavramından daha kapsamlı olan din karde li i kavramı, soy kavramının ayrımcılı nı bir dereceye dek sıvamakla birlikte, farklı dinden olmanın, çıkar farkıyla, farklı etnik gruptan olmakla, farklı dilden olmakla birle ti i durumlarda, korkunç bir etnosantrik yo unluk kazanabilmi tir. Bu konuda ortaça m dı ve iç haçlı seferlerini, soykırımlarını anımsayınız. Bu ça mın yeniça a bıraktı ı en önemli etnosantrik miras, *deicidea* (Tanrı, sa katili) olarak görülen Yahudiler'e kar ı yöneltilen, dinsel ayrıma dayanan bir önyargı olan Yahudi dü manlı ı, antisemitizmdir.⁷⁹

f Ke ifler ve Kapitalizm Ça mda Etnosantrizm

Sanayi devriminin ve kapitalizmin geli mesiyle, daha geni pazarlara ve hammadde kaynaklarına duyulan gereksinim, feodal birimleri silip süpüren ulusal birimleri ve ulusçulu u yaratınca, geçmi ten kalıtılan sosyal, dinsel, etnik, kentsel vb. etnosantrik tutumlar yanı sıra, egemen, ba at etnosantrik tutum ve dü ünü "ulusçuluk" biçimini almı tır. Kapitalizm emperyalist bir yönde geli meye ba layınca, ulusal etnosantrizm gereksinimlere yetmez olacak, ırksal etnosantrizm denenip tutturulmaya çalı ılacaktır.⁸⁰

Etnosantrik dü ünü ün, sınıf bilincinin uyanmasıyla sınıfsal bir etnosantrizm ve sosyalist düzenlerin kurulmasıyla da sosyalist bir etnosantrizm biçimlerine de girece i söylenebilir.

C. BİR ERKEN İRKÇİ Ö RET :

PLATON'UN ÜTOPYACI İRKÇILI I

Kapitalizmin do up geli meye ba lamasına dek görülen etnosantrik dü ünü ve tutumların ırkçı etnosantrizm olmadı nı söyledik. Peki bu geçen süre içinde hiç mi "ırkçı etnosantrik" tutumlar, dü ünü ler görülmedi? Kapitalizm ve kolonicilik öncesinde, ça larının egemen etnosantrik tutumları biçimine gelemeyen ve kuraldı ı birkaç örnek olarak kalan ırkçı etnosantrik uygulama ve dü ünceler çıkmı tır. Sparta'nın yarı kast ve Hindistan'ın kast düzenleri örneklerine de inmi tik. Dü ünçe alanında ise, Platon'un ırkçı dü üncelerine, ırkçılık ö retisine, ırkçı ütopyasına de inilebilir. Bu dü ünü ün ütopyacı niteli i de, toplumsal ko ullan olmadı ndan, ça mın insanlarını etkileyemeyip, dü ünürler arasında bile yayılamayan bir dü ün sel fantezi olarak kaldı nı gösterir.

Aristoteles'in Hellenler ve öteki halklarla oturdukları bölgeler arasında, Hellenler'den yana sonuçlar çıkaran dü üncelerinin salt ırkçı bir ö reti sayılamayaca nı söylemi tik. Ya **Platon**'un (*Devlet*, 459a-460c'de) bekçiler (koruyucular) sınıfının, özellikle yöneticiler sınıfının (kadrosunun) nasıl düzenlenece ini Glauckon ile tartı rken, Sokrates'e yer yer söyledi i u dü ünceleri de ırkçı ö reti sayılmaz mı? "Peki evlenmeler nasıl yararlı olabilir?.. Bunu söylemeyi sana bırakıyorum Glauckon... çünkü senin evinde en iyi cinsten av köpekleri ve ku lar gördüm... [bu hayvanları] üretmek için iyiye kötüye bakmaz mısın yoksa en iyilerini mi çiftle tirirsin... üretmede bunları göz önünde tutmazsan

ku ların köpeklerin cinsi bir hayli bozulur de il mi?., insan cinsi için de durum aynı oldu una göre, bekçilerimizin ne kadar üstün bir cins olması gerek... üzerinde anla tı ımız ilkelere göre, her iki cinsin de (bekçiler sınıfının erkekleriyle kadınlarının) en iyilerinin en fazla, en kötülerinin de en az çiftle meleri gerekir. Ayrıca en kötülerinin de il en iyilerinin çocuklarını büyütmeliyiz ki sürünün cinsi bozulmasın... [özetle: bekçiler arasında bu konuda çatı ma çıkmaması için, bu i i, devlet adamlarımıza verdi imiz, yönettikleri insanların yararına yalana düzene ba vurabilme hakkını kullanarak, hileli kuralarla üstün kadın ve erkekleri evlendirmeliyiz ki. devlet adamlarına kızacaklarına yazgılarına küssün e lerini be enmeyenler...] bundan ba ka sava ta ve ba ka i lerde yararlılık gösteren gençlere, kadınlarla herkesten daha çok yatma hakkı tanınmalı... kendilerinden alabildi imiz kadar çok döl almak için... Do an çocuklara gelince... (bakıcı kadınlar] do u tan bir eksikli i olan çocukları da gözden uzak uygun bir yere bırakır.". sözlerine; Glauckon'a "Evet, bekçilerin cinsini korumak istersek ,ba ka çare yok" diye onaylatı ma ne diyece iz?⁸¹

Bunun yanı sıra Platon'un ideal devlet tasarısının sınıflı toplumunda, hatta, sınıflar arası geçi kenli e ancak ola anüstü durumlardaki ki iler için izin veren düzenlemelerine bakılırsa, yarı kast toplumunda, bu düzenlemelerin a a ı tabakalarca benimsenip hakça görülmesini sa lamak için, "yararlı yalan" olarak önerdi i (*Devlet*, 414d-415d'deki) ünlü "metaller mitosuna"na ne dersiniz? önce önderleri ve yardımcılarını sonra da bütün ehri una inandırmaya çalı aca ım... Bu toplumun birer parçası olan sizler diyece im, birbirinizin karde isiniz. Ama sizi yaratan tanrı aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmı tır. Onlar bunun için ba tacı olurlar. Yardımcı [bekçi, koruyucu] olarak yarattıklarının mayasına gümü , çiftçiler ve öbür i çilerin mayasına da demir ve tunç katmı tır. Aranızda hamur birli i oldu una göre sizden do an çocuklar da herhalde size benzeyeceklerdir. Ama arada bir altından gümü , gümü ten de altın do du u olabilir. Bunun için tanrı her eyden önce önderlere, do an çocuklara iyi bekçilik etmelerini, içlerine bu madenlerden hangilerinin katılımı oldu unu dikkatle ara tırmalarını buyurmu tur, [özetle: bunlar yöneticiler tarafından mayalarının sınıflarına gönderilmelidir...] çünkü mayasına demir ya da tunç karı ık olanların önderlik edece i gün ehri yok olaca ını tanrı buyurmu tur [diyece iz]. imdi sen yurttan ları bu masala inandırmanın bir yolunu bulabilir misin onu söyle" Glauckon'a yanıtlar "kendilerine nasıl inandırırız bilmem ama torunlarına inandırmanın bir yolu bulunabilir."

Bu sözler kar ısında, birinci alıntıda Platon'un, "öjeni i", "kalımcılı ı", "üstün soy yeti tirme amacı için, üstün niteliklilere üreme ayrıcalıkları tanırken, zayıfların üremelerini sınırlandırması" hatta "kusurlu do anlara ya ama hakkı tanımaması", "soyun üstünlü ünün korunmasını, soy saflı ını" savunan görü leriyle ırkçılı a çok yakla tı ını kabul etmekten ba ka seçene imiz yok. Metaller mitosunda ise, Platon'un soylulu a, kalısal soy farklılı ma, bunun sınıf ayırımına yansması gerekti ine olan inançlarını, halka "mitoslarla", "yararlı yalanlarla" anlatabilmek için ve

onların sınıflı düzene ba kaldırmalarını engellemek için, bu ırkçılı a yakla an dü üncelerini, hemen tüm ö eleriyle "ideolojik malzemeler" biçiminde sundu u görülüyor. Platon üstüne bir monografinin yazarı olan Popper'a göre, Platon'un bu görü leri açıkça ırkçı, dahası a ırkı ırkçı dü üncelerdir ve Platon bu yolda Eski Yunan'da tek ba ina de ildir. Aristoteles'de ve Sparta'da görülen örnekleriyle de ırkçı dü ünü , Eski Yunan'da belirgin niteliktedir ve Platon ırkçılı ın kurucu babalarından biri olmu tur.⁸²

Popper'ın (Sparta ile ilgili olanların dı ında) Eski Yunan'ın ve Aristoteles'in ırkçılı ı ile ilgili görü lerine, yazımın ba ından beri kullandı ım kavramların ve bakı açısının bir gere i ve sonucu olarak, katılmam olanaksız. Platon hakkındaki yargılarına ise. Platon daha çok soy kavramı üzerinde durmakla birlikte, ileride görece imiz gibi, ça da ırkçılık ö retisinin de aristokratik soy kavramının geli tirilmesi ile do ması olgusunu dü ünerek ve Platon'un dü üncelerindeki öjenik, üstün soy yeti tirme, üstünlere üreme ayrıcalıkları, zayıfların haklarını sınırlama hatta onlara ya ama hakkı tanımama, onları eleme ö elerini göz önüne alınca, Platon'un bu dü üncelerinin o döneme dek ve daha sonra görülen "soylu kalımcılı ından öte bir niteli e, açıkçası ırkçı bir ö reti niteli ine ula tı ı görü üne katılıyorum. Ama bu dü üncelerin, Platon'un içinde ya adı ı toplumun yakın ko ullarından ve kültürel kaynaklarından beslenmekten çok, spekülasyona dayanan (ve belki aynı zamanda geçmi teki uzak kaynaklardan, eski kabileci aristokratik kültürel kaynaklardan beslenen) ve yakın amaçlara hizmet etmekten çok ideal devlet gibi gelece in uzak (belki de kuramsal) amaçlarına hizmet eden bir ö reti oldu u söylenebilir. Gene, bu dü üncelerin, içinde ya anan toplumdan kaynaklanmadı ı gibi, üretildikten sonra o toplumda ve daha sonraki toplumlarda yankı bulamayan görü ler olarak, bir "erken ırkçı ö reti" oldu u söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇA DA İRKÇILIK Ö RET S N N DO U U GEL MES

*Ça da "ırk ili kileri" köle
ticaretiyle ba lamı tır.*

Oliver Cromwell Cox

Ça da ırkçılık ö retilerinin, ortaça ın soyluculuk köklerinden verdi i bir sürgünle, kolonicilik döneminde yerli halklara kar ı geli tirilen önyargılarla beslendikten sonra, 18. yüzyılda Kont Boulainvilliers'nin dü ünceleriyle formülle tirilmeye ba landı ı söylenebilir. Boulainvailliers'nin ilgili dü üncelerini görmeden önce, ırk sözcü ünün anlamında görülen de i melere ve ırkçı önyargıları besleyen ortama kısaca bir göz atmakta yarar var.

A. İRK SÖZCÜ ÜNÜN ANLAMINDA GÖRÜLEN DE MELER

İrk sözcü ünün Türkçe'de ne zaman kullanılmaya başlandı, ona tarih boyunca hangi anlamlar yüklendi ini kapsamlı bir biçimde ortaya koyan bir inceleme ile karşılaşmadım. Julian Huxley. Batı dillerindeki ırk anlamına gelen "*race*" sözcü ü ile ilgili ara tırmalara dayanarak, bu sözcü ün kökenini, geçirdi i anlam de i ikliklerini ve bugün ta ıdı ı çe itli anlamları öyle açıklıyor.⁸³

"*Race*"brani ya da Arap kökenli bir sözcük olup Batı dillerine bu dillerden girmi tir. Ba langıçta, özellikle hayvanlar için olmak üzere, aynı atadan gelen döller için kullanılıyordu. *Kitabı Mukaddes'in* İngiliz Kralı I. James zamanında, 1611'de yapılan "yetkili çeviri"sinde (*Authorized Versiorida*) *race* sözcü ü de il, soy, döl anlamlarına gelen *seed*, *gcneration* sözcükleri kullanılmı tı. **Milton, 1667**de yazdı ı ünlü *Paradise Lost* adlı yapıtında, bu sözcü ü, "*race of Satan*" (eytan'ın soyu) biçiminde, fizyolojik de il tinsel nitelikleri belirtmek için mecazi anlamda kullanılmı tı. Daha sonra, **Fox'un 1750** yılında yayımlanan *Book of Martyrs* adlı yapıtında "*the race of Abraham*" (brahim Peygamber soyu) deyi inde de görülece i gibi, insan için ve fizyolojik anlamda kullanılmaya başlandı.

J. Huxley, ırk sözcü ünün o zamandan beri içinden bir türlü kurtulamadı ı bulanık bir anlam kazandı ını söyler. Gerçekten bu tarihlerdeki ve sonraki (hatta zamanımızdaki) bazı kitaplarda *race* bir yandan "human race" (insan türü, insan soyu) anlamında kullanıldı ı gibi, öte yandan, ilk ırk kuramlarını incelerken gördü ümüz gibi, hiçbir zaman sınırları iyi çizilemeyen ve üzerinde görü birli ine varılamayan belli fizyolojik niteliklere sahip insan topluluklarını, ama aynı zamanda belli bazı tinsel niteliklere sahip oldukları dü ünülen insanları anlatmak için kullanılmı tır; gördü ümüz gibi, bir yandan ırkın üzerindeki kategori olan "tür", bir yandan ırkın altındaki kategori olan "soy" anlamına gelir olmu tur. Huxley, ırk sözcü ünün kazandı ı, bugün de süren bulanıklı ını, iyi bir İngilizce sözlükte "*race*" maddesine bakılarak anlaşılabilece ini söyler. Gerçekten örnek olarak aldığı *The Concise Oxford Dictionary'de "race"* (ırk) sözcü ünün [1] Ortak bir soya ba lı insanların, hayvanların, bitkilerin olu turdu u grup [2] Ortak ata, soy olarak görülen bir (ki iden) sülaleden, aileden, kabileden ya da ulustan gelenler (3) ötekilerden ayrı bir etnik soy (Kafkasyalı, Mo ol ırkı) [4] Ya ayan canlıların herhangi bir büyük bölümü, hayvanların veya ' bitkilerin cinsi, türü, soyu, çe idi (insan ırkı, dört ayaklılar ırkı) [5] Soy, akrabalık (soylular ırkı, do ulu insanlar ırkı) ender olarak dili farklı insanlar için kullanılır [6] O ya da bu türden ortak özelliklere sahip insanlar sınıfı (ozanlar ırkı) olarak açıklanır.

Görüldü ü gibi ırk sözcü ü, tür, "ırk", soy, ulus, zümre,

meslekta vb. çok çe itli anlamlarda kullanılmı tır ve kullanılmaktadır. Sözcü ün bu kadar çe itli anlamlar kazanmasının sorumlusu bir bakıma ırkçı dü ünür ve yazarlardır.

B. IRKÇI ÖNYARGILARI F L ZLEND REN ORTAM

Toynbee'ye göre, daha çok Batı toplumlarına özgü bir önyargı olan ırkçılık, ırk duygusu, 15. yüzyılın son çeyre inden bu yana Batı uygarlı mın yeryüzüne yayılı mın, ırkların uygun olmayan ko ullarda birbirleriyle ili kiye geçmelerinin ürünüdür.⁸⁴ Buradan ırkçılı mın Batı kolonicili inin, Batı. emperyalizminin bir türevi oldu u sonucu çıkarılabilir. Bunun yanı sıra Avrupa'da ortamı ırkçılık ö retilerine hazırlayan ba ka toplumsal ve dü ünsel geli meler de görülmü tü.

Denizcili in ve deniz ticaretinin geli mesiyle Avrupalılar,Amerika'yı ve Asya ile Afrika'nın içlerini ve uzak bölgelerini ke federlerken, buralarda gerek anatomik gerek toplumsal özellikleri kendilerinkinden çok farklı ilkel ya da yarı uygar topluluklarla kar ıla mı lardır. Aralarındaki büyük farklılık, onlarda bir ok etkisi yaratmı tır, öyle ki Kilise bir süre, bunların insan toplulukları sayılıp sayılmayaca mı tartı mı tır.⁸⁵ Gerçekten, spanyol fethinin resmi tarihçisi Gonzalo Fernandez de Oriedo, Kızılderilileri öyle betimlemi ti; "Do u tan tembel, kötü, melankolik, korkak ve genellikle yalancı, döneke bir halk. Evlilikleri kutsal de il murdardır. ehvet dü künü ve homoseksüeldirler.Ba lıca istekleri yeme içme, putlara tapınma ve hayvanca açık saçıklıklardır. spanyollar'ın kendileriyle sava ırken, körelmesin diye kılıçlarını kafalarına vurmamaya çaba göstermelerine yol açacak derecede kalın kafalı olan böyle bir halktan ne beklenir ki?"⁸⁶

Chiapas piskoposu Las Casas'ın, bu dü üncelere ve bu dü ünceler do rultusundaki davranı lara kar ı açtı ı sava , köleli i yasaklayan bir krallık buyru unun çıkarılmasını; Kızılderililerin "gerçekten insan" olduklarını, kendilerine sa ır ve dilsiz hayvanlar gibi davranılmamasını, özgürlüklerine, mallarına ve canlarına dokunulmamasını isteyen Papa III. Paul'un 1537 tarihli bildirisinin yayınlanmasını sa lamı sa da, kolonicilerin bildiklerini okuyup, köleli i dolaylı yollardan sürdürdüklerini görüyoruz.⁸⁷

Las Casas ile tartı maya giren Joan Gines de Sepulveda, 1550'de, Güney Amerika yerlilerini, "köle düzeyinde, mantıksız kimseler, insanlar maymunlardan ne kadar farklıysa, spanyollar'dan o kadar farklı varlıklar" olarak görmü tü.⁸⁸

Kolonicilerin ve onlarla birlikte dünyanın çe itli yerlerini dola an bazı gezginlerin yerli halklara kar ı bu tür önyargıları Amerika yerlileriyle sınırlı de ildi, örne in **Lucio Vanini, 1619** da, maymunlarla aynı renkte olu larına bakılırsa, Etyopyalılar'ın atası da maymun olmalı; gerçekten Etyopyalılar bir zamanlar dört ayak üzerinde yürürlerdi diye yazmı tı.⁸⁹ Ç a da uygar toplumların bu "vah i halklar", "vah i topluluklar" kavramı, onları vah i hayvanlara denk görmenin ürünü olsa gerek, ilkel topluluklara, bazıları uygar toplum olma yolunda oldukça ilerlemi toplumlara bile, bir takım ekonomik

çıkartlar açısından ve e itsizlikçi bir dünya görü ü ile bakanlar onları "vah i hayvanlar" olarak görürlerken, e itlikçi bir dünya görü ü ile bakanlar, bu da ideolojik bir bakı olmakla birlikte, onları Rousseau gibi, "soylu vah iler" olarak niteleyebilmi lerdir. Avrupa'da ortamı ırkçı dü üncelere hazırlayan olgulardan birincisi böyle bir dı geli me iken, ikincisi bir iç geli me; Avrupa'da mutlak monar ilerın görülmesi ve buna kar ı feodal tepkiler oldu.

Yükselen burjuvazinin ekonomik bütünlenme ve pazar gereksinimlerine uygun olarak, feodal toplumsal ve siyasal birimleri birle tirerek ortadan kaldıracak olan mutlak monar inin geli mesidir. Do al olarak aristokrasi mutlak monar ilere kar ı çıkmı tır Bunu yaparken de elinden alınmak istenen ayrıcalıklarını dü ünsel düzeyde savunacak bir ö retiyeye gereksinim duymu tur. Bu gereksinimi Henri Boulainvilliers adında bir Fransız soylusu kar ılayacaktır.

B. ÇA DA İRKÇILIK Ö RET S N N DO U U VE LK B Ç M : BOULAINVILLIERS'N N AR STOKRAT K İRKÇILIK Ö RET S

Mutlak monar inin 16. ve 17. yüzyıllarda gösterdi i geli meler kar ısında, **François Hatman, Christopher Shevrl** gibi soylular, Frank kabileleri dönemini ülküle tiren yazılar yazmı lardı.⁹⁰ Onlardan yüz yıl kadar sonra bir ba ka Fransız soylusu, **Kont Henri Boulainvilliers (1658-1722)** ise, ***Eassai sur la noblesse [Soyluluk Üzerine Deneme]*** adlı (1732'de basılan) yapıtında bu yolda geli tirilen tepkileri ve dü ünceleri sistem-le tirip bir "aristokratik ırkçılık" ö retisi öne sürüyordu. Boulainvilliers, bu yapıtında. Fransız soylularının ayrıcalıklarını bir bir ellerinden almaya ba layan mutlak monar iye kar ı soyluları bir ırk ö retisiyle savunmaya çalı ıyordu. Boulainvilliers'ye göre, soylular ayrıcalıklarını, sanıldı ı gibi kraldan de il, Cermen ve Frank atalarının Galli ve Romalı Keltler olan yerlileri egemenlikleri altına alarak, demek ki fetih hakkı olarak elde etmi lardı. Dolayısıyla kral vermedi i bir eyi onlardan geri alamazdı.

Boulainvilliers'ye göre Fransa halkı türde bir ulus de il, insanları e it olmayan iki farklı ırktan olu an bir topluluktu. Bu insanların kökenleri aynı olmadığı gibi, aynı haklara da sahip olamazlardı. Çünkü Frank ve Cermen istilalarının fatihleri olan soylular yerli halklara boyun e dirmi lardı; bu halklar da ba ımsız ya ama haklarını yitirerek serf durumuna dü mü lardı. Gününün gerçek Fransızları onları boyunduruk altına alan soylulardı. Üçüncü zümreyi (tabakayı) olu turan halk ise o serflerin soyu idi. Merkezi mutlak monar inin ba ında bulunan krallara gelince, yerli bula ık ırkın piçleri olduklarından, Frank ırkını, yani soyluları yok etmeye karar vermi lardı. Ve bu amaçlarını gerçekle tirmek için Galli serflere özgürlük tanımlardı. Bu durum kar ısında soylu Cermen ırkının bir kolu olan Franklar ayrıcalıklarını ve topraklarını sonuna dek savunmalıydılar.⁹¹

Boulainvilliers'nin bu dü üncelerinden etkilenen Avrupa soyluları, hepimiz Cermen ırkındanız diyerek bir Avrupa soylulu u enternasyonalizmi yaratmaya çalı mı lardır, örne in Bastille baskınından bir yıl önce (1788'de) soylu bir din adamı

olan **Brezaard, *Observations sur prehistoire de France*** [**Fransa'nın Tarihöncesi Üzerine Görümler**] adlı yapıtında, özgürlükün Cermen ormanlarında olduğunu, üçüncü tabakanın a a 1 bir ırk olup Cermen fatihlerin onları özgürlüklerinden yoksun etmekle çok doğru davranmış olduklarını yazıyordu. Montosiere de, üçüncü tabakanın tutsak ırkların karışımından oluştuğunu, ama 12. yüzyıldan başlayarak bir grup biçiminde kendilerini ortaya koyma yolunu tuttuklarını, böylece sayının ve sürünün niteliği ve derecesini artırarak basar duruma geldiğini söylüyordu.⁹² Bu a a 1 larında melez ırk saydıkları burjuvazi idi. Cermen soyluluğu düncesine en çok Alman soyluları ve dü ünlüleri (bunu ileride Almanya'nın öteki sınıflarına bulaştırmak üzere) sarılacaklardı.

Böylece ırkçılık ö retisi, ilkin burjuvaziye karşı aristokrasiyi savunmaya çalışılan bir "sınıfsal ideolojik silah" olarak doğuyordu. Irkçılık ö retisi daha doğu da, ırk ile soyu karıştırdığı için bilimsel dayanaktan yoksun bir ö retisi olarak günün ışığına çıkmış bulunuyordu. Bununla birlikte ırkçılık ö retisi orta ve a a 1 sınıflardan çok aristokrasinin konumuna uygun bir ö retiydi. Ayrıca ırkçı ö retinin doğu da bir sınıfın (ya da zümrenin) "bunalım" döneminin ö retisi olduğu gözden kaçırılmamalı. Aristokrasinin "do al" ö retisi sayılabilecek olan ırk ö retisinin, orta sınıflara ve hatta emekçi sınıflara benimsetilen bir ö retisi durumuna sokulması yol açan toplumsal ve dü ünsel gelişmeler, bundan sonraki sayfaların konusunu oluşturacak.

D. ÇE İTLİ BİLİMLERİN VE AKIMLARIN IRKÇILIK Ö RETİSİNE KATKILARI

Endüstri, koloncilik ve kapitalizm çağı, aynı zamanda çeşitli yeni bilimlerin ve dü ünce akımlarının ortaya çıkıp geliştiği bir bilim ve aydınlanma dönemi idi. Bu dönemde bazı bilimlerin hızla geliştiğini, bazı yeni bilimlerin ortaya çıktığını biliyoruz. Irkçı dü ünlülerin bu bilimlerin verilerinden, çoğu zaman onları istedikleri biçimde yorumlayarak yararlanmakla kalmayıp, doğrudan doğruya ırkçı hizmet edecek yeni bilimlere ortaya atmaya, ya da bazı bilimlerin gelişmesini bu yönde saptırmaya çalıştıklarını görüyoruz.

a *Sosyal Darvencilik ve Irkçılık*

Kapitalist toplumun rekabetçi dünya görüşünün etkisiyle, bazı dü ünlüler, Darwin'in doğal ayıklanma kuramından önce bile yaşamı güçlülerin kalıp zayıfların elendiği bir kavga olarak gören görüşleri geliştirmeye başlamışlardı. Darwin'den sonra Sosyal Darvencilik olarak nitelenecek olan bu görüşlerin ilk örneklerinden birini ünlü İngiliz filozofu **Herbert Spencer (1820-1903)** en popüler biçimiyle sunmuştu. Spencer, Darwin'den önce Buffon, Lamarck ve Charles Darwin'in dedesi Erasmus Darwin tarafından geliştirilen bulunan biyolojik evrim kuramını toplumlara uygulamıştı ve (1852 yılında) "en uygun olanın yaşamda kalması"* deyimini doğal ayıklanma yasasının insan topluluklarının evrimini sağlayan bir yasa olduğunu açıklamıştı. Evrim dü üncesine

birle tirilen "varolma sava ımı" ve "en uygun olanın ya amda kalması" terimlerini ortaya atan Spencer idi.⁹³ 1855'te (Darwin'den dört yıl önce) *Principles of Psychology* (**Psikolojinin İlkeleri**) adlı yapıtında, biyolojik evrim gibi toplumsal evrimin de do al ayıklanma ve en uygun olanın varlı mını sürdürmesi, ötekilerinin elenmesi düzene iyle i leyece ini öne sürmü tü. Temel toplumsal ve kültürel de i ikliklerin, aynı derecede temel biyolojik de i iklikleri gerektireceklerini de söylemi ti. Sınırsız bir rekabet ortamında varlı mını sürdürebilmenin sava ıma ve irade gücüne ba lı oldu unu ileri sürerek, rekabetçi dünya görü ünün, üzerinde ırkçı dü üncelerin de boy atabilece i toplumbilimsel, felsefi temellerini dö emi ti.⁹⁴ Sava ın, toplumların ilkel dönemlerinde, "a a ı ırkların yok edilmesiyle" öjenik bir etki yaratıp, üstünden yana i leyen bir denge kurdu unu; ama toplum endüstri toplumuna do ru geli tikçe, zayıfların ayıklanmasının askeri sava la de il "endüstri sava ı" yoluyla olaca mını söylemi ti.⁹⁵ Bununla birlikte, Spencer ırkçı de ildi; tersine, ırkı, üzerine bir tarih felsefesinin dayandırılabilce i en çürük temel olarak görüyordu.⁹⁶ Ne var ki Sosyal Darvinciler, özellikle ırkçılar. Spencer'den e ilimlerine uyan dü ünceleri seçip alacaklardı, öte yandan, tarih felsefesini ırka dayandırmamakla birlikte, Spencer'in ırklar arası e itsizli e de inen birçok dü ünce üretmekten geri kalmadı mını da biliyoruz.⁹⁷

Darwin'in dü üncelerindeki hataların nasıl Sosyal Darvinci görü lere yol açabilece ini görmü tük. Ancak, evrimi "de i me ve ayıklanma" ikili düzene inin ürünü olarak gören Darwin'in dü üncesiyle yetinmeyen, onun görü lerini düzeltip geli tirdiklerini söyleyen Yeni Darvincilerle birlikte Sosyal Darvinciler, biyolojik evrimin a ır i ledi i, toplumların evrim yolundaki geli kinlik derecelerinin biyolojik evrimle saptandı mını, dolayısıyla geli meyi devrimci, hatta reformcu giri imlerle hızlandırmaya kalkmanın ters sonuçlar do uraca mını dü üncesiyle, de i meyi Ekinci plana atıp insanlar ve toplumlar arası ili kilerde "ya am "kavgasını ve elenmeyi". ayıklanmayı ön plana geçirdiler. Ya am kavgasının uluslararası ili kilerdeki görünümü olarak gördükleri sava ı. Nietzsche'nin yaptı mını gibi, yüceltiler. Sava ı, üstün ulusların, üstün ırkların yaratılmasının yolu olarak gördüler. Bu yoldaki görü lerini, Mendel'e dayandırarak, kalıtsal plazmanın her türlü dı etkilerden yalıtılmı oldu unu, dolayısıyla türlerin de i meyle de il, daha çok ayıklanmayla evrim geçirdiklerini ileri sürdüler.⁹⁸

Sosyal Darvinci diyebilece imiz dü ünürlerden biri olan Tille, yoksullu u önlemeye kalkıp yenilmi sınıflara yardım etmenin, evrimi sa layan do al ayıklanma yasasına set çekmek anlamına gelece ini söylemi ti. Charles Pearson, uygar uluslar arasındaki ya am kavgasının bilimin, endüstrinin, uygarlı mın silahlarıyla yapıldı mını, ama onların a a ı uluslara kar ı yaptıkları ya am kavgasını toplarıyla yapma hakkına sahip olduklarını söyleyecekti.⁹⁹

Böylece Darwinizmin insan sorunları alanına sokulması üzerine, yarı ma ko ullarının yumu atılmasının ve dü ünce ürünleri ile bedeninin korunmasının, do al ayıklanmanın bedenlerimiz üzerinde i lemesini engelleyerek insan ırkının fizik olarak yozlaşmasına yol açaca mını ileri sürülen [bilimsel]

görü ler ortaya atıldı. Bunlardan İngiliz filozofu **Samuel Butler (1835-1902)** **Erewhon (1872)** adlı yapıtında, makinelerin ya a min sertli ini azaltarak, fizikçe a a ı birçok kimsenin elenmekten kurtulup kendi a a ılıklarını yeni ku aklara geçirmelerine olanak verdi i yolunda bir dü ünce geli tirdi.¹⁰⁰ Dü ünceleriyle Nazileri etkileyen **Oswald Spengler'in (1880-1936)** tıpdaki geli melerin ayıklanmayı engelledi i, ırk gücünün barbarlıkla bir gitti i tarihin ırk yararı söz konusu oldu u zaman adaleti harcadı ı yolundaki dü üncelerini¹⁰¹ de Sosyal Darvinci görü ler sayabiliriz.

Sosyal Darvincili i en açık biçimde dile getiren ve onu uluslararası, ırklar arası ili kilere uygulayan ki i Alman tarihçisi **Heinrich von Treitschke**'dir **(1834-1896)**. Emperyalist ve kuvvet politikasından yana olan bu dü ünür aynı zamanda imparatorluk Almanyası'nın en hızlı ırkçısı ve Yahudi dü manı olarak, Alman aydınlarını ve gençlerini, Nazilerin üzerinde yükselecekleri kültürle donatırken, oven, emperyalist, militarist görü lerin kapsamlı bir ideoloji olu turmak üzere nasıl eklemlendirilebilece i hakkında bir örnek sunmu oldu: Ulusların ancak Darwin'in ya am kavgasına benzer biçimde iddetli bir rekabetle geli ip gönençlerini artırabileceklerini söyleyen Treitschke, bunun da sürekli ve kaçınılmaz sava demek olacağını ekledi. Ona göre kılıç ile fetih, uygarlı ın barbarlı a, aklın bilgisizli e üstünlük sa lamasının bir yolu idi. Treitschke'nin de erlendirmelerine göre, sarı uluslar sanat yeteneklerinden ve siyasal özgürlük anlayı ından yoksundurlar. Siyah ırkların yazgısı beyazlara hizmet etmek ve sonsuza dek beyazların tiksintilerine hedef olmaktır. Uluslar ve ırklar arası ili kileri böyle algılayan Treitschke, ulusal alanda da dayanı manın sınıflı bir toplumsal ya amı gerektirdi ini belirttikten sonra, her iki alan için son sözünü söyler: yamaklar olmaksızın hiç bir kültür var olamaz, kitleler sonsuza dek kitleler olarak kalacaklardır.¹⁰²

Sosyal Darvincilerin sava ı yüceltmeleri yolundaki tutumları sözde kalmadı. Avrupalı dü ünür ve devlet adamlarıyla sınırlı kalmadı. Amerika'da içlerinde Başkan Theodore Roosevelt'in de bulundu u birçok dü ünür ve devlet adamı, sava tan, yayılmacılıktan, emperyalizmden yana dü üncelerini ve politikalarını, toplumlar arası, ırklar arası varolu kavgası savlarıyla desteklerlerken, bu savları Amerika'nın Küba'yı ele geçirme amacıyla 1898'de spanya'ya kar ı açtı ı sava ta kullandıklarını görüyoruz. Sosyal Darvinciler bu sava ı, dünyaya gelecekte Anglosakson uygarlı ının mı Slav uygarlı ının mı egemen olacağını gösterecek önemli bir olay olarak gördüler.¹⁰³

Sosyal Darvinci dü ünceler, karakter farklılıklarına dikkati çeken, azme, güce kuvvete, harekete ve sava ima önem veren "dramatik" yapılarından dolayı, birçok edebiyatçı, romancı tarafından benimsendi; "ucuz", "çekici" bir "kamu felsefesi" oldukları için, birçok yapıtın felsefi temelini olu turdu. Böylece, 19. yüzyıl sonuyla 20. yüzyılın ba ının Batı romanlarında, uluslar, ırklar arası ili kilere Sosyal Darvinci açıdan bakan, "sava baltasının i lemeyece i kadar kalın kafalı Kızılderililer" gibi önyargılarla dolu romanlar görüldü. Gossett, bu romancıların en ünlülerinin **Hippolite Taine (1828-1893)** **Frank Norris (1870-1902)** **Rudyard Kipling (1865-1936)** **Jack**

London (1876-1916) Owen Wister (1860-1938) olduklarını söyleyip, ırksal karakterler çizen, yapıtlarının ba kahramanlarını hep Beyaz, Beyazın da Nordik sarı inları olarak sunan, varolma sava ımını vurgulayan, Beyaz adamın dünyaya uygarlı ı, gerekirse zorla yayma görevinden söz eden, zencileri ve öteki renkli ırkları a a ılık karakterler olarak çizen yapıtlarından örnekler verir, örne in bu yazarlardan Jack London. Sosyalist Parti kongresinde, ırkçı görü lerinden dolayı ele tirildi inde, "ben önce bir Beyazım, sonra .sosyalistim; diye gü rledi ini anlatır.¹⁰⁴ Bu yapıtların ırk önyargılarını peki tirmede, nitel ve nicel olarak sözde bilimsel yapıtlardan çok daha etkili olduklarına ku ku yok.

Amerikalı dü ünür **David Starr Jordan**'ın 'yoksullu un, pisli in ve suçlulu un" nedenini, sahip olunan insan malzemesinin yoksullu unda görmesinin de gösterdi i gibi. Sosyal Darvincilerle birlikte "öjenikçiler" de, yoksullu un kalıtımsal, dolayısıyla ırksal oldu u görü ündedir.¹⁰⁵

b. Öjenik, Soya acı Dü künlü ü ve Irkçılık

Öjenik. "iyi do u " anlamına gelip, insan soyunun islahıyla ilgili görü lerin adıdır. Terimin ilk olarak Darwin'in kuzeni Francis Galton tarafından ortaya atıldı ı sanılıyor.¹⁰⁶ Ama bu dü üncenin geçmi i, Platon'un. *Devlet'inde* (459a-460c'de) iyi cins ku ların ve köpeklerin yeti tirilmesinde izlenen yolların, insanlara da uygulanmasının istendi i tarihlere, .Ö. 4. yüzyıla dek gerilere dayanır. 19. yüzyılın sonlarına do ru öjenikle ilgili dü üncelerin yeniden canlandırıldı ını görüyoruz. **Francis Galton'un 1869**da çıkan *Hereditary Genius (Kalıtsal Deha)* adlı kitabı, bu canlanı m ürünü olup, söz konusu yapıt, ngiltere'de kafaca sivrilmi lerin, birbirleriyle akrabalık ba larıyla ba lı küçük bir çevre olu turan birkaç aileden çıktıklarını kanıtlama çabasındadır. Galton'un öjenikle ilgili görü lerinin, kendisini, do al olarak, ırklar arasında yetenek farklılıklarının bulunaca ı, zencilerin Beyazlardan (nasıl ölçmü se) iki basamak a a ı oldu unu, Man 'ın ötesindeki halkların berisindeki halklardan daha geri oldukları gibi sonuçlara götürdü ünü görmek a ırtıcı olmasa gerek. **Richard Dugdale'in, 1877**de "öjenik"i Birle ik Devletler'de ba lattı ını. **James Mark Baldwin'in,1890**larda akımı ba arıyla sürdürdü ünü görüyoruz, öyle ki, öjeni in "soya acı dü künlü üne dönü tü ünü, **L. Sears'dan (1866**da gününün Amerikalısını en çok ilgilendiren konulardan birinin "ataları" oldu unu, Amerikalının 1600'deki atasının kim oldu unu, gelecek yılın Ba kanının kim olaca ından fazla merak edip, ngiltere'ye kadar gidip nüfus kütüklerini karı tıranların çıktı ını ö reniyoruz ¹⁰⁷ Irkçılık, Sosyal Darvencilik yanı sıra, bir iti de öjenikten ve soya acı (ecere) dü künlü ünden alıyor.

c. Antropoloji, Antropometri ve Irkçılık

Batı toplumları kolonici bir yayılma süreci içine girince, dünyanın çe itli bölgelerinde, biçimleri, ya anılan, davranı ları kendi toplumlarının insanlarından farklı insanlarla kar ıla tılar. Onlarla sava maktan, onları

kandırarak ya da zorla çalı tırmaya, onları yönetmeye, onları kölele tirmeye dek birçok amaçlan için, onları tanımları, bilmeleri gerekiyordu. Bu bilgileri, yerli toplulukların toplumsal, kültürel yapılarını ara tırarak bilimsel düzeyde verecek uzmanlara gereksinim duydular, i te bu gereksinim, 18. yüzyılda antropoloji biliminin temellerinin atılmasına neden oldu. Ancak ilk antropologlar arasında, alıcılarını ho nut etmek için olacak, olgulara de er yargıları açısından bakanlar, ya da bulguları de er yargıları açısından yorumlayanlar çıktı. Örne in, **1684** gibi erken bir tarihte, **François Bernier**, ırkları, Avrupalılar, Uzakdo ulular, Siyahlar, Laponlar vd. biçiminde sınıflandırmaya kalkmı , Laponları "*villains animaux*" (alçak hayvanlar) olarak nitelemi ti. Leibnitz'in (1737'de) kar ı çıktı ı bu sınıflandırma,¹⁰⁸ "Avrupalılar" bir ırk saymasından da anla ılaca ı gibi, "Batı" bakı açılı idi. Ne var ki, sonraki antropolog, biyolog ve öteki Avrupalı bilim adamları, dü ünür ve yazarların sınıflandırmalarında, "Avrupalı" yerine Kafkasyalı", "Beyaz" gibi sözcükler kullanılmı sa da, amaçlanan" her zaman Avrupalı olmu tur. Böyle bir bakı açısı gelene ini izleyen antropologlar arasında, zencileri insan ile hayvan arasına yerle tirirken bilgiççe savlar geli tirenler çıktı. Irk kuramı olmakla ırkçı ö reti olmak arasında gidip gelen ırk betimlemeleri ve ırk sınıflandırmaları yapanlar da antropologlardı. Öyle ki Fransız antropologu Topinard, Amerikalı meslekta larından Giddo ve Nottu'nun antropoloji bilimini köle tacirlerinin çıkarlarına araç ettiklerini söylemek gere ini duydu.¹⁰⁹ Antropoloji biliminin çıkı ıyla ırkçı görü ler dinbilim yerine bilime (!) dayandırılmaya ba landı. Bundan sora, Julian Huxley'in belirtti i gibi, ırk terimi, ça ımızın sahte bilimsel yazılarında çok kötüye kullanıldı.¹¹⁰

Bu konuda **Lienhardt**, *Social Anthropology* adlı yapıtında u açıklamaları yapıyor: 19. yüzyılın ortalarında, o zaman etnoloji adıyla bilinen antropolojinin yerine, "insanın yönetimsel bilimi" [açıkçası insanları yönetme bilimi] gibi bir bilim önerildi. Bu ba lık altında antropoloji son derece bilim dı ı bir dönemden geçti. Örne in Londra Antropoloji Derne i Ba kanı **James Hunt**, eski antropologların filantropik (insansever) tutumlarına kar ı, katı bir ırkçı önyargı izleyerek, antropoloji ö rencisinin görevinin her ırkı yerine oturtmak oldu unu söyledi. Çevresindekilere, beyin çana ı büyüklüklerine göre, altısı zencilerin altında, altısı üstünde ve bir de zenciler olmak üzere dünyada on üç e itsiz ırkın bulundu una inandırdı. Amacı ça ında zenci köleli i üzerine çıkan tartı mada zenci köleli inin sürmesinden yana olanları desteklemektir. Ona ve çevresindekilere göre kölelik, bir efendi ırkla kuracakları ili ki onlara geli me olanakları sa layaca ı için, köle ırkların da yararına idi. Görü leri zamanın ngiliz aydınlarına öylesine çekici gelmi ti ki, derne in üye sayısı iki yılda onbirden be yüze yükseldi. Derne in tartı maları, bilimsel adı altında, bilimsel olmaktan çok siyasal, dinbilimsel ve moral nitelikteydi. Hunt'ın sıradüzeni kuramı, sıradüzeni toplumu içinde do mu olan birçok antropologu dünyayı sıradüzeni açısından görmeleri yolunda etkiledi. Maymuna benzer insanlardan tanrıya benzer insanlara kadar uzanan bir düzendi bu.¹¹¹

Ondokuzuncu yüzyılın antropologları arasında ırkların farklılıklarını ölçme, sayısal de erlerle bilimsel olarak ortaya

koyma e ilimi belirdi; evrim kuramı bu e ilimi daha da güçlendirip hızlandırdı. Irklar evrimin farklı a amalarını temsil ediyorlarsa, aralarındaki farklılıklar ölçülebilirdi ve ölçülmeliydi. Böyle bir ölçme aynı zamanda evrimin yönünün saptanıp kavranmasına yardımcı olabilirdi. Bu amaçla bir sürü bulanık ve karma ık ölçmeler yapıldı, örne in, 1859'da Paris'te antropoloji derne ini kuran Fransız anatomi bilgini Paul Broca, ırkları sınıflandırmak için 34 deri rengi tonuna dek indi. Broca aynı zamanda "kraniyometri" ya da "kraniyoloji" adı verilen yeni bir "bilim" dalının temellerini atmı tı.¹¹²

Öte yandan antropometrik ırk kuramları, meyvelerini antropometrik ırkçılık ö retelerinde vermekte gecikmedi. Örne in Almanya'da Otto Ammon, kent ve köy insanların kafataslarını ölçtükten sonra, "Ammon Yasası" denecek olan bir yasa ö ne sürdü. Bu yasaya göre dolikosefaller, kent ya amına daha dü kündüler; daha giri imci, yenili i seven, serüveni seven ki ilerdi. Brakisefaller ise, sakin, tutumlu, içe kapalı, tutucu, topra a ba lı insanlardı. Fransa'da da **Vacher de Lapouge, *Race et Milin Social Essais d'Anthroposociologie* (Paris, 1909)** adlı yapıtında (s. 230'da) Beyaz olmayan sınıfların, uygar ya ama uyum sa layamamı vah ilerın çocukları, ya da "kanı bozulmu " sınıfların soysuz temsilcileri¹¹³ oldukları görü üyle, Paris'in a a lı ve yukarı sınıflarının mezarlıklarında ki kafataslarını ölçerek, Ammon Yasası'nı onaylayan sonuçlara vardı: Dolikosefaller kendilerine güvenen, yürekli, serüvenseven, özgörülü, ba ımsız, protestanlı a e ilimli insanlarken; brakisefal Alpli ırk, çalı kan, tutucu, azla yetinen, katolikli e e ilimli iyi u ak niteliklerini ta ıyan kimselerdi. Sınıflar toplumsal ayıklanmanın ürünleriydi; toplumun yüksek sınıfları yüksek ırklarla çakı ıyordu (!) zenginlik derecesi ile kafatası endeksi orantılı gidiyordu. Ulusal konumda durum böyleyken, uluslararası alana bakılınca, kuzeyin dolikosefallerinin dü ünçe, bilim, sanat ve yönetime, güneyin brakisefallerinin tarıma ve el i lerine yatkın ırklar oldukları görülecekti. "Nordik ırk" dedi i Aryan ırklarının üstünlü ünü savundu u *L'Aryen* (1899) yapıtında belirtti ine göre "Aryan, her i te ba a geçer, brakisefal de yerini seve seve ona bırakır." De Lapouge'un bu görü lerı, Yahudiler'e uymuyordu. Feder onu bu sıkıntıdan, yaratıcı kapitalist ve ya macı kapitalist ayrımı yapıp, Yahudiler'i ya macı gruba yerle tirerek kurtardı. Gene de Lapouge'un görü lerinin do ru olmadı ı ileride kanıtlanacaktı. Ama hiç de ilse onun "benim görü üm odur ki, önümüzdeki yıllarda insanlar birbirlerini kafatasları yuvarlak ya da sivridir diye bo azlayacaklar" kehâneti, biraz da kendisi gibi kafatasçıların çabalarıyla, bir dereceye kadar do ru çıkmı tır. Ammon' nün ve, de Lapouge'un görü lerinde, kent ve köy ya amının yarattı ı kültürel farklılı ın ırkla, kalıtımla açıklanması gibi tipik bir epifenomenolojik (gölgegörüngüsel, gölgenedenci) açıklamayla kar ı kar ıyayız. Gerçekten, talya'da **R. Livi**, Napoli'nin kent halkının, çevresi köylülerinden daha brakisefal oldu unu ortaya koyarak, **1896**da "Ammon Yasası"nı yıkacaktır.¹¹⁴

Yalnız antropoloji de il, öteki bilimler de ırkçı önyargıları desteklemek yolunda kötüye kullanıldı, örne in 1861 yılında, ngiliz entomolojisti (böcek bilgini) dünyanın çe itli yerlerinde ya ayan insanların bedenlerinden bit toplatıp bunları inceledikten sonra, renklerinin ve büyüklüklerinin farklı oldukları, bir ırkın bitinin bir ba ka ırkın bedeninde ya ayamayaca ı sonucuna ula mı tı. Konunun uzmanı böyle bir sonuca vardıktan sonra, zenci dü manı bir yazarın

zencilerin bitlerinin bile kara oldu unu yazmasını,¹¹⁵
yadırgamadan kar ılayabiliriz.

d. Kraniyoloji, Fizyonomi, Frenoloji ve Irkçılık

nsan ırklarını, bugünkü sınıflandırmaya yakın bir biçimde, derilerinin rengine göre. Kafkasyalı Beyaz, Etyopyalı Siyah, Mo ol Sarı, Amerikalı Kızıl, Malayalı Kahverengi ırklar olarak sınıflandıran Alman do a bilgini **Friedrich Blumenbach 1775**'de ortaya attı ı bu sınıflandırmayı, insanların yalnız renklerine de il aynı zamanda kafataslarına bakarak yapmı tı. Dünyanın her yerinden kafatası toplayan Blumenbach, o zaman "kraniyoloji" (Kafatasbilim) adıyla ortaya atılan bilgi dalının, bilimin "babası" olarak ün yapmı tı. Yaptı ı kafatası sınıflandırmasında, Beyaz ırkı, Kafkasya'dan gelen, kolleksiyonundaki Cermenler'in kafataslarına çok benzedi ini dü ündü ü tek bir kafatası örne ine dayandırmı tı.¹¹⁶

ngiliz doktoru ve operatörü **Dr. Charles White, 1799** yılında yayımlanan kitabında, Kafatasbilimde Blumenbach'ı a tı. Kafataslarını hiyerar ik bir sıraya koyarak, ırkların kökkökenlili i (*poligenesis*) kuramını bilimsel temellere dayandırmaya çalı tı. Bu sınıflandırmada zenciler, küçük beyinleriyle, insanla maymun arasında bir "ara tür" olu turuyorlardı. Üstelik bedenlerinden maymunlardan çıkandan daha yo un bir koku çıkıyordu. Cinsel organları Avrupalılar'inkinden iriydi; hayvanları de iri oldu una göre, onlara yakındılar. Sınıflandırmasının "bilimsel" dayanakları bununla bitmiyor. Hotento kadınları, gö üslerini omuzlarına atarak sırtlarında ta ıdıkları çocuklarını emzirecek kadar sarkık gö üslüydüler. Bundan ve bir operatör arkadaş ının "ben bacaklarının altını keserken kendileri üstünü tutan zenciler gördüm" biçimindeki tanıklı mdan, zencilerin sarkık gö üslerinden ve acıya dayanma güçlerinden. Beyazlarla aynı türden geliyor olmaları olasılı mı ortadan kaldıran, onların maymunlara daha yakın olduklarını gösteren kanıtlar türetiyordu. Zencilerin bellekleri Beyazlarınkine göre çok güçlüydü; hayvanları de öyle de il miydi? Kanıtlarını bu noktada daha da bilimselle tirip kesinle tirerek (!) zencileri kaçııp onlardan çocuk edinen maymunlarla ilgili söylentileri aktarıyor, Zenci-Beyaz melezlerinin, katırlar gibi kısır olma e ilimi gösterdiklerinden söz ediyordu.

Amerikalı do a tarihçisi, köleli in savunucusu **Samuel George Morton'u (1799-1851)** da "Kraniyoloji" biliminin "üstad"larından sayabiliriz. Kendisine dünyanın her yerinden yüzlerce kafatası gönderilen bu ünlü bilgin, bir yandan da hayvan iskeletleri toplayarak, ikisi arasında yaptı ı kar ıla tırmalardan giderek, insan türünün kökkökenlili i sonucuna varıyordu. Bu sonuca uygun olarak, Kızılderililer'in, tarıma, denizcili e yatkın olmayan, ö renmede a ır. kinci; ırkların en a a ı basama ı olarak gördü ü zencilerin, ne eli, esnek, tembel oldukları biçiminde, Birle ik Devletler'in Güney federe devletlerinin köleci önyargılarını destekleyecek "bilimsel" kanıtlar sunuyordu. Zencilerle Beyazların çiftle ip üreyebildiklerine göre, aynı kökenden geldikleri, aynı türden oldukları bilimsel savına, aynı türden olmadıkları halde birbirleriyle çiftle erek üreyen ve kısır olmayan döller do uran hayvanların da bulundu u biçiminde, gerçe e uymayan görü lerle kar ı koymaya çalı ıyordu. Zenci-Beyaz melezlerinin do urmalarının çok güç oldu unu, melezler

hep birbirleriyle evlenseler, kısırlık e iliminin a ır basmasıyla, bir noktada do uramaz duruma gelip, silinip yok olacaklarını ileri sürüyordu.

Morton, beyin çana mın büyüklü üyle ilgili olarak, 800 kafataslık kolleksiyonu üzerinde yaptı ı incelemelere dayanarak, 1849'da u sonuçlara ula tı: ngiliz kafatasları 96 inç küp ortalamayla "en büyük'tü; onu 90 inç küp ile Amerikan ve Cermen kafatasları izliyordu. Zencilerininki 83, Çinlilerininki 82, Kızılderililerininki 79 inç küp idi. Ne var ki kolleksiyonunda, do ru bir örnekleme ve kar ıla tırmaya, do ru sonuçlar çıkarmaya elveri li olmayan biçimde, 5 ngiliz, 7 Amerikan, 16 Alman (ucuza sa lanmı olmalı ki) 338 Kızılderili, 85 zenci kafatası vardı. Üstelik o tarihlerde nasıl ayırdedilece i bilinmedi inden, kadın erkek kafatası ayrımı da yapmamı tı. En yüksek üç kategoriye olu turan kafataslarının tümü suçlu bulunup asılan Beyazlara aitti. Buradan korelasyon yoluyla "beyni büyük olanların cinayete e ilimli olacakları" sonucuna varılabilecekken. Morton, "cani olmayan Beyazların kafataslarını sa layabilseydim, daha da büyük olduklarını görürdünüz" sözleriyle aç ı a vurdu u bir sonuca ula mı tı.¹¹⁷

Fransa'da **Gratiolet, 1856** yılında, zencilerin bingıldaklarının erkenden katıla tı mı, cronal suture'lerinin (kafatası eklem diki lerinin) erken ya ta kapandı mı ileri sürdü. Böylece, on üç on dört ya ma kadar Beyaz çocukları kadar zeki olan zencinin beyni, dar kafatası içinde tutuklanıp geli me olana ı bulamıyordu; sonuçta zencilerin kafaları, dü ünceleri, on dört ya ındaki bir çocu unkini a amıyordu. Gratiolet'nin bu kuramı. Birle ik Devletler'in güney federe devletlerinde, "nasıl olsa kavrayacak kapasitesi yok" diye e itimi zencilere aç ma görü lerine kar ı çıkan kimselere, bu yoldaki savlarını "bilimsel" kanıtlarla destekleme olana ı sa ladı. Gerçekten zencilerin e itilmesine kar ı olanların, "onları kapasitelerinin üzerinde böyle bir i e zorlarsak, altından kalkamayıp, kafaca ve bedence çökerler" diye zencileri esirgediklerini görüyoruz.¹¹⁸

Gene Fransa'da, **Paul Broca, 1875**'de kafatası ölçmelerine "bilimsel" bir biçim vererek "Kraniyometri"nin kurucusu oluyordu. Kraniyoloji onun aç tı ı bu kantitatif yolda geli mesini sürdürdü. Broca, kolleksiyonundaki 2000 kafatasını 60 gruba ayırarak yaptı ı çalı malarında, kafatası üzerinde ölçülecek, aralarındaki orantılar bulunup formüllere dökülerek endekslere varılacak 69 anatomik nokta belirledi. Ne var ki, bu karma ık ölçmelerde aynı kafatasını ölçüp aynı endeksi bulan iki antropolog bile bulamadı ndan, hiç bir sonuca varamadı.¹¹⁹

Almanya'da **Peter Camper**, ırkların, yüz açılarına göre, hiyerar ik bir sınıflandırılmasının yapılabilece ini ileri sürdü. Geli tirdi i özel ölçmelerle çıkan yüz açısına göre, yüzün ileriye do ru "fırlaklık" derecesini buluyordu, ölçüt olarak Yunan heykelleriyle zenci kafataslarını almı tı. Yunan heykellerinin yüz açısı 100 idi, zencilerin yüz açısı ortalaması 70 tutuyordu. Dolayısıyla zencilerin yüzlerinin fırlaklık derecesi, 80 derece olan Avrupalılar ile 58 derece olan maymunlar arasında bir yerde bulunuyordu. Blumenbach, Camper'in endeksini, ırkları farklı kökenli göstermek amacıyla yaratılmı bir endeks olarak suçladı ve kendisi, ba ka her bakımdan farklı Litvanyalı ve Etyopyalı iki kafatasını ölçüp yüz açılarının e it oldu unu göstererek, yüzaçısı endeksinin, yüzün fırlaklık derecesinin, hiç bir ey göstermedi ini gösterdi. Gene de Kraniyoloji biliminin hızını kesemedi. Kraniyoloji Amerika'da,

hayvanların çene-burun uzantısı (*snout*) ile zencilerinki arasındaki köklü gösterilecek noktalar dek geli tirildi.¹²⁰

1900 yılında bir antropolog, tek bir kafatasının 5 bin ölçüsünü alarak, Kraniyolojinin önündeki gelişme ufkunun genişliğinin derecesi hakkında bir fikir vermiş oldu. Öte yanda daha hangi ırkların kafataslarının dolikosefal, hangilerinin brakisefal olduğu noktasında bir sonuca ve görüşüne varılamadığı için, Kraniyoloji kuruldu andan beri bir adım bile ileri gidebilmiş değildi. Gerçekten antropologlar "sefallik" ile ırklar arasında kesin bir bağlantı kuramadılar; Brakisefal Moğolların bir kolu olduğu kabul edilen Eskimolar dolikosefal ya da mezosefaldiler, zenci ırk ise, içinde tüm kafa biçimlerini barındırıyordu. Sonunda Alman antropolog Rudolph Virchow, kafa taşından ırkın saptanması olanağının bulunmadığını söyledi.¹²¹

Bu tür aır yenilgilere uğramış olmalarına karşın ırk önyargılı bilim adamlarının yılmadıklarını, kafatasının ölçümünü bırakarak içini ölçmeye başladıklarını, "nöronomi" denilebilecek bir alana kayarak, beynin ağırlığı, biçimi ve yapısıyla ilgilenmeyi başlattıklarını görüyoruz, örneğin John Hopkins Üniversitesi anatomi profesörü **Robert Bennett Bean**, incelediği 150 beyaz 150 zenci beynini karşılaştırıp, zencilerin beyin ön loblarının arka loblarına oranının, Beyazlarınkinden daha küçük olduğu bulgusuna dayanarak, zencilerle beyazlar arasında önemli irksal farklılıklar bulunduğunu, zencilerin, görme, koklama, elle yapma, arka söyleme gibi bazı pek önemli olmayan alanlarda (bu eylemlerin yönetildiği merkez olduğu düşünülürse arka beyin loblarının iriliğinden dolayı) Beyazlardan üstün olmalarına karşılık; irade gücü, ahlak, estetik derinlik ve akıl gibi bazı yeteneklerinin (ön loblarının küçüklüğüne köklü olarak) Beyazlardan geri olduğunu ileri sürdü. Ünlü bilim tarihçisi **John Fiske** ise, beynin karmaşıklığının ölçüsünün, büyüklüğü değil, kıvrımlarının çokluğu ve kıvrım çukurlarının derinliği olduğunu söyledi. Bebeğin boz maddesi maymununki kadar düz, Avrupalı çiftçininki belirgin kıvrımlı, bilginin beyni derin ve çok kıvrımlı dediyse de, yapılan ölçümler bu ölçütü de gözden düşürdü.¹²² Böyle bir ölçüt sunmanın temelinde zenci beyninin maymunlarınkine yakın biçimde düz olduğu önyargısı yatıyordu.

İrkçi önyargıların at oynattıkları öteki iki bilimsel dal fizyonomi ve frenoloji idi. Aristoteles, insanların fizik görünüşleri (fizyonomileri) ile karakterleri arasında bağlantı kurmaya çalıştığı denemeleriyle, fizyonominin kurucusu oldu. Ortaçağda oldukça yaygın olan ve kimbilir kaç suçsuzun "cani fizyonomili" görülerek canından edilmesine yol açan bu bilimsel dal, 1743 yılında İngiltere'de yasaklandı. Ama Kıta Avrupası'nda, **Johann Kasper Lavanter'in 1775-1778** yılları arasında yazdığı yazılarla, yeniden canlandırılınca, hızla kitlelere yayıldı. Lavanter, iyi resimlendirilmiş, ilgi çekici kitabında, yüz ve kafatası gravürleriyle, okuyucularına karakter çözümlemesi (karakter tahlili) yöntemlerini öğretiyordu.¹²³

Öyle görünüyor ki. Fizyonomi ile Kraniyolojinin kafalardaki evliliğinden, Frenoloji (*Phrenology*) adı verilecek yeni bir "bilim" doğdu. Alman doktor **Franz Joseph Gall**, örencilerinde, fizyonomiye, özellikle de kafatası ile karakter

arasındaki ili kiye kafasını takmıştı. 1800 yılı dolaylarında, kafatasının 37 özelliğinin incelenerek, bir kimsenin karakteri hakkında "sahiplenici", "kavgacı", "sır saklayıcı", "yüce", "ciddi", "kendine saygılı" vb. yargılarda bulunabileceğini ileri sürdü. Gali, 1828 yılında öldüünde, gerisinde öylesine büyük bir ün bırakmış bulunuyordu ki, Metternich, onun karışılması en büyük kafa olduğunu söyleyecekti.

Gall'in öğrencilerinden **Johann Gaspar Spurzheim**, "Frenolojiyi, bir "bilim" olarak öne sürdü. Üstelik Frenoloji. Spurzheim'a göre, neden-sonuç ilişkilerini araştıran bir bilim değil, insanlığın güçlü özelliklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak bir bilimdir. Spurzheim, 1832'de Birleşik Devletler'e yaptığı, çok kuyula karışıldı gezisiyle. Frenolojiyi Amerika'ya taşıdı; Amerika'da birçok ünlü düşünürün ve akademisyenin frenolojiyi benimsemesine yol açtı. Örneğin, bunlardan biri olan **Horace Greeley**, demiryollarında çalışacak görevliler arasında "kaza e ilimi" olanların bulunmaması için, işe alınırken Frenolojiye göre seçilmelerini önerdi.

Frenoloji de ırksal önyargıların pekiştirilmesine çok elverişli bir bilgi dahi idi. Ancak bazı eski önyargılara karşı çıkmaktan da geri durmuyordu, örneğin frenologlara göre, en aşağı ırk, zenciler değil, beyinlerinin örgütlenmesi uygarlıklarını yolunda hiç bir umut vermeyen, yabancıl ve serke Kızılderililer idi.¹²⁴

İrkçi önyargıların ürünü olarak "yaratılan" bu "bilim"lere, Kraniyolojiye, Fizyonomiye, Frenolojiye ne oldu? Günümüzde bu bilgi dallarının adlarının bile unutulmuş olmasına karşılık, saçmalıkları bunlarınkı kadar apaçık olmayan öteki bilgi dallarının varlıklarını sürdürdüklerini görüyoruz; kafalarına vurulmuş saf edilmişlerin yerine (yani onlar da Frenoloji gibi unutulacak olsalar da) durmadan yenilerinin, ileriki sayfalarda üzerinde duracağımız, etnoloji, sosyobioloji gibi yeni "bilim"lerin, onların bıraktıkları boşlukları doldurmak üzere sunulduklarını göreceğiz.

e. Filoloji ve İrkçilik

Kapitalizmle ve kolonizasyonla birlikte hızla gelişen bilimlerden biri de filoloji, özellikle "karışılmalı filoloji" idi. Antropolojinin doğmasını gerektiren gereksinimler, filolojinin gelişmesini de hızlandırdı. Karışılmalı dilbilim araştırmalarının sağladığı bilgi birikimi, bir noktadan sonra, çeşitli halkların dilleri arasındaki ilişkileri, dil akrabalıklarını ortaya koyabilecek düzeye geldi. Dilbilimdeki bu gelişmelerden yararlanan ırkçılar, dil yakınlıklarından ırk yakınlıklarına, dil farklılıklarından ırk farklılıklarına geçmekte güçlük çekmedikleri gibi, Sami, Aryan gibi dilsel kavramlara ırksal anlamlar yükleyerek, filolojinin bulgularını kötüye kullanmaktan geri durmadılar.

Dilbilginleri, biraz da *Kitabı Mukaddes*'teki Adem'in Ham, Sam, Yafet adlı üç oğlundan üç halkın doğuşunu öyküsüne dayanarak. Eski Dünya halklarını, Hami dili konuşan Hamiler (Eski Mısır halkı) Sami dilleri konuşan Samiler (Araplar ve Yahudiler) ve Hint-Avrupa dilleri konuşan Avrupalı halklar olmak üzere üç ana gruba ayırmışlardı, örneğin, dilbilgin **Johann Gottfried Eichhorn (1752-1827)** Araplar'dan Yahudiler'e kadar çeşitli halklarca kullanılan bir dil ailesinin varlığını saptayıp, bu dillere "Sami dilleri" (ya da Semitik

diller) adını verdi , bu dilleri kullananların bir zamanlar, bu dillerin atası olan tek bir dili kullanan "Samiler" adını verdi i tek ve uyumlu bir halk olarak ya adıkları varsayımında bulunmuştu. Böylece, dilsel bir kavrama ırksal bir anlam yüklenmesine varacak yollar açılmış oldu.¹²⁵

17. yüzyılın sonlarına doğru, dilbilimci Anquetil Dupéron Sanskrit dilinde yazılmış eski kitaplar buldu. Bunları çözünce Avrupa dilleri ile arasında birçok benzerlikler gördü. Buradan giderek, çoğu Avrupa dilleri ile bu yapıtların yazıldıkları Hint dilinin aynı kaynaktan geldiği sonucuna varmıştı, çoğu Avrupa uluslarıyla Hint ulusunun bu dili Hindistan'a getiren egemen kabilelerin, aynı soydan geldiklerini ileri sürdü. Hint-Avrupalılar denen bu halkın beş i Orta Asya idi. Hint-Avrupa halkları buradan tüm dünyaya yayılmış ve egemen oldukları yerlerde dillerini kabul ettirmişlerdi. Bu diğer dillerle, söz konusu dil grubuna Hint-Avrupa dilleri, bu dili kullandıkları varsayılan toplulardan geldiği düşünülen halklara, Hint-Avrupa halkları dendi. Bununla da kalmadı, bu halkların geçmişi, saf, karışmamış dönemlerindeki fizik ve moral nitelikleri üstüne diğer kurulumaya başlandı.¹²⁶

Aryan sözcüğü, ilk olarak, doğru anlamıyla, Hindistan'da yargıçlık yapan, amatör dilbilginini **Sir Williams Jones (1746-1794)** Hint-Avrupa dillerinin bir dalı olan Hint dilleri grubunu konu alanları olarak kullanmıştı.¹²⁷ Genç bir Alman olarak, 1848'de İngiltere'ye gelip Oxford'a yerleşen yetenekli bir dilbilginisi olan **Friedrich Max Müller (1823-1900)** Dupéron'un, Hindistan'dan, İran'ı kapsayıp, Türkiye'yi de kapsayan İngiltere'ye, İspanya'ya kadar uzanan bölgede konuşulan uluslarca ve konuşan halklarca kullanılan Hint-Avrupa dillerinin ortak atası olan bir dilin bulunduğunu düşünerek "Aryan" adını verdi i dili konu alan halklara. "Aryanlar" diyerek, *Lectures on the Science of Language* (1864)'de sözcüğe yeni bir anlam kazandırmış oldu. Sanskritçe'den alınan bu sözcüğü, hem Hint-Avrupa dillerinin bir alt grubu olarak, dilsel, hem de bu dillerin ortak atası olan bir dili kullanan, Orta Asya'da "Arianna" dediği bir bölgede yaşadıklarını düşündüğü bir halk, bir ırk anlamında, ırksal anlamda kullanmıştı.¹²⁸ Bu yoldaki görüşleri İngiltere'de ve Almanya'da hızla benimsenip, hiç birisi etnoloji (antropoloji) ile ilgili görmemiş birçok yazar tarafından ırksal anlamda bol bol kullanıldı. Daha sonra görüşlerini de iştirip, bu tutuma karşı savaşı açan **Max Müller, *Biographies of Words and the Home of Aryan* (1888)** adlı yapıtında (s. 120'de) "Tekrar tekrar ilân ettim ki, Ari (Aryan) dediğim zaman bununla kana, kemiğe, saça, kafaya iştir etmiş olmuyorum. Bununla sadece Ari dili konu alanları ayırdetmiş oluyorum... Bir Ari ırkından, Ari gözlerinden ve saçlarından bahseden insan, bir dolikosefal gramerden dem vuran insan kadar büyük bir günah işlemiş olur."¹²⁹ demiş de ne çare. Aryan kavramı ırkçıların ideolojik malzemeleri içine alınarak, bilimsel dayanaksızlığından herhangi bir rahatsızlık duyulmaksızın, Nazi düşünür ve politikacılarına kadar yayılacaktır.

İn ilginç yanı. Turan sözcüğü de aynı dilbilgininin, kötüye kullanılan bir başka dilsel kavramı olmasıdır. Müller, tüm dünya dillerini Aryan, Sami, Turan dilleri olarak üç dil ailesine ayırmıştı. Turan dilini de iki bölüme ayırarak, Türkçe ve Fince'nin de bulunduğu bir bölgeden oluşan kuzey bölümü ile, Aryan ve Sami dili olmayan diğer tüm dilleri içine sokmuştu, 116 dilden oluşan güney Turan

dilleri bölümüne ayırmı tı. Ayrıca insanlı ın erken dönemlerinde, diller, dinler ve halklar arasında bir çakı manın bulundu u görü ünüeydi. Turan dilleri konu an halkların yurdu da Orta Asya, ama Orta Asya'nın Ural-Altay da ları arasında kalan bölgesiydi. Yukarıda verdi imiz alıntıdaki sözleriyle pek uyu mayan bir biçimde (ilk yapıtlarında) onun Asya'da ve Avrupa'da üç büyük ırk bulundu unu, her ırkın bir dile, bir dine kar ılık oldu unu, her ırkın önce birlik iken sonra da ıldı mı öne sürdü ünü ö reniyoruz. Birçok dilbilgini Müller'in bu sınıflandırmasına, özellikle de Turan kategorisine kar ı çıkmı tır; kuramının Samiler'de ba arılı, kaynakları varsayımsal Turanlılar'da en ba arısız oldu u söylenir.¹³⁰

f. Kolonicilik ve Irkçılık

Batı kolonicili inin geli ip, Avrupalılar'ın Afrika'da Karaderililerle, uzak Asya'da Sarıderililerle, Amerika'da Kızılderililerle kar ıla maları üzerine, insanları sınıflandırmalar, ırk kuramları görünmeye ba lamı tı. Bu geli meleri, ırkçılı ın, mutlak monar iye ve burjuvaziye kar ı ileri sürülen aristokratik ırkçılık ö retisi filizine, burjuvazi tarafından yapılan bir a ılamayla, ırkçılı ın "beyaz ırkçılı ı" biçiminin görünmesi izledi. Irkçılı ın yaygınlık kazanması da bu a amayla gerçekleşti. Beyaz ırkçılı ı, sarı ın ırkçılı ından önce Sosyal Darvincilik, antropometrik ırkçılık ö retileri vb. akımlar içinde ve sarı ın ırkçılı ından sonra, pancermenizm, Anglosaksonculuk yanında varlı mı hep sürdürdü. Bu nedenle, Beyaz ırkçı dü ünceleri bir de burada sergilemek fazladan bir i olur. Beyaz ırkçılı ma örnek olarak, Amerika'da, 19. yüzyılın sonlanıyla 20. yüzyılın ba larında **Lithrop Stodart** ve **Madison Grant** gibi dü ünürlerin renkli ırklara kar ı açtıkları dü ünsel sava ı anmakla yetinece iz.¹³¹

Ça da ırkçılık, kapitalizm ve kolonicilik ile beslenip boy atmaya ba ladı. Ulusal kapitalizmlerle birlikte ulusçulu un geli mesiyle, ırkçılık, beyaz ırkçılı ı içinde Aryan. Anglosakson ırkçılıkları gibi çe itli sarı ın ırkçılıkları biçimini aldı. Emperyalizm döneminde ise ırkçılık, pancermenizmde en son de ilse de en a ırı biçimini buldu.¹³²

Beyaz ırkçılı ı, tarihsel i levini görüp yerini sarı ın ırkçılı ma bıraktıktan sonra bile, bazı çevrelerde varlı mı sürdürdü, örne in 20. yüzyılın ba ında, F. Galton'un ailede kalıtım konusunda yaptı ı çalı maların etkisiyle, bazı Anglosakson ve Cermen bilginleri, Londra'da toplanıp, serbest ço almanın beyaz için bir tehlike olu turmaya ba ladı ı sonucuna vardılar.¹³³ Kapitalizm, sermaye ihraç eden biçimi yanı sıra emek ithal eden biçimini alınca, azgeli mi ülkelerin i çilerinin ileri kapitalist ülkelerde çalı tırılması, benzeri bir beyaz ırkçılı ı tehlikesini yeniden canlandırmak üzeredir.

g. Psikoloji, Zekâ Testleri ve Irkçılık

Irkçı dü ünürler, önyargılarını peki tirmek yolunda, uyduruk bilimler yanı sıra, psikoloji gibi "a ırba lı" bilimlerden yararlanmaktan, psikolojinin bulgularını önyargıları yönünde yorumlamaktan geri durmadılar. Psikolojiden daha çok zekâ testlerini kötüye kullanarak yararlandıklarını görüyoruz.¹³⁴

19. yüzyılda ırkın fizik karakterini ölçme yolundaki tüm giriimler, gördüümüz gibi ba arısız kalınca, ırkçılar karakter farklılıkları ile ilgili görüşler geli tirmeye başladılar. Ancak bu görüşler de herhangi bir bilimsel, nesnel, sayısal kanıttan yoksundu. Zekâ testlerinin "icat edilmiş" onlara bu tür kanıtlar sunmaları olanağı verecektir.

Gerçekten, zekâ testlerinin Birleşik Devletler'de kullanılması yolundaki 1890'ların ilk girişimlerinin amacının, ırklar arasındaki farklılıkların saptanması olduğunu görüyoruz. Almanya'da geliştirilen algılama hızı (süre-i intikal) testleri **R.M. Bache** tarafından, 12 Beyaz, 11 Kızılderili, 11 Zenciye uygulanıp, ırkların algılama güçlerinin karşılaştırılması amacıyla kullanıldı. Alınan sonuçlar, Kızılderililerin algılamada ve de uyarıcılara tepki göstermede en hızlı. Beyazların en a r olduklarını gösteriyordu. Ancak bu sonuçlar, akıl almayacak biçimde, Beyazların daha akıllı olduklarını gösterdiği biçiminde yorumlandı. Beyazlar, düşünerek davranan, düşünmeden davranan öteki ırkların tepkilerinden elbette daha a r olacaktı (!)

B. R. Stetson, 1897 yılında 500 Beyaz 500 Zenci çocuğunu bellek (hafıza) testlerinden geçirdi. Bu kez de zencilerin biraz daha yüksek derece tutturmaları, teste alınan zenci çocuklarının yaşlarının beyazlarından biraz daha yüksek olduğu ile açıklandı.

E.L. Thorndike, 1903 yılında, eline yeterli bilgi verilirse, herhangi bir insanın özgün zihinsel do aşımını, ö elerine ayırıp çözümleyebileceğini söylüyor; farklı ırklar arasındaki do u tan zekâ farklılıklarının da saptanabileceğini ekliyordu. Hatta Avrupa ırkları arasında da zekâ farklılıkları vardı. Bu farklılıklar da saptanınca, ırkların zekâ skalası oldukça kesin bir biçimde ortaya çıkarılabilecekti.

Beyazların çocuklarına uygulanan zekâ testlerinin birinde, banka yöneticisi, avukat, yargıç, profesör çocuklarının, işçi çocuklarından yüksek dereceler tutturmaları, içinde yaşadıkları ekonomik, toplumsal ve kültürel çevrenin ürünü olarak değil, ba arılı olma savaşımında iyi bir anababadan gelmenin (kaltımın, ö jeni in) ne kadar önemli olduğunu gösterdiği biçiminde yorumlandı. Alınan sonuç, sınıfsal farklar kadar ırksal farklılıkları da gösteriyordu, çünkü, yorumculara göre, farklı ırkların insanları farklı sınıflar içine yayılmış bulunuyorlardı.

Uygulanan zekâ testlerinde önyargılara uygun sonuçlar alındığında bu tür yorumlara gidilmesine karşılık, beklenen sonuçlar alınmayınca, daha önceki birkaç örnekte de gördüğümüz gibi, kırk dereden su getirilip, bamba ka yorumlara başvuruluyordu, örneğin Amerika'da zekâ testlerinin öncülerinden biri olan Thorndike, a a r ırklardan çocukların bu testlerde ba arılı olduğu durumları, bunların kendilerini tutma yeteneğinin eksikliğinin ürünü, dolayısıyla zihinsel gelişmelerindeki önemli bir geriliğinin kesin kanıtı olarak yorumlayabiliyordu.

1905 yılında, Fransa'da **Alfred Binet** ile **Theodore Simon**, zekâ düzeyini ölçecek testler geli tirdiler. Günümüze kadar uygulana gelen ve Binet-Simon adıyla anılan bu testler, kendi yaş gruplarına göre hazırlanmıştı. Binet, 1908 yılında, yaş grubunun sorularının yüzde yetmiş beşini yanıtlayanların ortalamasının zekâsında, azımsız yanıtlayanların, yaşının zekâsının

altında, daha fazlasını yanıtlayanların üstünde oldu unu söyleyerek "zekâ ya 1" kavramını ortaya attı. Bu testleri hazırlayanların, çevresel etmenlerin zekâyı etkiledi ini kabul ederek, testlerin benzer çevrelerde yeti mi kimselere uygulandı ı durumda bile, geçerliliklerinin kesin olmayaca ı yolundaki uyarıları, zekânın kalıtsal oldu u inancının a ır basmasından dolayı dinlenmedi.

Lewis Ternann ve arkadaşları, **1916** yılında, Binet'nin 1908 testlerini, Stanford Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmaları geli tirip "Stanford-Binet Zekâ Skalası"nı sundular. Onları bu skalayı sunmaya iten zekânın sayılarla ölçülebilece i dü ünçesi, psikologlar ve halk arasında büyük bir ilgi yarattı ı gibi, çe itli entrikalara yol açacaktı.

William Stern, 1912 yılında, zekâ ya 1 ile do al ya ın kar ıla tırılmasının sonucu olan IQ (*Intelligent Quotient*) "zekâ katsayısı"nı, halk arasında zekâ ya 1 olarak bilinen katsayıyı sundu. Buna göre, örne in, on ya ında olup, 10 ya ın zekâ testlerinden yüz puan alan, ya ının zekâsında oluyordu; bir ba ka deyi le, zekâ ya 1 da 10 oluyordu; seksen puan alan on ya ındaki çocu un zekâ ya 1 sekiz, yüz yirmi puan alanın zekâ ya ının on iki oldu u dü ünüldü. Binet'nin ölmesi üzerine zekâ testleri ara tırmalarının a ırlık merkezi Birle ik Devletler'e kaydı.

Zekâ ya 1 katsayısını ortaya atan ekibin ba ı olan Lewis Ternann, 1915 yılında, testlerinde Güneybatı'nın spanyol-Kızılderili melezi ve Meksikalı ailelerinden gelen kimselerin dü ük dereceler aldıklarını gözlemledi. Bu insanların zekâlarının donuklu unun ırksal olaca ı sonucuna vardı. Ancak bu yoldaki ara tırmaları yeterli bulmadı. Yeterli ara tırmaların, ırklar arasında dü ünsel kültürü geli tirme programlarıyla kapatılamayacak kadar büyük zekâ farklılıklarının bulundu unu gösterece ini söyledi; gene, ileride yapılacak ve sa lam sonuçlar çıkarmaya yetecek ara tırmalar, birçok çocu un akıllı bir seçmen olabilecek kadar e itilmeye bile elveri li olmadı mı gösterecekti. Bunlar gelece in "odun ve su ta ıyıcıları" idiler.

Birle ik Devletler Ordusu, 1917'de sava a girince, orduya alınacak ki ilerin en etkili olarak hangi i lerde kullanılabilece ini ö renmek istedi. **Robert M. Yerkes** ba kanlı ında bir psikologlar kurulu, orduya gelenlerin zekâ ve e ilimlerini saptayacak testler hazırladılar. 1.700.000'den fazla insan bu testlerden geçirildi. Testlerden alınan sonuçlar, pek çok ve pek yanlış yorumlara ve tartışmalara yol açtı.

Biri *army alpha* adıyla bilinen, ngiliz okuryazarlara uygulanan "dilli"; ötekisi ngilizce bilmeyen, ngilizce okuryazar olmayan göçmenlere uygulanan, *army beta* adıyla bilinen "dilsiz" test olmak üzere, iki ayrı test takımı uygulanmı tı. Her iki test takımı da ya a bakmaksızın zekâyı ölçen sorular içeriyordu. Testlerde en yüksek dereceyi tutturana % 5 içinden subaylar seçilecekti. Buradan, orduda ancak her yirmi ki iden birinin akıllı oldu u sonucuna varanlar çıktı. Ayrıca test uygulananların sayısının yüksekli i, Birle ik Devletler halkının zekâ ya ını verece i beklentilerine yol açtı. örne in testten geçirilenlerin büyük bir ço unlu unun, on dört ya ın zekâsının altında oldu u biçiminde çıkarılan sonuçlar, ABD demokrasisi hakkında ku kular duyulmasına neden oldu. Pratik ve özel bazı amaçlara göre düzenlenen bu testlerden, ırk ve sınıf

önyargıları yönünde sonuçlar çıkarıldı. Psikologlar, açıklanan sonuçlara dayanarak, zekânın çevreden pek az etkilendi i sonucunu çıkardılar ve bu sonuç hızla kitlelere ula tırıldı. Bu psikologların ula tıkları öteki sonuçlara göre, ço unlu un zekâsı, geli mi bir e itimden (yüksek ö retimden) yararlanamayacak düzeydeydi. Zenciler umut beslenemeyecek derecede geri idiler. Zekâ testlerini hazırlayan ekibin ba kanı Dr. Yerkes bile, testlerden çe itli psikologların yaptı ı bazı çıkarsamaların yapılamayaca ı yolunda uyanlarda bulunurken, testlerin "zencilerin zekâ derecelerinin dü ük oldu unu açıkça ortaya koydu unu... yalnızca e itimin onları Beyaz rakiplerinin düzeyine yükseltmeyece ini" söyleyebiliyordu.

Bir yandan ordu testlerinin sonuçlarından bitmez tükenmez yorumlar türetilirken, öte yandan siviller üzerinde yürütülen test ara tırmaları seli Amerika'yı kapladı. Bu testlere bakarak (ya da bakmayarak) E.L. Thorndike, "ırk dolaysız ve dolaylı olarak o kadar büyük farklılıklar yaratır ki, hükümet, i çevreleri, evlilik, dostluk ile insan güdülerinin ve uygar ya amın hemen her yönünde, bir insanın ırkının göz önüne alınması gerekir" dedi. 1940 gibi geç bir tarihte bile, zekânın kabaca, % 80'inin genlerden, % 17'sinin e itimden % 3'ünün rastlantılardan kaynaklandı mı söyledi.

Dr. Carl C. Brigham, *A Study of American Intelligence* (Amerikan Zekâsı Üstüne Bir inceleme) adlı yapıtında, 1917 ve 1918 ordu testlerine dayanarak, Nordik, Akdenizli ve Alpli olan üç Avrupa ırkından Nordiklerin üstünlü ünü kanıtlayan sonuçlar çıkardıktan sonra, Avrupa uluslarındaki Nordik kanın oranını ölçmeye kalktı. Vardı ı sonuçlara göre, sveç % 100 Nordik kanlıydı, Norveç'te % 90, Danimarka, Hollanda, skoçya'da 85, ngiltere'de 80, Almanya'da 40, Fransa'da ve rlanda'da 30, Polonya'da ve spanya'da 10, Rusya'da ve Portekiz'de % 5 Nordik kanı vardı. Brigham'a göre rakamlar, ayrıca, zeki oldukları sanılan Yahudi göçmenlerinin de aslında zeki olmadıklarını gösteriyordu.

Zekâ testlerinden sonra sıra irade-mizaç (*will-temperament*) testlerine geldi, sonra da ki ili i ölçen testlere. Yapılan testler genellikle Zencileri, Kızılderilileri, Meksikalıları ve Beyaz olmayan öteki halkları. Beyazlardan dü ük ki ilikli gösteriyordu.

Prof. Otto Klineberg, *Race and Psychology* adlı yapıtında. Birle ik Devletler'de 1950'lere dek uygulanan testler üzerine yapılan ara tırmaları inceledikten sonra. Beyaz, Zenci, Kızılderili gruplarına uygulanan zekâ testlerinde, daha sorular düzenlenirken alınacak sonuçların bilindi i; bunların, zekânın kalıtsal oldu unu göstermeleri öyle dursun, zekâ farklarını bile göstermediklerini; testlerden alınan sonuçların kalıtsal de il çevresel, e itsel, kültürel etmenlerin sonuçlarını gösterdi ini ortaya koymaktadır, örne in kendisinin topraklarında petrol çıktı ı için zenginle en Kızılderili ailelerin çocukları üzerine uyguladı ı zekâ testinin sonuçlarının öteki testlerde alınan sonuçlara hiç benzememesi bunu göstermektedir. Klineberg ayrıca, I. Dünya Sava ı sırasında askere alınanlara uygulanan ordu testlerinin verdi i en anlamlı sonucun, bazı Kuzey devletlerindeki zenci gruplarının, Güneyin federe devletlerinin Beyaz gruplarından daha yüksek dereceler tutturmalan oldu unu söylemektedir.

İrkçı önyargıların desteklenmesi yolunda psikolojiden yalnızca zekâ ve ki ilik testleri yoluyla yararlanılmadı; öteki psikolojik bulgulardan da yararlandı ya da yararlanılacak

psikolojik bulgular bulundu, örneğin, davranışçıların düman bir psikolog olan **William MacDougall**, *Is America Safe for Democracy* adlı yapıtında, bazı ırklarda daha güçlü olan sürgü güdüsünün Nordiklerde daha zayıf olduğunu söyleyip, bu nedenle ırkların karışmasını tehlikeli buldu. 1921'de yayımlanan yapıtında, psikolojik nedenlerle intihar eiliminin ırklara göre farklılık gösterdiğini (yeterli olmayan istatistik verilere dayanarak) öne sürdükten sonra, Akdenizlinin enerjisini ve coğrafyasını karışındakilere yöneltmesine, örneğin kendisini aldatan karısını öldürebilmesine karşın, Nordik insanların içerdönük olup böyle durumda kendilerini öldürme eilimi gösterdiklerini ileri sürmek yolunda yararlandı.¹³⁵ Psikolojinin ırkçı düünürlerce daha derin bir biçimde sömürülmesi, ilerde "sosyobiyoloji" ile ırkçılık eilisi incelenirken görülecektir.

E. İRKÇILIK Ö RETİSİNİN BURJUVAZ YE MALEDİLİ VE EMPERYAL ZME ARAÇ EDİLMESİ

Beyaz ırkçılığın uluslararası alanda, burjuvazinin gelişimi için halklarla ilişkilerini desteklemek ve vicdanını rahatlatmak için gereksindiği ideolojik eilisi görüyordu. Ulusal alanda ise, Boulainvilliers'nin Avrupa soylularının soy üstünlüğü önyargısı üzerine dayandırdığı aristokratik ırkçılık kuramının burjuvaziye ters dünen yanlarını hatta burjuvaziye yönelik bir silah olma niteliğini maskeleyen, örtmü oluyordu. Bundan öte, Beyaz ırkçılığının ulusal alanda, sınıflararası eşitsizlikçi ilişkilerde burjuvazinin aristokrasiden ayrılmadığını, hatta ondan üstün olduğunu gösterecek bir biçime sokulması gerekiyordu. Yoksa Beyaz ırkçılık ö retisinden, Beyazlar üstün ırktır ama onların içinde de soylular, daha üstün ırktır savı türetililebilirdi. İrkçılık ö retisinin aristokratik biçimiyle doğduğunu anımsanırsa, böyle bir savın türetilmesi kaçınılmazdı. Bunu önleme yolundaki ideolojik gereksinime ilkin Gumplowicz yanıt vererek, ırk ö retisinin burjuvaziye aktarılmasına varacak yolu açmış oldu.

a. Gumplowicz ve İrkçılık Ö retisinin Burjuvaziye Malediliği

"Çatışma kuramcılarının biri, Polonyalı bir Yahudi olan **Ludwig Gumplowicz (1838-1909) "İrklar Savaşı"** adlı yapıtında, ırkçılık ö retisinin aristokrasiden burjuvaziye geçirilmesi için gerekli adımlardan ilkinin attı. Gumplowicz'e göre, uygarlık tarihi, önce ilkel ırklar arasında, sonra devletler arasında bir ırkın ötekini fethettiği bir savaş, son olarak, her devlet içinde sınıflar arasındaki kavga olmak üzere, sürekli bir savaşın tarihidir. Birer siyasal organizma olarak gördüğü zamanının toplumları ise, iki yönetici ırk, bir de avam ırk olmak üzere, üç öden kuruluydu, örnek olarak aldığı Macaristan'da, Macar soyluları askeri ve siyasi yönetimi ellerinde tutuyor, Yahudiler ticareti, sanayiye, bankacılığı yönetiyorlardı.¹³⁶

Böylece Boulainvilliers'nin Cermen halkları için geliştirdiği ırk ö retisi, bir yandan bazı halkların, bazı ulusların da kullanabileceği bir biçime sokulmuş oluyor, öte yandan Boulainvilliers'nin aristokrasiye vermiş olduğu silah burjuvazinin eline de verilmiş oluyordu. Kuşkusuz bu biçimi

ile ırkçılık ö retisi, Yahudi ö esinden dolayı, ulusal burjuvazilerin pek ho lanaca ı bir ey de ildi. Gene de Gumplowicz bu ideolojik silahtan onların da yararlanabilece ini göstermi ti. Ama anla ılan kendisi, bu silahın, ulusal burjuvaziler tarafından, kendilerine yöneltilen suçlamaları ba kalarına aktarmak için bir günah keçisi aradıklarında, Yahudileri bularak, onların ensesine indirilebilece ini hiç dü ünmemi ti; dü ünmesi gerekirdi. Gumplowicz gibi de Lapouge'un da ırkçı ö retiyi toplumdaki sınıfa itsizli ini açıklamakta kullandı ını görmü tük.

Gumplowicz'in, de Lapouge'un ba lattı ı i i, Gobineau, Wagner sürdürecektir, Rosenberg tamamlayacaktır. Bu yazarlar ırkçılı ı yalnızca ulusçu bir ö reti biçimine sokmakla kalmayacaklar, onun Beyaz ırkçılı ı biçiminde daha önceden var olan emperyalist boyutlarını geli tireceklerdir. Böylece ırkçılık ö retisi, artık genel olarak Beyazların ya da Avrupa halklarının sömürgeci ö retisi olmak yerine, Batı'nın belli bazı uluslarının emperyalist ö retisi biçimine sokulacaktır. Ayrıca ırkçılık ö retisine daha derin bir tarih boyutu, daha tutkulu bir gelecek dü ü, daha sistemli bir tarih felsefesi eklenerek, ırkçılık, bir ideolojik dünya görü ü, bir felsefe durumuna yükseltilecektir.

b. Gobineau ve Irkçılık Ö retisinin Emperyalizme Araç Edili i

Kont Joseph Arthur de Gobineau (1816-1882)

adından da anla ılaca ı gibi, bir Fransız soylusuydu. Ama Fransız Devrimi ertesinin ço u soyluları gibi, sürekli onuru kırılmı soylu bir aileden gelen, nefret etti i burjuva düzeninin yoksulluk ko ulları içinde ya amak zorunda kalmı olan bir soyluydu. Kırılan soyluluk onurunu, soylulu u yücelterek onarmaya çalı ması do aldı. Bu tutkuyla yazdı ı *'L'Essai sur l'inégalité des races humaines (1853-1855) [nsan Irklarının E itsizli i Üstüne Bir Deneme]* adlı dört ciltlik kitabında, ırkçı dü üncelerini, Boulainvilliers'nin Fransız halkını olu turan soylu Cermen ırkı ile serf Kelt ırkları hakkındaki görü lerini benimseyerek ba latır. Boulainvilliers'nin dü üncelerini Fransa dı ma ta ıyıp, tüm dünyayı ve tüm tarihi kapsayacak biçimde genelle tirme çabası gösterir. Bu çabası, zamanının Avrupa toplumlarının kolonici yayılmasıyla uyumludur. Irkçı dü ünü ün çerçevesini böyle geni letince, Cermen, Frank soylulu u ile ba layan dü ünceleri, beyaz ırkın öteki (renkli) ırklara üstünlü ü sonucuna ula acaktır.

Gobineau'ya göre insanlık tarihinin yazgısı ba langıçta saptanmı tır. Onu de i tiremeyiz, ancak kavrayabiliriz, insanlık tarihini kavrama yolunda kendi zamanına dek yapılan ara tırmalar, dinsel ve metafizik açıklamalar olduklarından., tarihin asal ö esinin ırkların fizik, moral ve entellektüel e itsizli i oldu unu kavrayamamı lardı. Bu gerçe i ilk olarak kendisi kavramaktaydı. Irk, insan dünyasının, öteki her eyin çevresinde döndü ü oda ıydı. Irkın bu gücünü yadsımak yerçekimini yadsımakla bir idi. Kendisine bu derin gerçe i kavrama olana ını veren, mantıksal ya da tarihsel kanıtlar de ildi. Ki isel duygular (demek oluyor ki soylu olmanın ki iye kazandırdı ı duygular) tarihsel, mantıksal kanıtlardan daha do ru, daha inandırıcı olabilirlerdi.

Gobineau bu duygularla insanlık tarihine baktı ı zaman, soylu patrisiyalarla soysuz pleblerin, fatihler ile serilerin, kısacası ırkların çatı masının, tarihin durmaksızın yinelenen konusu oldu unu kavradı. Tüm büyük uygarlıklarda ve yüksek ırklarda görülen özellik, soylarıyla ö ünme ve avam halkla karı tıklarını kabul etmemektir. Üstün ırklar üstünlüklerinin ve de erlerinin bilincine, ayaklarının altında kölece bükülmü öteki ırklarla kar ıla tıkları zaman ve onları öylece ayakları altında tuttıkları sürece erebilirlerdi. Zaten do a hukuku da, a a ı ırkları, sonsuza dek efendilerinin ayakları dibinde sürünmeye mahkûm etmi ti.

Oysa Buda'nın davranı ı, kan karı masına kar ı kendini korumak için kast sistemini yaratmı olan ırkına bir ihanet idi. Çünkü erdem sonradan kazanılmaz, ırkın fizik ve zihinsel niteliklerinden gelen kalıtsal bir arma andır. Bu nedenle ırk duygusu güçlü olan halklar Budizmin yanılığını yinelemezler, örne in Cermen ırkı bunu yapmadı. Mitolojisinde dile getirildi i gibi, davranı larına bakmaksızın tüm soylu sava çı kahramanlarını Valhallad cennetine, yoksulları, tutsakları ve serfleri ise Niflzheim cehenneminin buzlu, so uk karanlıklarına gönderdi.

Gobineau'ya göre ulus, kan karı mının bir ürünüydü ve insanlık için tehlikeli idi. Yurtseverlik bir Cermen erdemi de ildi, Cermen erdemi "ırkseverlik" idi. Soyluluklarını koruyan Cermenler ile Sami ve Romalı dı kılar arasındaki fark buradaydı. Avrupa tarihi ise, kuzeyin karı mamı Cermen ve Frank ırkları ile güneyin, Aryan ırka Sami ve Zenci kanının karı masıyla do an Latin ve do onun Aryan ırka Mo ol kanı karı masıyla do an Slav ırklarının sava ıydı. Tarihte tüm Aryan devletler, örne in Yunan, Roma, yabancı kanın karı masıyla yıkılmı lardı.¹³⁷

Avrupa tarihi böyle, ya dünya tarihi? Gobineau bu alanda Aryan ırkının kapsamını geni leterek, Cermen, Frank soylu ırkçılı mından, beyaz, zenci, sarı ırklar sınıflandırması yapan burjuva ırkçılı mın kavramlarına (o nefret etti i burjuva ulusçulu unun kavramlarına) geçiverir. Ona göre zenci, sarı ve beyaz ırklar aynı insan ailesinden, aynı kökenden gelmi olamazlar. Bazı bakımlardan hayvanlardan da çok a a ılarda olan zenciler (burada Gobineau, kafasında, çok sevdi i atlarıyla zencileri kar ıla tırmı olmalı) yarı tanrılar olan Aryanlar ile aynı kökten gelmi olabilirler mi? Ama *Kitabı Mukaddes* bu soruya olumlu yanıt veriyor. Bu güç durumdan Gobineau. "bu insan aklının çözebilece i bir soru de il" deyip kurtulur. Gene de beyaz ırkın be i inin Hinduku , siyah ırkın Afrika, sarı ırkın Amerika olabilece ini söylemekten kendini alamaz.

Bu dü üncelerle insanlık tarihine baktı ı zaman, kültürel bir ya am sürebilecek irade gücüne sahip tek ırkın beyazlar oldu unu görür. Siyah ve sarı ırklarda canlılık, enerji, irade yoktur. Onlar ustaların elinde biçimlenecek olan cansız malzemeler, üstün ırkların harekete geçirece i hareketsiz kitlelerdir. Ulu, soylu, verimli her ey, dalları tüm dünya ülkelerinde yönetimi ellerinde tutan bir ırk tarafından yaratıldı, i te uygarlıkları, kültürleri yaratan usta, bu ırk idi. örne in Çin kültürünü sarı ırk yaratmı olamazdı. Hindistan'dan göçen, Aryan ırkından olan Ksihatriyalar sava çı kastları kurmu olmalıydılar (bu yolda elinde tarihsel kanıtlar bulunmasa da güçlü duygulan vardı). Gobineau Eski Yunanlıları, Eski ranlıları, Kuzey ve Batı Avrupa halklarını Aryan sayarak, Aryan kavramının kapsamını beyaz ırk

kavramının kine yaklaacak kadar geni letmi oluyordu.

imdi de, tarihi böyle gören Gobineau'nun çaının halklarını, ırklarını nasıl gördüüne bakalım. Zenciler, tutkusuz, anarist, endividüalist do alıdır; "yırtıcı hayvanlardır". Fizik ve moral nitelikleri ancak maymununkilerle karşılaştırılabilir. Onlar dar bir düünce çemberinden hiç bir zaman kurtulamayacaklardır. Bu aralarında, aklı a ırtan, bozucu sanat yeteneinin bulunduğu kabul eder. Sarı ırk komünizme e ilimlidir; çıkarın ve alçaklığın temsilcisidir. Beyaz ırk ise, kaynağı bakımından, güzelliğin, zekânın ve güçlülüğün tekeline elinde tutmakta olup, feodalizme, liberalizme, parlamenterizme ve öteki insanların iyiliği için çabalayan türden bir emperyalizme e ilimlidir. Burada Gobineau'nun olumlu gördüğü tüm nitelikleri kendini özdeletirdiği irka, olumsuz tüm nitelikleri ötekilerine yükleyen tipik bir etnosantrik tutum içinde olduğunu görüyoruz.

Gobineau, soylu Cermen ırkçılığından kalkıp burjuva emperyalist beyaz ırkçılığın kadar uzanmasından doğan tutarsızlığı kapatmak için olacak, beyaz Aryan ırkının çağımızdaki en yüksek temsilcilerinin Tötonlar olduğunu söyler. Ama yol açabileceği tutarsızlıkları ve tehlikeleri bildiği için olacak, yapıtının hiç bir yerinde Aryan, Cermen ya da Töton ırkının (rengi dışında) tipolojisini vermez.

Gobineau tarihte uygarlıkları, yüksek ırkların ağırlıklarla biraraya gelmelerinin yarattığını gösterdikten sonra, ırkçılık ile bağlantılı ünlü yapıtını, yüksek ırkların bu tarihsel görevlerini görürlerken kaçınılmaz olarak öteki ırklarla karşılaştıklarını, bunun ırk farklılıklarını yok edip barışçı bir dünyaya yol açacağını, ama fetih ve iktidar arzusunun bulunmayacağı böyle bir dünyada yaşamın tadının tuzunun olmayacağını, o mutluluğun sıradan mutluluğuna olacağını söyleyerek, yaşamın evkini yitiren insanlığın bir durgunluk döneminden sonra tümüyle yok olacağı gibi bir karamsarlıkla sonuçlandırmış olur.¹³⁸

Gobineau'nun yapıtı, tam zamanında atılmış bir tohum gibi, öylesine etkili oldu ki, düüncelerini yaymak için kurduğu "Gobineau Derneği"nin hızla gelişip, çok geçmeden birçok Alman kentinde şubelerinin açıldığını görüyoruz. Ünlü kompozitör **Richard Wagner** ile ırkçılığın retisinin Gobineau'dan sonraki en ünlü sözcüsü olan **Chamberlain** da bu derneğin üyesi idiler. Derneğin çalışmaları (1870'den sonra) Alman ırkçılarını ve ileride Nazileri etkileyecektir.¹³⁹ Gobineau'dan Hitler'e uzanan bu etkinin artık dolaysız bağlantılarını biliyoruz: Gobineau-Wagner-Chamberlain-Rosenberg-Hitler.

Gobineau'nun ırkçılık öğretisini geliştirme yolunda yaptıklarını kısaca özetlersek: soylu Cermen ırkçılığının burjuva beyaz ırkçılığın geçişinde katkıda bulunmuş; birbirlerinin alt ayrımları olarak verdiği Beyaz-Aryan-Töton ırk kavramları yardımıyla, beyaz ırkçılığı ile Aryan ırkçılığının hem ulusal düzeyde hem de Avrupa yüzeyinde uzlaştırılabilmesinin yolunu göstermiştir; ırkçılık öğretilerine bir tarihsel boyut, bir tarih felsefesi kazandırmıştır; ırkçılık öğretilerine, soylu öğretileri, ulusçu öğretiler olmaktan öte bir uluslararasılık, bir evrensellik kazandırmıştır; psikolojik nitelikler öyle dursun, halkların kültürel niteliklerinin, hatta siyasal düzenlerinin temelini bile ırksal kalıtımda görme yolunu açmıştır; ırk gerçeğine akılla değil sezgiyle erilebileceğini öğretmiştir; Boulanvailliers'de bölgesel

aristokratik olan ırk ö retisini, evrensel aristokratik bir ö reti niteli ine sokmu tur. Tüm bu katkıları, aristokratik kökenli olan ırk ö retisinin emperyalizm (uluslararası ili kiler) yoluyla burjuva ve emekçi sınıflara sunulması yolunda, dönemin olgularına, olaylarına uygun ideolojik malzemeler olmu tur.

F. İRKÇILIK Ö RETİSİNİN EMPERYALİST ÜLKELERİN EMEKÇİ SINIFLARINA SUNULUŞU

Emperyalizm olgusu ve egemen sınıfların egemen ideolojisinin a a ı tabakalara dayatılması, bu tabakalar arasında sızması gerçe i, kökeni ve ilevi bakımından bir "üst sınıf ideolojisi" olan ırkçılı ın emekçi sınıflar arasında da yayılması nedenini açıklayabilir. İrkçı dü üncelerin önyargı dozunun yüksekli i, bu önyargıların orta ve a a ı tabakalarca daha bir ba nazlıkla benimsenmesinin nedenlerinden biri olabilir. Geli mi ülkelerin emekçi sınıflarının ırkçılı ının ba lıca nedenlerinden biri, sınıf içi ekonomik rekabettir. Bu konuda, ABD i çi sendikalarının, sosyalist bir çizgi tutturdıkları dönemlerde bile, dı ülkelerden Birle ik Devletler'e göçe kar ı gösterdikleri, sistemli, örgütlü ve kolaylıkla ırkçı bir niteli e bürünebilen tepkisi, yirminci yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ülkelerinin i çilerinin, yabancı i çilere kar ı tepkilerinin bir örne ini olu turacak niteliktedir. Gerçekten, 19. yüzyılda Amerikan i çi sendikaları, göçmen i çilere ve göçe, "sendikasız ye dü ük ücretlerle çalı mayı kabul ediyorlar, ücretleri dü üüyorlar" diye kar ı çıkmı lardı; bu tepkileri i sizlik dönemlerinde hem yeni göçmenlere hem de zencilere kar ı daha da sertle mi ti. Tepki gösterenlerin büyük ço unlu unun ülkeye girdikleri sırada kendileri de aynı tepkiyle kar ıla mı bir iki ku ak öncesinin göçmen aileleri olmaları, olgunun bir ba ka paradoksal yönüdür.

1870'de Amerikan i Parti kongresinde, Çinliler'in ülkeye göçmen olarak kabul edilmemeleri önerisinde bulunuldu unu görüyoruz. Buna kar ılık i verenlerin, önceleri, ucuz ve ücretleri dü ütücü emek geliyor diye, göçe kar ı çıkmadıkları, hatta göçten yana oldukları bilinmektedir. Gene 1870'de Kaliforniyalı büyük bir i verenin "Bana i imde gerekli olan kas gücüdür. Bunun bir Çinliden ya da bir beyazdan, bir katırdan ya da bir attan sa lanmasının benim için önemi yoktur" dedi i aktarılır. Ama göçmen akımı hızlanınca, yukarı sınıfların da, ülkenin ya amını, huzurunu bozuyor diye göçe kar ı çıktıklarını, yeni gelenlerin ABD'deki serbest düzenin olanaklarından yararlanarak i alanlarına el atmalarından ho lanmadıklarını ve bu ho nutsuzluklarını ırkçı önyargılarda dile getirdiklerini de biliyoruz.¹⁴⁰

Aristokratik kökenli ırkçılık ö retisinin burjuva ve emekçi sınıflara sunulması i ini, ABD'nin zenci, göçmen dü manı ırkçı dü ünürleri ile Nasyonal Sosyalist Partinin ve bazı fa ist partilerin politikacıları, dü ünürleri, propagandacıları becermi lerdir. Bu yolda ellerinin altında, böyle bir i i becerebilmelerine olanak veren tarihsel, dü ünsel ve kültürel bir birikim vardı. Treitschke, yüz yıl kadar önce, bir yandan emperyalist yayılma politikası ö ütlerken, öte yandan sarı ve siyah ırkların a a ılıklarından söz etmi ti. Gumpłowicz, ırkçılı ın burjuvaziye de seslenen bir yorumunu yapmı tı. Spengler, ırkçılı a felsefi bir içerik kazandırır. Ama ırkçı dü ünürler, onun oldukça yüksek felsefi içeri inden çok,

ondan almak istedikleri mesajları alacaklardır. Gobineau'nun kuramına Alman nasyonalist propagandasına uyacak biçimi vererek Richard Wagner, eski Töton kabilelerinin erdemlerinin, yalnızca zamanının Alman aristokratlarında de il, hemen tüm Almanlar'da bulundu unu, öte yandan Töton kanının yalnızca Alman ulusunda bulundu unu ileri sürmü tü.¹⁴¹ Rosenberg ise, ırkçılı ı, emekçi sınıfları da içerip (Yahudileri dı layarak) tüm Alman ulusuna seslenecek siyasal bir program biçimine sokacaktır.

a. Spengler ve Ulus Devletinin Çökü ü Mitosu

Oswald Spengler (1880-1936) ça ının ve toplumunun bunalımından etkilenmi bir lise ö retmeniydi. **1911** yılında yazmaya ba ladı ı *Der Untergang des Abendlandes** adlı yapıtında insanlık tarihine bir ba ka açıdan bakmayı denedi. Ona göre, bütün nedensellik kavranılan yalnızca do a olarak dünyaya uygulanabilir. Toplum olarak, tarih olarak do aya, demek ki insanlık tarihine uygulandıklarında, bu, katıksız bir küfür olur. Tarihin gerisinde onu olu turan bilmedi imiz bir mistik enerji, kozmik bir güç vardır. Tarih onun çizdi i mutlak ve de i mez bir yazgıya göre devinir.¹⁴² Tarihe bir bilim adamı gibi mantıkla yakla mak yerine, ozanca bir sezgi ile yakla ırsanız bu yazgıyı kavrayabilirsiniz.¹⁴³

Spengler tarihin yazgısını kavradı ı savındadır. Buna göre, tarihin birimi kültürler, daha çok da yüksek kültürlerdir; dünya tarihi de onların ya am öyküleridir. Bu organizmaların da öteki organizmalar gibi belli ömürleri ve gençlik, ya lılık gibi dönemleri vardır. Do arlar, geli irler, içlerinde ta ıdıkları tüm gizil-güçleri, olanakları ortaya koyduktan sonra, ya ama tutkusunu yitirip, yerlerini yeni büyük kültürlere bırakmak üzere yok olurlar. Böylece yeryüzünden Babil, Hint, Çin, Yunan, Arap ve Meksika olmak üzere altı kültür gelip geçmi tir; yedincisi olan Batı kültürü de öteki kültürler gibi 1050 yıllık ömrünü 2200 yıllarına do ru tamamlayıp yok olacaktır. Her kültürün gençlik ve ya lılık, yükseli ve çökü dönemleri vardır. Spengler'in hesabına göre Batı kültürü, çökü döneminin de sonlarına gelmi tir.¹⁴⁴ Spengler'in bu karamsar kehâneti, burjuva ve onu izleyen sosyalist çökü dönemlerinden geçerek yok olacak olan Batı kültürünün yerine, onun yaktı ı bazı umut ı ıklarına dayanılarak, bin yıllık yeni bir kültürün, Prusya kültürünün III. Reich ırkçı imparatorlu u ile do makta oldu u yolunda umutlar uyandırmı tı.

Spengler'in 1911'de ba layıp, 1914'de bitirip, sava yüzünden bastıramayıp, 1917'de gözden geçirip 1918'de bastırabildi i yapıtı *Batının Çökü ü*, bir yıl içinde doksan binden fazla satmı tır. Kendisi bir tutucu ve Prusya idealinin hayranı olmakla birlikte, Hitler'i ve Nazileri vulgar türediler olarak görmü , fa izm ile demokrasiyi e it derecede kınamı tır. Ama en nefret etti i, kitle cahilli inin ve demagojik despotlu un en yüksek görünümü olarak gördü ü Sovyet komünizmi idi. Bu nedenle olacak, dü ünceleri, sevmedi i Nazilerce kapı ılacaktır. Ayrıca Spengler'in bu yapıtında Nazilere ümit veren görü ler de vardır.

Spengler'e göre kültürlerin, 1. kültür öncesi a ama, 2. kültürün ilk dönemi, 3. kültürün son dönemi (uygarlık dönemi) olarak üç a aması vardır. Kültür öncesi a amada insan etobur göçebe bir hayvandır. Tarımın ortaya çıkmasıyla insan

köylü olur. Köylü do ada, Spengler'in "ön ruh" dedi i ruhu ke feder. Bu kültür öncesi a amada, siyaset, sınıflar, devlet yoktur. Yalnızca birbirlerine kan ba ı ile ba lı göçebe ve tarımcı kabileler vardır.

Bu köylü toplulukları okyanusu içinden birinin (genlerin mutasyonu gibi) nedenini bilemeyece imiz bir de i iklim geçirip, ondaki ön ruhtan, büyük bir ruhun uyanmasıyla, kültür do ar. Sümer'in ve Mısır'ın birdenbire yükseli leri böyle olmu tur. Kültürün ilk dönemi onun en yaratıcı evresidir. Bu dönemin birinci a aması feodalizmdir. Feodalizmde kabileler bir folk (halk) olarak örgütlenmeye ba lar, ikinci a aması feodal ekonomide ve feodal de erlerde görülen bir bunalımla ba lar; aristokratik bir devlet biçiminde örgütlenmi "ulus"un do masıyla gerçekleşir. Yüksek kültürün ilk döneminde önderlik ırka dayalı bir yaratıcı azınlı n elindedir.

Kültürün, Spengler'in uygarlık dönemi dedi i son evresinde, devlet, ulusal hükümet iyice geli irler. Burjuvazi do ar ve büyür. Onunla birlikte para, toprak mülkiyetinin ve aristokrat de erlerin üzerinde zafer kazanır. Kan ba lan önemini yitirir; halk, kitlelere dönü ür. Büyük kentler, makineler kaplar ortalı ı. Bu dönemde, devrimler ve anar i ortamında Sezarizmin yeni yetmelerinin tiranca diktatörlüklerini görürüz. Bu a amada, kuvvet politikası, burjuvazi ve para politikası üzerinde zafer kazanır. Ça ında, Almanya'da bu dönem ya anmakta, bu nedenle dünyanın efendisi olan Nordik ırk, makinenin kölesi olmaktadır.¹⁴⁵ Anlaşılan Nordik ırkın insanı, do ası gere i köylü sava çı olacakken i çi olma tayı .

Spengler'e göre, yüksek kültürün do u nedeni, co rafya, ırk vb. de ildir. Tersine bir halkın içindeki sınıflardan ve ırlardan tarihi yaratan kültürdür. Bununla birlikte Spengler yapıtında genç Nordik ırkın üstünlü ü üzerinde güzel varsayımlarda bulunmu tu. Ya amı bir sava olarak görmü , sava ve fetih içgüdülerine uyan ırkların üstün ve fazla ya ayan ırklar oldu unu söylemi ti. Sahlık bir ırkın belirtisinin, ailelerin çok çocuk edinmesi oldu u görü ünü öne sürmü tü. Geni leyen bir nüfus ulusal görkemini temeli idi ve Nordik ırkın kollektif ölmezli i özleminin özetiydi. Uygarlı n tıp vb. önlemleri, do al ayıklanmayı engelleyerek ırkın gücünü zayıflatıyordu. Oysa barbarlık bir ırkın gücünün ölçüsüydü. Kültür, Spengler'e göre, kentin yapay ürünlerinin de il, ırksal deneyimin yava yava geli mesinin birikimidir.

Spengler'in en korktu u ey, ya da okuyucularını en çok korkuttu u ey, dünya devrimleriydi; beyaz ve renkli dünya devrimleri. Beyaz dünya devrimi dedi i ey, kitlelerin yükseli inde ve Marksizmde dile getirilen sınıf sava ıydı. Renkli devrim ise ırkların sava ıydı. Ancak Spengler renkli ırk kavramının kapsamını genişleterek, zenciler yanı sıra içine Mo ollar'ı, slâm ulusları, Hindistan halklarını ve Ruslar'ı da aldı. Renkli dünya devrimi Jakobenlerin Haiti zencilerini insan hakları için sava ıma ça ırmalarıyla ba lamı tı. Dünya Sava ı'ndan sonra, renklilerin, Avrupa'da beyazın beyazla sava mı fırsat bilip, Avrupa topraklarına yürümeleriyle, doru una ula mı tı. Aslında sava ı yitiren Almanya de il beyaz ırktı. Bir de beyaz devrim (sınıf sava ı) ile renkli devrim (ırk

savaşı birleştirirse, o zaman beyaz uygarlığının tüm değerlerinin sonu gelmiş demektir. Böyle bir yıkımı ancak Nordik ırkın canlılığının en iyi temsilcilerinin savaşçı dirençleri önleyebilirdi. Bu role en uygun ulus ise, elbette Almanlar idi. Tarih Almanlar'ı 1500 yıldan beri bilinçli bir biçimde büyük savaşlarda ve deniz savaşlarında serüvenlerde kullanmıştı. Böylece kanının saflığının ve enerjisinin korunmasını sağladı, Almanya'yı bu göreve hazırlamıştı.¹⁴⁶

Görülüyor gibi Spengler, Naziler'e birçok malzeme verirken, renkli ırk kavramını, sömürge halklarını ve Sovyet düzenini benimsemiş halkları içerecek kadar genişletirken, beyaz ırkı Avrupa ya da Batı halklarıyla özdeşleştiriyor. Beyaz ırkın koruyucusu görevini Nordik örneği temsil eden Alman ulusuna layık görerek, tüm sınıflarıyla Alman ulusunu üstün ırk kavramının içine sokarak, ırkçı düğünün emekçi sınıflara yayılmasının formülünü ve bunun korkutucu ve sevindirici yönleriyle büyümesini de armağan ediyordu.¹⁴⁷

* Türkçesi, *Batının Çöküşü*.

b. Rosenberg ve Irk Devletinin Yükselişi i Mitosu

Irkçı korkuları ve umutları Alman aydınlarına ve gençlerine felsefi düzeyde Spengler'ın ilhamıydı ama, onlara güncel siyasal biçimler veren, Hitler'in kafasını (1923 birahane darbe girişimi üzerine tutuklanınca her gün görmeye giderek) yaptıran konu malarla dolduran **Alfred Rosenberg (1839-1946)** oldu. Rosenberg Sovyet Devriminden kaçıp, Almanya'ya yerleşip Naziler'e katılan bir Rus göçmeniydi. Naziler'in parti organı olan bir gazetenin editörlüğünü ve Naziler'in filozofluğunu yapan Rosenberg, konu malarında ve yazılarında geliştirdiği düşüncelerini, "**Yirminci Yüzyılın Mitosu**" adlı yapıtında derleyip toplamıştı.

Rosenberg, bir ulusu birlik içinde tutmak için bir ortak düğün yaratmak gerektiğine inanır. Bu düğün içinde Yahudiler, dışarıta Rusya olacaktır. Baba olmak isteyen her Alman, emperyalist girişimleri desteklemek zorundadır. Böylece geleceğin yüz milyonluk Almanya'sının ırksal devleti, tüm Almanca konuşan halkları kapsayacaktır.¹⁴⁸ Bu noktada, çıkışta bir ulusun içindeki soyluları kapsayan ırk kavramının, kapsamının genişletilip ulusun tüm sınıflarını içine almaktan öte, başka uluslar içindeki toplulukları, ama yalnız ırksal değil, Almanca konuşan toplulukları içine alacak biçimde genişletilmesine dikkat ediniz.

Rosenberg yapıtında. Platon'u anımsatırcasına, gelecek kuşakların soylularının ıslahı için Nordik ırka poligami hakkının tanınmasını ister. İmdi içinde öteki uluslardan fazla Nordik örneği içeren Alman ulusu, o zaman saf Nordik bir ırk durumuna yükselecektir. Böylece, göçebe çoban toplulukların ve bunlardan gelen egemen soylu yönetici sınıfların "damızlıkçı" düşüncelerini yirminci yüzyıl uygarlığı içinde yeniden ortaya atabilme yürekliliğini (!) göstermiş olur. Rosenberg'in gösterdiği bu yolda Hitler, saf kan üstün ırktan Cermenler yetiştirmek için "insan haraları"

kurmaya kadar gidecektir. Rosenberg'in gösterdiği bir ba ka ba arı, "Ruh içinden görülen ırktır, ırk da ruhun dı görünüşüdür"¹⁴⁹ diyerek, ırk gibi fizik ve somut bir olgu ile, ruh gibi tinsel ve soyut bir olguyu özde le tirebilmesidir.¹⁵⁰

Hitler'e gelince, Rosenberg'in, Chamberlain'ın, Wagner'in ve zamanının öteki ırkçı dü ünürlerinin görüşlerini yinelenekten öte bir şey yapmamıştır. Bununla birlikte, öteki ırkçılar soy ile ırkı karıştırlarken, onun tür hatta cins ile ırkı karıştırmak bir noktada onları geçtiğini söyleyebiliriz: "Her hayvan ancak kendi neviden gelenlerle çiftleşer. Erkek fare dişi fareye, erkek ispinoz dişi ispinoza, erkek leylek dişi leylek doğurur gider."¹⁵¹ Farklı ırklardan insanların çiftleşmesinin doğaya uygun olmadığını böyle kanıtlıyor Hitler. Son olarak, Hitler'in ırkları a.) kültür yaratıcı ırklar (Aryanlar) b.) kültür taşıyıcı ırklar (örneğin Japonlar) c.) kültür yıkıcı ırklar (zenciler, semitik ırklar, özellikle de Yahudiler) olarak sınıflandırdığını belirtmeliyiz.¹⁵² Yaratıcı ırkların başına yerleştirildiği Almanlar için "Kuzey Avrupa Almanlarını insanlık tarihinden çıkarın, geriye maymun dansından başka bir şey kalmaz... Bugün kültür alanında insanlığın nesli varsa Alman ırkının kültüründe aranmalıdır"¹⁵³ dediğini de eklemeliyiz.

Hitler'e bu tür dü ünceler esinlendiren Rosenberg'in tarihe ve çağına ırk kavramı açısından baktığını görüyoruz. Bu açıdan bakınca, onları görebiliyoruz: "Bol evizm Mongoloidlerin Nordik uygarlık biçimine karşı ba kaldırılarıdır. Bol evizm döneminde insanların ana ırkı olan Tatarlar'ın öldürdükleri kurbanlar, yüksek boyları ve çevik yürüyüşleri ile efendi sınıflardan olduklarını gösteren insanlardı" ve "Nasyonal Sosyalizmin devlet biçimi ırk imparatorluğudur... Ulusal devlet Fransız Devrimi'nin idealidir... [ulusal devlet] ırk imparatorluğunun yanında çöce kalır."¹⁵⁴

Hitler'in Rosenberg'den esinlenen ırkçı dü üncelerini, dünya çapında uygulamaya sokma görevini üstlenen Himmler'in, 1937 yılında yaptığı bir konuşmada, gelecek on iki yıl içinde Alman devlet politikasının "tüm dünyadaki alt insanların yok edilmesi" olacağını duyurması.¹⁵⁵ ırkçı çığırın ulaşılabileceği noktayı göstermesi bakımından uyarıcıdır.

G. PANCERMENİZM, PANSLAVİZM, PANTURANİZM

Gobineau Dernekleri'nin yaydığı pancermenist dü ünceler, 1914 yılında Londra'da pancermenist bir kongrenin toplanmasına yol açtı. Böylece gelişmeye başlayan pancermenist akımdan hem etkilenecek hem de ona tepki olarak panslavizm ve panturanizm akımları ortaya çıkacaktır. Pancermenizm, araştırmamız üzerinde bulunuyor; panslavizm kıyasında; panturanizm dışında.*

* Elinizdeki çalışmanın hazırlanmasında, yayınevini istediği üzerine bir meslektaşımı bölümüne gitmiştim. "Dünyada Irkçılık" bana, "Türkiye'de Irkçılık" meslektaşımın dü mü tü. Çalışmanın bazı eksikliklerinin altında, gerçekle tirilemeyen bu birliki yatmaktadır.

a. Chamberlain ve Pancermenizm Mitosu

Pancermenizm, Prusya'nın 1871'de Alman birli ini sa lamasından çok önce, 19. yüzyılın ba larında Germenlerin tek bir bayrak altında birle mesini amaçlıyordu, ilk savunucularından iktisatçı **Friedrich List**, Ren'den Karadeniz'e kadar uzanan geni bir ekonomik birimin olanaklarını dü lemi ti. Prusya'nın Alman birli ini gerçekte tirmesinden sonra akım Avusturya'da Alman endüstrisinin dünyanın önde gelen endüstrilerinden biri olup kolonici e ilimler kazanmasıyla, saldırgan bir biçime dönü tü. Bu saldırganlık, Gobineau'nun ve Chamberlain'ın kuramlarıyla, ırkçı bir ideoloji ile örtülerek, pancermenizm tarafından yeniden canlandırıldı.¹⁵⁶

Gobineau Derne i üyesi olan Wagner'in olu turdu u çevrenin ba ma, **Huston Steward Chamberlain (1855-1927)** adında, Cermen hayranı olan bir ngiliz geçti. Chamberlain I. Dünya Sava ı sırasında Alman davasını desteklemi , Almanya'ya yerle mi ve Wagner'in kızı ile evlenmi ti. Pancermenist Kongre, Chamberlain'ın çalı malarının ve *Foundations of the Nineteenth Century (1889) [Ondokuzuncu Yüzyılın Temelleri]* adlı yapıtının yaygın etkisinin bir ürünü olarak toplanmı tı. Söz konusu yapıtın, 1910 yılına kadar sekiz baskısı yapılmı ve 60 bin kopyası satılmı tı.

Chamberlain, Gobineau'nun Töton kavramına, eski ran'ı ve Hindistan'ı dı lamakla birlikte, ça da Avrupa'nın hemen tüm halklarını ve Eski Yunanlılar ile Romalıları içeren (Gobineau'nun Aryan kavramına benzeyen) bir kapsam kazandı. Chamberlain'ın sezgilerine göre, dehası ile tarihe geçmi herkesin ve ya ayan. özgün dü üncelere sahip olan herkesin Töton ırkından olması gerekirdi, örne in St. Paulus Yahudi olamazdı. Anası bir Hellen oldu una göre, Paulus bir Töton idi. Çünkü, bilindi i gibi, büyük adamlar dehalarının annelerinden alırlardı. Dante de Akdenizli ırkından, talyan olamazdı; u etkileyici yüze, u kabarık alına bakın,¹⁵⁷ bunlar onun Töton olu unun a maz belirtileriydi. Tötonik ırkın dahi çocukları gerçi Dante gibi siyah saçlı, esmer olabiliyorlardı ama ideal Töton, "büyük parlak gök mavisi gözlü, aktif beyinli, uzun kafalı, özlem duyarak acı çekmi ve öne do ru uzamı yüzü" olan bir insan tipindeydi. Töton ırkın üstün moral tipi ise, bu ideal Töton tipine yakın olan Nordik ırk idi. Nordik ırk sayıca en fazla Almanya'da görülüyordu; bu nedenle Alman ulusu öteki uluslardan üstündü.¹⁵⁸

Bu gerçeklerin (!) bir ngiliz tarafından bile onaylanması Kayser II. Wilhelm'i çok etkiledi. Yapıtı olabildi ince çok basılısın diye ödenek verdi; kitabı subaylara, ö rencilere, diplomatlara, parasız da ıttırdı.¹⁵⁹ Bu yolla Alman halkını etkiledi. Chamberlain Kayser'in antropologu ününü kazandı. Chamberlain'ın dü ünceleri ve yapıtı yalnız Almanya'daki Almanlar'ı de il, öteki ülkelerdeki Almanlar'ı da etkiledi. Tüm Avrupa Germenlerine seslenen bir "Cermen Birli i" olu turuldu. Birli in ba kanı Heinrich Class, bir yandan Yahudi dü manı önyargıları körüklerken, öte yandan,

ekonominin do al yasalarından söz edercesine "ırkın do al yasalarından söz ediyordu."¹⁶⁰ 1912 yılında Londra'da toplanan pancermenist kongrede, Avrupa'nın Alman oldu u, bu yüzden birle mesinin gerekti i yolunda dü ünceler ortaya atıldı.

Chamberlain bir kimsenin Töton olup olmadığını her zaman ayırlamanın kolay olmadığını kabul etti. Bu ayırmayı yapabilmek için bazen sezginin ya da tanrısal bir duygunun ardından gitmek gerekti ini söyleyip, buna da "akılsal antropoloji" (demek ki ara tırma yapmayı gerekli görmeyen, sezgilere dayanan antropoloji) adını verdi. Dante'nin Töton oldu unu, Paulus'un Yahudi olmadığını biraz da bu tür sezgilerle anlamı tı. Gerçi zamanının Almanya'sında Almanlar'dan ayırdedilemeyen bazı Yahudiler vardı; ama böyle durumlarda bile, bir Yahudi çocu u bir Alman çocu unun bulundu u bir odaya girerse, çocuk derinden gelen bir duyguyla, ama mutlaka a lamaya ba lıyordu.¹⁶¹

b. Panslavizm ve Panturanizm Mitosları

Almanya'daki pancermenist dü ünceleri, genel olarak, ça mın ister ulusal ba ımsızlıkçı, ister oven, ister emperyalist, ister imparatorlu u kurtarmaya yönelmi olsun, ulusçu, ırkçı dü ünce e ilimlerinden etkilenecek; özel olarak da, pancermenizme kar ı gösterilen tepkinin ürünü olarak, Rusya'da ve Türkiye'de görülen panslavist ve panturanist akımlar izleyecektir. Olu um daha karma ık ise de, örne in panslavizm pancermenizmden önce ortaya çıkmı olmakla birlikte, pancermenizme tepki olarak panslavizmin, panslavizme tepki olarak da panturanizmin geli ti i.¹⁶² bu ara II. Dünya Sava ı ko ullarında pancermenizm ve panturanizm yanlılarının i birli i giri imlerinde buldukları,¹⁶³ panturanizmin Türkler tarafından Ruslar'a kar ı, panslavizmin Ruslar tarafından Türkler'e kar ı bir silah olarak kullanıldı ı¹⁶⁴ söylenir. Panturanizm ülkemizi yakından ilgilendiren bir konu oldu u için, özel olarak incelenmesi gerekir. Burada, ırkçılı mın belli uluslara, belli halklara özgü bir dü ünü oldu u gibi yanlı bir izlenime yol açmamak için, panslavizm üzerinde biraz durmakla yetinece im.

Almanlar, "Alman Tarihini Ara tırma Derne i"ni kurmu lar ve bu derne in çalı maları, "*Monumenta Germania*" adlı yapıtta ürününü vermi ti. Yapıtın izledi i amaç. Alman ırkının birle erek büyük, güçlü bir imparatorluk kurması idi. Tarihe de bu amaca hizmet edecek bir açıdan bakılmı tı. Bu yolda Slavlar da, Almanlar'dan etkilenecek (ya da onlara tepki olarak) eyleme geçtiler. Prag Üniversitesi'nden iki dilbilimci, **Michel Dourich** ve **Josef Dobrovski**, Slav dilini inceleyip Slav edebiyatını derlediler. Bazı zengin Çek soylularının yardımıyla Prag Slav Müzesi'ni kurdular. Bu müze çevresinde toplanan bilginler birçok bilimsel yayında bulundular. Bu yayınların amacı ise, geçmi in Slav kabilelerini yüceltmektir. Slav ozanı **Jan Kollar (1793-1852)** **Slavy Dcera (1824) [Slav Kızı]** yapıtında, Slav ırkının geçmi ini ö renerek, ulusal dü manları olan Germanlerin boyunduru undan kurtulabilece ini ö ne sürüyordu. Slav halkının ırksal birli inin sa lanmasıyla bir ulus durumuna

yükseleceklerini anlatıyordu. Birle mek, Slav ırkının tarihsel misyonunu yerine getirebilmesinin önko uluydu ve bu tüm insanlı ın yararına olan bir misyondu. Bu dü ünceler Çekler'in dı ındaki Slavları da etkiledi. Alman ve Macar dilinin ve uygarlı ının baskısından kurtulmanın yolları arandı. Adriyatik'ten Tuna'ya kadar uzanacak bir Slav devleti dü leri kuruldu. Bu dü e ve dü üncelere zamanla panslavizm akımı adı verildi. 1804'te Sırp'ların Türkler'e kar ı ayaklanması üzerine, tüm Slavların koruyucusu büyük a abey olarak Rusya'ya ba vurulmasından sonra, Rusya da panslavizmle ilgilenmeye ba ladı. Birinci panslavist kongre Prag'da toplandı; ikincisi 1867'de Moskova'da toplandı. Panslavizm dü ünçe akımının merkezi Prag'dan Kiev'e, Moskova'ya kaydı. 1837'de **Mikhail Pogodin** Moskova'da Tarih Kitaplı ını ve Slav Eski Yapıtları Müzesi'ni kurdu. Panslavist akımı Ruslar geli tirmeye çalı tılar. I. Dünya Sava ından sonra ise panslavizm yerini ayrı ayrı ulusçu akımlara bıraktı.¹⁶⁵

H. KAP TAL ZM, NAZ ZM VE ANT SEM T ZM

Koloncili in Beyaz ırkçılı ı ile emperyalizmin *Beyaz* ırkçılı ı arasında, antisemitist ırkçılık yerle tirilebilir. Antisemitizmin dinsel anlam ve duygu yüklü içeri ine*, bir de ırksal anlam ve duygular yüklendikten sonra, Yahudi "ırkı" hakkında, ço u Alman ve Avusturya Yahudi dü manlarınca yazılan, ama öteki Avrupa ülkelerinin ve Amerika'nın yazarlarının da katıldı ı, nefret kusan bir yayı n seli ile kar ıla ıyoruz. Pancermen Birli i'nin ba kanı Heinrich Class'ın, 1912'de Daniel Fryman takma adıyla yazdı ı, "Ben Kayser Olsaydım" ba lı mı ta ıyan, iki yılda be baskısı yapılan kitabında ileri sürdü ü görü ler, dönemin antisemitist duygu ve dü üncelerini temsil edici niteliktedir. Yazar bu kitabında, Yahudiler'in içinde ya adıkları uluslarla kayna malarının "do al ırk yasaları"na göre olana mın bulunmamasından do an "Yahudi sorunu" için, u çözümleri öneriyordu: Tüm kamu görevlerinin Yahudiler'e kapatılması, Yahudiler'e seçme ve seçilme haklarının tanınmaması, hukukçuluk, ö retmenlik, tiyatro yöneticili i gibi mesleklere Yahudiler'in sokulmaması; gazetelere kadrolarındaki Yahudiler'i açıklama zorunlulu unun konması, sahibi Alman olan gazetelere Yahudiler'in alınmaması, Yahudiler'e toprak satın alma ve kiralama haklarının tanınmaması ve Yahudiler'den iki kat vergi alınması. Hitler iktidara geçince Reichstag'ın onursal üyesi yaptı ı bu yazarın yukarıdaki önerilerinin büyük bir bölümünün uygulandı ı bilinmektedir.¹⁶⁶ Yahudiler'e kar ı beslenen dinsel, tarihsel dü manlı ın yarattı ı birikimden yararlanılarak, antisemitizmin ça ımızda canlandırılmasının nedeni konusunda u yorum yerinde ve yeterli görülüyor: Almanya'da, Avusturya'da ve öteki birçok ülkede "ulusal kapitalizm", Yahudi dü manlı ını, büyük sanayinin geli mesiyle gerileyip proleterle meye ba layan kesimlerin kinini kendi üzerinden Yahudi kapitalistlerin üzerine çevirmede kullandı.¹⁶⁷ Bu olgunun içinde, etnosantrizmin ırkçı davranı ve dü ünü biçiminin dü manlıkları saptırma, dü man yaratma, günah keçisi bulma ve en önemlisi ırkçı davranı ve dü ünü ü orta sınıflara hatta emekçi sınıflara

yayma, onlardaki örgütsüz etnosantrik duyguları yönlendirip, kendi çıkarlarına aykırı bir ideolojinin bir parçası durumuna sokma gibi ö eler yatmaktadır.

* Bak. n. 79.

. ANGLOSAKSON, AKDEN ZL VE ALPL İRKÇILI İ

Kolonicili in ürünü olan Beyaz ırkçılı ı, hemen tüm Batı ülkelerinde görülen bir ırkçılıktı. Ulusçuluk akımlarının güçlenmesiyle, beyaz ırkçılı ı sürmekle birlikte, emperyalist atılım için fırsat kollayan ülkelerle, kendilerini Alman ırkçılı ma kar ı koruma tasası içinde bulan ülkelerde, ulusçuluk, beyaz ırkçılı ı yanı sıra çe itli ulusal ırkçılıklar biçimini aldı. Almanya'da ulusal (Aryan) ırkçılı mın nasıl beyaz ırkçılı m önüne geçirildi ini gördük. Almanya bu yolda yalnız de ildi, ngiltere'de de ilse de Amerika'da, yaygın beyaz ırkçılı mın beslendi i bir ortamda Cermen ırkçılıarı yanı sıra Anglosakson ırkçılıarı görüldü. İrkçılı ı ciddiye alan bazı bilim adamları da, ellerindeki verilere ya da sempati besledikleri uluslara göre, Alpli ya da Akdenizli ırkçılı ı yapmak durumunda kaldılar.

a. Amerika'da Beyaz, Cermen, Anglosakson İrkçılı ı ve Zenci Dü manlı ı

Alman ırkçı dü ünü ü iyi bilindi i halde, öteki ülkelerdeki ırkçı dü ünü pek bilinmez, örne in Amerikan ırkçı dü ünü ü nedense yalnızca zenci-beyaz ayrımcılı ı ile ili kiliymi sanılır ve bunun dı ndaki biçimleri hemen hemen hiç bilinmez. Oysa Amerika Birle ik Devletleri'nde, **Thomas Jefferson (1743-1836)** gibi zencileri "sevgi kapasiteleri eksik, öklit teoremlerini bile çözebilecek düzeyde olmayan dü ünme kapasiteleriyle Kafkasyalı beyaz ırktan çok geri, pis kokan kimseler" olarak niteleyen politikacılar; köleli i kaldıran ki i olarak bilinmekle birlikte. bazı dü ünceleri pek bilinmeyen, örne in "hemen bütün beyazların kafasında siyah ve beyaz ırkların karı ması dü ünmesine kar ı do al bir tikslenme vardır" diyen, do anın belki de bu iki ırkın arasına e itlik içinde birarada ya amalarını sonsuza dek engelleyecek bir uçurum koydu unu dü ün en **Abraham Lincoln .(1809-1865)** gibi özgürlük ve demokrasi kahramanları yanı sıra; **Theodore Roosevelt (1858-1919)** gibi "bütün yüksek efendi ırklar sava an ırklardır" biçiminde dü ünceler geli tiren. Kızılderililer'e kar ı izlenen politikanın kusurunu, sonul yargıç olan kılıca ba vurmakta gösterilen kararsızlıkta bulan ba kanlar; yalnız Anglosaksonların kendilerini yönetebilme yeteneklerinin oldu unu, Anglosaksonlar'ın denizlerin tüm adalarına sahip olma ve kendilerine

ba lanmayan halkları yok etme görevi verilmi "seçilmi halk" olduklarını, dünyanın en iyi kanının, saf Aryan kanının, okyanuslar yalıtıldı ı için, ABD'de bulundu unu öne süren **William Ailen White (1868-1944)** gibi gazeteciler; Tanrı'nın Tötonik ulusları dünyanın kaos egemen olan bölgelerinde düzeni kuracak efendiler olarak yarattı ını söyleyen **Alfred J. Beveridge (1862-1927)** gibi senatörler; bir ulusun kanının o ulusun tarihini belirledi ini, sarı ın Nordik ırka yakın ulusların en iyi, uzakların en kötü, bu ara Fransızların sefih, spanyollar'ın ve talyanlar'ın geri zekâlı olduklarını yazan **David Starr Jordan (1851-1931)** gibi profesörler yeti ti.¹⁶⁸

Amerikan ırkçı dü ünü ünün varabildi i noktaya bir örnek olarak Madison Grant'ın yapıtları ele alınabilir. Bu tarih yazarı, ***The Passing of the Great Race or the Racial Basis of European History* (New York, 1916) [Bir Büyük Irkın Geçi i ya da Avrupa Tarihinin Irksal Temeli]** adlı Avrupa, ***The Conquest of the Continent or the Expansion of the Races* (New York, 1933) [Amerika Kıtasının Fethi ya da Irkların Yayılı ı]** adlı Amerika tarihi denemelerinde, tarihi Beyaz, özellikle de Nordik ırkın istilâ ve zafer alanı olarak görmü tür. Nordik kanın sava çı, denizci, serüvenci, kâ if, yönetici, örgütçü bir aristokratlar ırkının kanı oldu unu söylemektedir. Buna kar ılık brakisefal Alpliler çiftçi ırktır; Akdenizli ırkın zekâsı, Nordik ırkinki kadar de ilse de, Alpli ırktan üstündür. Avrupa uluslarının sava yetenekleri, uygarlık dereceleri, sahip oldukları Nordik kanla orantılıdır, spanya kanı bozuldu undan yok oldu; Alpli kanının girmesi Alman üstünlü ünü zayıflattı; Amerika'nın kar ısındaki tehlike ise, onun dinsel, toplumsal, siyasal temellerinin mayası olan Nordik kanın karı ıp yerine soylu olmayan kanların egemen olmasıdır.¹⁶⁹

b. Akdenizli ve Alpli Irkçılıkları

G. Sergi, "Akdenizli Irkı" (1895) adlı yapıtında talyanlar'ı ve talyanlar'ın temsil etti i Akdenizli ırkını uygarlıkların gerçek önderi olarak görür. Asyalılar ve Almanlar ise onun yaptıklarını yıkmaktan, bozmaktan öte bir ey yapmamı lardır. Gerçek Cermenler (ki Akdenizliler onun bir kolunu olu tururlar) Sergi'ye göre, sarı ın de il siyah saçlı ve kısa boyludurlar. Ayrıca Sergi, Chamberlain'ın savını çürütmek için, Dante'nin kemiklerini inceleyerek, onu Akdenizli ırkına uygun bulmu tur.¹⁷⁰

Harvard Üniversitesi antropoloji profesörü **J.B. Dixon, *The Racial History of Man* (1923) [nsanın Irksal Tarihi]** adlı yapıtında, Nordiklerin dünya tarihinde oynadıkları rolün sona erdi i, bu role Alpliler'in aday oldukları sonucuna varır. Irk safılı mı önemli görmeyen Dixon, üç beyaz ırkın, dolikosefal, brakisefal ve Akdenizli ırklarının karı tı ı ı yerlerde insanlı ın büyük ba arılar kazandı mı söylerken beyaz ırkçılı ma dü mü olur. Dixon'a göre, Alpli ve Akdenizli ırkların beyinleri daha büyük oldu undan, bu iki ırkın karı tı ı ı yerlerde büyük ba arılar elde edilmi tir.

Çevrecilikten hareket etmekle birlikte, Alpli ırkçılı ma varan bir Amerikalı yazar **E. Huntington'dur. *The Character of Races* (1924) [Irkların Karakterleri]** adlı yapıtında, insan

topluluklarının niteliklerini ırkın de il co rafya çevresinin belirledi ini, Almanlar'ın yeteneklerini ırklarına de il, buldukları bölgenin elveri li iklimine borçlu oldukları ileri sürer. Çünkü uygarlıklar uygun iklim bölgelerinde do ar. Yoksa ırk olarak üstünlük dolikosefal Nordiklerde de il, brakisefal Alplilerdedir. Çünkü beyin ortalamaları daha büyüktür, insanın evrimi de uzun kafalıktan yuvarlak kafalı a do rudur. Orta Avrupa'da ve Amerika'da yuvarlaklar sivrilere yerini almaktadır.¹⁷¹

J. İRKÇILIK Ö RET S N N AZGEL M ÜLKELER N EMEKÇ SINIFLARINA YAYILI I

İrkçılık kapitalist ve emperyalist ülkelerle de sınırlı kalmadı. Avusturya, Osmanlı, Rusya gibi da ılmakta olan imparatorluklarda, gördü ümüz gibi, bir yandan imparatorlu u kurtarma yolunda sarıldıkları bir umut, öte yandan bu imparatorlukların sınırları içindeki azınlık etnik grupların ulusçu giri imlerinde görülen bir ölkü olabildi. İrkçılı dü ünceler Almanya'nın siyasal ve kültürel etkisi altında kalmı ülkelerde de görülebildi. Emperyalizme kar ı ulusal direni eylemlerine giri en bazı ülkelerde ulusçuluk, zaman zaman ırkçılı a kayabildi. Çünkü ırkçılık özünde kar ı ırkçılı ı ça ıran bir nitelik ta ır.

İrkçılık fa ist ve muhafazakâr (tutucu) ideolojilerle eklemelendirildikten sonra, fa izm yenilgiye u ratılmı olsa bile, (fa izmin sosyalist geli meleri durdurmak ya da yava latmak için kullanılabilcek bir ideoloji oldu unun bilincine erilmesiyle) örtülü fa ist ya da yan fa ist ülkelerde, hatta tutucu yönetimlerde, geli meye ba layan sosyalist dü ünü ve eylemlere kar ı, öteki fa ist ideolojik ö eler yanı sıra ırkçılık kullanıldı.¹⁷² Sosyalizmin sınıf sava ı kavramının kar ısına, ırk sava ı, i çi enternasyonalizmine kar ı ırk enternasyonalizmi dü ünceleri çıkarıldı. Bu tür ırkçılı dü ünceler yalnız orta sınıfların de il, emekçi sınıfların lümpen tabakalarına ve bilinçlenmemi kesimlerine yayılabildi. Bu konuda Poulantz'ın sınıf hegemonyasının ve ideolojik hegemonyanın sarsılması, i çi sınıfı ideolojisi içine burjuva ideolojisinin sızması gibi kavranılan, bu olguların açıklanmasında da kullanılabilcek dü ünceler olarak görünmektedir.

K. GÖÇMEN Ç LER VE İRKÇILI IN YEN DEN CANLANMASI TEHL KES

Amerika Birle ik Devletleri'ne göç sorununun yarattı ı, ırkçılı önyargıların i çi sınıfının içine yayılması, ya da halk tabakaları arasına daha önce yayılmı olan önyargıları perçinleyip, harekete geçirip eyleme dökme tehlikesinden söz etmi tik. Gene bu olayların, Avrupa ülkelerine göçmen i çi akınının yaratabilece i sonuçlar hakkında bir önörnek niteli inde oldu unu belirtmi tik. Amerika'da göçmenlere

(dolayısıyla göçmen i çilere) kar ı takınılan ve do rudan do ruya sendikaların ve i ç i partisinin de katıldı ı bu tepki ürününü, Çinli i çilerin linç edilmesi olaylarının ardından, 1882'de Çinliler'in ülkeye sokulmaması yolunda çıkarılan yasada,¹⁷³ Batı Avrupa halklarına yüksek, Orta ve Do u Avrupa halklarına dü ük olmak üzere, göçmen i ç i kabul edilecek ülkelerin kotalarının saptanmasında¹⁷⁴ ve son olarak, II. Dünya Sava ı sırasında Japon asıllı Amerikan vatanda larının tutuklanıp özel kamplarda toplanmalarında vermi ti.¹⁷⁵ Fransız Devrimi sırasında Fransa'dan gelen göçmenlere ateist, devrimci, rlandalı'lar'a Katolik diye; 19. yüzyılda Almanya'dan gelen.i çilere "sosyalizm bula mı tır" gözüyle, ırkçı önyargılarla bakılıp kendilerine ırk nefreti yöneltildi ti.¹⁷⁶

Birle ik Devletler hükümeti, 1952 yılında, Batı Hint Adaları halklarının (bu demektir ki Beyaz olmayan bazı ırkların) bu ülkeye göç yollarını tıkayan McCarran-Walter Yasasını çıkarınca, göçler ngiltere'ye kaydı; Hindistan'dan ve Pakistan'dan ngiltere'ye olan göç hızlandı. Bu olay ngiltere'de de ırkçı önyargıları canlandıran sonuçlar yarattı, ngiliz hükümeti bu göçü denetleyebilmek için, 1962'de Commonwealth Immigration Act'ı çıkardı. Yıllık göç tavanları, 1965'te 8500 olarak saptanıp, 1968'de 1500'e indirildi.

1960'ların ekonomik geli me yıllarını, azgeli mi ülkelerden gelen göçmen i çilerle kar ılayan Batı Avrupa uluslarında, 1970'lerin sonlarına do ru görülen ekonomik bunalım, bilindi i gibi, ürünlerini, halk düzeyinde yabancı (renkli) i çilere kar ı sözlü ve eylemli saldırılarda, hükümet düzeyinde vize uygulamalarında, siyasal düzeyde ise, neofa ist ırkçı parti ve derneklerle milis örgütlerinin canlandırılmasında verdi.¹⁷⁷

Irkçı önyargılar ve eylemler, "ırkçılık kar ı ırkçılı ı yaratır" kuralına uygun olarak, yabancı i çiler (özellikle Türkler) arasında da filizlenip güçlenmeye ba ladı. Ku kusuz bu filizlerin ileride gösterece i geli meler sonucunda olu acak tohumları, bu i çilerle birlikte, azgeli mi ülkelere ta macak, buraların .halkının içinde uyuklayan önyargıları uyandırıp siyasal eylemlere dönü türme e ilimi gösterecektir.

L RODEZYA'DA VE GÜNEY AFR KA'DA "IRK AYRIMCILI I" (APARTHEID) UYGULAMASI

Amerika Birle ik Devletleri'nde, yakın zamanlara dek "ayrı fakat e it" gibi bir anayasal ilkeye ba lanımı olarak uygulanan ırk ayrımcılı ı (*segregation*) Avrupalılardan özerkliklerini kazanan Afrika sömürgelerinde de (*apartheid* politikası biçiminde) görüldü; demek ki zencilere kar ı ırk ayrımcılı ı yapmak tek bir devletin tekelinde de ilmi .

A World History (Dünya Tarihi) adlı yapıtın yazarı **William H. McNeill**, "emperyalist tutumlara hatırı sayılır derecede ikiyüzlülük ve bunlardan da fazla ırk üstünlü ü duygusu kar ı tı" dedikten sonra, bu yoldaki giri imlerden söz ederken, Belçika Kralı Leopold'un, Kongo'daki özel mülklerinde, "bu ülkenin ekonomik geli mesini hızlandırmak

için", 19. yüzyılın başından beri kaldırılmaya uğraşılacak köleliğin anımsatan yöntemlerle, yerlileri acımasızca çalıştırdığı anlaşıncaya, kamuoyunun tepkisi karşısında Kongo'yu yönetme işini Belçika hükümetinin üstlenmesine dikkati çeker. Benzeri bir girişimin, İngiliz emperyalisti **Cecil Rhodes** tarafından **(1853-1902)** başlatılıp gerçekleştirildiğini anlatır. Cecil Rhodes, bozuk olan sistemin İngiltere'nin nemli ve güneşli ikliminden kurtulunca düzeleceğini umuduyla Güney Afrika'ya gider. Burada elmas madenlerini işleterek büyük zenginlikler edinir. Servetinin vereceği güç ile ulusal idealler arkasında konuşmak üzere, politikaya atılır. Bölgede kurulan Cape Colony adındaki koloninin başbakanı olur. Koloninin, kendi özel ordusuyla genişlettiği topraklarını, yine kendi özel mülkü gibi yönetir. Bu topraklar, buralarda kurulan Beyaz egemenlik düzeninin kurucusunun adını alan Rodezya devletinin ülkesini oluşturacaktır.

Cecil Rhodes, bir demiryoluyla Ümit Burnu'nu Kahire ile birleştirmek gibi büyük idealler arkasında konuşmuştu.¹⁷⁸ Bu ideallerinin de arkasında yatan bir başka ideal vardı; ne olduğunu kendisinden dinleyelim: "Dün Londra'nın Doğu mahallelerinde (East End'de) işsizlerin yaptığı bir miting'i izledim, 'ekmek', 'ekmek istiyoruz' diye çığlıklar atmaktan başka bir şey olmayan ateşli konuşmaları dinledim; ve eve dönüş yolunda, o sahneleri yeniden kafamda evirip çevirirken, emperyalizmin önemini, daha önce inandığımdan çok daha fazla anladım... benim düşüncem, toplumsal soruna bir çözüm bulunması, yani iç savaştan kurtulmak için, biz kolonici devlet adamları, fazla nüfusu yerleştirmek, fabrikalarda ve madenlerde üretilen mallara yeni pazarlar sağlamak için yeni topraklar elde etmek zorunda olduğumuz yolundadır, imparatorluk, her zaman dediğim gibi, ekme ve tereya sorunudur, iç savaştan kaçınmak istiyorsanız, emperyalistler durumuna gelmek zorundasınız."¹⁷⁹

Cecil Rhodes'ın İngiliz halkını bu yönde emperyalist bir politikaya çekmeye çalıştığı yıllarda, (19. yüzyılın ikinci yarısında) güçlünün ya ayıp zayıfın elenmesinin ya amanın ve tarihin anahtarı olduğu, Anglosakson ırkının geleceğinin kolonizasyon yoluyla bulunduğu yolunda "gerçekçi" bir evanjelik Hıristiyan ruhu egemendi.¹⁸⁰

Bu ruh Rodezya'ya da geçti, Rodezya kendi kendini yönetmeye başladığı 1923'ten, uzun gerilla savaşlarından sonra, Zimbabve adını alarak, siyahlara siyasal hakların tanındığı anayasal bir düzene sahip yeni bir devlete dönüştüğü 1981'e kadar, 250 bin dolayında bir Beyaz azınlık, 4,5 milyonluk yerli siyah halkı, ekonomik, toplumsal ve siyasal baskı altında tuttu.¹⁸¹ Toplam nüfusun yirmide biri işsiz dünyasında, yönetimde ve serbest mesleklerde en önemli görevleri ellerinde tuttular. Nüfusta görülen bu eşitsizlik ve karışım, toprak mülkleri eşit (!) bir biçimde, Siyahlarla Beyazlar arasında hemen hemen yarı yarıya dağıtılmıştı. Hollanda asıllı olup, çiftçiler anlamına gelen "Boerler" adıyla anılan bu Beyaz azınlıktan birinin ortalama kazancı, melezlerinkinden iki, Afrikalılarınkinden sekiz kat fazlaydı. Beyazlarla Siyahların kamu tuvaletleri, yüzme havuzları, otelleri, lokantaları ayrıydı. Seçmenler hemen tümüyle beyazlardan oluşuyor, dolayısıyla Parlamente'de ağırlıklı olarak beyaz çoğunlukta bulunuyordu. Beyaz Rodezyalılar bu

ekonomik, toplumsal ve siyasal egemenliklerini, Hıristiyanlı ı ve Batı uygarlı ını Rodezya'ya sokan kimseler olmalarıyla haklı göstermeye çalı ıyorlardı; kendilerini Hıristiyanlı ın ve uygarlı ın koruyucuları görüyorlardı. Bazıları, Afrikalıların, do u tan, uygarlı ın inceliklerini kavrama yetene inde olmadıklarına inanıyor; bazıları, böyle bir yetene e 2000 yılından önce ula ıp uygarla amayacaklarını dü ünüyorlardı. Oysa eski Zimbabwe kentinin anıtsal kalıntıları gözlerinin önündeydi.

Üniversitelere ve üniversite ö rencilerine güveni olmayan Beyaz iktidar, UNESCO'nun ırkla ilgili yayınlarını, ö retmen yeti tirilen Bulowayo koleji okuma listelerinden çıkartmı tı. Buna kar ılık. Birle ik Devletler'in Güney federe devletlerinden Rodezya'daki ırk ayrımcılı ını destekleyen "bilimsel" yapıtlar getirtmi ti.¹⁸²

İrk ayrımı Portekiz sömürgelerinde sömürgecilikle birlikte tarihe karı mı tı. İrk ayrımı gözetilen düzen, Rodezya'da sona erdi; ama Güney Afrika'da sürüyor*. Güney Afrika, I. Dünya Sava ından önce bir Alman kolonisiydi. 1915'te ba ımsızlı ını kazandı. Bugün yarım milyon kadar nüfusun, yetmi üç bini, yani yedide biri Beyaz olan Güney Afrika'da, ırksal ve etnik çizgilerle beyaz, renkli ve Asyalı olarak bölünmü halkları için "ayrı geli me" politikası benimsenmi durumda. Haklar ve görevler ırk ayrımına göre e itsiz da ıtılmı tır. "Bin kadar yasa ve yönetmelik, farklı ırkların üyelerini, kentlerde, mahallelerde, parklarda, trenlerde, otobüslerde, okullarda, hastanelerde, sporda, telefon kabinlerinde, hatta hayvanat bahçelerinde birbirlerinden ayırmaktadır."¹⁸³ Yasalar, "polis bölgesi" olarak nitelenen kentlerde yerli halkın sürekli olarak oturmasına izin vermemektedir. Madenleri i letmelerine izin vermez. Yerlilerin sendika ve toplu pazarlık hakları sınırlandırılmı tır. Beyaz olmayanlar önemli seçimlere seçmen ve aday olarak katılamazlar. Yerlilerin "aylak ki i" (bo tagezer, serseri) sayılarak, kolayca tutuklanabilmeleri sa lanmı tır. Bir yerden bir yere gitme özgürlükleri sınırlanmı tır. E itim olanakları da ayrı ve sınırlıdır. Zorunlu alı tırmalara ba vuruldu u da bilinmektedir.

Apartheid adı verilen "ayrı geli me" ilkesi, dokuz kadar kabilenin ve Beyazların "kendi kendini" yönetmesi ve "kendi yönetimlerine sahip olması" olarak sunuluyorsa da, ellerinde bulunan merkezi yönetimin denetimi nedeniyle, asıl yönetim Beyazların elindedir. Toprakların % 13'ü, nüfusun % 80 kadarını olu turan yerli halkın; % 87'si, % 20'lik Beyazların elindedir. Üstelik bu topraklar üzerindeki madenlerin vd. do al zenginlik kaynaklarının ço unlu u Beyazların sahip oldu u topraklardadır. Bu durum, Bantular'a ayrılan topraklar kalabalık nüfuslarına yetmedi i için, onların Beyazların bölgesindeki kent, plantasyon ve fabrikalarda, siyasal haklardan yoksun bir tür "i göçmeni i i" olarak çalı mak zorunda kalmaları sonucunu do urmu tur.

Güney Afrika'da ırkların sınıflandırılması bile, ülkeyi denetleyen azınlı ın gereksinimlerine göre yapılır, örne in Çinliler Beyaz ırktan sayılmazken, ticaret ili kileri ile ba lı oldukları Japonlar, basına göre, " erefli Aryan" ırkındandır.¹⁸⁴

"Komünizmi Bastırma Yasası" adında bir yasayla, yerli halk

üzerinde 25 çe it yasaklama getirilmi tir. "180 Gün" yasası ise, hiç bir suçlama yöneltilmeksizin, güvenlik nedeniyle, bir kimsenin yüz seksen gün tutuklu kalmasına olanak vermektedir. Bilgi toplama amacıyla hükümet ki ileri 90 güne kadar tutuklayabilir; yetmedi bu 90'ar günlük süreler yeniden kullanılabilir. Legums Lancelot Hogben, bu düzeni, "ırk ayırımına göre bütünle mi bir ekonomide görülen... pigmentokrasi" yani renk azınlı ı yönetimi olarak nitelemektedir.¹⁸⁵

Güney Afrika'nın, Birle mi Milletlerin ve dünya kamuoyunun ırk ayırımını bırakması yolundaki uyarılarına nasıl kulaklarını tıkadı ı bilinmektedir. Bu uyanlara kar ılık Güney Afrikalı Beyaz yönetici azınlık (Afrikanerler) izledikleri *apartheid* politikasının Tanrı önünde hem do ru hem de ahlaka uygun oldu u kanısındadır. Ayrıca, Afrika'da asıl "siyah ırkçılık" akımının bulundu u gibi akıl *almaz* bir savla kar ı çıkabilmektedirler. Oysa "Karma Evlilikler Yasası"ndaki "ırkın saflı mı sürdürmek" deyimi, hukuksal alanda bile açıkça ırkçı bir politika izlediklerini ortaya koymaktadır. Gerçekten, hükümet, ırkların "bilimsel" olarak sınıflandırılması için, 1957'de birbiri ardından, içlerinde tek bir antropologun, tek bir genetikçinin bulunmadı ı yeni komisyonlar kurmu tu; çünkü kurulan komisyonlar raporlarında, kendilerine verilen bu görevin altından kalkamayacaklarını belirtiyorlardı.¹⁸⁶

* Elinizdeki kitabın ikinci baskısının yapıldı ı (1993) tarihte o da tarihe kar ımı bulunuyor; ama düzen de i ikli inin yolaçtı ı iç sava ile acıları sürüyor ve ardında bıraktı ı pislik kolay kolay temizlenece e benzemiyor.

M. S YON ZM VE IRKÇILIK TARTI MALARI

"Siyon Protokolü" olarak adlandırılan, Hitler'in tarihsel gerçekmi gibi alıp, antisemitist propagandasına araç etti i "masal"da, Yahudi bilgelerinin 1897 yılında, Prag'da bir mezarlıkta toplanıp, toplumun temellerini oymak, hükümetleri devirmek, Hıristiyanlı ı yıkmak için ileride yapılacakları bir protokola ba lamı oldukları ileri sürülür.¹⁸⁷ Gerçek ise, a a ı yukarı *Pears Cyclopaedia*'nın (83. baskısında) "Zionism" maddesinde (amacımıza uygun biçimde) kısaca betimledi i yöndedir:

"Ça da biçimi, Viyana'da çalı an bir Macar gazetecisi olan **Theodor Herzl (1860-1904)** ile ba layan, Filistin'de özerk bir Yahudi yurdu kurmak gerekti i inancı. Herzl, az çok özümlenme mi bir Yahudi olmakla birlikte, Dreyfus Olayının ve Do u Avrupa'daki (Yahudiler'e kar ı düzenlenen soykırımı eylemleri olan) pogromların etkisiyle. Yahudi halkı için, kendi devletlerini kurmadıkça [dünyada] gerçek güvenli in olamayaca ı sonucuna vardı. Bilindi i gibi Yahudiler her zaman dinsel açıdan Filistin'i tinsel merkezleri olarak dü ünmü ler ve dualarında "gelecek yıl Yeru alim'de" [Kudüs'te] sözünü yinelemi lerdir; ama din adamları bu deyi in, gerçek bir devletin kurulması olarak de il, eski

inançlara ba lılı n onaylanması anlamında, felsefi bir deyi oldu unu dü ünmlerdi. Dolayısıyla bir yandan birçok dindar Yahudi, öte yandan kendilerini özümlemiş [içinde ya adıkları toplumun kültür ve değerlerini benimsemiş] gören ve ço u dinsel inanca sahip olmayan Yahudiler, Herzl'e karşı çıktılar. 1917 Balfour Bildirisi'nden sonra bile, o tarihte bir Arap devleti olma niteliğine sahip basan Filistin'e giden Yahudilerin sayısı pek kabarık değildi. Fakat Hitler'in Yahudiler'e yaptıkları, bu durumu tümünden de i tirdi ve sert savaşlar verildikten sonra, 1948 yılında Yahudi devletinin kuruldu u duyuruldu. Bugün Siyonizm (Sovyetler Birli i'ndeki Yahudiler'ce "Batı emperyalizmi"nin bir görünümü olarak nitelendirilip iddetle karşı çıkılıyorsa da) dünyanın her yerindeki Yahudilerin ço unlu u tarafından onaylanan, sraile zarar verilmemesine ve nüfuzunun artırılmasına çalı an bir uluslararası güçtür".¹⁸⁸

Bu betimlemeye göre, Siyonizm, ırkçı devlet ulusçu bir ideoloji ve eylem (akım) olarak görünmekte. Bununla birlikte, bazı yazarlar ve dü ünürler, ilk kongresini 1897'de toplayan Siyonist örgütün 1905'te yapılan 5. kongresinde kurulan "Yahudi Yerleşme Fonu"nun sahip olduğu ve sraile topraklarının % 95'ini oluşturan yerlerde Yahudi olmayanların oturamayacağına belirtilmesine; sraile devletinin kurulu u sırasında Filistin topraklarındaki Araplar'ın ve Filistinlilerin bir bölümünün yurtlarından ayrılmaya zorlanmalarına; 1950 tarihli Dönüş Yasası'nın, her Yahudi'yi (gerçeği yansıtmayan bir yorumla) sraile'den göç etmesi için kabul edip ülkeye geldiğinde Yurttaşlık hakkının tanınacağını belirtirken, göçmen olmuştur yerli Filistinlilere bu hakkın tanınmamasına; 10 Mart 1970'te kabul edilen yasaya göre, yalnızca doğuştan Yahudi olanlarla ortodoks (resmi mezhepten) bir haham tarafından Yahudileştirilene alınmış olanların "gerçek" Yahudi sayılacağına hükmüne bakarak; ve son olarak, bölgedeki yayılma ve savaş politikalarıyla, kendileri gibi özerk devletlerini kurmak isteyen Filistinliler'e karşı takındıkları tutuma bakarak, "ırkçı" görmektedirler. Bu konuda Siyonizmin kurucusu Theodor Herzl'in ve Herzl'in yolunu izleyen Siyonistlerin, "Yahudiler ile, uzlaşmaz biçimde antisemitist olduklarına inandıkları Yahudi olmayan halkların" uyum içinde yaşamayacakları görüşüne, Yahudi olmayanların Yahudi devletinin dışına çıkarılmalarının gerektiğini düşünmesine ve öteki bazı fanatik Siyonist yazarların sözlerine dayanarak, Siyonizmin, Yahudi düşmanlarının ırkçı kuramlarından etkilendiğini ileri sürerler. Buna karşılık Siyonistler'in, "asıl bize ırkçı deyenler ırkçıdır", "antisyonizm antisemitizmdir" karşı savunmaları sürdürdüklerini görüyoruz. Belki en doğru yargı, BM Genel Kurulu'nun 10 Kasım 1975 tarihli, oyçokluğuyla alınan "Siyonizm bir çeşit ırkçılık ve ırk ayrımı"dır kararında görüldüğü gibi, Siyonizmin tüm öneleriyle bir ırkçılık akımı olmaktan çok, "bir tür ırkçılık" olması, ırkçılığa benzeyen yönleri bulunup, ırkçılığa dönüşebilecek gizilgücü içinde taşımasıdır.¹⁸⁹

N. ÇAĞDA "BİLİMSEL" GÖRÜŞLER ALTINDAKİ İRKCİ DÜŞÜNCE POTANSİYELİ

İrkçi eylemler öyle dursun, II. Dünya Savaşı sonrasında aldığı kesin yenilgilere karşın, ırkçı düşüncelerin bile kökü kazınabilmi de ildir. Bir yandan eski biçimleriyle ve açık olarak, öte yandan, yeni biçimler, yeni isimler alarak, varlıklarını sürdürmekte, kendilerini yer yer ortaya koymaktadırlar, öyle ki, ulusal ya da uluslararası bir bunalımda, ya murdan sonra mantar gibi bitecek bir gizilgüce (potansiyele) sahip görünmektedirler. Bu çalımanın çapı, günümüzün ırkçı düşüncelerini sistemli bir biçimde ve bir bir inceleyip ortaya koymaya yeterli de ildir. Ancak bazı örneklere de inmekle yetinilecektir.

S. Gellis'in, "Brain Size, Grey Matter and Race" (1977) adlı makalesinde, **P.V. Tobias'ın Olduvai Gorge, The Cranium of Australopithecus (1967)** adlı kitabında, Beyazlarla Zencilerin beyin kabuklarının kıvrımlarının derinli ini, dolayısıyla zekâ derecelerini farklı bulan ırkçı görüşlere karşı ileri sürülen kanıtları ve savları yeterli (inandırıcı) bulmayabilmektedir. Davenport ve **Grant, Mjön, Stoddart, Humprey** gibi ara tırmacılar, ırkların karışmasını tehlikeli bulup, bunun genetik yozlaşmaya yol açacağını, bazı hastalıklara karşı direnci azaltacağını, ahlaksal ve hukuksal değerleri bozacağını söyleyebilmektedir.¹⁹⁰ Örneğin, bunlardan biri, New York'taki özel bir şirketin "Öjenik Kayıt Dairesi Yöneticisi" olan **Dr. Charles B. Davenport**, ırk karışmasının, daha önce gördüğümüz gibi, Zenci-Beyaz melezinde kol-bacak uzunluklarında bir oransızlığa yol açabileceği savını yanı sıra, öteki biyolojik bozukluklara neden olup, çene ile dişlerin oranını olduğu kadar, bedeninin öteki organları arasındaki oranı bozabileceği yolunda, ciddi olmayan savları ileri sürmüştür.¹⁹¹

bununla bitmemekte, bazı ırkçı bakış açıları, kendilerine eski bilimlerde barınak bulabilmekte, yeni bilimlerde biçiminde ortaya çıkabilmekte, ya da bazı yeni bilimlerin ırkçı dallar verdikleri görülmektedir". Yeni Darvencilik, etnoloji, sosyobiyojoloji ve genetik mühendisliği ile ırkçılığın bağlantılarına bakmak, böyle bir bilim varlığını ortaya koyacaktır.

a. Yeni Darvencilik ve İrkçilik

Darvencilikte, Sosyal Darvencilik'e yol açan "yaşam savaşı", "doğal ayıklanma" gibi kuramların bulunduğu unu görmüştük. Bazen "Yeni Sentez", "Çağdaş Sentez" olarak da adlandırılan Yeni Darvencilik (Neo Darvinizm)¹⁹² 1920-1940'larda gelişen bir akım olarak, Darwin'in evrim kuramını kabul etmekle birlikte, Mendel'in genlerle ilgili kuramına dayanarak, evrimin düzene inen Darwin'in sandığı gibi, bir kuşağın yaşam savaşında kazandığı niteliklerin kalıtımla sonraki kuşaklara geçirilmesi biçiminde olmadığını kanıtladı. Yeni Darvencilik'e göre, evrim, genlerdeki değişiklik (mutasyon) yoluyla olur. Mutasyon, bir popülasyonun havuzundaki genlerden birinde canlının yapısında çevreye daha iyi uyumunu sağlayacak bir değişiklik yaratmışsa, söz

konusu canlının daha uzun ya ayıp, daha çok üremesi, bu de i ikli in popülasyona yayılıp yaygınlık kazanmasına yol açıyordu. Genlerdeki de i iklik, canlının, örne in organlarında, çevreye uyumu güçle tirecek bir durum yaratmı sa, o canlı ve o canlıdan bu geni kalıtan soyları, daha az ya ayıp, daha az üreyebildiklerinden. söz konusu genetik de i iklik, mutasyon, zamanla, elenip, yok oluyordu.

Bu kuramda bulunan, ırkçılı a hizmet edebilecek birkaç üstü örtülü noktayı ortaya koymaya çalı alım: 1. De i ikli in, canlının içinde ya adı ı do al, toplumsal çevrelerdeki geli melerden de il, genlerde (moleküler biyolojik çevrede) görülen ve nedeni ço u kez bilinmeyen "birdenbire" ortaya çıkan bir farklılık oldu u söylenerek, evrimin yaratılmasında çevresel etmenlerin hiç bir rolünün bulunmadı ı söylenmektedir. 2. Çevrenin evrimde ancak, uyumu sa lamayı güçle tiren genetik de i ikliklerin (mutasyonun) yok olmasına yol açabilecek, "ayıklayıcı" bir etkisi olur. 3. Böylece ve genetik kodların dı çevresel etmenlere sınırsız kapalı oldu u, genetik de i menin de çok a ır ı ledi i görü leriyle (Yeni Darvencilikten beslenen Sosyal Darvencilik i incelerken gördü ümüz gibi) de i me ikinci plana atılıp, ya am kavgasının ürünü olarak görülen ayıklanma ba a geçirilmi olur.

Bu dü ünceler, "genlerin" birdenbire de i meleri gibi pek bilimsel görünmeyen, çevresel etmenlerin de i menin belki uzun dönemdeki kümülatif etkilerinin ürünü olup olmadıklarını, ya da çevresel etmenlerin genlerin iç çevresel ko ullarını etkileyerek, dolaylı yoldan etkileyip etkilemediklerini ara tırmaya yönlendirici olmayan yorum dı nda, biyolojik düzeyde do ru ve bilimsel bulgular, bitki, özellikle hayvan dünyası için geçerli olgular olarak görünüyorlar. Ama bu kuram, bu dü ünceler, genetik yapısı *Homo sapiens sapiens* türünün(50 bin yıl kadar önce) bugünkü biçimini alı ndan beri hemen hiçbir önemli de i iklik (mutasyon) geçirmede i bilinen insana uygulanırsa, tarihinde görülen ba döndürücü de i ikliklerin nedeninin biyolojik de il, ekonomik, toplumsal, kültürel geli me alanlarında sa landı ı unutulur, ya da göz önüne alınmayarak insan topluluklarına uygulanırsa, Yeni Darvencilikten giderek ırkçılı ın çukuruna dü mek i ten de ildir. Bu durumda, genetik kodların sa lamlı ndan, kararlı ı ndan hareketle, ister öjenikçi, ister saf ırkçı, ister melez ırkçılı ı biçiminde olsun, ırkçılı a varılabilir. De i menin ayıklanma yoluyla oldu u varsayımından gidilerek, ayıklanmanın insan toplumlarındaki aracı olarak sava ı do al görmeye, hatta yüceltmeye gidilebilir; topluluklar, sınıflar, insanlar arasında, öteki a ır ı yarı macı sosyal ve bireysel Darvinci politikalara yönelebilir. Gerçekten, kapitalizmin "a ır ı yarı macı", "a ır ı liberal" bir türünün "Friedman modeli" adıyla azgeli mi ülkelere sunuldu u, aslında, bu adın kullanılmasından özellikle kaçınılsa da, bir tür "Ekonomik Darvencilik" pazarlaması olsa gerek. Bilim dünyasında ise, etholoji ve sosyobiyoloji Yeni Darvencilik in ürünü olarak ortaya çıkmı lardır. ¹⁹³

b. Etholoji ve Irkçılık

Etholoji (karakterbilim) 1920'lerde kurulan, hayvan davranı larını inceleyen, buradan, özellikle arılar, kancalar ve

yüksek primatlar gibi sürü hayvanlarının davranışlarından, bir sürü hayvanı olarak gördüğü insanlar hakkında çıkarımlar yapan bir bilimdir.¹⁹⁴ Etholoji, türlerin fizyolojileri kadar davranış kalıplarının da doğal ayıklanmanın ürünü olduğu varsayımına dayanır.

Akımın en tanınmış temsilcisi olan (Nobel ödüllü bilimci) **Konrad Lorenz**, *On Agression (Saldırı Üstüne)* adıyla 1963'te yayımladığı kitabında, saldırganlığın, hayvanlarda olduğu gibi, insanlarda da bir içgüdü olduğu söylemektedir. Bu gerçeği yadsımak yerine kabul edip tanımının, onu, spor yarışmaları gibi zararsız yönleri yöneltilebilecek olanağı sağlayacağı biçiminde, kendine yöneltilebilecek bazı saldırıları geçici bir tutum takındıktan sonra, saldırının yararlı bir içgüdü olduğu ileri sürmektedir.¹⁹⁵

Etnolojinin bir başka temsilcisi olan **Robert Ardrey** ise, 1966'da yayımlanan, yaklaşık olarak "toprak sahiplenme güdüsü" ya da "yaşam alanının buyurganlığı" biçiminde çevrilebilecek olan *Territorial Imperative* adlı yapıtında "Mülkiyetin ve Ulusların Hayvansal Kökenleri Üzerine Kişisel Bir Soruşturma" alt başlığından anlaşılacağı gibi, hayvanlar yanı sıra insanlarla ilgileniyor, böyle anlatılıyor ki mülkiyet kavramlarıyla, antropomorfik bir bakış açısına hayvan davranışlarını gözlemlemek yoluyla ulaşılan sonuçlara dayanarak, mülkiyet duygusunun içgüdüsel bir duygu olduğu biçiminde insanlar adına bir çıkarımda bulunmaktadır.

Daha çok* hayvanların davranışlarını inceleyip, hayvan türlerinin ayrı ayrı karakterini çizmeye çalışan bir bilim dalının, ileride, biyolojik düzeyde bir hayvan sayılan insanların farklı kalıtsal birimleri olarak ırkların karakterlerini çizip, aralarındaki karakter farklılıklarını göstermeye kalkmayacağını kim söyleyebilir? Ama böyle bir görevi etnolojiden çok, bir bakıma onun bir uzantısı olan sosyobiyojoloji üstlenmeye aday görünüyor.

"Hayvanat bahçesi, kafes, laboratuvardaki de il, doğal yaşam alanları içindeki".

c. Sosyobiyojoloji ve Irkçılık

1975 yılında "sosyobiyojoloji" adı altında icat edilen yeni bir "bilim", etnolojinin hayvan davranışlarının evrimin doğal ayıklanma süreciyle (kalıtsal düzeyde) belirlendiği varsayımını, insan hayvanına da uygulayarak, "insanın toplumsal davranışlarının biyolojik düzeyde genlerce belirlenmiş olabileceği" kuramı üzerinde yükselmeye başladı.¹⁹⁶ Bu bilgi dalının adı da, sosyolojiyi tümüyle biyolojiye indirgeme amacını açıkça dile getirmektedir.*

Sosyobiyojolojinin kurucusu **Edward O. Wilson**, *Sociobiology: A New Synthesis (1975)* adlı yapıtında¹⁹⁷ yalnız sosyolojinin değil, insanla ilgili tüm bilimlerin, bu ara bilim dalının, ekonominin, ahlakın hatta felsefenin biyolojinin içine alınmaları, biyolojik temellere dayandırılarak yeniden kurulmaları gerektiğini söyler.¹⁹⁸ Böyle kurulduklarında, örneğin ahlakın, filozofların spekülasyonlarına dayanan kaypak bir bilgi dalı olmak yerine, ahlak kurallarının "türün varlığını sürdürmesi amacı" biyolojik temeline dayanan bilimsel biçimini alacağını belirtir.

Böyle bir yorumun, yorumcusu o sonuca yönelmiş

olmasa bile, götürebilece i bazı tehlikeli sonuçlar vardır. Hareket noktaları olarak bu dü ünceleri benimsemi olan kimselerin, türün varlı mını, genetik üstünlü ünü sürdürme yolunda davranmanın, bu yolda gerekirse öteki türlerin, öteki popülasyonların kökünün kazınmasının (Wilson'un deyimiyle) "genetik ahlâka uygun" olaca ı gibi ırkçı, Sosyal Darvinci, sava çı sonuçlara gidebilmelerinin önünde, hemen hiçbir ahlaksal (ve sosyobiologların bilim anlayı larına göre) hiç bir bilimsel engel bulunmayacaktır.¹⁹⁹

Bir entomolojist (böcek bilgini) olan Wilson'un yarattı ı bu akım, adının gere ine uygun olarak, do a bilimcileri, biyologlar, zoologlar yanı sıra, toplum bilimcilerinin, siyaset bilimcilerinin de ilgisini çekmi bulunuyor*, öyle ki, daha çok Birle ik Devletler'de geli tirilmeye çalı ılan sosyobiolojinin, siyasal davranı ların genlerde belirlendi i varsayımı üzerine oturtulmaya çalı ılan, "*biopolitics*" adı verilen bir dalından söz edilmekte. Böyle bir bilgi dalının, geli me olana ı bulursa, üretece i en önemli ürünlerden biri, farklı ırklarda görülen farklı siyasal davranı lar olacaktır.²⁰⁰

- * Ayrıntılı ele tiri için bak. A. enel. "Sosyobioloji: Yeni Bir Bilim mi? *Kitasat Dergisi*, Ekim 1985, sayı 251. s. 19-33.
- * Birinci baskıdan ikinci baskımıza geçen on yıl, sosyobiolojinin beklendi i, korkuldu u ya da umuldu u geli meyi gösteremedi ini ortaya koymu bulunmaktadır.

d Genetik, Genetik Mühendisli i ve Irkçılık

Genetik bilimindeki geli melerle ortaya çıkarılan birçok bulgunun, ırkçı önyargıların dayandırılmak istenen biyolojik temellerini yıktı mını gösteren genetikçilerin çıktı mını görmü tük.²⁰¹ Ama, geneti in, insanın kültürel boyutunu unutan genetikçileri, daha bir kolaylıkla ırkçı sonuçlara götürebilece ini de, Yeni Darvincili i incelerken görmü tük, insanla hayvan arasındaki farka dikkat etmeyen, sa lam bir toplum bilimi, ahlâk, felsefe formasyonu olmayan, ya da Sosyal Darvinci bir dünya görü üne sahip olan bu tür bilim adamlarının eline, üstün ırkçı, saf ırkçı vb. dü üncelerini gerçekle tirme olana mının bulundu u umudunu verebilecek, "genetik mühendisli i" denen bir bilim, daha do rusu bir teknik geçmi bulunuyor. Aynı batında do mu karde lerinin üç katı irili inde beyaz fareyi yeti tirmeyi bilen bu tür kafaların, bu yoldaki becerilerini, Hitler'in insan haralarında ba aramadı mını laboratuvarlarda ba armaya kalkabilecek gelece in Hitlerlerinin hizmetine sunma tehlikesi vardır.

Böyle bir olasılık dü ünüldü ü içindir ki, genetik mühendisli i, dinsel inançları kökünden yıkaca ı korkusuyla "yaradanın yerine geçmek küstahlı ında bulunmak tehlikelidir, çarpılırsınız" biçimindeki (geriden) ele tiriler yanı sıra, onun e itlikçi toplum anlayı larını ve dünya barı mını tehlikeye sokabilece ini dü ünenlerce (ileriden) iddetle ele tirilerek, genetik mühendisli i ara tırmalarının sınırlandırılmasını, hatta sona erdirilmesini isteyenler vardır. Sözgelimi, **Jeremy Rifkin'in *Algeny*** adlı yapıtında, laboratuvar da genlerle oynanarak yaratılan üstün insanlardan söz ettikten sonra, "ya am kavramının yeniden tanımlanması"nın gerekti ini belirtmesi, genetik mühendisli i ara tırmalarının üstün insan yaratmaya yönelebilece i dü üncesiyle, bu tür ara tırmalara tepki gösterilmesine yol açmı tı.²⁰²

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IRKÇILI I AÇIKLAYAN KURAMLAR

*Irk çatı masını anlamak için irka
de il, çatı maya bakmalıyız.*

Ruth Benedict

Ulusçulu un, emperyalizmden, ulusal ba ımsızlık ideolojilerinden "ulusal sosyalizm"e kadar, sa dan sola birçok ideolojiyle eklenenebilmesine kar ılık, ırkçılık ancak bazı sa ideolojilerle eklenendirilen bir ideolojik ö edir.²⁰³ Bunun yanı sıra ırkçılı ın en sık ve en uyumlu biçimde emperyalist, ulusçu ve fa ist ideolojilerle eklenendi i ya da eklenendirildi i görülmektedir. Bu bakımdan ırkçılı ın kendisi ba ımsız, özerk bir ideolojik sistem olarak ele alınamayaca ı gibi,²⁰⁴ ırkçılı ı açıklayan kuramların onu bu sa ideolojilerin çözümlemelerine ba ılı olarak ele almaları gerekir. Bu, ırkçılı ı açıklayan kuramların, e itsizlikçi dünya görüşü lerini, kapitalizmi, emperyalizmi, ulusçulu u ve fa izmi açıklayan kuramların bir parçası olması gerekti ini gösterir.

Bununla birlikte bu gere e uymayan bazı açıklamalar yapılmı , bazı kuramlar ortaya atılmı tır. Bunlar tümüyle yararsız de ildir; bakı açılarının odakla tı ı noktaların daha iyi aydınlatılmasında yararlı olmu lardır. Bu çalı mada ırkçılı a, tarihsel, ekonomik, toplumsal, kültürel, ideolojik bakı açılarını birle tiren bir perspektiften bakılmı tır. Ayrıca, ırk kuramları ve ırkçılık ö retileri açıklanırken, ırkçılı ı açıklamaya çalı an bir kuram da bu sayfaların arasında i lenmi tir. Böyle bir bakı açısının bir sınırlılı ı, konuya bir kuram ile yakla manın bir gere i olarak, ırkçılı ın bazı boyutlarına, örne in psikolojik, sosyal psikolojik boyutlarına yeterince de inilememesidir. Bu eksikli i, ırkçılı ı açıklayan görüşlerin ve kuramların (tümünü kapsayıcı ve sistemli bir biçimde sergilemek savında bulunulmaksızın) özetlenmesi, bir dereceye dek giderebilecektir. Söz konusu kuramların ve görüşlerin bir de ele tirisine girilmeyecektir.

A IRKÇILI IN TANIMI

Irkçılı ı açıklamaya çalı an kuramlara ve görüşlere geçmeden önce, ırkçılı ın tanımını yapmakta yarar var. Ancak bu konuda, imdiye dek yapılan çok çe itli tanımları vermek ya da yeni bir tanımda bulunmak çabası yerine, konunun tüm dünyadaki uzmanlarının UNESCO'nun ilgili toplantılarının ve komisyonlarının çalı maları sonucunda varılan, UNESCO tarafından benimsenen oldukça ba arılı ve yeterli görünen tanımları vermekle yetinece iz. Bu tanıma göre "ırkçılık, ayrımcı gruplar aras ılı kilerin biyolojik temellerle do rulanabilece i yanıltmacasına dayanan antisosyal inan ı ve davran ılardır."²⁰⁵ Bu tanımın altında da ırkçılı ı açıklayan bir kuramın yattı ı söylenebilir.

B. IRKÇILARIN IRKÇILI I AÇIKLAYAN

KURAMLARI

İrk kuramlarını ve ırkçılık ö retilerini incelerken gördü ümüz gibi, çe itli ırkçı dü ünürlerin ve yazarların ırkçılı ı açıklamaya çalı tıkları kuramlar öyle sıralanabilir; bunlar: a) Tanrı'nın beyaz adama verdi i dini ve uygarlı ı yayma görevi gibi dinsel, b) kan ba ı ve ırkların kalıtımsal e itsizli i gibi sahte bilimsel, c) ırk bilincinin içgüdüsel oldu u gibi sahte psikolojik, d) tüm toplumsal olayların ırk oda ı çevresinde olu tu u gibi sahte toplumbilimsel, e) tarihin ırkların sava larının ya da ba arılarının tarihi oldu u gibi tarihsel ya da tarihsici. f) üstün ırkların tarihsel misyonları gibi metafizik, g) ilkel, kanda kabilelerin fizik ve moral erdemlerinin uygar, kozmopolit haklardan üstün oldu u yolundaki "ilkellikçi" felsefi kuramdan; ya amın, güçlünün zayıfı sömürmesi, yemesi, yoketmesi biçimlerini alabilen bir sava oldu u, hakkı kuvvetin yarattı ı, zayıfı koruyan insan yasalarının bu do al yasaya ters dü ece i gibi "gerçekçi"(!) felsefi kuramlara dek çe itli kuramlarla, daha do rusu ö retilerle açıklama çabalarıdır.²⁰⁶ İrkçuların "saf ırk" kuramı ise, genetik kalitenin ve bu yüksek kalitede sa lanacak bir türde li in, bazı ırkları ötekilerinin do al efendisi yapacak nitelikler kazandıracı ı görü üne dayanır.²⁰⁷

C. İRKÇILI I TAR HSEL RASTLANTILARLA AÇIKLAYAN GÖRÜ LER

F. Tannebaum'un *Slave and Citizen* (1947) (Köle ve Yurtta) adlı yapıtından, Amerika'daki ırk önyargısının kayna mını tarihsel rastlantıya dayandırdı mını ö reniyoruz.²⁰⁸ Tannebaum Kuzey Amerika'da kölelik önyargısının (dolayısıyla ırkçılı mın) bulunup, Güney Amerika'da bulunmamasını, spanyollar'ın öteden beri Arap ve Yahudi kölelerinin olmasına, Roma hukukundan beri köle efendi ili kilerini düzenleyen, köleyi de insan olarak görüp ona bazı haklar tanıyan bir hukuk gelene ine sahip olmalarına kar ılık. Kuzey Amerika'ya gelenlerin böyle bir gelene e sahip olmamaları gibi, tarihsel rastlantılarla açıklamaya çalı mı tır.

Toynbee'nin de, *Tarih Bilinci'nde*, daha çok Batı toplumlarına özgü bir önyargı olan ırkçılık duygusu 15. yüzyılın son çeyre inden bu yana Batı uygarlı mın yeryüzüne yayılı mın, ırkların uygun olmayan ko ullarda birbirleriyle ili kiye giri melerinin ürünüdür diye, ırkçılı ı Tannebaum gibi olumsuz tarihsel rastlantılarla açıklama e iliminde oldu unu görmü tük.²⁰⁹

D. İRKÇILI IN PS KOLOJ K,SOSYAL PS KOLOJ K, PS KANAL T K AÇIKLAMALARI

İrkçılık bazı yazarlarca, korku, nefret, güvensizlik, dayanı ma, fazla enerji, tutku gibi psikolojik ve sosyal

psikolojik etmenlerle açıklanır. Pek çok açıklama bu ba lık altında toplanabilir; ortaya atıldıkları tarih sırasına göre üç örnek ile yetiniyoruz. Bunlardan Reich'inki psikanalitik olarak bir; Adorno ve arkadaşlarının açıklaması psikolojik ve sosyal psikolojik olarak iki; Krech ve Crutchfield'in açıklamaları psikolojik, sosyal psikolojik ve psikanalitik olarak üç boyutu da içeren açıklamalardır.²¹⁰

a. Wilhelm Reich'in Orta Sınıf İnsanının Bastırılmış Cinselliğinin Ürünü Olarak Irkçılık Kuramı

Wilhelm Reich (1897-1957) Fa izmin *Kitle Ruhu*

Anlayış adlı yapıtında, ırkçılığın fa izmin bir ö esi, ancak (s. 112'de) "Alman fa izminin tutundu u ana mente e ırk kuramıdır"²¹¹ diyecek kadar önemli, asal bir ö esi olarak görür. Reich bir ö retinin ekonomik temelini onun somut dayana mını açıkladığını, ama bize onun akıldığını çekirdeğinde konusunda bir şey ö retmediğini (s. 118'de) söyler. Bir ö retinin maddesel, ekonomik temeli iki yönlüdür, ö reti dolaylı yoldan toplumun ekonomik yapısına bağlıdır; dolaysız yoldan bu ö retiyi üreten ve toplumun ekonomik yapısıyla belirlenen insanların kendilerine özgü zihinsel yapılarına bağlıdır. Böylece, akıldığını, ideolojik bir ortamla yeti en insanlar, akıldığını "ki ilik yapılan" kazanırlar.

Reich'a göre emperyalizmin görüşü açısını anlamak için onu doğu ekonomik temele bakmalıyız. O zaman fa ist ırk kuramı ile ulusçu ö retinin, ekonomik güçlüklerle karıla an bir egemen katmanın emperyalist amaçlarına bağlı oldukları görülür. Ancak bu ekonomik etmenler ö retinin özünü oluşturmaz, yalnızca ye ereceğini toprağı oluşturlar. Fa ist ö retinin akıldığını çekirdeğinde, fa ist ki ilik yapısıdır.

Reich, yapıtının (1942 yılında yapılan) birinci baskısında fa izmi, bir siyasal ideolojiyi örgütlü bir biçimde temsil eden siyasal partilerden biri gibi gördüğünü söyler. Her katmandan, her ırktan, her ulustan ve mezhepten insanları kapsayan hekimlik deneyimi, kendisine bu eski görüşünün yanlışlığını göstermiştir; fa izmin, orta sınıf insanının ki ilik yapısının siyasal alanda örgütlenmiş görünümünden başka bir şey olmadığını ö retmiştir. Fa ist ki ilik yapısı belli partilere, ırklara, uluslara özgü değildir. Dahası, ki ilik çözümlemesi alanında yaptığı deneylerle, fa ist duyarlılığının ve dü üncenin bazı ö elerini taşımayan tek bir canlılığın (insanın) bile bulunmadığını sonucuna varmıştır. Irksal önyargıların etkilerinin genellikle, dünyanın dört bir yanına yayılmış bulunmaları, bunların kaynağının insan beynindeki akıldığını kesim olduğunu göstermektedir, öyle ki, ırklar kuramı fa izmin uydurduğu bir şey değildir; tam tersine, irksal nefret, bu nefretin siyasal alanda dile getirilme biçimi olan fa izmi doğurmuştur. Irkçı ö reti orgazm güçsüzlüğü çeken insanın ki ilik inde doğu vuran biyolojik bir hastalıktır. Fa izm, makineci buyurgan uygarlıkla onun makineci gizemci ö retisi tarafından ezilen insanın temel çöküşsel tutumudur, bir "çöküşsel veba"dır.

Ne var ki bu hastalığın kökleri derindedir. Bu bakımdan fa izm, ilk güdülerini, biyolojik güdülerini, binlerce yıldır baskı altında tutulan sıradan bireyin akıldığını ki ilik yapısının dile gelmesidir. Buraya kadar dü üncelerini daha çok kendi sözlerinden izlediğimiz, bundan sonra izlemekte güçlük çekip yazdıklarını daha çok yorumlama yoluna gideceğimiz Reich,

fa izmi, nesnel ko ullar bakımından ekonomik bunalıma ve emperyalist e ilime ba layan (Marksist) öznel ko ullar bakımından cinsel güdüleri bastırılmı insanın akıld ı, gizemci ki ilik yapısına ba layan (Freudcu) bir sentezle açıklamaya çalı maktadır. Bu iki olgu arasındaki ba lantıyı, anlayabildi imiz kadar, ırkçılık kuramının sa ladı ını dü ünmektedir. Ekonomik ve psikolojik ö elere bu ideolojik ö enin de katılmasıyla Fa izm, Reich'a göre, bir kitle eylemine dönü mü tür. Hitler, geleneksel toplumsal yapılar arasında, özellikle aile içinde sıkı ıp kalan cinsel enerjiyi aç ı a çıkarmı , harekete geçirmi tir.²¹²

Reich, yapıtının üçüncü baskısına yazdı ı önsözde (s. 20'de) on yıl önceye (birinci baskının yapıldı ı yıla) oranla ırkçı kuramın biyolojik gizemcilikten ba ka bir ey olmadı mın daha iyi görüldü ünü söyler. Irkçılık kuramının dile getirdi i bu biyolojik gizemcilik öyle i ler: Saf Aryan ırkı dü üncesinin içindeki saflık kavramıyla, ırkın karı ması korkusu yaratılarak, cinsel imsak yüceltilmi , daha do rusu geleneksel cinsel baskılara deolojik bir biçim verilmi olur. Naziler arasında cinsel ili kilere ancak ırk, ulus, parti gibi belli kültür de elerine katkıda bulunmak için izin verilmesiyle de. cinsel enerji parti yararına kullanılmı olur. Cinsel baskının biriktirdi i öfke ise, imsakçı davranmayan ırkı karı ık halklarla, kendilerinden Aryan ırkının saflı ını bozma tehlikesi gelen Yahudiler'e yöneltilir. Bu öfke kendini Yahudiler'e eziyet etmek gibi sadist biçimlerde ortaya koyabilir. Irkçı kuram içinde Cermen kanının Yahudi kanıyla zehirlendi i görü ü, Alman dü ünü ünün de Yahudi Marx tarafından zehirlendi i ça rı ımını yaptırmaktadır.

Öte yandan efendiler ırkının üstünlü üne inanmak, nasyonal sosyalist kitlelerin, kendilerini bu ırkın simgesi olarak sunulan führer ile özde le tirmelerine varır. Böylece, bir yandan yı ın içindeki önemsiz kimselerin kendilerini führer oldukları dü üne kaptıracak kadar körle melerine; öte yandan führere ba lanarak tutsaklıklarını seve seve benimsemelerine yolaçar. Irkçı ö retide ırkların karı ması kavramının toplumun egemen sınıfıyla ezilen sınıfların karı maması kavramını gizleyi inde, sınıflı toplumda cinsel baskının oynadı ı önemli rolü görürüz.

Cinsel baskı sonucunda biriken enerjileri böylece yücelten ya da saptıran nasyonal sosyalizmin ırk kuramının çekirde i, ataerki ailenin cinsel baskı ile bilinçaltına soktu u "do al cinsel ya am ile orgazm i levi kar ısında duyulan öldürücü korkudur". Böylece Reich Alman fa izminin tutundu u ana mente enin ırk kuramı oldu unu ortaya koymu oldu unu dü ünür.

Reich'a göre, Naziler'in emperyalizme hizmet eden ırkçılık ö retisi, tüm çeli kileriyle ve saçmalıklarıyla, akıld ı kökenlidir; olguları kendi kanıtlarına göre e er büker. Böyle özüde irrasyonel olan bir dü ünü ü rasyonel kanıtlarla çürütmezsiniz. bunu çürütmek için akıld ı i levlerini günü ı ma çıkarmak gerekir, iki akıld ı i levi vardır: 1. emperyalist özlemlere biyolojik bir kanıt kazandırmak, 2. ulusçu duyarlılı ın bilinçdi i duygusal güdülerini dile getirip bazı ruhsal e ilimleri gizlemek.

b. Adorno ve Arkada larının Etnosantrizm ve

Yetkeci Ki İli in Bir Ürünü Olarak İrkçilik Kuramı

Reich ırkçılı ı, kökleri binlerce yıl gerilere dayanan cinsel duyguların bastırılmasıyla ili kilendirdi i fa izmin, co kusal veba dedi i fa izmin dayana ı olan bir hastalık gibi görürken; fa izmi ve ırkçılı ı Reich gibi ki ilik yapısı ile açıklamaya çalı an Adorno ve arkada ları onu bir hastalık olarak görmezler.²¹³

Adorno ve arkada ları. *The Authoritarian Personality* (1950) (Yetkeci Ki İlik) adlı yapıtlarında, siyasal ve ekonomik güçlerin etnosantrizmin hem kurumsal hem de bireysel psikolojik biçimlerinin geli mesinde ya amsal bir rol oynadı mı (s. 151'de) kabul ederler, önyargıların toplumun genel örgütlenmesinin [düzeninin] ürünü oldu unu ve ancak toplumun geli mesiyle de i ebileceklerini (s. 975'de) teslim ederler. Ama etnosantrizm dedikleri ırkçı dü ünü ün ve tutumun yalnız açıklanmasını de il, engellenmesini, önlenebildi i kadar önlenmesini de (s. vıı'de) amaçladıkları için, konunun bu boyutlarını dı arıda bırakıp, kendi grubuna olumlu, öteki gruplara olumsuz önyargılarla bakan etnosantrik ki ilik yapısı üzerinde dururlar. Freudcu bir ki ilik yapısı kuramına (s. 5'de) dayanarak, etnosantrik (etnik benmerkezci) ki ilik yapısının ö elerini açıklamaya giri irler. Vardıkları sonuç (s. 150'de) etnosantrik davranı nı, dü üncenin her noktasına i leyen katı bir içgrup (*ingroup* benim grubum) dı grup (*out group* ba ka gruplar) ayırımına dayandı ı, dı gruplara kar ı basmakalıpla mı olumsuz, .dü manca hayaller; içgruba kar ı basmakalıpla mı . olumlu, boyune ici tutumlar takındı ı, gruplararası ili kilerde ic grubun haklı olarak ba at konumda olması, dı grupların ona boyun e mesi biçiminde sıradüzenci. yetkeci bir görü ü içerdi idir. Böylece, "yetkeci ki ilik" dedikleri bir tipi ortaya çıkarırlar. Bu yeni "antropolojik" tür, eski ba naz tipten farklı olarak, yüksek düzeyde endüstrile mi bir toplumun irrasyonel ve antirasyonel inançlarını biraraya getirebilmektedir. Aynı zamanda hem aydınlanmı tır hem bo inançlıdır; bireyci olmaktan onur duyar, ama öteki insanlara benzememekten korkar, öte yandan erke ve yetkeye körükörüne boyune me e ilimindedir.

"Potansiyel fa ist" dedikleri, etnosantrik dü ünü ve tutumları olan bu ki ilik yapısı; hemen her toplumda görülebilir. Toplumsal durum ve ko ullar (s. vıı) ile içinde ya anılan toplumsal _ye siyasal düzen (s. 975) bu potansiyel fa ist ki ilik yapısının o ya da bu ölçüde su yüzüne çıkmasına yolaçabilir. öte yandan, yetkeci ki ilik yapısı ile etnosantrik önyargılar ve benimsenen ideoloji arasında ba lantı vardır, öyle anla ılıyor ki, Adorno ve arkada larının yorumuna göre, etnosantrik (ırkçı) dü ünü ve tutumlar, bir yanda ki ilik yapısı ve toplumsal ve siyasal düzen jle öte yanda önyargılarla ideolojinin, bazı toplumsal ko ulların .ve olayların katalizörlü ü ile birle erek, egemen dü ünü ve tutumlar durumuna gelmesiyle do maktadır.

Etnosantrik (ırkçı) e ilimlerin belli (sıradüzenci) dünya görü leri ile birlikte görüldü ünü, sa toplumsal ve siyasal ideolojilerin bir parçası oldu unu söyledikleri halde (s. 104'te) etnosantrizmin gruplarda ve gruplar arası ili kilerde varlı mını sürdüren bir "ideolojik sistem" oldu unu da söylerler. Sonuç olarak, antisemitizmi, ırkçılı ı da içeren bir kapsamı olan etnosantrizm" Adorno ve arkada ları için, ki ilik yapısı yetkeci olan potansiyel fa ist ki ilerde görülen dü ünü ve davranı

biçimidir.²¹⁴

c. Krech ve Crutchfield'm Psikolojik, Sosyal Psikolojik, Psikanalitik Bir Hastalık Olarak Irkçılık Kuramı

David Krech ve Richard S. Crutchfield. *Sosyal Psikoloji Teori ve Sorunlar* adlı yapıtlarında (s. 505 vd'de) Amerika'da ırkçılı a sosyal psikolojik açıdan yakla an bilim çevrelerinin tipik tutumunu yansıtmaktadırlar. Bu yazarlara göre ırkçılık bir önyargıdır. Ancak Adorno ve arkadaş larından farklı olarak, bu önyargıyı (s. 505'te) bir "hastalık" olarak görmekte-dir. Böyle görmeleri onu düzenin normal bir ürünü olarak görmediklerini gösterir. Irkçılı ın tarihsel kaynaklarının önemini kabul ederler ve karma ık bir biçim almı olan bu sorunun zenciler bakımından yalın ve asal bir ekonomik uygulama ile [kölelikle] ba ladı ından ku ku duymazlar. Irkçılı ın tarihsel açıklamasında ise Tannebaum'un daha önce ele aldı ımız "tarihsel rastlantı" kuramını benimser görünürler. Ancak, kitaplarının konusu gere i, olguyu bir bireysel psikoloji ve sosyal psikoloji sorunu olarak ele alırlar. Böyle alınca da ırkçılı ı, "ba ıbozukluk ve saldırganlık". "paranoya", engellenen gereksinimlerin yolaçtı ı sadırganlı ı destekleyen, bastırılmı gerilimlerin hizmetine giren, belirsiz bunalım durumlarına hazır yorum olan bir "önyargı" vb. olarak görüp, psikolojik, sosyal psikolojik, psikanalitik açılardan incelemeye, yorumlamaya giri rler.

Irk önyargısının Amerikan halkının heterojenli i gibi çevresel desteklerine de de indikten sonra,ırka bakarak fark gözetmenin Amerikan toplumunun öteki kesimleri yanı sıra i çi(sendika) hareketinde, silahlı kuvvetlerde de her zaman görüldü ünü anlatır (s. 561'de) bu "hastalı ın" tüm sınıflarına yayılmı olarak Amerikan halkının %80'inde bulundu unu söylerler²¹⁵ ve yapıtlarının bir bölümünü ırk önyargısının denetlenmesine ayırırlar.

E. IRKÇILI IN S YASAL, SOSYOLOJ K AÇILARDAN YAPILAN AÇIKLAMALARI

Irkçılı ı otoriter düzenli toplumların bir ürünü olan saldırganlık biçimi olarak yorumlayan yazarlar da vardır.²¹⁶ Bazı yazarlar, korkunun ve endi enin, güvensizli in grup içi duyguları güçlendirip öteki grupları a a ı görmelerine neden oldu unu söylediler.²¹⁷ Bazıları, sava vb. ola anüstü durumlardaki endi elerin ve gerginliklerin ırkçı önyargılara etkisini ara tırdılar.²¹⁸ Bunlara "bunalım ırkçılı ı kuramları" diyebiliriz. Irkçılı ı etnosantrizmin bir görünümü ya da bir parçası sayan görü bu ba lık altına da sokulabilir. Bazı yazarlar, ırkçılı ı, tabakalı toplumlarda gruplar, örne in sınıflar içinde, soy dü üncesinden yararlanılarak grup üyeli ini ve grupla özde le meyi sürdürme amaçlı ideolojik bir araç olarak görürler. Bu görü ü savunanlar, "biyolojik ırk"- "sosyal ırk" ayrımı yapıp bu tür ırkçılı ın "sosyal ırk" ile ilgili oldu unu eklerler.²¹⁹ Birçok yazar da ırkçılı ı ulusçulu un, a ırı ulusçulu un, ovenizmin bir uzantısı, bir ürünü olarak görür.²²⁰

F. IRKÇILI I EKONOM K AÇIDAN ELE ALAN AÇIKLAMALAR

İrkçılı ı açıklayan görü lerin ço u bu ba lık altında toplanabilir. Marksizm irkçılı ı kapitalizmin ve emperyalizmin bir ideolojik ürünü olarak görür.²²¹ Bu görü lerde, genel olarak iç ekonomik bunalımlardan, uluslararası ekonomik bunalımlara; ekonomik bunalımlardan ekonomik yayılmaya dek çe itli bunalımların çe itli irkçılık akımlarına ve dü üncelerine yol açtı ı ileri sürülür, özel olarak da irkçılı ın tarihsel kökenlerinde kolonicili in, kölecili in ve emperyalizmin yattı ı söylenir. J. Huxley'in 19. yüzyıl ekonomik akımlarının, eski siyasal ba lantıları altüst ederken do an çatı maların, nüfusun "irksal" ö elerinin uyu mazlı ıyla açıklandı ı yorumu,²²² Popper'in hayvan yeti tiricilerinin irkçılıklarını, yukarı sınıfın irkça üstünlü üne inanı larını açıklayan görü leri,²²³ irkçılı ın ekonomik (aynı zamanda ideolojik) açıklamaları içine sokulabilir.

İrkçılı a ekonomik açıdan yakla an yazarlardan biri olan Cox. onun kökeninde köle ticaretini bulur. İrk dü manlı mı toplumsal içgüdüde ya da halklar arası antipatide aramanın kavram karga asına yol açaca mı söyleyen Cox, etnosantrizmden farklı olarak "irk ili kileri" dedi i ili kilerin ilkin, Amerika'da geni toprakların i letilmesi için emek gereksiniminin yarattı ı köle ticaretinde görüldü ünü belirtiyor. Böylece irkçılı ı, kökeninde kapitalizme ve eme in sömürülmesine ba lamı oluyor. İrk ili kisini ara tırarak, böyle bir ili kiyi ya layıcı dü üncelere olan gereksinimin irk önyargılarını yarattı mı ekliyor. Sepulveda'yı ilk irkçı dü ünür olarak gören Cox, irkçı dü ünceleri ve önyargıları yayıp savunan kimselerin, ço u zaman kendilerinin bile önyargılarının temelindeki amacın bilincinde olmayabileceklerini söyledikten sonra, eme i ve öteki kaynakları her türlü yola ba vurarak elinde tutmaya çalı rken, bu yolda irk önyargısını icat edip kullanacakları; dolayısıyla irk dü manlı ının özünde siyasal ve sınıfsal bir çatı ma oldu u sonucuna varıyor.²²⁴

G. İRKÇILI I DEOLOJ K AÇIDAN ELE ALAN AÇIKLAMALAR

İrkçılı ı, ideolojik yönünden yakla arak açıklayan görü lere gelince, a a ıdaki açıklamalar bu yakla ımın örne i olarak verilebilir:

a. UNESCO'nun, irkçılık sorununu tartı mak için 1967'de Paris'e ça ırdı ı bilginlerin toplantısında hazırlanan raporda, irkçılı ın, fetihi, zenci köleli ini, kolonicili i haklı göstermeye çalı an bir kuram oldu u kabul edilmi tir.²²⁵

b. Boas, irkçı dü ünürlerin, kültürel farklılıkları, etnik grupları, farklı dil konu an grupları, ulusları, ırkla karı tırdıklarını; kültürel farklılıkların biyolojik farklılıklardan kaynaklandı mı sandıklarını; ailede kalıtımla bir halk içinde kalıtımı karı tırdıklarını; farklı giyinen, farklı kültürden olduklarından farklı davranan grupları (görüntüyü) ırkla karı tırdıklarını; renge, giysiye takılarak epifenomeni neden sayma, kültür farklılı ının nedenleri olarak bunları görme yanlışlarına dü tükleri için irkçı dü üncelere kapıldıklarını söyler.²²⁶ Bunlara, durumu (o tarihteki halklar, ırklar arasındaki teknik, kültürel farklılıkları) do al, de i meyecek durum

sanma ve sonucu (örneğin ırk ayrımcılığının yol açtığı etim vb. farklarını) neden sayma yanlışlarının da eklenmesi, ırkçı dü ü nü ün ideolojik yönünün kavranmasına yardımcı olabilir.

c. Birçok yazar, ırkçılığın fa izm ile ilişkendirip ırkçılığın açıklanmasını fa izmin açıklanmasına bağlarken, **Ernst Cassier. *The Myth of the State*** adlı yapıtında²²⁷ ırkçılığın, çağda mitosu, irrasyonel dü ü nü ü, çağda siyasal mitosların görünümünden biri olarak görür. Çağda mitosu dü ü nü ün kökenlerini ara tırmak için ilkel topluluklar dönemine, dilin doğu una ve ilk i levlerine dek gerilere gider. Vardığı sonuç, dü ü nün simgesel araçları olan sözcüklerin 1. semantik, 2. majik i levlerinin olduğu; buna uygun olarak insan dü ü nü ünün" rasyonel ve mitosu dü ü nü olmak üzere iki çizgide geli tirdir! İkel topluluklarda bile günlük i ler rasyonel tekniklerle yapılırken, ola anüstü durumlarda sihire başvurulur. Tarihte bazı dü ü nürler insanlığın rasyonel, bazıları irrasyonel, mitosçu dü ü nü üne katkıda bulunmuşlardır. Carlyle kahramana tapı kuramı ile çağda ırkçı mitoslara varacak yolu açmıştır. Gobineau kahramana tapının yerine ırka tapı koymuştur. Spengler bilimsel yöntemlere meydan okuyup, tarihe ozanca yaklaşarak, tarihin itici gücünün nedensellik değil yazgı olduğunu söylemiştir. Batı kültürünün çökmekte, Prusya'da yeni bir kültürün doğmakta olduğunu kehanetinde bulunmuştur. Alman ırkçıları da, ondan aldıkları bu umutla ıyla, dünyanın Alman ırkına fethedileceğini ileri sürmüşlerdir. Birinci Dünya Savaşı sonunda Almanlar, enflasyon, işsizlik, tüm toplumsal düzenin çökmesi gibi normal yollarla çözülemeyecek iddetle sorunlarla karşılaşınca, siyasal mitosların geli tirdiği ortam doğmuştur. Bu bunalım, umutsuzluk durumunda, umutsuz araçlara başvurulmuştur. Uygur insanın en iddetli tutkuları en irrasyonel itilere boyun eğmiştir. Gene de çağda insan rasyonelliğini tümüyle unutmayıp başvurduğu umutsuz, gizemli araçlara inanmak için bazı kuramlar kurmuştur. İrkçılık ö retisi böyle oluşturulmuş bir "toplumsal mitos" olmuştur. Böylece eskiden beri birike gelen irrasyonel dü ü nceler, elemin katalizörlüğünde harekete geçirilmiştir. Bu tür siyasal mitoslara rasyonel kanıtların ilmeyeceğini söyleyen Cassier. felsefenin, bize onların güçlü ve zayıf yanlarını göstererek, dü ü nün tanımamıza yardımcı olacağını söyler.

İrkçılığın ideolojik açıdan açıklanmasında, ideolojik yönlerinin ortaya konmasında, Althusser'in genel ideoloji içinde çeşitli sınıfların sınıf ideolojilerini oluşturmak üzere seçip alarak eklemelendirecekleri ideolojik ö elerin bulunduğ²²⁸ görü ü nden çıkılarak, ırkçılığın hangi ideolojilerle, hangi koşullarda nasıl eklemelendirildiği gösterilebilir. Gene ırkçılığın, Poulantzas'ın, fa izmin hiçbir sınıfın ideolojisinin hegemonya kuramamasıyla doğan ideolojik bunalım, işçi sınıfı ideolojisinin içine burjuva ideolojisinin ö elerinin sızması açısından yaklaşılabilir.²²⁹ Barrington Moore, Jr.'un, fa izmin burjuva devrimlerini üstünkörü geçiren, burjuvazinin aristokrasinin kanadında geli tirdiği ülkelerde, işçi sınıfından gelen bir tehdit karşısında bir kolu orduda olan aristokrasiyi yardıma çağırmasıyla oluşan koalisyonun, Moore'un deyişle "Çavdarla demirin izdivacı"nın ürünü olduğu yorumu kabul edilirse,²³⁰ ırkçılık bu izdivaçta aristokrasinin getirdiği ideolojik çeyiz olarak görülecektir. Son olarak, ırkçılığın, egemen sınıfların bilinçli ideolojileri ile halk kültürünün

önyargılarının birle mesinin ürünü oldu u da söylenebilir.

H. İRKÇILI İN BAZI BOYUTLARINI AÇIKLAYAN KURAMLAR

İrkçılık, kapitalizm, emperyalizm, ulusçuluk gibi daha büyük ideolojik sistemlerin bir ö esini olu turdu u ölçüde, ırkçılı ı açıklayan kuramların ço u, onun ba lı oldu u bütünü açıklayan kuramların bir parçası olmak durumundadır. Bunların yanı sıra, ırkçılı ın o ya da bu ideolojik sistemin parçası olmasına bakılmaksızın ve tüm boyutlarını açıklama çabasında olmayan, bazı boyutlarını aydınlatmaya çalı an; "ırkçılı ın kısmi kuramları" diyebilece imiz bazı kuramlar ileri sürülmü tür. Bunlardan yalnızca birkaçına de inmekle yetinece iz.

Örne in, ırkçılı ın, uygarlı ın karma ıklık derecesinin bazı ırkların onu kavrayabilecek düzeyin üstünde oldu unu ileri sürüp, ırk ayrımını bu görü e dayandıran kuramları bunlardan biridir.²³¹ Gossett, göçmen akı ının hızıyla ırk dü manlı ının yaygınla ması ve yo unla ması arasında bir ba lantının bulundu unu ileri sürmü tür.²³² Gene, sava ların, ulusların birbirlerine kar ı duydukları nefretin dizginlerini salıverip, ırksal gerginliklerin kabarmasına ve ta masına yol açtı ı söylenmektedir.²³³

Gunnar Myrdal, ırk sorununu bir sınıf sorunu olarak ele alı a kar ı çıkıp, bunu "idealist Marksist" bakı açısı olarak niteledikten sonra, kendisinin "birikerek ço alan etkiler kuramı" ya da "kısır döngü kuramı" dedi i, "sarmal etkile im kuramı" adının anlattıklarını daha iyi dile getiren bir kavram olaca ını sandı ım bir kuram geli tirir. Buna göre, zenci sorununda tüm etmenler arasında kar ılıklı bir ba lantı ve etkile im vardır. Beyaz önyargısı ve ayrımcılı ı, zenciye dü ük ya am, e itim, davranı , ahlâk düzeyinde tutar; bu standartlardaki dü üklük ise, sırası gelince, Beyaz önyargısını destekler, peki tirir, artırır. Söz konusu etmenlerden hiç birisi belirleyici etmen de ildir. Dolayısıyla herhangi birisindeki olumlu ya da olumsuz yöndeki bir de i me, öteki etmenleri de zincirleme olarak ve sarmal bir hareketle de i tirecektir, örne in herhangi bir nedenle Beyaz önyargısı azalsa, ırk ayrımcılı ı hafiflese, zenci standartları yükselecek, bu da önyargının daha da hafiflemesine yol açacaktır, önyargıdaki herhangi bir artı , zenci standartlarını dü ürerek, bu kez geriye do ru, olumsuz yönde bir de i meyi ba latacaktır.²³⁴ Bu kuramın, "yapılar arası genel etkile im kuramı"nın ırkçılık sorununa uygulanmasından ba ka bir ey olmadı ı gözden kaçmamı olsa gerek.

SONUÇ

Irkçılık tehlikeli bir mitostur.

Julian Huxley

Irkçılık, ikinci Dünya Savaşı öncesinde, sırasında, sonrasında, ondan medet uman Nazilere, dolayısıyla Alman halkına verdiği zararlarda görüleceği gibi, ırkçıların kendilerini de dışarıda bırakmaksızın, bütün insanlığı a zarar vermiştir. Ama bazı gruplara daha çok zarar vermiştir; önce bunlara, sonra bütün insanlığı a verdiği zararları anımsamaya çalışalım.

Zenciler ve Irkçılık

Irkçılık en büyük zararını zencilere, özellikle zenci kölelere vermiştir. **John Hawkins** adında bir İngiliz'in sahip olduğu ilk köle gemisi. **1562**'de Amerika sularına girmiştir. Ancak, köle ticaretinin, ekseriyetle kamusal plantasyonlarının yaygınlaştığı 1630'lardan sonra yoğunlaştığını görüyoruz.²³⁵ Köle ticaretinin yoğunlaşması, yoğun bir kokuyu da birliktinde getirmiştir. Gerçekten, o tarihlerde bir köle gemisinin okyanusu geçmekte olduğu, rüzgârın getirdiği kokuyla, daha gemi ufukta görünmeden, yüzlerce millik uzaklıktan anlaşılabilirdi. Çünkü gemiye, olabildiince çok "mal" yüklemek için, ellerinden ve ayaklarından birbirlerine zincirlenerek balık istifi gibi dizilen zenciler, bir ay kadar süren bu yolculuk boyunca, ağızlarına akıtılan çorba ile

orada besleniyor ve yediklerini içtiklerini üstten ve alttan, orada çıkarıyorlardı. Kimbilir, zencilerin kötü koktukları önyargısı belki bu "gerçeğe" dayanarak doğmuştur. Zencilerden böylesine tiksinen Beyazların, durmadan gemiler dolusu zenciye Amerika'ya getirmeleri anlaşılır bir şeydir.

1562'den köleliğin kaldırıldığı tarih olan 1863'e dek, zenci kölelerin çektiklerini. Tanrı dünyada hemen herkes bildiği için geçiyorum. Zenci köleliği, 1863'te, artık zencilerin de insan, üstelik öteki insanlara eşitlerde insan oldukları düşünölmeye başlandı için kaldırılmadı. Böyle bir nedenle kaldırılmadığı, köleliğin kaldırılması yolunda, siyasal düzeyde verilen savaş yürüten Lincoln'un, 1858 tarihinde yazdığı bir mektubundaki şu satırlardan biliyoruz: 'Beyazlarla zenciler arasında fizik farkların. toplumsal, siyasal eşitlik içinde birlikte yaşamalarına olanak vermeyeceğine inanıyorum.'²³⁶ Gerçekten, köleliğin kaldırılmasının asıl nedeni, sanayile en Kuzey'in "özgür emek" gereksinimiydi.

Zenciler özgür ve vatandaş sayılınca. Güney devletlerinde çıkarılan, zencilerin vatandaşlık haklarını sınırlayan "kara yasalar"la karşı Kuzey'in dayattığı 1867 tarihli Reconstruction Act'e tepki olarak en az beş bin zenci öldürülmüştü.²³⁷

Ku Klux Klan. Reconstruction Act ile birlikte, 1867'de kurulup. bu eşitlikçi insan yasasına karşı orman yasası olan "linç"leri zencilere karşı kullanmaya başladı.²³⁸ Her biri bir

trajedi konusunu olu turacak nitelikte olan bu linç olayları, istatisti in so uk rakamlarıyla ne kadar yansıtılabilir ki? Linç istatistiklerinin tutulmaya ba landı ı 1880'lerde, bu yolla siyahtan çok beyaz "suçlu" öldürülmü ken, geçen yıllarla birlikte denge kurulup, bu dengenin hızla zenciler zararına bozuldu u görülüyor. 1882-1888 yılları arasında, 595 Beyaz, 440 zenci linç edilmi ken; 1889'da, 76 Beyaz, 84 zenci; 1892'de 69 Beyaz, 162 zenci; 1893-1904 yılları arasında yılda ortalama 100 zenci, 29 Beyaz linç edildi; 1883-1915 yılları arasında, yılda ortalama 50 zencinin linç edilmi olmasına kar ılık. Beyaz linçi sayısının hızla dü tü ü görülüyor. 1906-1915 yılları arasında 650 zencinin 61 Beyazın linç edilmi olması, zenci linçinin Beyazları on kat a tı ını gösteriyor.²³⁹

Kitlesele gerçe i yansıtan bu rakamlardan sonra, "temsil edici" olmalarına bakarak, iki somut, tekil linç örne ini görelim. Georgia federe devletinde Mary Turner, kocasını öldüren beyazların adlarını söylemek tehdidinde bulununca, neredeyse do urmak üzere olmasına bakılmayıp, asılır ve yakılır. Yakma yanı sıra, kızgın demirle göz oyma, a ır a ır kızartma; "kurban"ın kemiklerinin arma an olarak kapı ılması, cinsel organların koparılması, parmakların gösteri için kasap dükkanlarına asılması²⁴⁰ bu orman yasasının "incelik"lerinden bazılarıdır.

Bir suçsuzun linçini gördükten sonra bir de "suçlu"ların linçinden bir örnek verelim. 1930'larda. i sizli in arttı ı ekonomik bunalım yıllarında, Leeville adlı bir Teksas kasabasında, haftalı mı istemek üzere geldi inde, çalı tı ı çiftlik sahibinin karısından, kocam ücretini bırakmadan kasabaya indi yanıtı alması üzerine, ona cinsel saldırıda bulunan zencinin, yakalanması, tutuklanması, kasaba halkının ayaklanması, mahkeme salonunun yakılıp, zencinin içinde korundu u özel hücrenin kubbesinin kaynak makinasıyla delinip, cesedinin çıkarılıp alkı lar arasında fırlatılı ı, asılı ı, kesili i, yakılı ı, **Durwald Pruden** tarafından, bir bilimsel ara tırmada saptanmı tır.²⁴¹ Olay sırasında, büyük ço unlu u a a ı tabakalardan olan halk tarafından, gene büyük ço unlu u a a ı tabakalardan olan 200 kadar zencinin i yerlerinin ve evlerinin ya malanıp, yakılıp yıkıldı mı ö reniyoruz. Linç ve ayaklanma hakkında açılan dava sonunda, linçin sarho önderi suçlu bulunmamı , tutuklanan 44 ki iden 43'ü bırakılmı , suç, 17 ya ındaki sabıkalı bir çocu a yüklenmi , kendisine iki yıl tutukluluk cezası verilmi , bir yılı doldurmadan salıverilmı tır. Aynı kasabada geçerli olan yasaya göre, bir Beyaz, bir zenci kadına cinsel saldırıda bulunsaydı, yalnızca 12,5 dolar ceza ödeyecekti, öte yandan gene aynı kasabada, bir Beyaza cinsel saldırıda bulunduktan sonra, üstelik onu öldüren bir Beyazın, hiç bir sorun çıkmadan yargılandı mı okuyoruz.

Linç kitlelerin önyargılarının ve kitle psikolojisinin ürünüdür, kabul; ama bu önyargıların beslenmesinde, Georgia federe devletinden **Tom Watson** adında bir dü ünürün, zencinin erdemsiz oldu unu, eref, gerçek, minnet ve ilke gibi kavranılan kavrayacak yetenekte olmadı mı, Güney'in onu arada sırada linç edip kırbaçlamasının, kokusuyla ve rengiyle kadiri mutlak'a (tanrıya) saygısızlık etmeye kalkmasını önlemek için gerekli oldu unu; linç yasasının, halkın içindeki adalet duygusunun daha ölmedi ini gösteren bir belirti oldu unu ileri süren görü lerinin²⁴² hiç payı yok mu?

Zenciler özgür vatanda sayılınca, siyasal haklarını kullandırmamak için akla hayale gelmeyecek "baya ı" yollara ba vuruldu. Bunlardan biri, hukuk tarihine "ata maddesi"

olarak geçen düzenlemeydi. 1897'de Louisiana federe devleti anayasasında, oy hakkının kullanılması için. Anayasanın bir pasajını okuyup, anladığını gösterecek biçimde anlatmak ko uluna, bu ko ulu yerine getiremeyecek olan Beyazları kollamak için, bir kolaylık getirilerek, daha önce oy kullanmı sa, ya da ataları, 1 Haziran 1867'de oyunu kullanmı sa, yapılacak seçimlerde de kullanabilece i belirtildi. Bu tarihte zencilere oy hakkı tanınmadı ından, zenciler bu kolaylıktan yararlanamayacaklardı. Yüksek Mahkeme, "ata maddesi"nin Federal Anayasaya aykırı olup olmasına 18 yıl karar veremedi; 1915'te karar verebildi ve bu madde kaldırıldı,²⁴³ ama "ata maddesi" Amerika ve hukuk tarihinde kara bir leke olarak kaldı.

Federal Anayasa'daki "e itlik" maddesi, 1875'te Jim Crow yasasıyla, zencilere ayrı (ama e it) kamu hizmeti sunulması biçiminde yorumlanıp, Yüksek Mahkeme'nin de, e it olursa ayrı olabilece i yolunda ödün vermesiyle, "ayrı fakat e it" ilkesi yürürlü e sokulunca, Amerika'da görülen ırk ayrımcılığı (*segregation*) hukuksal temellere dayandırılmı oldu. Bu uygulama, "ayrı" olunca "e it" olmasının olana mın bulunmayaca ı görü ünün sonunda kabul edildi i 1954 yılına kadar sürdü. Bu ara, bu ilkeyi uygulayan Oklahoma'da, üniversiteye kabul edilmek zorunda kalınan bir zenci ö rencinin sandalyesinin, kapı açık bırakılarak, sınıfın dı na konması, dersleri böyle dinleyerek e it haktan yararlanmasının sa lanması²⁴⁴ gibi gülünç ve insanlık adına üzücü uygulamalar görüldü. Irk ayrımcılı mın yarattı ı zencilerle ilgili acılardan verdi imiz bu örnekler bölümünü, 1963 gibi geç bir tarihte, güneyin bazı kasabalarında zencilerle Beyazların evlenmelerine izin vermeyen yasaların bulundu unu, yüz kadar kasabada ise zencilerin oy verme olana mın bulunmadı mı,²⁴⁵ Güney Afrika'daki ayrımcı politikanın hâlâ (1984'de) sürdü ünü belirterek kapatalım.

Kızılderililer ve Irkçılık

Irk ayrımcılığı, ırkçılık, zenciler kadar Amerika yerlileri olan Kızılderililere zarar ve acı verdi. Gözlerini altın hırsı bürümü bir avuç çeteden ba ka bir ey olmayan spanyol "fatihleri", **Hernando Cortes (1488-1547)** ve adamları, ate li silahların sayesinde koskoca Aztek mparatorlu u'nu yıktıktan sonra, mparator **II. Montezuma'yı (1466-1520)** kendisine dokunulmayaca ı, fidye öderse serbest bırakılaca ı sözü verilerek, uyruklarına ülkenin dört bir yanından, özellikle tapınaklardan altın e ya ve sanat yapıtları getirtip, bunları da gibi yı dırması sa landı. Kızılderili tarihini ve kültürlerini kavramamızda e siz yardımcıları olarak bu sanat yapıtlarının, tarih ve sanat de erlerinden çok altınıyla ilgilenen spanyollar, bunların büyük bir bölümünü, ta mada kolaylık olsun diye eritip, para olarak Avrupa'ya gönderdiler. Bunun Avrupa'ya, "para devrimi" denen ve birli inde korkunç bir enflasyonu da getiren ekonomik çalkantılardan ba ka etkisi, yararı olmadı. Ama Kızılderililere verdi i zarar yanı sıra, bilime, sanata ve insanlı a verdi i zararlar hiçbir eyle kar ıla tırlamayacak ve hiçbir biçimde onanlamayacak kadar büyüktü. Askerler, altın sanat yapıtlarını fırınlarda eritirken, spanyol din adamları, Montezuma'nın sarayındaki bir odanın tavanlarına kadar istif edilmi tarih tomarlarını, içlerinde "küfür" var diye, fırına atarak, kültür tarihinin belki en büyük "soykırım" suçunu i liyorlardı.

Altınlar toplandı, tarih tomarları yakıldı, ama Montezuma serbest bırakılmadı; yargılandı ve "dinsizlikten" ölüme mahkum edildi. Kendisini kutsal bilen ve halkı tarafından kutsal bilinen imparator, hiç de ilse inançlarına uygun olarak ölmek istedi, bo ularak ölmek istemedi. Bunun için ne isterlerse vermeye hazırды, inançlarını istediler; Hıristiyanlı a geçerse, vurularak öldürülebilece ini söylediler, inancı için inanç de i tirmeyi bile kabul etti i halde, verilen söz yerine getirilmedi ve spanyol geleneklerine göre, boynu mengenede sıkılıp ensesi kırılarak öldürüldü.

Kuzey Amerika'daki Kızılderililere geçelim, ngilizler, 1653 gibi çok erken tarihlerde, Kızılderilileri belli bölgelerde tutma ("rezervasyon") sistemini ba lattılar. Ellerinden aldıkları uçsuz bucaksız bozkırlar yerine, her Kızılderili sava çıya, onları çiftçi yapıp ba larını ba lamak amacıyla, i gal edilmemi bo topraklardan elli dönüm verdiler. Ama daha sonra bu topraklar da, binbir düzen ile ellerinden alındı. 1787'de çıkarılan Northwest Territory Ordinance'da, ka it üzerinde, "Kızılderililere kar ı her zaman elden gelen en büyük iyi niyet gösterilecek, rızaları olmadan toprakları ve mülkleri ellerinden alınmayacak, haklarına ve özgürlüklerine dokunulmayacak" denirken, uygulamada yerel yönetimlerin, Beyaz vatandaşlarına getirecekleri her bir Kızılderili kafatası derisi için ödüller verdi ini görüyoruz. 1641'de Hollandalılar tarafından ba latılan bu uygulamanın, "vatandaşların giri im ve yüreklili ini te vik için" da itılan ödüllerden sonuncusunun 1818'de Indiana federe devletinde verili ine kadar sürdü ünü biliyoruz.²⁴⁶

Kuzey ve Güney Amerika'da Avrupalılar gelmeden önce ne kadar Kızılderilinin ya adı ı tam olarak bilinmiyor. Kestirimler yazardan yazara de i iyor. Ama 1832'de topraklarını vermek istemeyen bir kızilderili efine kar ı açılan Black Hawk Sava r'nda, bu kabilenin sayısının 1000'den 150'ye dü tü ü biliniyor. 1850 yılında California'da 110-130 bin kadar Kızılderilinin ya adı ı hesaplandı; otuz yıl sonra, 1880'de, bu sayı 20 binin altına dü mü bulunuyordu. Yüzbinlere ne oldu? Bir bölümünün Beyazların getirdi i, yerlilerin ba ı ıklıkları olmayan hastalıklar nedeniyle öldü ü söyleniyor, ne kadarının öldürüldü ü söylenmiyor, söylenemiyor. Çünkü, Batı'nın ço u yerinde Kızılderili öldürmek bir suç sayılmadı ı için, olaylar adalet kayıtlarına i lenmemi . Ünlü 1890 Yaralı Diz soykırımında, Beyaz baskısından bunalıp, "Kurtarıcı ruh"u ça ırmak için yapılan "hayalet dansı", sava dansı olarak yorumlanınca, Birle ik Devletler ordusu, 98 silahsız sava çıyı ve 200 kadar kadını ve çocu u kılıçtan geçirmi ti.²⁴⁷ Bugün Birle ik Devletler'de "toplama kampları"na kapatılmı Kızılderililerin sayısının çok az oldu unu biliyoruz.

Tarihin bu en büyük soykırımında "En iyi Kızılderili ölü Kızılderilidir" gibi atasözlerinin bir etkisi olsa gerek. Bu sonuçta, ırkçı dü ünü ün içinde bulunan yüzyılın kültürüne uygun olarak aldı ı renge göre, 16. yüzyılda Kızılderililerin insan soyundan olmadıkları, 17. yüzyılda ve 18. yüzyılın ba larında eytanın soyundan geldikleri, 18. yüzyılın sonlarıyla 19. yüzyılda (ve bazı kafalarda hatta 20. yüzyılda) Kızılderililerin biyolojik yapılarının, özellikle zekâlarının, do u tan, Beyazlarınkinden geri oldu u yolundaki inançların ve dü üncelerin²⁴⁸ de payı olsa gerek.

İrkçılı m verdi i zarar, zenciler ve Kızılderililer gibi, ilkel

topluluklarla sınırlı kalmamı tır; ırkçılık uygar halklara da büyük zararlar vermi , büyük acılara yol açmı tır. Bu yolda, göçmenlere, Yahudiler'e azgeli mi ülke halklarına ve çok geli mi ülkelere verdi i zararlar unutulmamalıdır.

Göçmen i çiler ve Irkçılık

Dinsel önyargı ile karı ik olmakla birlikte, ırksal önyargıyla, ç Sava 'tan önce bile, i ilânlarında " rlandalılar ba vurmasın" gibi notlarla kar ıla ılabiliyordu.²⁴⁹ Göçmen i çilere kar ı tepki Çinliler üzerinde yo unlaınca, 1854te, California' da Beyazlarla ilgili davalarda Çinliler'in tanıklı ı kabul edilmez oldu. California "Yüce" Mahkemesinin bu konudaki gerekçesi, "Kızılderililerin tanıklı mı kabul etmiyoruz; Çinliler de aynı ırtan olduklarına göre, bu ırkın yüzyıllardır Amerika'da ya ayan dalına bu hakkı tanımazken, yeni gelen üyelerine tanımak olamaz."²⁵⁰ Do rusu "müthi " bir hukuk mantı ı ve "korkunç" bir tutarlılık (!).

1870'te, i ç i sendikalarının 'Çinliler'e kar ı tutum takınmaları üzerine, Çinliler linç edilmeye ba lanıyor. Çinliler'e kar ı takınılan bu tutumun temelinde, i sizlik, ücretlerin dü mesi gibi ekonomik nedenler yatıyor; tamam, ama i sizli in, dü ük ücretlerin nedenini, ya da çözümünü, gelir da ılımlında, örgütsüzlükte vb.'de aramayıp, i in kolayına kaçarak, kendisi gibi emekçiler olan insanlara kar ı çıkan i çinin bilinçsizli inin de hiç payı yok mu? Bu bilinçsizlikten yararlanan dü ünürlerin sundukları dü üncelerin hiç payı yok mu? Gerçekten, bu tarihlerde, Rudyard Kipling'in "Çinliler'in sinir sistemleri yoktur, midesizdirler" biçimindeki sözlerinin, Boyard Taylor'un (1855'te) ileri sürdü ü "Çinliler ahlakça yeryüzünün en a a ı halkıdırılar, onlara dokunmak insanı kirletir; ırkımıza kar ı adalet, onların topraklarımıza yerle mesine izin vermememizi gerektirir" biçimindeki görü lerinin hiç rolü olmamı mıydı? Çinliler'in beyinlerinin, 96 inç küp olan Beyazlarınkinden çok küçük ve 93 inç küp olan zencilerden sonra gelerek 82 inç küp oldu unu açıklayan ırkçı "bilimsel ara tırma"ların hiç suçu yok muydu? Çinliler'e kar ı takınılan bu tutuma benzer tutumların, talyanlar'a, spanyollar'a, Türkler'e ve özellikle 1917 Devrimi'nden sonra, Do u Avrupalılara, Slavlara kar ı takınıldı mı da biliyoruz.

Yahudiler ve Irkçılık

Yahudi dü manlı ı, dinsel önyargılar üstünde yükselen yo un bir ırkçılık olarak geli ti. Yahudilerin ırkçılıktan çektikleri, "antisemitizm" sözcü ü ile birlikte iyi bilinmektedir. Gene de Hitler'in, Nazilerin, ırkçılık dü ünceleriyle çeli kili olmasına bakmadan, bazıları dı görünümlelerinden ayrı ırtan oldukları anla ılmayabilir diye, Yahudiler'i, bilinmeleri için san yıldız takmak zorunda bırakmaları; damarlarında belli bir oranın üstünde Yahudi kanı dola nırlara vatandaşlık hakları tanımayan yasaları; Almanlar ile sevi en Yahudi kızlarının boynunda, "ben pis bir domuzum, bir Alman'ı kirlettim" gibi sözler yazılı levhalarla dola ma zorunda bırakılmaları ve "toplama kampları", "gaz odaları", "fırınlar" unutulmamalı; kurbanlarının sayısı milyonları bulan bir soykırımı unutulmamalı.²⁵¹

Azgeli mi Ülkeler, Çokgeli mi Ülkeler, nsanlık ve Irkçılık

İrkçılı ın, kolonicilik döneminden göçmen i çi akınlarına kadar, azgeli mi ülkelerin insanlarına verdi i zararlar az de ildir. Bu zararlar anımsanırken, kendilerine a a ı insan davranı ı gösterilmesini protesto etmek için, kendilerini yakan göçmen i çilerin et kokuları da unutulmamalıdır.

İrkçılık, kurbanları kadar avcılarına da zarar vermi tir. İrkçi önyargıların ve eylemlerin yol açtı ı sürtü meler yanı sıra, ırkçılı ın insan ili kilerinde, ahlâkta açtı ı yaralar, geli mi ülkelerin ırk önyargılı halklarının hiç yararına olmamı tır. İrkçılı ın kurbanları, öldüklerinde çektikleri acılardan kurtulmu lardır. Ama avcılar, kurbanlarının çı lıklarını kolay kolay unutamayacaklardır. Bu sesler, ya amları boyunca onları izleyecektir. Bu halkların tarihlerine yazılan kara sayfalar ise, hiç bir zaman silinmeyecektir.

İrkçılı ın çe itli halklara verdi i acılar, aslında tüm insanlı a verilmi zararlardır. Bunun yanı sıra, ırkçı, ayrımcı davranı lar, hem bu davranı ı yapan, hem ona hedef olan kimseler, hem de bunlara tanık olan insanlar, ku aklar bakımından, insanlık onurunu inciltici olmu tur.

Zaman zaman bilim adına da ileri sürülen ırkçı dü ünceler, hem bu dü ünceleri üretenler hem de bunlara inananlar açısından, insanın, onu öteki canlılardan, hayvanlardan ayıran yanı olan aklı, mantı ı adına onur kırıcı, utanç verici eyledir. 'Bu konuda, incelememiz sırasında kar ıla tı ımız birçok dü ünceyi, bir iki yenisini ekleyerek anımsamak yeter.

Dr. John Van Evrie adında biri, dergi çıkaran bir Amerikalı yazar, *White Supremacy and Negro Subordination* (Beyaz Üstünlü ü ve Zenci A a ılı ı) adlı (1868'de yayımlanan) kitabında, zencilere okul açılıp, e itim vermeye kalkılırsa, bunun onlara büyük zararlar verece ini ileri sürmü tü. Evrie'ye göre, böyle bir e itim, onların beyinlerini öne do ru geli tirecek, onları, Beyazlar gibi geni alınlı yapacaktı. Böylece bedenleriyle kafaları arasındaki oranı, dengeyi bozmu olacaktı. Sonuçta a ırlık merkezlerini kaydıracak, zencileri dik duramaz, yürüyemez duruma dü ürecekti.²⁵² Do rulu una inanılması öyle dursun, bilim adına böyle bir dü üncenin ileri sürülebildi ine inanmak güç. Mantık alanında aynı derecede güç i leri ba aran ırkçılar da çıkmı tır. Bunlardan biri olan **Tu amiral Stephen B. Luce, (1891'de) Sosyal Darvinci bir tutumla, canlılar dünyasında kavganın varolma kavgası anlamına geldi ini, kavgaya biraz ara vermenin, ölümün ya am üzerinde kazanaca ı bir zafer anlamına gelece ini söyleyip, sava ın insanlar arasındaki kavganın ba lıca aracı oldu unu ekleyerek,²⁵³ sava ı ya am, barı ı ölüm ile özde le tiren bir mantık harikası (!) yaratabilmi ti. Bunların ve kitabın bölümleri içinde sunulan bunlara benzer birçok ırkçı dü üncenin zavallılı ının derecesi, insan aklının onuru adına üzücüdür.**

Bilim dünyasında azalmı görünen (ama yeni bilimler içinde ve gizli bir biçimde varlıklarını sürdürdüklerini gördü ümüz) ırkçı önyargılar, kültürsüz bırakılmı kitleler içinde capcanlı ya amaktadır. Bugün göze batar derecede görünmüyorsa, kinci Dünya Sava 'nda oldu u gibi, bir önderin onları derleyip toplayıp, örgütlendirip harekete geçirip yönlendirece i ko ullar imdilik bulunmadı ı içindir. Böyle ko ullar do unca, onların da kısa sürede ve hızla ba larını kaldırıp serpildikleri görülecektir.

Örne in, ngiltere'de, ırkçı partinin (National Front'un,

Ulusal Cephe'nin) önderi **Enoch Powell**, içinde bulunduğumuz sıradan siyasal koşullar içinde herhangi bir siyasal başarı sağlayabilmediğidir. Ama bu onun olağanüstü durumlarda, ekonomik, siyasal, toplumsal bunalım dönemlerinde de başarı gösteremeyeceği anlamına gelmez. Tersine, böyle durumlarda büyük başarılar ulaşılabileceğini gösteren belirtiler vardır. Gerçekten, Enoch Powell'ın, 1968 yılında, göçmenlerle ilgili olarak yaptığı bir konuşmanın ardından Gallup halkoyu araştırma enstitüsünün yaptığı bir halkoyu yoklaması, böyle bir başarının olduğunu göstermektedir. Söz konusu konuşmasında Enoch Powell'unları söylemi şti: 'Yılda ülkemize kabul edilen ... 50 bin kişinin akmasına göz yummak için, çıldırma, gerçekten çıldırma olmamız gerek. Böyle bir tutum, bir ulusun, hani hani, üzerinde kendisinin yakılacağı odunları yığılmasına benzer.'²⁵⁴ Kamuoyu yoklaması, İngiliz halkının dörtte üçünün Powell'ın bu görüşüne katıldığını göstermiştir.

Irkçılık, kusuz ileride kalkacaktır. Ama bugün için üzerinin küllendiğine bakılarak söndürülmeye sanılmamalı. Irkçı önyargılarla ve düşüncelerle, ırkçı davranışlarla ve ırkçı politikalarla savaşın ardı arkası bırakılmamalı. Irkçılık, geçmişi (ve günümüzde) o ya da bu halkın arasında daha yoğun bir biçimde kendini ortaya koymuş olabilir. Buna bakılarak ırkçılığın herhangi bir halkın tekelinde olduğu yanlışlığına düşülmemelidir. Harekete geçen bir ırkçılığın, karşı ırkçılıkları uyandırıcı niteliği yüzünden, ırkçılığın küllerini üfleyen bir bunalım, azgelişmiş ülkeler arasında olduğu kadar çok gelişmiş ülkeler arasında. Beyazlar kadar, zenciler, sarılar arasında, avcılar²⁵⁵ kadar kurbanlar arasında da ırkçılığı canlandırabilir. Aryan ırkçılığının Siyonizmi beslemesine benzer bir biçimde, Beyaz ırkçılığı siyah ırkçılığına, ırkçı bir Türkçülük, ırkçı bir Kürtçülüğe yol açabilir.

Hem böyle bir olasılığa, hem de ırkçı düşüncelerin ırkçı davranış ve politikaları etkileme olasılığına işaret ettiğimizi için, aşağıda anlatılan olay son derece ilginçtir. 1892'de, bir Japon devlet adamı, dünya çapındaki ününe duyduğu güven nedeniyle olacak, sosyolog ve filozof Herbert Spencer'e yazdığı bir mektupta, Japonlar'ın yabancılarla evlenmelerinin iyi sonuç verip vermeyeceğini sorar. Spencer'in bu soruya verdiği yanıt: "karmaşık bir felsefi sorun değil, açık biyolojik gerçekle ilgili bir sorun; hayvanlara bakın, gelişmiş çiftlik hayvanları onların yozlaşmalarına yol açıyor", biçiminde olmuştur.²⁵⁶ Bu durumda insanın aklına, koşulların uygun olduğu bir dönemde, Hitler'in, Panzer Birliği ve Bakani Class'ın övgülerini dinleyip yerine getirmeye çalıştığı gibi, Spencer'i dinleyen bir devlet adamı çıksaydı ne olurdu diye bir soru ister istemez takılır. Ya da, hem Spencer'i hem de, Türk halkının fiziksel olarak yozlaşmış olduğunu düşünüp, soyunu ıslah etmek için, Avrupa'dan damızlık getirilmesinin iyi olacağını söyleyen bir Türk düşünürünü dinleyen bir Türk devlet adamı çıksaydı ne olurdu.²⁵⁷ Irkçı önyargıların, düşüncelerin ve övgülerinin, ırkçılığı yaratmamasıyla birlikte, ırkçılığın derecesinde, niteliğinde, varlığını sürdürmesinde, belirleyici olmasa bile, "görece" etkileri vardır. Bu görece etkilerine karşı, gene görece etkileri olan karşı düşüncelerle, kuramlarla, karşı övgülerle savaş verilir ve verilmelidir. Çünkü, tüm üstyapı kurumlarında olduğu gibi, ırkçılıkta da, ekonomik, tarihsel dayanakları ortadan kalkarken, ırkçı düşüncelerin, kökleri sökülen bir ağacın yaprakları gibi kendi kendilerine kuruyup yok olmalarını beklemek doğru bir tutum olmaz. Irkçılığı ırkçı

dü ünceler yaratmı olmadı ı gibi, ırkçı dü üncelerin ortadan kaldırılmaya çalı lmasıyla ırkçılı ın ortadan kalkmayaca ı do rudur. Ama ırkçılı ın ekonomik, tarihsel (maddi) temelleri çökerken, ırkçı dü üncelere kar ı sava verilmezse, temeller ortadan kalktı ı halde yıkıntılar, daha uzunca bir süre kalabilirler; insan ili kilerini, topluluklar arası, toplumlar arası ili kileri olumsuz yönde etkilemeyi sürdürebilirler. Daha kötüsü, beslendi i maddi temeller ortadan kalktı ı halde, asalak bitkiler gibi, çöken ya da yeni yeni geli en ayrımcı e itsizlikçi bazı ideolojilerle eklemelenip, onlarla yazgı birli i yaparak onların çökmesini geciktirip, geli mesini hızlandırabilirler. Ça ımızın kitle ileti im araçlarının, kitlelere önyargılar sunucu, kitleler içindeki önyargılarla beslenici ve bu önyargıları besleyici niteli ine kar ı ve tarihte benzeri görülmemi derinlikte ve yaygınlıkta etkilerine kar ı, söz konusu önyargılara aman vermemecesine, sistemli ve bilinçli bir sava açılmalıdır. Irkçı önyargılar daha çok halk tabakaları arasında görülmekle birlikte, halkın yarattı ı görü ler olmaktan çok, egemen sınıflar ve hükümetler tarafından bir zamanlar halka sunulmu olan dü üncelerdir. Bunları sunan yönetimler ve sunuldu u zaman unutuldu u içindir ki, halk kültürünün ürünü oldukları sanılır. Egemen sınıflar ve hükümetler, halka benimsettikleri bu önyargılardan zaman zaman yararlanırlar. Ama önyargılar, de i en yönetimlerle ve de i en politikalarla birlikte hemen de i mezler. Hemen de i medikleri gibi, bu önyargılardan hükümetler gibi yararlanmak isteyen kimselerce, gruplarca, partilerce, yönetimlerin istemedi i zamanlarda, istemedi i biçimlerde kullanılmak üzere, toplumsal, siyasal bir güç olarak ortaya çıkarılabilirler.

Dolayısıyla yönetimler, kısa dönemdeki küçük yararlarına tamah etmeyip, uzun dönemde verebilece i zararları dü ünerek, ırkçı önyargıları beslememeli, tersine, köklerinin kurutulması için sistemli çabalar göstermelidirler. Irkçılık, J. Huxley'in belirtti i gibi, tehlikeli bir mitostur, tehlikeli bir oyuncaktır, onunla oynamak, ate le oynamak demektir.*

* Kaynakça notları dipnotlarında "ayrıntılı" verildi inden, bir de kitabın sonuna bir kaynakça eklenmesine gerek görülmemi tir; kaynaklar dipnotlardan izlenebilir.

yolaçımı tır. Bu e ilimlerden yararlanan kimi çevreler, bilinçli bir ideolojik taktikle, temelde ulusal olan bazı akımları "ırkçı" olarak görüp gösterme yolunu tutmaktadır. Bu nokta ile ilgili dü üncelerimi, sonsözün son sözünü olu turaca ı için ileriye bırakıyorum.

O noktaya varmadan önce, son onyı l içinde görülen ulusçuluk akımlarına ko ut olarak sunulan ulusçulukla ilgili yazın selinden bazılarına, onların içinde bulunan ırkçılı a ili kin görü lere hızla göz atmalıyız. Burada ilk belirtilmesi gereken, ulusçulukla ilgili onca yayına kar ın, özel olarak ırkçılıkla ilgili kitapların .yayınlanmamı , hiç de ilse gözüme takılmamı olması. Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein'ın ilgili yazılarını derleyen *İrk Ulus Sınıf* (1990 Paris, 1993 stanbul) bile. gerçek bir ırkçı akım olarak görmedi im "ayrımcı ırkçılık" dedikleri olayı yorumladıkları için, bu olgunun dı ina dü mez.

Ulusçulukla ilgili yazına, bunlardan birini tanıttı ım bir yazımda (A. enel, "Me er Ulusçuluk Gelmiyor Gidiyormu ", *Birikim*, 53, s. 76-85'de) de inmi tim. Buralarda ırkçılık üzerine söylenenler onu hep ulusçulu un bir uzantısı olarak ele alan bakı açısının ürünüdür. *İrk ve İrkçılık Dü üncesi'nin* on yıl önceki birinci baskısında ben de aynı görü ü benimsemi tim. Dolayısıyla, yeni yazında, orada aktardı ım görü leri, geli tirdi im dü ünceleri destekleyen ve de ilgiyi orada atladı ım noktalara çeken kaynaklara de inmeliyim.

Ulusçuluk ve İrkçılık Yeni Dünya'da mı Ba ladı?

Birinci baskıda, ırkçılı m aristokrasinin "do al" ideolojisi olarak çıktı mı söylemi tim. Konuya ırkçılı m ideolojik kaynakları açısından yakla ıldı ında, bu saptamanın bugün de savunulabilece i görü ündeyim. Ancak, birinci baskıda ırkçılı m bir eylem olarak ortaya çıkı ı üzerinde yeterince durmamı oldu umu yadsıyamam. Dursaydım, önce ırkçı eylemin, ırkçı tutum ve davranı ların belirip; bunların sonra kendilerine kılıf aradıklarında, onu aristokratların kalıtmcı dünya görü lerinde buldukları gerçe ini daha bir açıklıkla belirtebilirdim. Bu eksikli e ilgimi **Benedict Anderson, *Hayali Cematler (1983 Londra, 1993 stanbul)*** adlı yapıtında (s. 77'de) çekt i. B. Anderson (C. R. Boxer'den yararlanarak) 1510'dan sonra Portekiz'in öncülük etti i bir hareketle, köleli in, antik ça lardan sonra ilk olarak yeniden canlandırılı mın ırkçı tutumu ba lattı mı saptamaktadır. B. Anderson, ilginç bir saptamayla, köleci tutumların ve köleci önyargıların, sömürgelerde ya ayan crillo adı verilen spanyollarla ba ladı mı göstermektedir. spanya'daki, yönetim makamlarındaki spanyolların ise, Hıristiyanlık adına "crillo ırkçılı na kar ı çıktıklarını (s. 77'de) belirtmektedir. Ulusçulu un bir Avrupa, Eski Dünya bul u olmayıp, Yeni Dünya'da çıktı mı (s. 211'de) yazmaktadır. Bunun konumuz açısından anlamı, ulusçulu un ve onun radikal türü olan ırkçılı m Avrupa'da ba ladı ı yolundaki eski görü lerin gözden geçirilip "Avrupalılarca" ama "sömürgelerde" ba latıldı ı biçimine sokulmasının gerekti idir.

Sömürgeci İrkçılık - Ulusçuluk - Fa ist İrkçılık

Balibar (*İrk Ulus Sınıf*, s. 13'te) ulusçulu un, merkezdeki devletlerin egemenli ine bir tepki olarak do masına kar ılık, ırkçılı m, dünya çapında i bölümünün getirdi i hiyerar ilerini

yerle mesini (kendisi "kurumsallaşmasını" diyor) dile getirdi ini ileri sürmektedir.

Bu durum göz önüne alınarak, ırkçılığın ulusçuluğun radikal ürünü olduğu yolundaki eski anlayışı formülleştiren ulusçuluk » ırkçılık etkileşimi görüşünün de gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kronolojik açıdan bakıldığında sömürgeci ırkçılık ulusçuluğu beslemiştir, ulusçuluğun aırı (fa ist) ve özel (antisemitist) bir biçimi fa ist ırkçılığına yolaçmıştır. Dolayısıyla formülün, sömürgeci ırkçılık → ulusçuluk → fa ist ırkçılık biçiminde düzeltilmesi gerekmektedir.

Eski ırkçılık - Yeni ırkçılık

Ulusçuluğu ve ırkçılığı besleyen bir başka olgunun, Balibar'ın (s. 29'daki) terminolojisiyle "göç kategorisi" olduğu söylenmektedir. Denebilir ki, kapitalizmle birlikte Avrupalıların göçü (*emigration*) sömürgeci "eski ırkçılık" akımını doğurmuştur; Avrupalıların eski sömürgelerinin ve gerikalı ülkelerin emekçilerinin, Avrupa'ya göçleri (*immigration*) fa ist "yeni ırkçılığı" yaratmıştır. Bu görüş de (yeni ırkçılık üzerine az sonra yazacaklarımı saklı tutarak) katılmaktadır.

Balibar, söz konusu kaynakta (s. 29'da) ilginç bir yorumla, göç kategorisinin "ırk" kavramının yerini doldurduğunu ve "sınıf bilinci"ni parçalayıcı bir seviye gördüğünü belirtmektedir. Sürdürerek, sınıf savaşımının ulusları ve ulusçuluğu çözücü etkiler yaratırken; ırk savaşımının ulusları baltayan, ulusların sürekliliğini sağlayan, uluslar arasındaki sıradüzenini (hiyerarşiyi) koruyan seviyelerinin bulunduğunu sonucuna varmaktadır.

ırk ve Hayali Topluluklar

Ulusçulukla ilgili yeni yazında yapılan, üzerinde önemle durulması gereken bir katkı da, B. Anderson'un "hayali topluluklar" kavramıdır. Anderson bu kavramı, F. Tönnies'in yapıtına adını verdiği *Gemeinschaft und Gesellschaft*, 1887 (cemaat ve cemiyet ya da topluluk ve toplum) kavramlarından ve Althusser'in insanların "içinde yaşadıkları kurdukları öznel ilişkiler" olarak "ideoloji" kavramından giderek türetmiş görünür. Tönnies, bilindiği gibi, çou zaman yüzyüze olan ilişkiler, geleneksel balarına dayanan "organik" dediği "topluluk"lar ile; çou zaman yüzyüze olmayan sözlemlerle ilişkilerine dayanan "toplum"lar sınıflandırmasını yapmıştır.

B. Anderson (s. 21'de) "aşlında yüzyüze ilişkilerin geçerli olduğu ilkel köylerindeki bütün topluluklar hayalidir" demektedir. Buna göre, ulusun, ırkın, ümmetin, hatta sonul sınıfsız toplum kavramının hayali topluluklar sayılması gerekir. Daha doğrusu böyle toplulukların varlığı, ideolojiler kanalıyla, bireylere, gruplara, sınıflara, kitlelere "hayal ettirilir." Ama bu, söz konusu düşüncelerin gerçeklikle hiç bir dokunma noktalarının bulunmadığı anlamına gelmez. Dolayısıyla, "bunların tümü de düşüdür" denerek aynı torbaya sokulmaları gerekmez. Bazılarının gerçeklikle ilişkileri ötekilerine göre daha fazladır. Bu bakımdan gerçeklikle bağlantısı en zayıf olanı ırk topluluğudur. "Evrensel din kardeşliği" topluluğu kavramı da, aynı derecede düşüsel görünmekle birlikte, o, kilise, cami vb. çevresinde, evrensel topluluğun bir küçük "modeli" içinde topluluk ilişkilerini az çok kurabildiği için, ötekilerden daha güçlü, hiç de ilse daha uzun ömürlü bir ideoloji olarak görünmektedir.

Düşsel ve gerçek topluluklar konusunda, bir de Wallerstein'in düşüncelerine de inmeliyiz. Wallerstein (*ırk Ulus*

Sınıf, s. 13'de aktarıldığına göre) anlaşılan "topluluk ilikileri" yerine daha uygun bulduğunu "sistem ilikileri" diyebileceğimiz kavramı koymaktadır. Buradan çıkararak, kabileden ulus devlete, oradan dünya ekonomisine uzanan toplumsal sistemler içindeki çözümlerimizin bazıları birimler olduğunu düşünmektedir. Sistem olarak tanımlanabilecek bir niteliğe yalnızca (bazı) kendine yeterli topluluklar ile (sondaki) dünya imparatorlukları ve dünya ekonomisinin sahip olduğu söylemektedir. Bu yorumu doğrusu, ırkçılığın da, toplumsal sistem kurucu bir ideoloji olarak herhangi bir ansının, geleceğinin bulunmadığını söyleyebilir.

Geçmişten Dünyeye Geleceğimize

Benedict Anderson'un "hayali topluluk" kavramı, ideoloji çözümlerinde kullanılmaya elverişlidir. Öyle ki, dünyevi olmayan tek gerçek toplum olan "ilkel topluluk" çözüldükten sonra, onun özlemi, "kültürel kalıt" yoluyla, sınıflı toplumlar boyunca yayılabilir. Bu özeleme, bu gereksinime yanıt olarak, ileride kurulacak söylenen "dünyevi topluluklar" vaad edilmiştir. Irk toplumu onlardan biridir.

Geçmişte, kimi Cermen kabilelerinde görüldüğü gibi, ırk ile topluluğun çakıştığı örnekler vardır. Gelecekte de böyle bir çakışmayı sağlamak üzere, toplumdan öteki ırkların temizlenmesiyle ulaşılabileceği söylenen "saf ırk" topluluklarından söz edilmiştir. Saf ırk topluluğuna ulaşılma olanağının bulunup bulunmadığını bir yana bırakalım. Bir ulus içinde, bir dünya imparatorluğu içinde "topluluk" ilikilerinin nasıl kurulacağı sessiz geçiştirilmektedir. Bu gerçek de, ırk dünyevi geçmişte bir dayanağı bulunsa bile, gelecekte bulunmayacağını göstermektedir.

İrkçilik Canlanıyor mu?

Son olarak, "ulusçuluk gibi ırkçılık da bir canlanma sürecine girmiş midir?" sorusunu yanıtlamalıyız. Dinciliğin çağda dünya koşulları içinde, dünya çapında bir başarıya ulaşamayacağı konumuzun dışındadır. Ulusçuluk hakkında sorulacak böyle bir soru, konumuzun içindedir. Çünkü, ırkçılık ulusçuluğun bir türevidir. İrkçiliğin bir canlanma süreci içinde olup olmadığı sorusuna yanıtımızı, onun böyle bir süreç içinde olup olmadığına bakarak bulmalıyız. Evet, ulusçuluk bir canlanma süreci içinde görülüyor.

Ancak bu canlanmanın gelecekte de giderek artarak sürece işansını yaratan, yazımın başında belirttiğim, kökleri farklı üç ayrı ulusçu akımın aynı zaman diliminde yanyana dünyevi olmalarıdır. Bunların hedeflerinin aynı olmaması, ulusçuluğun geleceğinin sanıldığı kadar parlak olmayacağını göstermektedir, örneğin Avrupa topluluğunun bir siyasal varlığa dönüşme sancılarının ürünü olan "kültürel türdeşlik" çabaları, ulusçu, hatta ırkçı denebilecek bazı geçici tepkileri beslese de, birlik kurulunca ulusçu niteliğini sürdüreceği söyleyebilir mi?

Ernest Gellner *Uluslar ve Ulusçuluk* (Oxford, 1983; İstanbul, 1993) adlı yapıtında aynı kanıda olmasa da, Hobsbawm dünyanın içinde bulunduğu genel eğilimlere bakarak (*Milletler ve Milliyetçilik*, Londra, 1989; İstanbul, 1993, s. 223'te) "benim savım ... milliyetçiliğinin [günümüz dünyasının politikasında] açıkça ön planda yer almasına

ra men, tarihsel bakımdan daha önemsiz hale geldi i yönündedir ... olsa olsa, ba ka geli meleri karma ıkla tıran bir faktör ya da katalizördür" diyebilmektedir.

Ulusçulu un bir dünya akımı olma gibi bir gelece i yoksa, ırkçılı n böyle bir ansının hiç bulunmadı i söylenebilir. Peki ya ırkçılı n belli bölgelerde gelece i var mı? İrkçılı n tarihsel köklerinin sömürgecili in ve kölecili in kaldırılmasıyla kurudu unu biliyoruz. Onun ça da kayna ı fa izm, siyasal sistem olarak çökertilmi , ideolojik alanda kesin denebilecek bir yenilgiye u ratılmı tır, kinci Dünya Sava ı öncesine benzer ko ullar do madıkça fa izmden beslenebilecek bir ırkçılık, artık o yörelerde beklenemez.

Geli mi ülkelerden eski sömürgelerden ve gerikalımı ülkelerden göçler de, ırkçılı n sürekli, yapısal bir kayna mı olu turabilece e benzemiyor. Göçün hızı, göçenlerin özümlemelerine olarak verecek dereceye dü ürülünce sorun çözülebilir.

Ancak, reel sosyalizmin tasfiyesi sırasında ortaya çıkan kimi ulusçu akımların ya da tasfiyeden parça veya parsa ardında ko an ülkelerdeki yayılmacı ulusçu akımların, Özel ko ulların üstüste binen etkileri sonucunda, ırkçılı n canlanmasına yol açabilmesi olasılı mı gözardı etmemeliyiz. Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik* adlı yapıtının Türkçe baskısına yazdı ı önsözde (s. 10'da) bazı Türklerin panturancı emelleri canlandırmaları tehlikesinden söz etmektedir.

Yeni İrkçılık İrkçılık mıdır?

Öte yandan. Batı Avrupa'daki yabancı i çilere kar ı akımların, çe itli çevrelerce, çe itli nedenlerle ve çe itli amaçlarla "ırkçı" olarak sunulması yanlı tır. Gerçekleri yansıtmadıkları için yanlı tır; amaçlarına yaramayaca ı için yanlı tır; benimsedikleri de erlerin tam tersini ya atmaya çalı an çevrelerin amaçlarına hizmet edece i için yanlı tır.

Bu yanlı lı n ipuçlarını, do rudan do ruya "yeni ırkçılık" terminolojisini ortaya atıp kullananların dü üncelerinde yakalayabiliriz. Gerçekten, bunlardan biri olan Balibar, bu konuda (*İrk Ulus Sınıf, s. 25 vd'da*) unları söylemektedir: Fransa'da, dı lama politikalarını antropoloji ve tarih felsefesi terimleriyle yasalla tırmaya yönelik yeni kuramlar ve söylemler (Yeni Sa) çıkmı tır. Bunların ele tirisinden gidilerek "yeni ırkçılık" kavramına ula ılmı tır. Buna göre, ırk kavramının yerini göç kategorisi almı tır. Fransa'da göçmen i çi topluluklarının, uzun süredir, ayrımcılı a ve ırkçı kli elerle dolu yabancı dü manı iddet eylemlerine u radıkları bilinmektedir. Böylece ortaya, "farkçı ırkçılık" [ayrımcı ırkçılık] ya da Anglosakson ülkelerinde "ırksız ırkçılık" denen bir olgu çıkmı tır.

Balibar sürdürerek u yorumu yapmaktadır: Günümüzün ırkçı ideologları artık kalıtımı yücelten kimseler de ildir. "Gerçekçi" sosyal psikoloji teknisyenleri olarak görünmektedirler. Bu yolda, Anglosakson ülkelerinde, "insan etholojisi" biliminin verilerinden, "sosyobiyojoloji" disiplininin yararlanmaktadırlar. Fransa'da ise, yeni ırkçılık "kültürcü" bir temele dayandırılmı bulunmaktadır.

Günümüzün ayrımcı ırkçılı ı, Balibar'a göre, kültürlerin de i mezli i dü üncesinden giderek, Avrupa kültürünü ve Batı ya am biçimini üçüncü dünyala madan korumak bahanesiyle, kültürlerin farklılı ı dü üncesini kültürlerin e itsizli i

noktasına ta imaktadır. Etnoloji ve sosyobioloji gibi disiplinlerin deste iyle, yabancı dü manlı mın ve toplumsal saldırganlı mın biyolojik temellerinin bulundu u söylenmektedir. Böylece yeni ırkçılar kültürel temadan hareket ettikleri halde biyolojik temaya (ırkçılı a) geçebilmektedirler. Tüm bu betimlemeleri ve yorumları sonucunda Balibar (s. 76 n'de) u tanıya ula maktadır: ayrımcı ırkçılık (yeni ırkçılık) eski ırkçılı mın ırkların do allı ı dü üncesini "ırkçı tutumların do allı ı" dü üncesine kaydırmaktadır.

Yukarıda geli tirilen incelikli yorumlara kar mın. Batı Avrupa'daki akımın, içinde bir parça ırk ayrımcılı ı bulunsa da, temelde dinsel, kültürel bir "ayrımcılık" oldu u kanısındayım. Bu kanımı destekleyen bir ba ka ipucu, Avrupa'nın bir ba ka bölgesindeki sıcak sürtü meler için kullanılan, "ırksal arındırma" yerine, zaman zaman kültürel niteli i a ır basan bir deyi le, "etnik arındırma" teriminin kullanılmasıdır.

İrkçılık Söylemi Ulusçuluk Eyleminin Maskesi mi?

Yeni ırkçılık anlamıyla ırkçılık söylemi, yalnızca, Balibar'ın temsil etti i, ayrımcılı a, ulusçulu a kar ı olan akademik çevrelerce kullanılıyor olsaydı, bir terminoloji sorunu olarak görüp üzerinde bu kadar durmayabilirdim. Ancak, aynı terminolojiyle ve aynı söylemle egemen sınıfların devlet adamlarının, politikacılarının, ideologlarının sözlerinde ve yazılarında kar ıla mak, ortada önemli bir yanlı lı mın, hatta ideolojik bir takti in bulundu u ku kusunu yaratmaktadır.

Farklı bir konuda, farklı bir ba lamda da olsa aynı sorun, ülkemizin gerçekli i ile, aydın, politikacı, devlet adamlarımızın onu yansıtları arasındaki çarpıklıkta kar ımıza çıkmaktadır. Kısacası, hem Batı'da hem ülkemizde, aslında ırkçı olmayan, ayrımcı ve ayrılıkçı akımlar ve eylemler söz konusudur. Ancak bunlar, resmi ideolojinin söyleminde "ırkçı" olarak sunulup damgalanmaktadır. Bu taktik, onlara, kar ı oldu klan ulusçu (ya da ulusçulu un, ço u ırkçı olmayan türevleri olan) ayrımcı akımları suçlarken, kendi ulusçuluklarını gizleme, hatta yasalla tırma olana ı sunmaktadır.

Kimi aydınlar, ilericiler, hatta akademisyenler, bilincinde olarak olmayarak "bu terminolojiyi, bu söylemi (farklı amaçlarla bile olsa) benimseyip kullanarak, egemen ideolojinin ekme ine ya sürmü duruma dü mekteler. Ayrıca, böyle bir terminoloji ile toplumsal olguların do ru çözümlenmesinin yollarını tıkanı olmaktadır.

Sorunun özü ulusçuluktur; ırkçılık söylemi, kendi ulusçulu unu yasalla tırıp, öteki ulusçulukları yasallık dı ma itmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Günümüzde asıl sorun, ırkçılıktan çok ırkçılık kar ıtı söylem olarak görünmektedir.

Ülkemizde, bugün olmasa da ilerde, içte Kürtlere kar ı "dı layıcı ırkçılık", dı ta öteki Türk topluluklarına kar ı "içleyici ırkçılık" biçimlerinin geli ip geli meyece i, ve bunlara kar ı örne in Slav ırkçılı ı, Kürt ırkçılı ı gibi kar ı ırkçılıkların çıkıp çıkmayaca ı, "Türkiye'de İrkçılık" konusunu dı layan bu çalı manın yanıtlayabilece i sorular de ildir.

- 1 Althusser'in "genel ideoloji" dedi i dü ünceler arasından, çe itli tarihlerde, çe itli sınıflarca seçilip alınan çe itli ideolojik ö elerin eklenilerek sınıf ideolojilerinin olu turulması hakkında; Louis Althusser. *deoloji ve Devletin deolojik Aygıtları*, çev. Yusuf Alp. stanbul. 1978. Birikim Yayınları yapıtına, özellikle Murat Belge'nin Althusser'in görü lerini özetleyip açıkladı ı "Önsöz"ünün 13-15. sayfalarına bakınız.
- 2 UNESCO, *Four Statements on the Race Question*. Paris. 1969 (UNESCOYayınları) s. 50. Ayrıca, BM antla masının ve BM nsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin. ırkçılı a, ırk ayırımına kar ı maddeleri yanı sıra, BM Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1963 tarihinde "Irak Ayırımının Bütün Biçimlerinin Ortadan Kaldırılmasına li kin Birle mi Milletler Bildirisi"ni çıkardı mı; 21 Aralık 1965'te. oybirli iyle kabul etti i "Irak Ayırımının Her Biçiminin Ortadan Kaldırılmasına li kin Sözle me"nin l. maddesinde, "ırkçılık ve etnosantrizm tüm insanlı ı ilgilendirmektedir" dendi ini; 10 Kasım 1973'te. 1973-1983 yılları arasındaki dönemi "Irakçılı a ve Irak Ayırımına Kar ı Sava ım için Eylem On Yılı" olarak duyurdu unu; 10 Kasım 1975'te, oyçoklu uyla "Siyonizmin bir çe it ırkçılık ve ırkayırımı oldu u"nu kabul etti ini; BM'in bu tutumu do rultusunda. 28 Temmuz 1976'da "Irak Ayırımının Bütün Biçimlerinin Kaldırılması için Uluslararası örgüt"ün kuruldu unu belirtmeliyiz. (Bakınız: Siyonizm ve Irkçılık Üstüne Uluslararası Sempozyum, *Siyonizm ve Irkçılık*, çev. Türkkaya Ataöv, Ankara, 1982, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s. viii, 19, 273, 279. 281. 282).
- 3 Wilhelm Reich. *Fa izmin Köle Ruhu Anlayı ı*, çev. Bertan Onaran. stanbul, 1975, Payel Yayınları, s. 122'de, ırkçılı ın, "yüzündeki maskeyi dü ürecek ve çekirde ini olu turan akıl dı ı içeri i ortaya çıkaracak yerde, söz konusu gizemci görü kar ısında gülüp geçerse, insan özgürlü üne büyük kötülük etmi oluruz" demektedir.
Ernst Cassirer de, *The Myth of the State*. New Haven ve London, 1966, Yale University Press, s. 296'da, (biri de ırkçılık olan) ça da siyasal mitosların ilk duyulduklarında saçma, gülünç, fanatik bulunup ciddiye alınmadı mı, güçlerinin küçümsendi ini; bunun bir hata oldu unu, aynı hatanın yinelenmemesini; onlarla sava abilmek için siyasal mitosların kökenini, yapılarını, yöntemlerini ve tekniklerini dikkatle incelememiz gerekti ini vurgular (Türkçe çevirisi, Ernst Cassirer. *Devlet Elsanesi*, çev. Necla Arat. stanbul, 1984, Remzi Kitabevi).
- 4 Öte yandan UNESCO'nun Türkiye temsilcisi Hıfzı Topuz'un bu kurulu un 'leti im Araçlarının Irkçılıkla Sava taki Rollerini" konusunda Dakar'da düzenledi i toplantıdan dönü ünde, 20 Ocak 1982 günlü Cumhuriyet gazetesinde yazdı ı "Ça da Irkçılık" adlı yazısında belirtti i gibi. II. Dünya Sava ı'ndan sonra hız kesilen ırkçılık, son yıllarda sa cı çevrelerce örgütlendirilip, kulüpler kurularak, dergiler yayımlanarak, genetik açıdan insan toplulukları arasında farklılıkların bulundu unun kanıtlandı ı savında bilimsel maskeler altında, yeniden öne sürülmeye ba lanmı tır. Sorunun güncelli ini ve önemini yitirmedi inin bir i areti de. UNESCO'nun 1950'de ve 1951'de Paris'te, 1964'de Moskova'da, 1967'de gene Paris'de ırk sorunu üzerine düzenledi i bilimsel toplantıları,

aynı sorun üzerine 1978 UNESCO Genel Kurulu bildirisini. 1981 Atina bilimsel toplantısının izlemesidir, öte yandan, UNESCO'nun düzenlediği 1967 bilimsel toplantısının raporunda (bakınız: UNESCO. Four Statements on the Race Question, s. 51'de) ırkçılığın, biyoloji alanında ırkların farklılıklarını kanıtlamada başarısız olduğunu ayrıca, "tanrısal amaç", "kültürel farklılıklar", "evrim standartlarının eşitsizliği" vb. görüşlerle ırkçı inançları maskeleyecek önerilere başvurabileceği yolundaki uyarısını anlamak gerek. ırkçılığın yenilip, ırksal önyargıların kınandığı bir toplumda ırkçı düşüncelerin bu kez ulusçu, kültürcü cephelere çekilmeleri olasılığı da vardır.

- 5 UNESCO, Four Statements on the Race Question. s. 48.
- 6 Michel Bariton, "Social Aspects of the Race Question", UNESCO, Four Statements on the Race Question içinde, s. 17' de ırk düşüncesinin 19.yüzyılda evrimle ilgili bilgilerin birikmeye başlamasıyla, evrim düşüncesini destekleyen yeni bir düşünce olarak ortaya çıktığını, ondan önce Avrupalıların genellikle Kitabı Mukaddes'in "Tekvin" kitabının insanın yaratılışıyla ve dünyaya yayılışıyla ilgili açıklamalarına inandıklarını söyler.
- 7 Meydan Larousse (Büyük Lügat ve Ansiklopedi) İstanbul, 1969, Meydan Yayınevi, cilt 6, s. 122. "ırkçılık" maddesi.
- 8 Marvin Harris. "Race", International Encyclopedia of the Social Sciences. London ve Chicago. The Macmillan Company and The Free Press, cilt 13. s. 264-267.
- 9 Blumenbach'ın, insanlığında üstün ve seçkin bir ırk (varietas prima) olan tek bir toplumun, Kafkaslıların bulunduğunu söylemesi (Metin Özbek. İnsan ve Irk, İstanbul, 1979, Remzi Kitabevi. s. 9) onun ırk kuramının içinde de. "saf ırk", "üstün ırk" düşüncelerine yol açacak ırkçı tohumların bulunduğunu gösterir.
- 10 Theodosius Dobzhansky. "Race". The Encyclopedia Americana (International Edition) New York. 1962, Americana Corporation, cilt 23. s. 264-267. Örneğin Charles S. Coon. 1965 yılında. "Ya ayan İnsan Irkları" adlı kitabında, ırkları, 1. Kafkaslılar (Beyaz ırk) 2. Moğollar (Sarı ırk) 3. Avustralyalılar 4. Kongolular (Zenci ırk) 5. Kapoidler (Bu insanlar ve Hotentolar) olarak sınıflandırmıştır.
- 11 Harris. "Race". International Encyclopedia of the Social Sciences (1968) cilt 13. s. 264-267.
- 12 Selâhattin Okay ve arkadaşları (hazırlayanlar). Modern Biyoloji, İstanbul. 1973. Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, s. 33-34. Bu kuramın doğurduğu inancı August Weismann'ın (1834-1914) yirmi kuşak boyunca kuyruklarını kestirdiği farelerden yirmibirinci kuşakta gene birinci kuşak kadar uzun kuyruklu yavruların doğmasıyla sarsılacaktır. Ancak bu açıklamalara bakılarak, türlerin ve ırkların oluşmasında çevresel koşulların hiç etkisinin olmadığını sanılmaması. Kuşaklar arası benzerliklerin ve farklılıkların etmenlerinden biri kalıtımsa (Modern Biyolog s. 345-347'de belirtildiği gibi) ötekisi çevredir. Örneğin çok kısa aralarla yeni soylar verildiği için. genetikçilerce pek sevilen drosophila (sirke sineği) üzerinde yapılan araştırmalarda. 16 derecede yetiştirilenlerin kanatları düz olurken. 25 derecede yetiştirilenlerin kanatlarında genetik deklime ürünü olan kıvrıklar görülmektedir. Öyleyse çevresel etkiler, bedeni etkileyip bedensel değişimlerin kalıtımla geçmesi yoluyla değil, üreme hücrelerindeki genleri etkileyip, bu değişimlerin kalıtımla geçmesi yoluyla işlemektedir.
- 13 Lamarck'daki biçimiyle, çevreci ırk kuramı, çevreye verdiği önemle etlikçi, demokratik dünya görüşüne uygun bir kuram gibi görünüyorsa da. Şimdi de genetik biliminin kesinlikle yanlış olduğunu ortaya koyduğunu bir kuram olmaktan öte, aslında bir kişinin ya da

toplulu un, çevreden, sonradan kazandıktan fizyolojik ve psikolojik nitelikleri (ö renmekle de il) "kalıtımla" soylarına geçirdikleri inancına destek oldu undan, ırkçılı a hizmet eden bir yanı da vardır. Ça da genetik bilimi, ileride açıklanaca ı gibi, Lamarck'ın yanılığının, tam da ırkçı ö retileri ortaya atanlann yanılığının temelini olu turdu unu ortaya koyacaktır.

- 14 Özbek, nsan, ve Irk, a. 19.
- 15 Thomas F. Gossett. Roce: The History of on Idea in America. Dallas, 1975. Southern Methodist University Press. s. 75. Bundan sonraki dipnotlarında kısaca "Gossett. Race" olarak verilecektir.
- 16 L.H.D.B. "Races of Mankind". Encyclopaedia Britannica, Chicago. 1955, Encyclopaedia Britannica Inc., cilt 18, s. 865-868.
- 17 Nazım Hikmet, Fa izm Sınıflar ve Emperyalizm, stanbul, 1975, Özgün Yayın, s. 35-36. Nazım Hikmet'in. kitabın son sayfasında (s. 104'te) Theodor Balk, B.M. Bernodieri ve Ernest Henri'den derledi ini söyledi i bu yapıtta, daha çok ırk ve ırkçılık üzerinde durulup, bu konularda Fransızca kaynaklardan yararlanamayanlara (ve bir bölümü nedense Türkçe ve ngilizce kaynaklarda pek görülmeyen) bilgiler aktarılmaktadır.
- 18 Harris, "Race", International Encyclopedia of the Social Sciences. (1968). cilt 13. s. 264-267. Bununla birlikte, tektanrılı dinlerin ve "ümmeçilik" dü üncesinin ırksal e itsizlik görü lerini hiç bir biçimde içeriye sokmayacak kaleler oldukları sanılmasın. Gerçekten, ngiliz koloniciler ırkçı dü üncelerini "biyolojinin yasalarına dayandırmadan önce, kendilerini srailo ulan gibi "seçilmi halk" olarak görüyorlardı. Özellikle Darvincili in bazı Hristiyan din adamlarının da kabul etmelerine yol açacak derecede a ır basması üzerine, Hristiyanlı ın monogenesis kuramından vazgeçerek ya da onun arkasından dolanarak (Adem-öncesi, Adem-sonrası, Adem o ulları ırkları gibi kavramlarla, bak. Philip D. Curtin, "British Images of Africans in the Nineteenth Century". Pal Baxter ve Basil Sandom (ed.) Race and Social Difference, Harmondsworth. 1972, Penguin, s. 135) ırkçı dü üncelere ula an din adamları ve yazarlar görüldü. Örne in Josiah Strong, ırklar arası temel farklılıkların Tanrı'nın iradesinin görünümü oldu unu, Kızılderilileri yava yava yok ederek Tann'nın ülkeyi daha iyi bir ırk olan Anglosaksonlar'a hazırladı ını, ayrıca Anglosaksonlar'a dünyayı fethetme görevi verdi ini söyledi; Hristiyan inançlarının dayandırıldı ı Aristotelesci "hiyerar ik evren" felsefesine uygun olarak, a a ı ırkların üstün ırkların yetkinle tirilmesinin araçları olarak yaratıldı ını ileri sürdü (bak. Gossett, Race, VIII. Bölüm, s. 176 vd.). Bu "Hristiyan" görü leri dile getirdi i yapıtı, yalnız Birle ik Devletler'de 175 bin satıyordu; ileri sürdü ü görü leri öteki din adamları desteklememekle birlikte kendisine kar ı çıkmıyorlardı.
- 19 Godfrey Lienhardt, Social Anthropology, London. 1969. Oxford University Press, s. 7.
- 20 Benjamin Farrington, What Darwin Really Said.London, 1969, Sphere Books, Ltd. s. 50. Darwin'in evrim kuramı ile ilgili konularda, daha çok, Darwin'in dü üncelerini ve yapıtlarını duru biçimde özetleyerek aktaran, bunları yetkin bir biçimde de erlendiren ve ele tiren bu yapıttan yararlandım. (Bu yapıt, Darwin Gerçe i, çev. Bozkurt Güvenç-Yalçın zbul, stanbul. 1982, Ça da Yayınları olarak Türkçe'ye kazandırılmı bulunuyor.)
- 21 Gosset, Race, s. 68'de. amatör bir bilim adamı olan Robert Chambers'in, adını vermeden, 1843'te yayımlattı ı Vestiges of Creation adlı yapıtında, Darwin'den önce evrimci varsayımlar öne sürüldü ünü; insanın evrim yoluna zenci olarak ba layıp. Malay, Kızılderili ve Mo ol dönemlerinden geçip, sonunda Kafkasyalı Beyaz ırk olarak görüldü ü biçimindeki ırkların e itsizli iyle ilgili görü lerin ise, Darwin'in kuramı kabul edildikten sonra

milyonlarca insan tarafından benimsendi ini belirtmektedir.

- 22 Farrington, What Darwin Really Said. s. 53'te, Darwin'in insanın Türeyi i yapıtının 4. bölümünde, do al ayıklanma yasanın insanın biyolojik geli mesinde oldu u kadar toplumsal geli mesi alanında; 5. bölümünde, uygar ulusların ya amında da geçerli oldu u yolundaki görü lerini i ledi ini söyledikten sonra, s. 54-56'da Darwin'den, hayvanlar, insanlar arasında varolma sava mının evrimden yana sonuçlan ve ırklar arası e itsizli in apaçıklı ı üzerine alıntılar verir.
- 23 Karl Riamud Popper, Açık Toplum ve Dü manları (cilt I: Platon'un Büyüsü) çev. Mete Tuncay. Ankara. 1967. Türk Siyasi limler Derne i Yayınları, s. 363' de, Darvencili in insan sorunlarına sokulmasından beri Sosyal Darvenci görü lerin ileri sürüldü ünü söyleyip, bundan dolayı Darwin'in suçlanmaması gerekti ini belirtirken, Farrington, What Darwin Really Said'de. birçok sayfasında, Darwin'in iyi bir do a gözlemcisi olayım derken bir filozof olamadı mını; tutkulu ve dar açılı yakla mının ona evrimi ve do al ayıklanmayı yakalama gücünü verirken, insan sorunlan alanını görüp kavrama gücünden yoksun etti ini; insanı hayvanlar dünyasından ayıran, dolayısıyla do al ayıklanma yasanından kurtaran yanı olan zihnin beyinle farkını ayırmılamadı mını; böylece do al ayıklanma yasanına insan, toplum, psikoloji, kültür ve tarih alanlarında geçerlilik tanıdı mını söyleyerek ele tirip (s. 82'de) Darwin'in ve aynı yolu izleyen öteki dü ünürlerin toplumun olgularını en uygun olanın ya amda kalması biyolojik yasaı altında görme e iliminin, tarihin en kötü eylemlerinden bazılarını ve Sosyal Darwinizme bilimsel bir haklılık sundu unu; zayıfların soykırımıyla elenmesine haklılık kazandırabilecek olan söz konusu "yasa"nın, Naziler! etkilemekten geri kalmadı mını ekler. Nazım Hikmet (ya da yararlandı ı kaynaklar) Fa izm Sınıflar ve Emperyalizm, s. 25'te, yapıtının önemli gerçekleri içermekle birlikte. Darwin'in, ya am kavgasını türlerin sınırsız ço almasının zorunlu bir sonucu olarak gördü ünü, oysa ya am kavgasında büyük bir hızla ço alan böceklerin de il dokuz ayda bir ço alan insanın ba arılı olmasının bu görü ü yıktı mını (dolayısıyla do al ayıklanma yasanın insanlara uygulanamayaca mını) söyleyerek ele tirmektedir.
- Bununla birlikte, Darwin'in hakkını Darwin'e vermek gerek. Darwin'in en önemli katkısı evrim kuramıdır. Bu kuramla canlılarla ilgili bilimlerin, dolayısıyla toplum bilimlerinin önündeki "yaradılı çı". "erekçi" engelleri kaldırarak, onlan bugünkü düzeylerine ula tıracak ufukları açmı oluyordu. Evrimin düzene i ile ilgili yanlışlarının ve bu yanlışlara dayanan dü ünürlerin verdi i zararlar, evrim kuramının yararlan yanında hafif kalır. in ilginç yanı, Darwin'e yapılan saldırıların, geçmi te oklu u gibi, bugün de, yanıldı ı noktalara de il do rudan do ruya onun bilim ve dü ünçe dünyasına en büyük katkısını olu turan evrim kuramına yöneltmesidir. Bu saldırılarda, Darwin'in aynntılardaki yanlışlarını düzelten Yeni Darvenci görü lere (inanılmaksızın) dayanılarak. Darwin'in kuramının bilimsel geçerlili ini yitirdi ini ileri sürmek, "ele tiri ahlâkı" denen eye sı acak bir tutum olarak görünmemektedir. Dolayısıyla, yukarıda Darwin'e yöneltilmi olan ele tiriler, deyim yerindeyse "ileriden ele tiri" ler olup. Darwin'i "geriden ele tiren" görü lerin yanında de il tam kar ısında olan dü üncelerin ürünüdür.
- 24 Farrington, What Darwin Really Said. s. 82-93.
- 25 Darwin, The Descent of Man, (2. baskı. 1875) s. 187-188'den. UNESCO, Fow Statements on the Race Question, s. 33: kar ıla tırınız: Charles Darwin, insanın Türeyi i, çev. Yavuz Erkoçak, Ankara, 1968, Sol Yayınlan, s. 177.
- 26 Darwin'in bu sözleri yanısıra. gezisinde Tierre del Fuegoluları ilk gördü ünde {1871'de) a kına dönerek, iyice inceleyip tanımadan

onları: çınlıplak, boyalara batmı , yabancı hayvanlar gibi ne yakalayabilirlerse yiyen, yönetimsiz, kendi kabileleri dı ndakilere acımasız, dü manlarına i kenceden zevk alan, kanlı kurbanlar sunan, çocuklarını öldüren, karılarına köleleri gibi davranan, a ır bo inançlarla dolu insanlar olarak betimlemesini de anımsamak gerek. Onun bu betimlemesine kar ılık orayı on yıl önce gezen W.P. Snow, Tierra del Fuego'luların güzel, güçlü, çocuklarına dü kün, bazı özgün el sanatlarına sahip olan, bazı e yalarda özel mülkiyeti tanıyan, en ya lı birkaç kadının otoritesini kabul etmi insanlar biçiminde anlatı ndan çok farklı idi (Lienhardt. Social Anthropology. s. 10-11).

- 27 Nazım Hikmet, Fa ızın Sınıflar ve Emperyalizm, s. 26. 30.
- 28 Okay ve arkadaş ları (haz.) Modern Biyoloji, a. 350-353.
- 29 Farrington. What Darwin Really Said. s. 101.
- 30 Dobzhansky. "Race". The Encyclopedia Americana (1962) cilt 23, 107-111'de açıklandı ı gibi, klasik antropolojide ırk kavramı, kalıtımın "kan" kuramından dolayı yetersizdi. Ana babanın kanlarıyla birlikte kalıtımsal niteliklerinin karı arak çocu a geçece i sanılıyordu. Böylece, karde lerin kalıtım açısından _özde olaca ı, öteki halklarla ili kisi kesilmi bir toplulu un saf ırk olana kadar birörnekle ece i yanılıgısına dü ülüyordu. Ça da genetik ise, kalıtımın kanla de il genle geçti ini: ana babadan herbirinin çocuklarına genlerinin tümünü de il yarısını geçirdiklerini, dolayısıyla çocuklarına farklı gen kombinasyonları geçirdikleri için (özde ikizler dı nda) karde lerin genetik yapılarının farklı olaca ını ortaya koydu. Dahası, bir toplulu un kalıtılabilir gen çe itlili inin azalmayıp artarak sonsuza dek sürme e ilimi gösterdi i ortaya çıkarılmı tı. Bunun sonucu olarak ne insanda ne de çiftle erek ürcyen öteki türlerde saf ırkların olamayaca ı anla ıldı. Bir topluluk ancak bazı genlerin sıklı ı ile öteki topluluklardan ayrılabilirdi: yoksa ondaki genlerin ba ka topluluklarda hiç bulunmayaca ı için de il. Sonuç olarak, ça da geneti in ırkların belli bazı genlerin görünü sıklı ına göre tanımlanabilece ini ortaya koydu unu görüyoruz.
- 31 Farrington, What Darwin Really Said, s. 82'de Darwin'in ve Darvincilerin bu yoldaki görü lerinin, zayıfın soykırımına u ratılmasının do aya uygun oldu unun dü ünülmesine dek varabilen dü üncelere bilimsel bir haklılık sunaca ını yazar.
- 32 Ünlü genetikçi Theodosius Dobzhansky. 1956'da, genetik farklılıkların halkların kültürel farklılıklarıyla ba lantısı sorununun çözülemedi ini ve bu sorunun dogmalarla çözülemeyece ini, çözümün gelece in i i oldu unu; bugünkü bilgimizle, hatta tüm kültürlerde görülen ortak ö elerin bile do rudan do ruya biyolojik, genetik düzeyde belirlendi ini gösteren inandırıcı kanıtlar bulunmadı ını söyler (bak, Gossett. Race, s. 427).
- 33 Dobzhansky. "Race". The Encyclopedia Americana (1962) cilt 23, s. 107-111.
- 34 Julian Huxley. 'Race' in Europe. Oxford, 1939, Clarendon Press, s. 12. J. Huxley bu görü ün, kökeninde, ilkel kültüre dayandı ını ve Aristoteles'in ay hali (regl) ile do um arasında ili ki kuran yanılıgısının bilime geçmesinden kaynaklandı ını açıklamaktadır.
- 35 Okay ve arkadaş ları (haz.) Modern Biyoloji, 7. ve 20. bölümler.
- 36 Dominant, bazen "ba at" biçiminde çevrilmektedir.
- 37 Franz Boas, Race and Democmttc Society. New York. 1946. J J. Augustin Publishcr. s. 44.
- 38 UNESCO. Four Statements on the Race QuesOon, a. 30.
- 39 Örne in. H .J. Müllcr daha 1927 yılında x ı nlan ile genetik de i iklik (mutasyon) yaratabilmi ti. Bakınız: Okay ve arkadaş tan (haz.) Modem Biyoloji, s. 88.
- 40 Farrington, *What Darwin Really Said*, s. 65.

- 41 Okay ve arkadaşları (haz.) *Modern Biyoloji*, s. 391'de verilen örneklerle bakınız.
- 42 Irkçılık öretisinin kurucularından Gobineau, onları beklemeyen, ırkların farklı soylardan geldiklerini söyleyecektir, bakınız: Edward McNall Burns, *Ideas in Conflict* (The Political Theories of the Contemporary World) London. 1963. Methuen University Paperbacks. s. 488. [Edward McNall Burns, *Ça da Siyasal Düünceler 1850-1950*, çev. Alâeddin enel. Ankara, 1984, Birey ve Toplum Yayınları, s. 463.] nsanın kökeni hakkında son buluları ve görüşleri içeren bir yapıt olarak, bak. Leakey ve Lewin, *Origins*, London, 1977.
- En son bilgiler için ise, V.P. Alekseyev, *nsan Türünün Kökeni ve Gelişimi*, çev. Alâeddin enel. İstanbul, 1993, Sosyal Yayınlar kaynağına bakınız.
- 43 Özbek, *nsan ve Irk*, s. 45.
- 44 UNESCO, Four Statements *on the Race Question*. s. 30.
- 45 Tarihte ırkların karışmasına yol açan çalkantılar hakkında bakınız: Boas, *Race and Democratic Society*, s. 32.
- 46 Dobzhansky, "Race" *The Encyclopedia Americana* (1962) cilt 23, s. 107-111'de tarihte bile saf ırkların varlığından söz edilemeyeceği yazılmıştır.
- 47 "Irk, belli bir bölgede yaşayan, bazı kalıtsal karakterlerin belirlenmesinden sorumlu genlere, ailesi yukarıda belirtilen bireylerin oluşturduğu bir birimdir" (Özbek, *nsan ve Irk*, s. 45). Bununla birlikte bazı yazarlar, (örneğin Boas, *Race and Democratic Society*, s. 23'de) ırk kavramının doğru olmadığını; bazıları (örneğin Jean Hiernaux. "Biological Aspects of the Race Question", UNESCO. *Four Statements on the Race Question*. içinde s. 9'da) ırkların sınıflandırılmasının keyfi olduğunu; bazıları (örneğin: T.W. Adorno ve arkadaşları. *The Authoritarian Personality*. New York, 1950. Harper and Row Publishers, s. 102'de) yanlış kullanıldığını, kötüye kullanıldığını ve içerdiği insan gruplarının belirsiz olduğunu; bazıları ırk kavramının yarardan çok zarar verdiğini için, bu kavramın kullanılmamasını isterler. Onun yerine "etnikgrup" teriminin kullanılmasını önerirler. UNESCO'nun 1951 Paris bilimsel toplantısına katılan bilim adamları raporlarında, ırk yerine bir başka sözcük arayış bulamadıklarını, sonunda ırk sözcüğünün yalnızca insan gruplarının antropolojik sınıflandırılması için kullanılmasına karar verdiklerini açıklarlar. (Bakınız: UNESCO. *Four Statements on the Race Question*. s. 31) UNESCO'nun 1952 toplantısı sonunda hazırlanan raporda ırklar, "belirgin ve aynı zamanda kalıtsal olan. doğal seçim (doğal ayıklanma) mutasyon, karışma ve yalıtılma gibi etmenler sonucunda ortaya çıkan, bedensel farklılıklarla belirlenen insan birimleri" olarak tanımlanmıştır Bu tanım 1964 bildirisinde yadsınıp, ırk terimi yerine toplum terimi getirilmek istenmiştir (Özbek, *nsan ve Irk*, s.45).
- Günümüz yazarları "ulus"ları da "nesnel" varlığı bulunmayan "öznel" bir kategori olduğunu görüşünü dilemeye başlamışlardır örneğin bak: E.J.Hobsbawm, *Milliyetler ve Milliyetçilik*, çev. Osman Akınhay, İstanbul. 1993. Ayrıntı yayınları; ayrıca bak. Benedict Anderson. *Hayali Cemaatler*, çev. Skender Savaşır, İstanbul. 1993. Metis Yayınları.
- 48 "Line [Linneaus] ve daha sonraki taksonomistler, yaptıkları sınıflandırmalarda, genellikle, morfolojik ölçütler kullanmıştır. Son yıllarda artık yavaş yavaş, biyokimya, davranış bilimi [etoloji?] fizyoloji ve moleküler biyoloji gibi bilim dalları da sınıflandırmada göz önünde bulundurulmaktadır" (Özbek, *nsan ve Irk*, s. 136).

- 49 UNESCO. Four *Statements on the Race Question*, s. 31.
- 50 UNESCO. Four *Statements on the Race Question*, s. 31'de, 1950'de yapılan toplantıda kabul edilen metnin 6. paragrafında, Amerikalıların, İngilizler'in ve de herhangi bir başka ulusal grubun ırk olmadığı belirtildikten sonra, "... ne de kültürel bakımdan Türk ya da Çin veya benzeri nitelikte halklar ırklar olarak betimlenebilir" denir.
- 51 Adorno ve arkadaşları? The *Authoritarian Personality*. s. 103.
- 52 Bu yüzden bazı yazarlar (örneğin Harris. "Race". *International Encyclopedia of the Social Sciences* (1968) cilt 13. s. 264-267) "biyolojik ırk", "sosyal ırk" terimleri ikilisini önerirler.
- 53 Özbek. *İnsan ve Irk*, s. 45.
- 54 UNESCO. Four *Statements on the Race Question*. s. 32; Boas. *Race and Democratic Society*, s. 8. 27.
- 55 Dobzhansky. "Race" *The Encyclopedia Americana* (1962) cilt 23. s. 107-111.
- 56 Bakınız: Boas, *Race and Democratic Society*. s. 27; Muzaffer İrfan. *Irak Psikolojisi*, s. 66.
- 57 Hiernaux. "Biological Aspects of the Race Question". UNESCO, *Four Statements on the Race Question*. içinde s. 13'te. ırkların saflığının bozulmasının zararlı olduğunu düşünmesini, hiç bir saf ırkın bulunmadığını, saf ırkın üstünlüğünün insanın genetik yalıtım ile hiç bir canlı topluluğunun uzun süre yaşayamayacağı yolundaki gerçeklere uymayan bir önyargı olduğunu belirttikten sonra, bu düşünceyi melezliğin insan grupları arasında biyolojik bağlar kurup türlerin farklılık içinde birliğini sağladığını söyleyerek ve UNESCO bilimsel toplantılarında verilen raporlara göndermeler yaparak eleştirir. UNESCO 1951 Paris toplantısında da, bilim adamları, ırk karışmasının zararlı sonuç doğurmayacağı noktasında görüş birliğine vardıklarını, çoğunluğun bunun avantajlı olacağını düşüncesinde olduğunu ama bu iki düşünceyi destekleyecek kanıtların bulunmadığını (UNESCO, *Four Statements on the Race Question*. s. 37'de) açıklarlar. Boas ise (Nazım Hikmet, *Faşizm Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 65'ten örendi imize göre) Beyazlarla Amerika yerlilerinin çiftleştirmelerinden doğan melezlerin ana babalarından daha güçlü olduklarını yazmıştır.
- 58 Boas, *Race and Democratic Society*'nin ilk altı bölümüne ve UNESCO. *Four Statements on the Race Question*, s. 34'e bakınız.
- 59 Örneğin, Burns, *Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950*, s. 462'de eski broni kabilelerinden Güney Afrika Boerleri'ne kadar ırk kuramının savunucularının bulunduğunu yazmaktadır.
- 60 Gossett, *Race*. s. 3-7.
- 61 Özbek, *İnsan ve Irk*, s. 14.
- 62 Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, İstanbul. 1974. Remzi Kitabevi. s. 1.
- 63 *Kitabı Mukaddes* (bir heyetçe çevrilmiş tir) İstanbul. 1972, Kitabı Mukaddes İrketi Yayını, s. 475-487.
- 64 Bakınız: Harris, "Race", *International Encyclopedia of the Social Sciences* (1968) cilt 13. s. 264-267'de Babil'deki Museviler'in Talmut kitabında, Yunan ve Roma yazarlarında ırkçılığın bulunup bulunmadığının araştırılmasının gerektiğini söyler. Popper *Açık Toplum ve Düşmanları*, I, s. 254'te, Eski Yunan'da ırkçılıktan söz eder.
- 65 Irkçılıktan farklı olarak, "kabilecilik" kavramının, "etnosantrizm" kavramına yakın bir anlamda da olsa, Garret

- Hardin tarafından (*Bulletin of the Atomic Scientists*, 28. June, 1972'de) kullanıldı. Edward O. Wilson. *Sociobiology*, (the abridged edition) Cambridge. Massachusetts and London. 1980. Harvard University Press, s. 290'dan ö reniyoruz.
- 66 Kohn, "Nationalism", *International Encyclopedia of the Social Sciences* (1968) cilt 11. s. 63-69.
- 67 Walther Kranz, *Antik Felsefe Metinler ve Açıklamalar*, çev. Suat Y. Baydur. İstanbul. 1948. .Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, II. Kısım. s. 60-61.
- 68 Aristoteles, Politika, çev. Mete Tuncay, İstanbul. 1975. Remzi Kitabevi. VIII. 7 (s. 207); bn Haldun'un benzeri yorumlan için bakınız: bn Haldun, Mukaddime I. çev. Turan Dursun, Ankara. 1977, Onur Yayınları, s. 223 vd.
- 69 Daha öncesini bilmiyoruz. Hippokratesciler'den ba layıp. Aristoteles'de. Vitruvius'da süren, bn Haldun'da görülen. Jean Bodin'de, yıldızların Fransa üzerinde yararlı etkiler yapacak biçimde bir araya geldikleri için Fransa'nın tüm dünyaya hükmetmeye aday oldu u yolundaki astrolojik giysilere bürünen ve Montesquieu'nun Yasaların Ruhu adlı yapıtına kadar uzanan bu görü ün, salt kalıtıma, ırkçı bir dü ünü olmaktan çok, çevreci, ya da çevreci-kalıtımcı dü ünü sayılması gerekti i yolundaki görü ümün, yeniça öncesinde u tür dü üncelerin çevrenin beden ve zihin üzerine do rudan etkisi varsayımlarından açıkça ayrıldı nı söyleyen Boas'ın (Race and Democratic Society, s. 20'deki) görü leriyle de ko utluk içinde oldu unu görüyoruz.
- 70 Muzaffer erif. Irk Psikolojisi, s. 12.
- 71 Bizans mparatoru Konstantinos'dan sonra (.S. 361-363 arasında) imparatorluk eden Iulianos'un (Julian'm) Hıristiyanlıktan dönüp, Hıristiyanlı nı. Adem ve Havva soyundan gelen tüm insanların karde li i (ümmeçilik) anlayı ndan ayrılarak, insanların Zcus'un damlayan kutsal kanından yaratıldıkları yolundaki Platon'un TLmaeos diyalogunda anlatılan yaradılı niilo unu benimsedi ine bakılırsa. Platon'dan etkilenen "ırkçı" sayılabilecek görü ler ileri sürdü ünü (Gossett, Race. s. 8'dcn) ö reniyoruz. Iulianos. çok çe itli görü leri olan insanların tek bir çiftten geldiklerinden ku kulandı. Cermenler ile Iskitler'in bedenlerinin. Libyalılar'ınkindcn ve Etyopyahlar'ınkindcn farklılı na takıldı; bu halkların davranı ve zekâlarının da farklı oldu un• dü ünü), Hellenler'in ve Romalılar'in genellikle siyasal ya ama e ilimliyen, Keltler ve Cermenler'in neden öfkeli olduklarını. Mısırlılar'ın, akıllı ve zanaatçı iken Suriyeliler'iri rıcdcn barı çı, kadınca ama aynı zamanda çabuk ö renen zeki kimseler olduklarını sordu. Hu sorularını gene kendisi "e er aynı erkek ve .kadından gelme olsaydık yasalarımız bu kadar farklı olmazdı" sözüyle yanıtladı. Zeus'un tüm insanların yaratıcısı olmakla birlikte, çe itli halklara farklı yetenekler ba ı layan öteki tanrılar devreye girdikleri için, çe itli halkların (do u tan) farklı yeteneklerde olduklarını söyleyerek "ırkçı" sonuçlara vardı. "Bir insan erdemli soylara sahipse ve kendisi de onlar gibi erdemliyse. korkmadan onun soylu do u lu oldu unu söyleyebiliriz" dedi ine göre Eski Yunan'ın "aristokratçılı nı" yineledi i söylenebilir. Ayrıca, kendisinin, yava yava egemen inanç durumuna gelen inançtan (Hıristiyan) olmadı ı gibi, tek (ya da varsa kendi gibi dü ünenlerle bir avuç) oldu u göz önüne alınarak ça nın ve toplumunun dü ünmesini temsil etmedi i gözden kaçmamalı. Gerçekten ortaça Batı dünyasına egemen olan dü ünçe, mparator Iulianos un ölümünden birkaç yıl sonra Aziz (St.) Augustinus'un yapıtlarında biçim verilen "Hıristiyanların evrensel karde li i" olacaktır.

- 72 Boas. Race and Democratic Society. s. 17. Ortaça Avrupa'sında daha önce Hıristiyanlarla Yahudiler'in evlenmelerine izin verilirken. 633 Toledo Konseyi'nin. Yahudiler Hıristiyanlı a geçmedikçe, bu tür evliliklerin bozulacağı kararı: Güney Almanya'da tüm bir getto halkının bir ırma a sürülerek zorla vaftiz edilmesi olayları (bakınız.: Boas, Race and Democratic Society, s. 50) ırk konusundaki ortaça tutum ve dü ünü ünün, Yahudiler ile Almanlar'ın evlenmelerini yasaklayan Nazi ırkçılı ndan ve ça da ırkçılıktan temeldeki farkını açıklıyıcıdır.
- 73 Bakınız: Adorno ve arkadaşları. *The Authoritarian Personality* s. 102-103 ve 150. Garret Hardin'in "kabilecilik" kavramı, etnosantrizm kavramına denk dü mektedir. Hardin. "kendini ayrı ve farklı bir topluluk olarak algılayan ve dışarıdan öyle algılanan herhangi bir gruba kabile denebilir. Bu grup genellikle ileri sürüldü ü gibi bir ırk olabilir, ama mutlaka ırk olması gerekmez; pekâlâ bir mezhep grubu, bir siyasal grup ya da meslek grubu olabilir. Bir kabilenin asal özelli i, biri grup içi ili kilerinde ötekisi grup dışı ili kilerinde kullanılacak ikili davranı , ikili ahlâk ölçütü kullanmasıdır. Kabilecili in bahtsızlı ve kaçınılmaz sonuçlarından biri, sonunda karı kabilecili i uyandırması... toplumu kutuplara bölmeleridir" der. (Wilson. *Sociobiology*. s. 290'da aktarılmı tır).
- 74 Nazım Hikmet, *Fa ızın Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 11'de "... ne genellikle ırk, ne de özellikle "Ari ırk" yokken, insanlar kendi grupları ile ba ka kabileler, kendi kavimleriyle ba ka kavimler, kendi ehirleriyle ba ka ehirler ve kendi sınıflarıyla ba ka sınıflar arasında farklar oldu unu dü ünü lerdir. O zamanlardan bugüne kadar yalnız metodlar de i mi ..." sözleri ile. "etnosantrizm" terimi kullanılmadan aynı tarihsel olguya de inilmektedir.
- * Etnik sözcü ü, Hobsbawm'a göre (*Milletler ve Milliyetçilik*, s. 189 n.) 1950'lerden sonra kullanılmaya ba landı. Gerçekten Adorno ve arkadaşları. 1952'de yayımlanan *The Authoritarian Personality* adlı çalı malarıyla ırk yerine "etnik grup" kavramının yaygınla masında büyük rol oynama görünürler.
- 75 J. Huxley, 'Race' in Europe, s. 3.
- 76 Levi-Strauss'un bu yapıtının ngilizce çevirisi, The Savage Mind adıyla 1966'da yayımlandı. Levi-Strauss'un genel dü ünü ünü açıklayan ve genel dü ünü ünde bu yapıtının yerini saptayıp, yapıtı özetleyen bir kaynak olarak Roger Poole'ün, Claude Levi-Strauss, Totemisms, çev. Rodney Needham, London, 1969, Penguin, s. 9-63'deki "Introduction" (Sunu) yazısına bakınız. Türkçesi, Yaban Dü ünçe, çev. Tahsin Yücel, stanbul, 1984.
- * Bu olgunun ça da ilkel topluluklardaki yansıması. Pierre Clastres, *Vah i Sava çının Mutsuzlu u*, çev. Alev Türker-Mehmet Sert, stanbul, 1992. Ayrıntı Yayınları kimlikli yapıtta görülebilir.
- 77 Odyssea'da, soylu Menelaos'un, soylu Odysseus'un o lunu görünce (onun o lu oldu unu bilmeden) söyledi i u sözlerle bakınız: "Zeus'un ku a ı sizinle sönmeyecek besbelli, Zeus'un besledi i krallar soyundan olmalısınız... a a ılık dölden do maz böyle o ullar" (Homeros. Odyssea. çev. Azra Erhat-A. Kadir. stanbul, 1970, Sander Yayınlan, IV. 60-65). Damızlıkçılık kavramını kullanmamakla birlikte, bu olguya dikkatimi çeken Popper'in Açık Toplum ve Dü manları I s. 254'teki"... bu kanıtta belki de hayvan yeti tiricilerinin ırkçılı a

ve özellikle yukarı sınıfın ırkça üstünlüüne inancılarını da ekleyebiliriz" sözleri oldu.

- 78 Franz Oppenheimer, *The State*, çev. John Gittermann. New York, 1975. Free Life Editions. özellikle s. 17-18 (Türkçe çevirisi. Franz Oppenheimer. *Devlet*. çev. Alâeddin enel-Yavuz Sabuncu, İstanbul, 1984, Kaynak Yayınları, a. 58 vd.'na bakınız).
- 79 Gossett, *Race*, s. 10'da Romalılar'ı Hıristiyanlığı çekmek için, sa'nın haça geriliğinin suçunu Yahudiler'e yükleme e iliminin görüldü ünü; Papa Büyük Gregorius'un (590-604) Yahudileri ko u turma yasa ma. Yahudiler'in Hıristiyanlığı geçecekleri umuduyula be yüzyıl uyuldu unu. Papa 11. Urban'ın Haçlı Seferi ça rısından altı ay sonra Worms'daki Yahudiler'in kılıçtan geçirildiklerini, soykırımına u ratıldıklarını; bu tarihten sonra Yahudiler'in Hıristiyan dünyasının "günah keçisi" durumuna sokuldu unu yazar. Yahudiler'in Hıristiyan "masallarında, "su zehirleyici", "büyücü", dinsel törenlerinde kara büyü yapmak için çocuk kurban eden kimseler olarak sunuldu unu ekler. Micro coccus prodigius bakterisinin, bazı yiyecekler üzerinde, hava ile etkile imi sonucunda kırmızı bir leke bıraktı mı, a ai rabbani (kominyon) ayinlerinde kullanılan. sa'nın bedenini temsil eden yuvarlak mayasız ekmeçiklerin üzerinde bu lekenin görüldü ünde. sa'nın Yahudiler'ce öldürüldü ü dü üncesi anımsanıp, sa'nın bedenine gene Yahudiler'ce i kence yapılmakta, kanının akıtılmakta oldu u dü ünülerek, pogromların Yahudi soykırımı eylemlerinin) düzenlendi ini açıklar. Gossett. bunlara. Yahudiler'in boynuzlu, keçi sakallı (ehvet dü künü) kanamalı, erkekleri de regl olan. kötü kokan, elleri kafalarına yapı ık do an, do umdan sonra kesilerek kurtarılan, ama kesik yaraları ancak sa'nın kanı ile kapanabilen, sa'nın kanını sa lamak için yaptıkları i kencelerin izi a ai rabbani ekmeçiklerinde görülen kimseler olarak anlatılmalarına bakarak (s. 11-12'de) Yahudiler'e kar ı ko u turmalarda görülen bazı ö elerin, ça da ırkçılıkta da görüldü üne dikkati çeker.
- 80 Özbek, *İnsan ve Irk*, s. 17'de "Ancak 18. yüzyıldan itibaren dir ki, ırk kavramının de i ik bir .açıdan, yani insanların e itli i ya da e itsizli i açısından ele alındı ma tanık oluyoruz" der. ki ırk dü üncesinden ırkçılı a bu noktada geçildi i söylenebilir.
- 81 Eflatun [Platon] *Devlet*, çev. Sabahattin Eyübo lu-M. Ali Cimcoz, İstanbul, 1958. Remzi Kitabevi. Son cümledeki, Türkçe'ye "bekçilerin cinsini korumak" olarak çevrilen sözleri Benjamin Jovvett'in. Hutchinson (ed.) *Great Books of Western World* içindeki vol. 7, *The Dialogues of Plato*'daki (Chicago, 1952, Encyclopaedia Britannica Inc.) *The Republic* çevirisinde "e er bekçilerimizin soyunun saflı ı korunacaksa böyle yapılmalı" biçiminde oldu una ilginizi çekeriz.
- 82 leride (not. 84'te) belirtilece i gibi, Popper'ın bu görü ünü payla an yazarlar da vardır, payla mayan yazarlar da vardır.
- 83 J. Huxley, 'Race in Europe', s. 3.
- 84 Arnold Toynbee, *Tarih Bilinci*, I. çev. Murat Belge, İstanbul, Bate Yayınları, s. 98 Toynbee yanı sıra birçok yazar ırkçılı ın kapitalizmle ve emperyalizmle kolonicilikle ilgili bir "yeniça " olgusu oldu u görü ünde birle mektedir; örne in Ataöv. "Türkçe Baskının Önsözü". Siyonizm ve Irkçılık, s. VIII.
- 85 Gerçekten Kilise, 1512'ye kadar yerlilerin insan olmadıkları savını benimsemi ti (bakınız: Sedat Veyis Örnek. *İkellerde Din Büyü Sanat Efsane*, İstanbul. ;71. Gerçek Yayınevi, s. 158). spanya Kralı Charles'ın 1517'de topladı ı danı ma kurulu. yerlilerin insan olmakla birlikte, do alarının yozla mı oldu u, tanrının onları günahattan kurtarma görevini spanyollar'a verdi i sonucunda karar

- kılmı tı (bak. Nazım Hikmet. *Fa ızım Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 14-16). spanyol istilâsını haklı göstermek için Sepulveda ve Queveda gibi spanyol yazarları, Amerika yerlilerinin, yüksek spanyol ırkı yanında insanca davranılmaya lâayık olmayan a a 1 bir ırk, ırkların ise farklı kökenli olduklarını söylemi lerdı (bakınız: Muzaffer erif. *İrk Psikolojisi*, s. 12).
- 86 Gossett. *Race*, s. 12.
- 87 Gossett. *Race*, s. 13.
- 88 Özbek. *nsan ve İrk* s. 15.
- 89 Gossett, *Race*. s. 15.
- 90 Nazım Hikmet, *Fa ızım Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 18. Mutlak monar iye kar ı soyluların ayrıcalıklarını savunan bir soylu olan Montesquieu. *Yasaların Ruhu* (1743-1748) adlı yapıtında. "Tanrı'nın iyi bir ruhu simsiyah bir bedene yerle tirebilece ini sanmıyorum" sözleriyle "soyluculuk"tan ırkçılı a nasıl kolaylıkla geçilebilece ini gösteriyor. Gerçekten, ilk çıkı nda "aristokratik" bir ö reti olan ırkçılı m, "soyluluk dü ünceleriyle kolonicilik döneminde yerli halklara ve kölelere kar ı duyulan olumsuz duygu ve önyargıların birle mesinin sistemle tirilmi ürünü" oldu u söylenebilir. Söz konusu önyargıları, bu ça m öteki ünlü dü ünürlerinde de görüyoruz. Örne in zencileri Zenci mümkün oldu u kadar çok yiyen, buna kar ılık çok az çalı an bir hayvandır" biçiminde tanımlayan Amerikalı devlet adamı ve dü ünür Benjamin Franklin (1706-1790) onları do u tan "eksik akıllı" bulan Kant (1724-1804) tarihte Beyazıncı dı nda bir uygarlık görülmedi ini. Beyaz dı nda hiçbir ırktan önemli bir eylem, dü ünçe, sanat, bilim adamı çıkmadı nı söyleyen David Hume (1711-1776) ile. Tarih Felsefesi (1765) adlı yapıtında, yassı burunlan. dü ük zekalarıyla zencileri öteki insanlardan apayrı bir tür olarak görcn Voltaire (Özbek. *nsan ,ve İrk* s 18 Curtin "British Images of Africans in the Nineteenth Century". Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference*. s. 136).
- 91 Cassirer. *The Myth of the State*, s.229.
- 92 Nazım Hikmet. *Fa ızım Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 19-20.
- * ng. "survival"; artık "ya arkalma" olarak çevriliyor.
- 93 Gossett. *Race*, s. 146.
- 94 Harris. "Race", *International Encyclopedia o fthe Social Sciences* (1968) cilt 13.s. 264-267.
- 95 Gossett, *Race*, s. 146.
- 96 Oppenheimer. *Devlet*, s. 170.
- 97 Gossett. *Race*. s. 145-151. Spencer. devrimlerin ya da devletin amaçlarla "endüstri sava ı"na kar ı masının ters sonuçlar do uraca nı ileri sürdü. Halkın devlet okullarında e itilmesine, parasız kitaplıklara, hükümetin yürütece i posta hizmetlerine bu nedenle ve "sosyalistçe" politikalar olarak görüp kar ı çıkmakla kalmamı , hıfzısıhha (kamu sa lı nı koruma) önlemlerine. zorunlu a ılamalara da. kendi sa lıklarını dü ünüp gerekli davranı la .göstermeyecek kadar "aptal" insanların, bunun sonuçlarına katlanmaları gerekti ini söyleyerek kar ı çıkmaktan çekinmemi tir. deal Toplumda bu tür .toplumsal yasalar, yoksullara yardım edeyim derken do al ayıklanma yasalarına ters dü en yasalar bulunmayacaktı (Spencer. *The Man versus the State*. NewYork, 1884'den. Gossett, *Race* s. 147-148).
- 98 Uygarlık ve dü ünçe tarihçisi Eric Voegelin'in, 19. yüzyılın birinci yarısında ekonomik malzemeye dayalı simgeler geçerliyken, ikinci yarısında evrim ve genetik kavramlarıyla ili kili simgelerin moda oldu una dikkati çekmesi (bak. Gossett. *Race*. s. 144) ça ın dü ünçe "iklimi" hakkında önemli bir ipucu vermektedir.
- 99 Nazım Hikmet. *Fa ızım Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 27-30.
- 100 Popper, *Açık Toplum ve Dü manları*, I, s. 363-364.

- 101 Burns. *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 279.
- 102 Burns. *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 446.
- 103 Gossett. *Race*, s. 115.
- 104 Fazla bilgi için Gossett. *Race*. IX. Bölüm. s. 198 vd'na bakınız. Bu tür edebiyatın etkisi konusunda. Kipling'in 1899'da basılan "Beyaz adamın görevi" üzerine ünlü iiri ile, bir İngiliz'in yazıp. 1920'den beri Avrupa. Amerika (ve televizyonda çizgi filminden sonra tüm dünya) çocuklarını e lendiren öptü ü "uyuyan güzel" yüzünü görünce korkup kaçtı ı için, uyuyan güzelle evlenemeyen, onu yeniden bulup uyandırmadan Beyaz olmak için elinden gelen her eyi yapmaya hazır olan zenci çocuk prensin tipinin bulundu u Dr. Doolittle öykülerinin, gençlerin ve çocukların kafalarında bırakabilece i etkilerin derinli ini kestirmek kolay olmasa gerek (bak. Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference* içinde. Oliver Cromwell Cox, "Race and Exploitation: A Marxist View", s. 211 ve Harold R. Isaacs, "Blackness and Whiteness". s. 149-150).
- 105 Gossett. *Race* s. 159.
- 106 Gossett, *Race*. s. 157.
- 107 Gossett. *Race*. s. 155-157.
- 108 Gossett. *Race*. s. 33-34.
- 109 Lienhardt, *Social Anthropology*, s. 3'de "Sosyal antropoloji genellikle hükümetlerin uygulamada kar ıla tıktan sorunlarına ve moral sorunlarına ko ut olarak ilerledi... Sosyal antropolojinin geli mesi o yüzyılın geni leyen Avrupa mparatorluklarının kar ıla tıkları moral sorunlar ile hızlandı. İkel halkların do alarının ve statülerinin, kolonicilerin onlara kar ı sorumluluklarının ne oldu u sorunları, onların üç yüz yıl önce spanyol yöneticilerinin kar ıla ıp dinbilimde tartı ılan sorulara benzer sorunlarla kar ı kar ıya kalmalarına yol açtı. Bu soruların ilki kolonile tirilen halkların onları kolonile tirenler gibi insan olup olmadıkları idi" der.
- 110 J. Huxley. *'Race' in Europe*, s. 2.
- 111 Lienhardt. *Social Anthropology*. s. 6-7.
- 112 Özbek, *nsan ve Irk*. s. 98; Gossett. *Race*. s. 76.
- 113 Stefan Garanov, "İrkçılık: Siyonizmin Temel Bir İkesi" *Siyonizm ve İrkçılık* içinde, s. 31.
- 114 Muzaffer erif. *İrk Psikolojisi*, s. 15-16. Nazım Hikmet. *Fa İzm Sınıflar ve Em peryalizm*, s. 38.
- 115 Gossett. *Race*, s. 81.
- 116 Gossett. *Race*, s. 37-38.
- 117 Gossett, *Race*, s. 58. 73-74: Kafatasbilim. Morton öldükten sonra, Josiah Clark Nott tarafından geli tirilerek, ünlülerin kafalarının çemberlerinin, çe itli bölgelerden toplatılan apkaların çaplarının ölçülmeye ba landı ı, sayısal geli kinlik noktasına ula tırılacaktır.
- 118 Gossett. *Race*, s. 75.
- 119 Gossett, *Race*, s. 76.
- 120 Gossett. *Race*. s. 69-70; örnek, *nsan ve Irk*, s. 19.
- 121 Gossett, *Race*. s. 77.
- 122 Gossett, *Race*, s. 78.
- 123 Gossett, *Race*. s. 70-71: Frenoloji öylesine yaygınlık kazanmı ve öylesinetehtlikeli olmaya ba lamı tı ki, Darwin, Beagle

ara tırma gemisinin frenoloji dü künu Lavanterci kaptanının, Darwin'in yüzünde böyle bir yolculuk ve görev için gerekli azmin ve enerjinin izlerinin bulunup bulunmadığı noktasında ku kuya dü mesi yüzünden, az daha gemiye alınmayacaktı.

- 124 Gosssett, *Race*, s. 71-73.
Ülkemizde 80'li, 90'lı yıllarda, astroloji, palmoloji, falcılık, cincilik gibi eskilerin de hortlatılmasına tanık olacaktık.
- 125 Klaus J. Herrmann, "Siyasal Siyonizm ve Anti Semitizm Üstüne Tarihsel Perspektifler". Siyonizm *ve Irkçılık içinde*, s. 225.
- 126 Nazım Hikmet. *Fa'izm Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 32-33.
- 127 J. Huxley, *'Race' in Europe*, s. 20.
- 128 J. Huxley. *'Race' in Europe*, s. 20. Huxley, Müller'in bu görüşlerinden birincisinin kesinlikle doğru, ikincisinin kesinlikle yanlış oldu unun anlamı mısöyler. Yahudi'yi andıran Hititler'in dillerinin çözülmesi için, böylece bu dilin Aryan dillerinden oldu unun ku kuya yer bırakmayacak biçimde ortaya konmasının Aryan dillerinin [dolayısıyla bu dili konu alan en eski halkın] kaynağı sorununu iyice karıştırdığını (s. 22'de) ekler.
- 129 Muzaffer erif, *İrk Psikolojisi*, s. 111. Bir sonraki dip notuna ve J. Huxley, *'Race' in Europe*, s. 21'e de bakınız.
- 130 Bakınız: *The Encyclopedia Americana (1962)* cilt 27, s. 169'daki "Turanian" maddesi ve *Encyclopaedia Britannica (1955)* cilt XV, s. 629'daki "Turaniens" maddesi.
- 131 Muzaffer erif. *İrk Psikolojisi*, s. 16.
- 132 Nazım Hikmet. *Fa'izm Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 28: "Alman emperyalizmi ırklar kuramında kendine en uygun ideolojiyi bulmuştur" denilir.
- 133 *Meydan Larousse* (1971) cilt 6. s. 122'deki "İrkçılık" maddesi.
- 134 Zekâ testlerinin gelişmesiyle ilgili alandaki açıklamalar daha çok Gossett. *Race*, XV. Bölüm. s. 374 vd'da özetlenmiştir. Zekâ testlerinin deeri hakkında ayrıca Muzaffer erif, *İrk Psikolojisi*'nde ve Otto Klineberg, *Race and Psychology*'de gerekli ve yeterli açıklamalar, bulunmaktadır.
Bu konuda Avrupa'da, birinci baskıdan bu yana geçen on yıllık süre içinde oldukça büyük bir yol alınmışına tanık olduk.
- 135 Otto Klineberg, *Race and Psychology*, s.33-34.
- 136 Burns, *Çağdaş Siyasal Düünceler 1850-1950*, s. 133, s. 128. Gossett. *Race*, s. 57'de, 1816-1818 arasında yaptığı konu malarda, ırkların eşitsiz, zencilerin Avrupalılardan çok maymunlara yakın oldu unu anlatan Sir William Lawrence'ın, üstün-aa ırk düüncesini Avrupa toplumlarının (Beyaz ırkın) içine sokan ilk antropolog oldu unu belirtiyor.
- 137 Gustav Kossina'nın, Gobineau'nun ırkların eşitsizliği ve Aryan üstünlüğü kuramını, tarihöncesine uygulayarak. İrkçi Alman tarihini tarihöncesinden bağılatma bağıarısını (!) gösterdiğini görüyoruz. Kossinaya göre, tarihöncesi boyunca kültürde görülen tüm ilerlemeler. Nordik, Cermen, Aryan dediği halkların ürünüydü (J Huxley. *Race' in Europe*, s. 25).
- 138 Gobineau'nun düünceleri, onun yaptığını özetleyip görüşlerini eleştiren. Cassirer, *The Myth of the State*, s. 224-245'ten ve Boas. *Race and Democratic Society*, s. 21'den; Burns. *Çağdaş Siyasal Düünceler 1850-1950*, s. 462'den, Muzaffer erif. *İrk Psikolojisi*,

- s. 13'ten ve Nazım Hikmet. *Fa ızın Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 31'den derlenerek aktarılmı tır.
- 139 19. yüzyılda ırkçı ö retiler öne sürmekte Almanlar ba ı çckmi lerse de, zenciye (gördü ümüz gibi) "çok yiyen az çalı an bir hayvan"olarak tanımlayan Benjamin Franklin gibi Amerikalı dü ünürler yanı sıra. Virey. Saint-Vincent Desmoulins gibi. ırkları, Avrupalıları ba a zencileri sona yerle tirdikleri güzellik sırasına dizmekten, zencileri insanla hayvan arasında, hatta hayvana daha yakın bir tür olarak sınıflandırmaya dek giden öteki Avrupalı ırkçılarda vardır (Özbek, *nsan ve Irk*, s. 22 n.).
- 140 Gossett. *Race*. XII. Bölüm. s. 287 vd.
- 141 Gossett. *Race*, s.364367.
- 142 Pitirim A. Sorokin, Bir Bunalım *Ça ında Toplum Felsefeleri*, çev. Mete Tuncay. Ankara. 1972. Bilgi Yayınevi, s. 72 vd.
- 143 Cassirer. *The Myth of the State*, s. 289-290.
- 144 Sorokin, Bir *Bunalım Ça ında Toplum Felsefeleri*, s. 74 vd.
- 145.Sorokin, Bir Bunalım Ça ında Toplum Felsefeleri, s. 94-107.
- 146 Burns. *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 282.
- 147 Nazilere malzeme hazırlamı olan ba ka dü ünürler de vardı. Örne in Alman dilbilgini ve arkeologu Gustav Kossina (1853-1931) ırksal dü üncelerin siyasal amaçlara araç edilmesine hizmet eden dü ünürlerden biriydi. 1912'de yayımlanan kitabında, Alman toplumunun geli mi ruhsal yapısı, a ırba lılı ı, çalı ma azmi ile, tarihöncesi zamanlardan günümüze kadar bozulmadan geldi ini yazmı tı (Özbek, *nsan ve Irk*, s. 24).
- 148 Burns, *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 222 vd.
- 149 Reich, *Fa ızın Köle Ruhu Anlayı ı*, s. 122.
- 150 J. Huxley, *'Race' in Europe*. s. 16'da, ki ilerin fizyolojik özelliklerini uluslara (ırklara) maletme ve fizyolojik özelliklere, psikolojik, dü ünsel, tinsel nitelikler yükleme yolundaki bu tür e ilimlerle, "Alman kom ularımız kendilerinin sarı ın, uzun kafalı, uzun boylu, a ırba lı, yürekli, dürüst, kibar ve çok üreyici Töton tipinden olduklarını söylemektedirler. Tipik Tötonun bu tür niteliklerini biraraya getiren bir resmini çizersek, Hitler kadar sarı ın ve heyecansız, Rosenberg kadar uzun kafalı ve zihnen dürüst, Goebbels kadar uzun boylu ve do ru. Goering kadar ince ve kibar, Streicher kadar erkekçe ve açık yürekli olacaktır. Bu tip, Cermen idealine ne kadar da benziyor" diye alay eder.
- 151 Nazım Hikmet. *Fa ızın Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 70.
- 152 Burns. *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 225.
- 153 Cari Cohen (der.) Communism Fascism and *Democracy*, New York, 1967, Random House. s. 408-409'dan, Türker Alkan, *Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Dü manlı ı*, stanbul. 1983, Hil Yayınları, s. 73'te aktarılmı tır.
- 154 Nazım Hikmet, *Fa ızın Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 76, 83. Bazı sözcükleri Türkçeyle tirerek aldım. Rosenberg ile Alman çelik grubunun ve emperyalist politikanın dolaysız ba lantıları hakkında bilgi için aynı yapıtın 82. ve sonraki sayfalarına bakınız.
- 155 Alkan, *Saldırganlık, Önyargı ye Yabancı Dü manlı ı*, s. 75 (Brissaud, 1968, s.256-257'den).
- 156 Pancermenizm ve benzeri akımlar hakkında daha fazla bilgi

- için bakınız: Hans Kohn, 'Pan Movements', *Encyclopedia of the Social Sciences* (1957) cilt IX, s. 547-548.
- 157 Benzeri bir tutumu Ludwig Woltmann'ın *Politischke Antropologie* (1903) adlı yapıtında görüyoruz. Woltmann. tüm dünya uygarlıklarını Tötonlar'a yamadıktan sonra, tarihin belli ba lı büyük adamlarının gerçekte Alman olduklarını söyler. Örne in, Giordano Bruno'nun asıl adı Braun idi, demek ki Alman'dı; Leonardo da Vinci'nin asıl adı da Wincke idi; Diderot'nunki Tietroh vb. bakınız: Muzaffer erif, *İrk Psikolojisi*, s. 5. Buna benzer bir tutum, bir Yahudi'nin diye, Nazi fizikçilerin Einstein'ın "görecelik kuramı"nın do rulu unu kabul etmemelerinde görülür; bakınız: Boas. *Race and Democratic Society*, s. 13.
- 158 Burns. *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 464.
- 159 Gossett. *Race*, s. 351.
- 160 Hermann. "Siyasal Siyonizm ve Anti Semitizm Üstüne Tarihsel Perspektifler" *Siyonizm ve İrkçilik* içinde, s. 233.
- 161 Muzaffer erif. *İrk Psikolojisi*, a. 14.
- 162 *Meydan Larousse* (1971) cilt 12. s. 317. "Turancılık" maddesi.
- 163 Bu konuda. Türk ve Alman ırkçılarının somut ili kileri hakkında bakınız: Johanes Glasneck. *Türkiye'de Fa ist Alman Propagandası*, çev. Arif Gelen, Ankara, t.y.. Onur Yayınları, s. 194-213.
- 164 Kohn. "Pan Movements". *Encyclopedia of the Social Sciences* (1957) cilt IX, s.548. Hüseyin Cahit Yalçın ise, ("Turancılık Hareketi", *İrkçilik Turancılık*, Ankara. 1944, Türk nkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, adlı yapıtın içindeki makalesinde, s. 69'da) Turancılık hareketinin Avrupa devletlerinin dü manlı ma kar ı bir savunma silâhı oldu unu söyleyip. Cumhuriyet Türkiyesi ko ulla rına uygun olmadı nı belirtir. İrkçılı n Türkiye'de tutunmaması nedenini Necmettin Sadak (aynı kayna a alınan, s. 151'deki "Milli efin Millete Büyük Dersi" makalesinde) dile getirmekte: "İrkçilik Türkiye'yi içten, Turancılık dı tan yıkmak için bulunmu en verimli tedbirlerdir" sözleriyle açıklamaktadır.
- 165 Mehmet Ali Ayni. Milliyetçilik. stanbul. 1943. Maarif Basımevi, s. 53-54; Kohn. "Pan Movements". *Encyclopedia of the Social Sciences* (1957) cilt IX. s. 548 vd.
- 166 J. Huxley'in, *'Race' in Europe*, s. 23'te belirtti i gibi *Kitabı Mukaddes'de* sözü edilen Yahudiler, çe itli soylardan gelmi oldukları gibi, dünyanın çe itli yerlerindeki halklarla kar ı malarının bir sonucu olarak, çok farklı görünü tedirler, kimilerinin sarı nın, kimilerinin esmer olu u göze çarpan belirtilerden ancak birisidir; dolayısıyla Yahudilik, ırksal de il kültürel bir olgudur. Gerçekten, Prof. Comas'ın ara tırmalarının, 1921-1925 yılları arasında evlenen Yahudilerin % 58'inin gene bir Yahudi ile, % 42'sinin ise Yahudi olmayan biriyle; Berlin'de 1926 yılında 861 Yahudi çiftin evlenmesine kar ılık, 544 Yahudinn Yahudi olmayan kimselerle evlendi ini ortaya koydu unu görüyoruz (bak. Mick Ashley, "Siyonizm: Orta Do u Ban ı önünde Engel", *Siyonizm ve İrkçilik* içinde, s. 264). Yahudili in din sayılırken, birden ırk sayılmaya ba lamasına ne demeli?
- 167 Nazım Hikmet. *Fa izm Sınıflar ve Emperyalizm*, s. 33.
- 168 Burns, *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 464-468.
- 169 Muzaffer erif, *İrk Psikolojisi*, s. 16. Grant bu savı ileri sürerken, ünü Amerikan antropologu A. Hrdlica. *The Old Americans* (1925) [Eski Amerikalılar] adlı yapıtında, ampirik ara tırmalara dayanarak. Amerikan toplumunu ilk kuranlar

- arasında erkeklerin % 16,6'sının, kadınların % 8,1'inin dolikosefal oldu unu ortaya koyarak. Amerikan toplumunun dolikosefal kafalı Nordiklerce kuruldu u kuruntusunu yıktı 1. *İrk Psikolojisi*, s. 17'de açıklanır.
- 170 Muzaffer erif, *İrk Psikolojisi*, s. 19.
- 171 Muzaffer erif. *İrk Psikolojisi*, s. 19.
- 172 Bakınız: Nicos Poulantzas. *Fa izm ve Diktatörlük*, çev. Ahmet nsel, stanbul.1980. Birikim Yayınları, s. 72-84. 143-147. özellikle 196-205.
- 173 Gossett, *Race*. s. 291.
- 174 Gossett, *Race*. s. 309, 458.
- 175 Gossett, *Race*, s. 450.
- 176 Gossett, *Race*. s. 287.
- 177 Ataöv, "Türkçe Baskının Önsözü" Siyonizm *ve İrkçilik*, s. 8'de. "Batı Avrupa ba ta olmak üzere, birçok ülkede. Türkler gibi göçmen i çilere, sırf farklı bir ıktan oldukları için ayn muamele yapılageldi i bir gerçektir" demektedir.
- 178 William H. McNeill, *A World History*. New York. 1971, Oxford UniversityPress, s. 470-471; kar . McNeill, Dünya Tarihi, çev. Alâeddin enel, Ankara,1993. mge Yayınları, s. 536.
- 179 Peter Worsley, "Colonialism and Categories". Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference*, s. 100.
- 180 McNeill, *A WorldHistory*, s. 471.
- 181 James D. Hallowan, "Mass Media and Race: A Research Approach", Otto Klineberg ve ba kaları. *Race as News*. Paris, 1974. UNESCO, s. 8.
- 182 Clyd Mitchell. "Myth and Society in Southern Rhodesia". Baxter ve Sandom(ed.), *Race and Social Difference*. s. 295-300. Yeni kurulacak devlete adını verecek olan Zimbabvc kenti kalıntıları, burada .Ö. 1500'den beri hatırı sayılır bir uygarlı ın geli ti ini gösteren kanıtlardır. Ne var ki, arkeolojik ara tırmaların bunların zenci bir halk tarafından yaratılmı oldu unu ortaya koyması gerçe ini bir türlü içlerine sindiremeyen ırkçı Rodezya yazarlarının,sözü konusu kalıntıların Fenikeliler, Persler. Çinliler. Hintliler. Araplar tarafından yapıldı ı, hatta daha kesin olarak. Saba Melikesi, ya da bir Roma lejyonu tarafından yapıldı ı gibi akıl almayacak görü ler ileri sürdüklerini görüyoruz (s. 296).
- 183 Ataöv. "Türkçe Baskının Önsözü". Siyonizm *ve İrkçilik*, s. IX.
- 184 Sarı ıktan sayılan Japonlar'ın endüstride ilerlemeye ba lamaları üzerine,bazı ırkçı Batılı.(Amerikalı) yazarlar tarafından Japon yönetici sınıfının yerli halk üzerinde egemenlik kurmu Aryanlar oldu u ileri sürüldü: bak. Burns, *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*, s. 468.
- 185 Güney Afrika ile ilgili bu bilgiler, tersi belirtilmedikçe. Rita Taubenfeld-Harold J. Taubenfeld, *Race Peace Low and South Af rica*. New York. 1968, Oceans Publications. s. 16-31'den özetlenerek alınmı tır.
- 186 Philip V. Tobias. "The Meaning of Race", Baxter ve Sandom (cd.) *Race and Social Difference*, s. 35.
- 187 Burns, *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*. s. 226.
- 188 L. Mary Barker-Christopher Cook (ed.) Pears Cyclopoedia, [83. baskı) London. Book Club Associates, s. J. 56.

- 189 Bakınız: Siyonizm ve Irkçılık Üstüne Uluslararası Sempozyum, Siyonizm ve Irkçılık, s. 21. 26. 36, 37, 219, 267. 274, 282. Bu konuda en iddetli suçlama, gene bir Yahudi'den, srail nshan ve Yurtta Hakları Derne i Ba kanı srail Sahak'tan geliyor: "Bana kalırsa, srail devleti deyimin tam anlamıyla ırkçı bir devlettir. Bu devlette insanlar, sadece (Yahudi olmayan) kökenlerinden ötürü, en sürekli ve hukuksal yönde ve ya amın en önemli alanlarında ayrıma tabi tutulmaktadırlar. Irk ayrımı Siyonizmle ba lamı olup, bugün daha çok Siyonist akımın kurumlarıyla i birli i içinde sürdürülüyor" (s. 250).
- 190 Özbek. *nshan ve Irk*, s. 21. 25.
- 191 Gossett, *Race*, s. 387.
- 192 Yeni Darvincili in ilkelerinin özeti için bakınız: Nihat Bozcuk. "Neo-Darvinizm ve Yeni Türlerin Olu ması" *Bilim ve Teknik*. Ankara (Ocak 1983), sayı 182,s. 4-6.
Ama üremeyi sa layan hücrelerin genlerindeki.
- 193 Sosyobiyojinin kurucusu Edward O. Wilson'un yapıtının ilk basımındaki adının *Sociobiology: A New Synthesis* (Sosyobiyoloji: Yeni Sentez) olu u,onun Yeni Darvincili in ürünlerinden biri oldu unu göstermektedir. Yazarda. yapıtının giri inde Yeni Darvincili e dayandı nı belirtmektedir.
- 194 Etholoji hakkında fazla bilgi için bakınız: Leslie Stevenson, *Seven Theories of Human Nature*, Oxford, 1974, Clarendon Press. s. 106, 124. Gossett. *Race*, s.382'de, yapılan ara tırmaların, insanla ondan a a ı canlılar arasında analojinin hemen tümüyle yanıltıcı oldu unu ortaya koydu unu, benzeri yanılgıların sosyobiyojinin temelinde de yattı ı yolundaki görü ler için. n. 23ve n. 28'deki kaynaklara bakınız.
- 195 195 Gerçekten, saldırganlı ı ekonomik, toplumsal, kültürel ko ullarla ili kili bulmayıp, saldırganlı ın (Alkan, Saldırganlık. Önyargı ve Yabancı Dü manlı ı, s. 21'de belirtildi i gibi) sınır sisteminde biriken enerjinin bir bahaneyle dı a atılması biçiminde içgüdüsel bir güç oldu una inanan Lorenz, bu içgüdüün hayvanların sayısını azaltarak ve onlar arasında yönetsel bir hiyerar nin kurulmasını kolayla tırarak; üremede daha güçlü olanın daha çok döl vermesini sa layarak, türün niteliklerini yükseltip onun çevreye ba arılı bir uyum sa lamasına yardımcı olaca nı ekler. Böyle bir dü ünceden hareketle, saldırganlı ın insanlardaki örgütlü biçimi olan sava ın, kavganın hayvanlar için sa layaca ı söylenen tüm yararları sa layabilece i ileri sürülebilir.
- 196 Türker Alkan (Saldırganlık, önyargı ve Vahana Dü manlı ı, s. 31'de) içgüdücülü ün ve onunla birlikte insan do ası hakkında karamsar bakı açısının Freud ile ba layıp Lorenz ile sürdü ünü söyleyerek, ırkçılı a uzanabilen içgüdücülü ün kaynaklarından birine de inmi olur.
- 197 Konrad Lorenz'in dü üncelerinin ve akademik ba arılarının daha geni bir özeti ile, Nazilerle ba lantısı oldu u yolundaki (kendisinin kabul etmedi i) savlar için, "The World of Man and Beast", Newsweek, January, 28. sayısına bakınız.
- 198 Ülkemizde sosyobiyojik bakı açısını kullanan bir çalı manın yapıldı nı görmedim. Hakkında gazetelerde ve dergilerde birkaç makale çıktı. Ancak. Bilim ve Teknik'in, 1983 yılı dizininde, sosyobiyojinin "bilim yerine konup" konuların bilim dallarına göre sınıflandırılmasında öteki bilimlerin yanında yerini aldı nı; 30 Mart 1981 tarihli Cumhuriyet'te, Vehbi Belgil, "Sosyobiyoloji Kavgası" adıyla çıkan yazıda, sosyobiyolojiye kar ı çıkanların

"bilimdü manları" kategorisine sokuldu unu görmek, bu konuda duyarlı davranmanın gerekti ini göstermektedir. Öte yanda sosyobiolojinin ABD'de, bir bilimsel devrime (Kuhn'un terminolojisiyle) paradigma, (örnek, bakı açısı) sunacak nitelikte olup olmadı ının tartışılması gündeme getirecek derecede tanınıp, gelişmelerinin duyarlılıkla izlendi i anlaşıyor: Joseph Losca Donna Day Boird, "Sociobiology on Political Science", American Behavioral Sciences, vol 25. no. 3. 1982, s. 335-360.

199 Edward O. Wilson'un sosyobiolojiyle ilgili dü ünceleri, onun kitabının 1975'deki ilk baskısından de il, sonuç niteli indeki 26. bölüm dı ındaki bölümleri kısaltılmış olan, Edward O. Wilson, Sociobiology (The Abridged Edition), Cambridge, Massachusetts. London, 1980, Harvard University Press, s. 366'dan izlenecektir.

200 Wilson, Sociobiology, s. 3.

201 Kaldı ki, A. Wilson'un bu tür sonuçlara varılmasına yardımcı olacak nitelikte görü leri de vardır: Sociobiology, s. 3'te, canlının kendi için de il genlerini öteki ku aklara geçirmek için ya adı ı dü üncesinden, do al ayıklanmanın üstün genleri koruyaca ı sonucu çıkar. Darvinci rekabet kuramını bir bakıma yumu atan, dengelendiren, ama türün, gelece i adına kendini harcayabilecek noktalara kadar giden "özveri" içgüdüsüne sahip oldu unu söylemesi: (s. 7'de) Rhesus maymunlarında egemenlik ve mertebeye kurma e ilimlerinden söz etmesi; e itsizlikçi ırkçı çıkarsamalara açık yorumlar olarak görülüyor. Ayrıca (s. 274'te) Freedman'a katılarak, Amerikalı ve Çinli vd. bebeklerin kas hareketleri gibi yeteneklerinde belirgin irksal farklılıkların bulundu unu söylemesi (s. 118-120'de) içgüdüsel bir gerçek olan saldırganlı ın, toplumsal, kültürel dü üncelerle denetlenmeye kalkılmasının genetik açıdan zararlı sonuçlar do urabilece ini söyleyerek uyarması; Lorez'den de ileri giderek (s. 126'da) öldürmeye yönelik saldırgan davranı ı "normal" davranı olarak görüp, insan saldırganlı ının da olumlu bir uyarlanma aracı oldu unu söylemekten çekinmemesi; kültürler arası farklılıkların altında genetik farklılıkların aranması gerekti inden (s. 274'te) söz etmesi, kendisinin de ırkçı yorumlara açık oldu u izlenimini vermektedir.

202 Bakınız: Newsweek'ten "Tıp Olanaksız Gerçekle tiriyor" baş lı ıyla Cumhuriyet, 1 Mart 1984'te yapılan derlemeler.

203 Sosyobiolojinin bir ba ka adı Dona id Symons'dır. Bu genç sosyobiolo un, The Euolution of Human Sexuality (1979) adlı yapıtında, ileri sürdü ü görü ler, erkeklerin do asının poligamik, kadınlannkinin monogamik oldu

203 Adorno ve arkadaş ları, *The Authoritarian Personality'de* (s. 207'de) anti-semitizm ve ırkçılık yerine kullandıkları etnosantrizmin, benimsenen ideolojinin bir parçasını olu turdu unu ve etnosantrizmin fa izm ve muhafazakârlık gibi sa . anti-etnosantrik e ilimlerin sol, sosyalist ideolojilerin parçasını olu turduklarını, yaptıkları ampirik ara tırmalarla da destekleyerek ortaya koymu larıdır.

204 Böyle ele alınamaz çünkü, ırk bilincinin do madı ı dönemlerde görülen bazı örnekler dı nda, irksal birimle toplumsal birimin çakı tı ı görülmemi tir. Bu yaklaşıma göre, özerk bir ırkçılık ideolojisinin olu abilmesi için ırk bilincinin, irksal birimin ve toplumsal birimin çakı ması gerekmektedir.

205 Siyonizm ve Irkçılık, s. 20. 126

206 Tek bir somut örnekle yetinecek olursak. Manning ve Nash, "Race and Ideology of Race", Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference, s. 15*'de aktarılan. Dr. Thornwell'in, 1862'deki nutkunda, "e itsizlikçi yasaların do al e itsizli e aykırı oldu unu anlamak için

Afrika'daki safkan zenciye bakın" sözlerinin altında yatan felsefi görüşü verebiliriz.

- 207 Irkçılı ı açıklayan kuramların bir de ele tirilerine girmeyece imiz yolunda verdi imiz sözden bir kerelik ayrılarak, paleontolojinin tarihöncesi ırklarının bile saf olmadı ını ortaya koydu unu, tarihin, Julian Huxley'in (*Race' in Europe. a.* 13'te) açıkladı ı gibi kanda sanılan ilkel topluluklarda, yabancıların kabile üyeli ine kabul görene inden dolayı, skoç ve rlanda klanlarıyla ilgili ara tırmaların ortaya çıkardı ı gibi, saf ırkın bulunmadı ını; ça da halklar hakkında aklı ba ında kimsenin saf ırktan söz etmeye kalkmadı ını; geneti in, uygarlı ın halklar arası ili kilerin hızlanıp yo unla tı ı bir yönde geli mesine bakarak, "gen akı ı"nın (karı manın) hızlanmasından dolayı (genetik mühendisli i yoluyla bilinçli olarak saf ırk yeti tirmeye kalkılmadıkça) ileride de saf ırkın bulunmayaca ını gösterdi ini belirtmeden edemeyece iz.
- 208 David Krech ve Richard S. Crutchfield, Sosyal *Psikoloji: Teori ve Sorunlar*, çev. Erdo an Güçbilmez ve O uz Onaran. Ankara, t.y.. Türk Siyasi limler Deme iYayını, s. 507-509 ve 560.
- 209 Toynbee. Tarih *Bilinci*, s. 98.
- 210 Collette Guilaum'un ara tırmasında, ırkçılı ın genellikle bireysel bir e ilim olarak görüldü ünü ve psikolojik terimlerle yorumlandı ını gösterip, bunun, ırkçılı ın küçük görülmesi, rastlantısal bir olayı gibi açıklanması tehlikesini içinde ta ıdı ı yolunda uyarıda bulunuluyor (James D. Hallovan, "Mass Media and Race: A Research Approach", *Raceas News*, s. 10'da).
- 211 Reich, Fa izmin Kitle Ruhunu Anlayı ı, özellikle s. 7-28'deki "Üçüncü Basıma Önsöz" ve s. 112-137'de III. Bölüm: Irk Kuramı.
- 212 Roger Daudonn. "Wilhelm Reich'in Çevresinde Fa izmin Gidip Gelmeleri ve Fa izmin Kitle Ruhunu Anlayı ı". Maria A. Macciocchi. Fa izmin Analizi, çev. Cemal Süreyya. stanbul, 1977, Payel Yayınları içinde, s. 286.
- 213 Adorno ve arkadaşları. The Authoritarian Personality, s. 7.
- 214 Adorno ve arkadaşları, The Authoritarian Personality, özellikle Daniel J. Levinson tarafından yazılan IV ve V. bölümler.
- 215 Krech ve Crutchfield, Sosyal *Psikoloji: Teori ve Sorunlar*. özellikle XII. ve XIII. bölümler. Bu yapıtta, s. 54'te 1931 yılında Guilford'un yedi Amerikan üniversitesinde yaptı ı ırksal tercih hiyerarisi sonuçları verilmektedir. En be enilenden en be enilmeyene do ru 15 etnik grup öyle sıralanmıştır:
1. ngilizler. 2. Almanlar. 3. Fransızlar 4. sviçreliler. 5. spanyollar. 6. talyanlar. 7. Ruslar. 8. Yahudiler. 9. Yunanlılar. 10. Japonlar. 11. Meksikalılar. 12. Hindiler. 13. Zenciler. 14. Çinliler. 15. Türkler.
- 216 Atilla Tokatlı (hazırlayan) *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, stanbul, 1978, cilt3, s. 1028 "Irkçılık" maddesinde. Amerikan psikologları J. Dolard, Levin, White'ın ırkçılı ın bireyleri sıkı ve sürekli baskıda tutan otoriter rejimli toplumlarda geli ti ini, bu toplumların, insanlardaki saldırganlık duygusunu azınlık etnik gruplara yönelttiklerini ileri sürdüklerini belirtmekte.
- 217 Bums. *Ça da Siyasal Dü ünceler 1850-1950*. s. 462.
- 218 Örne in, Bettelheim ve Janowitz'in *Dynamics of Prejudice* çalışmaları (Adorno ve arkadaşları. *The Authoritarian Personality*, s. v1): Huxley. *Race' in Europe*. s. 30.

- 219 Harris, "Race". *International Encyclopedia of the Social Sciences* (1968). cilt13, s. 264-267.
- 220 Örne in Huxley (*Race' in Europe. s. 31*'de) ırkçılı ın kayna ını "grup duygusu"nun aileyi a ıp, kabileyi, kabileler federasyonunu, sonunda daha yaygın bir birlik olan ulusu kapsayacak biçimde geni lemesinde bulur; zamanının iddete ba vuran ırkçılı ını, Avrupa'nın a ır ı nasyonalizminin görünümü olarak görür.
- 221 Manfred Buhr ve Alfred Kossing, *Marksçı-Leninci Felsefe Sözlü ü*, çev. Engin A kın. stanbul, 1976, Konuk Yayınları, s. 328.
- 222 J. Huxley. *Race in Europe. s. 7*.
- 223 Popper, *Açık Toplum ve Dü manları, I, s. 254*.
- 224 Oliver Cromwell Cox. "Race and Exploitation: A Marxist View" Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference, s. 205-213*.
- 225 UNESCO, *Fow Statements on the Race Question. s. 51*.
- 226 Boas, *Race and Democratic Society*, çe itli yerlerde, özellikle s. 22-29'da.
- 227 Cassirer, *The Myth of the State. s. 224-296*.
- 228 Bakınız: Althusser, *deoloji ve Devletin deolojik Aygıtları*, özellikle s. 7-17 ve.s. 55-90.
- 229 Bakınız: Poulantzas, *Fa izm ve Diktatörlük*, özellikle s.71-90 ve s. 143-205.
- 230 Bakınız: Barrington Moore. Jr., *Social Origins of Dictatorship and Democracy*, London. 1973. Penguin University Books. s. viii-xv, 228-313, özellikle 432-452 (Türkçesi: Barrington Moore. Jr., *Diktatörlü ün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri*, cev. irin Tekeli-Alâeddin enel. Ankara. 1989. V Yayınları, s. 4. 183-245. özellikle s. 337-351).
- 231 Manning ve Nash. "Race and Ideology of Race". Baxter ve Sandom (ed.) *Raceand Social Difference. s. 116*.
- 232 Gossett, *Race. s. 309*.
- 233 Gossett, *Race. s. 339*.
- 234 Gunnar Myrdal. "The American Dilemma". Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference* içinde, s. 346 vd. "Bazı ırklar bizden a a ıymı gibi davrandıkça, onların yeteneklerini geli tirmelerini önlüyor: ırklar e de erdirler varsayımıyla davrandıkça, onların geli me gizilgüçlerine daha çok tanık oluyoruz" diyen Gossett (*Race, s. 430*) aynı olguyu farklı sözlerle dile getirmekte, daha do rusu aynı gözlemden ve aynı yorumdan bir davranı ilkesi türetmeye çalı maktadır.
- 235 McNeill. *A World History. s. 329*; Gossett. *Race, s. 3*.
- 236 Gossett, *Race, s. 254*.
- 237 Gossett. *Race. s. 258*.
- 238 Ku Klux Klan'ın kurulu u, geli mesi ve eylemleriyle ilgili derli toplu bilgi için.Gossett, *Race*'in dizininde "Ku Klux Klan" maddesinde verilen sayfalara bakınız. Burada, Klan'ın gizli üye sayısının. 1923'te, 3-6 milyona ula tı ının sanıldı ını belirtmekle yetinece iz.
- 239 Gossett. *Race, s. 269*.
- 240 Gossett, *Race, a. 270*.

- 241 Olayla ilgili ayrıntılar ve yorum için bakınız: Dunvald Pruden. "A Sociological Study of a Texas Lynching". *Studies in Sociology*. vol. 1, no. 1, 1936. s. 3-9'dan, Baxter ve Sandom (ed.) *Race and Social Difference*, s. 440.
- 242 Gossett. *Race*. s. 271.
- 243 Gossett, *Race*. s. 266.
- 244 Gossett, *Race*. s. 456.
- 245 Gossett. *Race*. s. 254.
- 246 Gossett. *Race*. s. 229.
- 247 Gossett, *Race*. s. 236.
- 248 Gossett. *Race*, s. 229-230.
- 249 Gossett, *Race*, s. 289.
- 250 Gossett. *Race*. s. 290.
- 251 Klaus J. Hermann, "Siyasal Siyonizm ve Anti-Semitizm Üstüne Tarihsel Perspektifler", Siyonizm ve Irkçılık içinde, s. 220'de Nazilerin gerçekten Yahudi olan ya da Nazi yasalarına göre Yahudi sayıları 4,2 milyon ki iyi öldürdüklerini ileri sürmektedir.
- 252 Gossett. *Race*. s. 263.
- 253 Gossett. *Race*. s. 315.
- 254 Paul Hartmann-Charles Husband-Jean Clark. "Race and Immigration in Britain", *Race as News*, s. 101.
- 255 Yahudi filozofu Constantin Brunner (1862-1937) "Yahudiler. Yahudi dü manlarının ırkçı teorilerinden etkilenmi tir" demi ti (Bak. Klaus J. Hermann, "Siyasal Siyonizm ve Anti-Semitizm Üstüne Tarihsel Perspektifler". Siyonizm ve Irkçılık içinde, s. 219; Zenci önder W.E. B. DuBois da. zencilerekar ı önyargılara, zencilerin Beyazlardan üstün oldu u biçiminde bir tepki göstermi ti (bak. Gossett. *Race*. s. 410). "Bir Türk dünyaya bedeldir" sözünün altında da belki böyle bir tepki yatmaktadır.
- 256 Gossett. *Race*, s. 151.
- 257 Ya orduda, fabrikalarda, okullarda, sporda insanların antropometrik özelliklerine göre yerle tirilmesini isteyen; örne in, okullarda ö rencilerin boy sırasına göre de il ."makroseli" ya da "brakiseli" olu larına göre oturtulmalarını öneren bir bilim adamımızı dinleyen bir önder çıksaydı ne olurdu?(Bakınız: Afet nan. *Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri ve Türkiye Tarihi (Türk Irkının Vatanı Anadolu)* (6400 ki i üzerinde anket)Ankara, 1947.Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 10). Batı dü ünürlerinin ırkçılık ö retilerinde Türkler'in yeri ve bu ö retilerin Türk dü ünürlerine etkisi hakkında bak. Taner Timur. "Batı deolojisi. Irkçılık ve Ulusal Kimlik Sorunumuz". Yapıtı sayı 5. s. 30.